

C.N.S.A.S.

Studii

1

**Totalitarism
și rezistență,
teroare
și represiune
în România
comunistă**

**București
2001.**

**Totalitarism și rezistență,
teroare și represiune
în România comunistă**

**Acest volum
a fost publicat cu
sprijinul financiar al
FUNDAȚIEI
KONRAD
ADENAUER**

**Consiliul Național
pentru
Studierea Arhivelor Securității**

**Totalitarism și rezistență,
teroare și represiune
în România comunistă**

București, 2001

Colecția Studii
1

Coordonator științific:
Conf. univ. dr. **Gheorghe Onișoru**

Redactor:
Marian Stere

ISBN: 973-0-02533-9

Cuprins

Abrevieri	7
Sabine Habersack , Director Fundația Konrad Adenauer, Reprezentanța din România – <i>Cuvânt înainte</i>	9
Gheorghe Onișoru , Președintele Colegiului C.N.S.A.S. – <i>Cuvânt introdactiv</i>	11
Georg Herbstritt , Consilier științific în cadrul Autorității Federale pentru Cercetarea Dosarelor Stasi - <i>Dosarele Stasi și dosarele securității. Experiența Germaniei și întrebări pentru România</i>	13
Liviu Țăranu , Problema cadrelor în M.A.I. (1948-1965)	28
Florian Banu , Direcția I-a Informații Externe (D.I.E.). Atribuții și organizare (1951-1956)	41
Camelia Duică , Criterii de recrutare a cadrelor M.A.I.	51
Elis Neagoe , Trecerea în rezervă a cadrelor M.A.I. între uz și abuz (1948-1965)	62
Iuliu Crăcană , Salarizarea cadrelor Securității	71
Florian Banu , Profilul angajatului Securității în anii '50	81
Clara Cosmineanu , Trupele de Securitate în 1968. Organizare, structură și zone de responsabilitate	92
Florin Maghiar, Adi-Alexandru Crăciun , Legalitatea Securității	101
George Enache, Adrian Nicolae Petcu , Biserica Ortodoxă Română și Securitatea. Note de lectură	108
Raluca Vasilescu , Arbitrariul justiției comuniste: cazul Episcopului dr. Ioan Scheffler	137
Laura Stancu, Liviu Burlacu , Organizația de rezistență „Paragină” în atenția Securității	146
Dan Salaga , Aspecte privind procesul de colectivizare. Comuna Cudalbi, ianuarie 1958	154
Ionuț Dogaru , Securitatea în anii '80. Aspecte ilustrative de poliție politică	159
Irina Cristina Anisescu, Cornelia Reinhart , Activitatea colaboratorilor din mediul presă în <i>dosarul problemă</i> întocmit de fostele organe de Securitate. Rețeaua informativă, sarcinile colaboratorilor și tipologia delațiunilor	174
Mădălin Hodor , Ce nu cuprinde un dosar de securitate	187

Delia Moisil , Politica de cadre a P.C.R. în anul 1947	198
Nicoleta Ionescu-Gură , Reorganizarea P.M.R.-ului după modelul P.C. (b.) al U.R.S.S. și crearea nomenclaturii C.C. al P.M.R. în Republica Populară Română (1949-1954) .	216
Oana Ionel , Secția organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Aspecte privind evidența cadrelor (1952)	251
Liviu Pleșa , Aspecte ale politicii de cadre a P.M.R. în perioada 1950- 1965: prim secretarii raionali	271
Monica Grigore , Proiecte de modificare a arhitecturii Bucureștiului în viziunea C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri în 1952	282
Veselin Anghelov (Bulgaria), Crimele săvârșite împotriva poporului bulgar de fosta Securitate de Stat a Bulgariei din timpurile comuniste (1944-1989)	289
Mohamed Regeb (Bulgaria), Rolul Securității de Stat comuniste din Bulgaria în desfășurarea așa-numitului „proces de renaștere” a minorității turcești din Bulgaria (1983-1989)	294
Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru , Legislația privind accesul la documentele serviciilor secrete ale fostelor regimuri repressive din Europa de Est. O analiză comparativă ..	298
Liviu Marius Bejenaru , Dezbaterea politică cu privire la accesul la propriul dosar: cazul românesc	308

Abrevieri

- A.C.N.S.A.S.** – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
- A.N.I.C.** – Arhivele Naționale Istorice Centrale
- A.M.I.** – Arhiva Ministerului de Interne
- A.M.R.** – Arhivele Militare Române
- A.M.J.** – Arhiva Ministerului de Justiție
- A.C.N.J.** – Arhiva Comandamentului Național al Jandarmeriei
- fond D.M.R.U.** – fond Direcția Management Resurse Umane

Cuvânt înainte

Fundația Konrad Adenauer (*Konrad – Adenauer – Stiftung*) este o fundație politică germană activă pe plan național și internațional, ce promovează, prin educație politică, pacea, libertatea și dreptatea. Consolidarea democrației, promovarea unificării europene, intensificarea relațiilor transatlantice și cooperarea la nivelul politicilor de dezvoltare reprezintă o preocupare deosebită pentru Fundație. Prin activitățile educative și de consiliere, Fundația Konrad Adenauer influențează formele politice, economice și social-politice ale organizării societății, cât și procesele de decizie precum și dezvoltarea instituțiilor politice, economice și sociale.

În activitatea noastră din România punem un accent deosebit pe stimularea unor forumuri de dialog interdisciplinar având în dezbatere probleme complexe ale prezentului și viitorului societății, culturii și științei. Un astfel de dialog a avut loc sub forma unui simpozion organizat în octombrie 2001 împreună cu Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), sub titlul „Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă“. Ne-a preocupat, pe de o parte, să prezentăm publicului rezultatele cercetării timp de un an, de către C.N.S.A.S., a dosarelor Securității puse la dispoziție până acum, pentru a pune astfel în mișcare, pe baza discuțiilor, necesara asumare a trecutului. Pe de altă parte a avut loc un intens schimb de experiență româno-german asupra diverselor forme de asumare a trecutului. Acest lucru a fost posibil datorită Fundației Konrad Adenauer, care l-a invitat să participe la simpozion pe Georg Herbstritt, colaborator științific

al oficiului „Însărcinatului Federal pentru dosarele Securității Statului (Stasi) din fosta R.D.G.“, instituție cunoscută și sub numele „Comisia Gauck“.

Marianne Birthler, actualul Însărcinat Federal pentru dosarele Securității Statului (Stasi) din fosta R.D.G., spunea în primăvara acestui an, cu ocazia unei vizite în România, că viața devine comprehensibilă privind înapoi, dar este trăită cu privirea înainte. În acest sens nu trebuie să renunțăm la strădania de a crea o cultură a rememorării sincere. Din acest motiv Fundația Konrad Adenauer sprijină publicația de față, care vă propune spre lectură contribuțiile prezentate la simpozionul mai sus amintit.

Sabine Habersack

Director

Fundația Konrad Adenauer

Reprezentanța din România

Cuvânt introductiv

Prin apariția Legii nr. 187/1999, pe lângă dreptul fiecărui cetățean de a avea acces direct la propriul dosar întocmit de Securitate și de a fi informat asupra eventualelor legături pe care persoane ce ocupă funcții de demnitate publică le-au avut cu puterea politică, există posibilitatea ca prin studierea dosarelor create de fostele organe represive comuniste să fie relevate mecanismele terorii ce au guvernat România până în 1989. Pentru aplicarea prevederilor legii, în cadrul C.N.S.A.S. a luat ființă o direcție de cercetare, formată majoritar din tineri istorici, psihologi, juriști ori politologi. Rolul acestei echipe este acela de a pune la dispoziția publicului larg serii de documente și studii care să contribuie la cunoașterea trecutului apropiat, astfel încât să nu mai repetăm greșelile ce ne-au condus la totalitarism.

Desigur, rostul cercetărilor de la C.N.S.A.S. nu este acela de a dubla sau de a se substitui altor organisme similare. Până în prezent au fost făcuți pași importanți, fie urmare a unor inițiative civice, cum este Memorialul Sighet, fie instituționalizate, aici citând cazul I.N.S.T. sau a altor instituții de istorie plasate sub înalta egidă a Academiei Române. De aceea, C.N.S.A.S. și-a propus să exploateze arhive la care cercetătorii nu au avut acces până acum ori acesta a fost limitat.

După circa un an de la stabilirea priorităților și direcțiilor noastre de cercetare, am reușit să aducem în atenția opiniei publice primele rezultate concrete. Prilejul a fost oferit de simpozionul *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă*, organizat la Neptun, între 4-6 octombrie 2001, cu sprijinul generos al Fundației Konrad Adenauer.

Subiectele prezentate atunci au reținut atenția mass-media, care a reflectat din plin desfășurarea conferinței, cu atât mai mult cu cât prin prezența unor oaspeți de la instituțiile similare din Germania și Bulgaria am constatat cum a acționat modelul sovietic în Europa de Est.

Astăzi, prin publicarea comunicărilor prezentate la Neptun, împreună cu alte studii pe aceeași temă care nu au putut fi susținute atunci din rațiuni organizatorice (timpul limitat), facem un prim pas în aplicarea prevederilor Legii 187 privind accesul la informațiile care atestă modul de acțiune al fostelor structuri represive.

Marea majoritate a semnatarilor sunt cvasi-debutanți și noi suntem primii conștienți de faptul că este loc de mai bine, că stilul, forma și metodele de cercetare pot fi ameliorate. Am considerat însă utilă publicarea imediată a acestui volum pornind de la considerentul că lucrăm sub presiunea timpului, că publicul larg așteaptă rezultate și nu planuri de perspectivă.

Volumul de față deschide seria publicațiilor C.N.S.A.S. Sunt sub lucru, în stadii avansate, alte tomuri de documente și studii, după cum simpozioanele, conferințele și dezbaterile noastre vor deveni ritmice. Printr-o discuție amplă, la care să participe toți cei interesați, vom înțelege mai bine trecutul, pe care trebuie să-l asumăm cu luminile și umbrele sale.

București, 1 decembrie 2001

Conf. univ. dr. Gheorghe Onișoru
Președintele Colegiului C.N.S.A.S.

Georg HERBSTRIIT
(Berlin)

Dosarele Stasi și dosarele securității. Experiența Germaniei și întrebări pentru România

Ceea ce îi unește pe oamenii din toate statele fostului bloc răsăritean, este trecutul lor socialist. De acest trecut se leagă neapărat și experiența privind omniprezența și omnipotenta poliției secrete, răspunzătoare în bună măsură de represiunea politică. Desigur că între diferitele state ale „lagărului socialist” au existat și deosebiri notabile.

După răsturnările politice din Europa Răsăriteană în anii 1989-90, în toate aceste state s-a pus problema modului de abordare a trecutului. În această privință au fost urmate căi diferite. Activitatea și dosarele poliției secrete au deținut însă permanent locul central în preocupările legate de această temă. Materialul de față prezintă modul în care a fost abordată în Germania dificila moștenire a poliției secrete. Totodată, prin prisma experienței germane, sunt formulate întrebări și sugestii în legătură cu situația din România și sunt schițate unele comparații.

În R.D.G. cetățenii au reușit în 1989-90 să desființeze în întregime Ministerul Securității Statului, adică poliția secretă est-germană (*Ministerium für Staatssicherheit*, numită pe scurt „Stasi”) și să pună la loc sigur cea mai mare parte a dosarelor. Încă din vara anului 1990, parlamentul R.D.G., singurul ales liber, a asigurat tuturor cetățenilor accesul la propriile dosare, printr-o lege corespunzătoare. Pe această bază, după reunificarea Germaniei, Bundestagul german a adoptat în decembrie 1991 legea dosarelor Stasi. Această lege reglementează de la data respectivă modul de a proceda cu dosarele Stasi. Ea se situează în tradiția „revoluției pașnice” din 1989-90 și constituie totodată fundamentul activității autorității care administrează astăzi arhiva fostului Minister al Securității Statului.

Denumirea ei oficială este: „Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei Republici Democratice Germane”. Este denumită adesea „Oficiul Gauck”, după numele primului ei director, Joachim Gauck, sau „Oficiul Birthler”, după numele actualei directoare, Marianne Birthler.

Legea dosarelor Stasi numește trei motive importante pentru deschiderea dosarelor:

1) Victimele represiunii și supravegherii trebuie să aibă posibilitatea să-și clarifice situația personală;

2) Instituțiile statului, dar și alte instituții, trebuie să aibă posibilitatea de a verifica dacă angajații lor au colaborat în trecut cu Serviciul secret;

3) Dosarele servesc cercetării istorice, politice și juridice.

Care este situația după zece ani?

La punctul 1:

Peste 1,9 milioane de cetățeni au depus până acum, adică până la sfârșitul anului 2001, cereri pentru accesul la propriul dosar. În fiecare lună se înregistrează în continuare circa 10.000 de cereri la Însărcinatul Federal pentru Dosarele Stasi; acestea nu sunt numai cereri din partea persoanelor în cauză, ci și din partea administrației, a cercetării etc.¹. Foarte mulți cetățeni sunt ușurați, odată ce și-au văzut dosarul. Prin aceasta ei își clarifică trecutul personal, iar după scrutarea propriului dosar sunt în măsură să închidă pentru sine acest capitol întunecat. Simțământul ușurării este însoțit și de alte sentimente, în primul rând de dezamăgire și furie față de oamenii care i-au trădat, precum și de spaimă față de amploarea supravegherii. Sentimentele de răzbunare sunt, din contră, extrem de rare².

Mulți cetățeni pot să dovedească cu ajutorul dosarelor Stasi că au fost persecutați politic, chiar dacă nu au fost întemnițați. Această dovadă este importantă, întrucât cei ce au fost supuși represaliilor politice, pot fi despăgubiți material (în anumite cazuri) pentru nedreptatea suferită. Mulți au obținut, în fapt, despăgubiri materiale,

¹ Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al cincilea raport de activitate al Însărcinatului Federal*, Berlin, p. 39.

² *Idem*, *Al patrulea raport de activitate al Însărcinatului Federal*, Berlin, p. 12-16.

mai ales dacă au stat în închisorile din R.D.G. din motive politice.³ Pentru mulți oameni mai importantă decât despăgubirea materială a fost însă și este reabilitarea morală. Ei au sentimente de ușurare și de satisfacție, atunci când o sentință nedreaptă din perioada R.D.G. sau o discriminare pe motive politice este ridicată (anulată) printr-un act administrativ, când sunt ascultați și înțeleși de instituțiile competente de stat sau de către opinia publică, când suferințele lor sunt recunoscute și apreciate. Astfel de semnale sunt importante; dar ele au fost și sunt destul de rare.

La punctul 2:

În contextul reunificării Germaniei, administrația publică din Germania Răsăriteană a fost reconstruită în 1990 și adaptată la modelul celei existente în Germania Occidentală. Cetățenii din Germania Răsăriteană au fost în mare măsură de acord cu ideea că, într-o administrație nouă, democratică și credibilă nu trebuie să lucreze foști colaboratori ai poliției secrete. De aceea, la lucrătorii administrației publice din Germania Răsăriteană se verifică și astăzi dacă au colaborat cu Stasi. Până la sfârșitul anului 2001 Însărcinatul Federal pentru Dosarele Stasi i-au fost înaintate 1,6 milioane de cereri de verificare în acest sens⁴. Aproximativ 6-7% dintre persoanele verificate au fost desconspirate ca foști angajați sau colaboratori neoficiali ai Ministerului Securității Statului (MfS, Stasi)⁵. De regulă angajatorul poate să decidă liber asupra concedierii acestor persoane. El decide în funcție de cât timp și cât de strâns a lucrat cu Stasi colaboratorul neoficial. Parlamentele, partidele politice, bisericile și alte instituții s-au folosit, de asemenea, de posibilitatea de a proceda la

³ Bundestagul German, *Bilanțul reabilitării după prima și a doua lege a corectării nedreptăților provocate de P.S.U.G.*, în *Materialele comisiei de anchetă privind înlăturarea urmărilor dictaturii P.S.U.G. în procesul realizării unității germane*, Baden-Baden, 1999, vol. II/1, p. 340-390. Tappert, Wilhelm, *Reparația nedreptății de stat promovate de R.D.G. de către Republica Federală Germania după reunificare*, Berlin, 1995.

⁴ Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al cincilea raport de activitate al Însărcinatului federal*, Berlin, 2001, p. 115.

⁵ Acestea sunt rezultatele din landul est-german Mecklenburg-Vorpommern, cf. Însărcinatul landului pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al doilea raport de activitate al Însărcinatului de land, 1995-1997*, Schwerin, 1997, p. 30.

verificări în domeniul lor. În sectorul întreprinderilor economice verificarea s-a restrâns doar la puține persoane din conducere. În pofida problemelor, aceste verificări au făcut ca în 1990 să se demareze un nou început convingător, mai cu seamă în politică și administrația publică.

Rolul Însărcinatului Federal pentru Dosarele Stasi în procedura verificării se rezumă la punerea la dispoziția instituției solicitante a documentelor și informațiilor. El nu face nici o apreciere în legătură cu documentele respective. Fiecare instituție hotărăște singură în privința aprecierii pe care o dă documentelor în fiecare caz în parte.

În România, C.N.S.A.S. are evident competențe mai largi - de exemplu, el trebuie să aprecieze dacă activitatea unui informator se înscrie în domeniul represiunii politice („colaborare cu securitatea, dar fără activitate de poliție politică”)⁶.

La punctul 3:

Clarificarea juridică a jucat un rol important în anii '90. Numai în Berlin procuratura a instrumentat 23.000 de proceduri de cercetare în legătură cu așa-numitele „nedreptăți ale R.D.G.” - așadar acte de injustiție motivate politic pe timpul existenței R.D.G. Acestea priveau într-o mai mică măsură acțiuni nelegale ale Stasi, cât mai ales aspectele justiției politice (de exemplu încălcarea legii), maltratarea deținuților și împușcările mortale la frontiera inter-germană. Din cele 23.000 de cercetări instrumentate, doar 600 au condus la punere sub acuzare. În aceste 600 de cazuri au fost puse sub acuzare circa 1.000 de persoane. Din cele 1.000 de persoane acuzate au fost condamnate 335, pedepsele fiind foarte ușoare. Doar 32 de persoane au trebuit să înceapă executarea pedepsei cu închisoarea. Din cele 600 de rechizitorii, 69 au fost îndreptate contra foștilor colaboratori ai Ministerului Securității Statului, dintre care numai unul a fost pedepsit cu închisoarea. Ceilalți colaboratori ai Ministerului Securității puși sub acuzare au primit pedepse mai ușoare sau au fost achitați⁷. Aceste cifre se referă numai la cazurile instrumentate la Berlin. În celelalte

⁶ Gabriel Andreescu: C.N.S.A.S. s-a dovedit un instrument de acoperire și nu de deconspirare a fostei Securități. *Legea 187/1999 și primul an de activitate a Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității*, în „Revista Română pentru Drepturile Omului”, nr. 20/2001.

⁷ „Der Tagesspiegel” (cotidian berlinez - n. tr.), Berlin, 1.10.1999, p. 12: „Nedreptățile R.D.G. aproape revizuite. Procuratura II desființată. Aceasta a inițiat 23.000 de proceduri de revizuire”.

landuri est-germane, procuraturile au instrumentat de asemenea numeroase proceduri de cercetare privind injustiția din R.D.G., rezultatele fiind asemănătoare cu cele de la Berlin⁸.

În ultimii zece ani cercetarea istorică a scos la iveală multe și interesante aspecte privind Stasi și diversele forme ale represiunii. Astfel știm astăzi foarte exact cât de rafinat și în același timp cât de banal funcționa aparatul de represiune; de asemenea se poate dovedi că Stasi a încălcat principiile umanității. Mulțumită deschiderii arhivelor cercetarea istorică nu depinde de amintirile îndoielnice și adesea derutante ale foștilor ofițeri ai Ministerului Securității. În acest fel cercetarea istorică a reușit să demistifice poliția secretă. Acest lucru este deosebit de important pentru o abordare pragmatică a acestei teme.

Ultimii doisprezece ani au arătat că deschiderea dosarelor Stasi a fost o decizie corectă. Curajul sincerității a fost răsplătit. Activitatea Însărcinatlui Federal pentru Dosarele Stasi a contribuit la crearea unei societăți deschise și a unei administrații transparente și în acest fel la instaurarea unei noi culturi democratice. Pe această cale s-a acordat și victimelor represiunii un minim de dreptate și satisfacție.

Un element important care a determinat succesul Însărcinatlui Federal pentru Dosarele Stasi l-a constituit faptul că s-a bucurat atât de sprijinul politicianilor, cât și de cel al opiniei publice. Acest sprijin este mai important decât legea, oricât de bună ar fi ea.

Dar dacă vorbim de succese, trebuie să menționăm și deficitul. Multe dintre victime consideră situația lor actuală ca nedreaptă. Ele au suportat în timpul R.D.G. dezavantaje profesionale, în multe cazuri nu au putut urma studii superioare, astfel că și astăzi dispun de șanse mai slabe, în pofida tuturor reabilitărilor. Pe de altă parte, mulți foști ofițeri ai Ministerului Securității se afirmă cu succes în economie. Multele milioane de mărci, pe care Ministerul Securității și S.E.D. (P.S.U.G.) / P.D.S. (P.S.D.)⁹ încă le posedau în 1989-90, au constituit capitalul de lansare în economia de piață.

⁸ Marxen, Klaus; Werle, Gerhard, *Die strafrechtliche Aufarbeitung von DDR-Unrecht. Eine Bilanz* (Revizuirea juridică a nedreptăților comise în R.D.G. Un bilanț), Berlin, 1999, p. 195.

⁹ S.E.D.: Sozialistische Einheitspartei Deutschlands - Partidul Socialist Unit Est-German (partidul comunist/socialist la putere în R.D.G.); P.D.S.: Partei des Demokratischen Sozialismus - Partidul Socialismului Democratic (noul nume al S.E.D.).

Revizuirea juridică a dezamăgit mulți oameni. Cum este posibil ca, în pofida nedreptății evidente, cunoscute de toată lumea, să nu fie aproape nimeni pedepsit în instanță? Interdicția privind efectul retroactiv, reprezentând în orice stat de drept un principiu juridic important, s-a dovedit a fi, în această situație, o protecție pentru cei răspunzători de represiunea politică din R.D.G. Interdicția efectului retroactiv spune că o faptă poate fi pedepsită penal numai dacă în momentul comiterii contravenea legilor în vigoare. Excepții sunt posibile numai în cazul încălcărilor grave ale drepturilor omului. Cu alte cuvinte, după răsturnările din 1989-90, instrumentele juridice au fost doar în anumite cazuri adecvate pentru pedepsirea in justiției din fosta R.D.G. Aceasta a însemnat o importantă și în același timp dureroasă experiență. Speranțele pe care mai ales defavorizații sistemului R.D.G. și le puseseră în statul de drept, au rămas adesea neîmplinite. Multe persoane în cauză sunt dezamăgite și de faptul că legiuitorul nu a fost dispus până acum să introducă „pensia pentru victime”, respectiv „pensia de onoare”, doleanță exprimată de ani de zile.

Dimpotrivă, tocmai foști funcționari și colaboratori ai Ministerului Securității profită de noua ordine de drept: aceștia au reușit, spre exemplu, să obțină în fața instanței acordarea din nou a pensiilor speciale mari, care în 1990 fuseseră reduse.

În acest context iese la iveală un alt deficit în abordarea istoriei R.D.G.: până astăzi atenția se concentrează asupra Ministerului Securității și nu asupra principalilor responsabili pentru represiunea și persecutarea politică, adică activiștii partidului dominant – P.S.U.G. Stasi era subordonată P.S.U.G. și era considerată „scutul și sabia partidului”. Legea română privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică ia mai mult în considerare rolul partidului și al altor instituții represive decât este cazul în Germania.

Există probleme și în ceea ce privește cercetarea istorică. Trei genuri de probleme ar fi aici de menționat:

Prima problemă se referă la întrebarea: cine scrie istoria și pentru cine se scrie istoria? În spatele acestei întrebări se află conflictul dintre oamenii de știință și martorii epocii. Oamenii de știință, mai ales dacă provin din Germania Occidentală, pun cu totul alte întrebări istoriei decât o fac martorii, fie că este vorba de victime sau de făptași. Cu deosebire victimele Stasi au anumite așteptări de la

istoriografie: ei vor, pe bună dreptate, să regăsească istoria lor proprie, experiențele lor personale în cărțile de istorie. Ei spun: „Eu am trăit aceasta, de aceea știu cum a fost”. Pentru istoricul neimplicat și care lucrează științific, provenind din Germania Occidentală, victimele sunt uneori numai un izvor oral, în sensul de „oral history”, pe care îl consultă în completare la sursele scrise. Ambele constituie premise legitime, care conduc însă la conflicte și înțelegeri eronate. În orice caz se înmulțesc încercările de a apropia cele două perspective¹⁰.

O a doua problemă constă în faptul că istoria contemporană este totdeauna o parte a prezentului. Acest fapt ascunde, de exemplu, în fiecare campanie electorală pericolul, ca aspecte singulare ale istoriei recente să fie folosite ca „muniție în lupta electorală” împotriva adversarilor politici. Printre acestea se numără și tema „Stasi”, dar care nu mai joacă un rol important; de la mijlocul anilor '90 și-a pierdut din potențialul exploziv. Acest lucru se datorează cu siguranță și deschiderii dosarelor, pentru că atunci când există fapte documentate, fără îndoială că rămâne suficient spațiu pentru polemici superficiale, dar nu și pentru suspiciuni nefondate.

A treia problemă este una foarte nouă, dar în același timp foarte gravă: accesul la dosare a devenit mai dificil. Unii spun chiar că cercetării i se va pune capăt. De ce? Fostul cancelar Helmut Kohl a intentat proces Însărcinatăului Federal. El nu dorește ca documente privind persoana sa să fie puse la dispoziția cercetătorilor și a mass media. Aici nu este vorba de viața particulară a lui Helmut Kohl. Viața particulară a politicienilor a fost dintotdeauna apărată, Însărcinatăul Federal procedând la anonimizarea sau „înnegrirea” părților respective din documente.

¹⁰ Un exemplu bun de îmbinare a experienței proprii cu scrierea istoriei a oferit scriitorul german provenind din România William Totok, care în 1975-76 a fost arestat la Timișoara din motive politice: Totok, William, *Die Zwänge der Erinnerung. Aufzeichnungen aus Rumänien*, Hamburg 1988; o versiune în limba română a apărut în 2001 sub titlul *Constrângerea memoriei. Însemnări, documente, amintiri*. Printre cercetătorii cu metode științifice a istoriei R.D.G. se numără ziaristul Karl Wilhelm Fricke, ce a fost întemnițat din motive politice în anii 1955-1959 în R.D.G. (cf. Fricke, Karl Wilhelm; Engelmann, Roger (editor), *Konzentrierte Schläge. Staats-sicherheitsaktionen und politische Prozesse in der DDR 1953-1956* (Lovituri concentrate. Acțiuni ale Securității Statului și procese politice în R.D.G., între anii 1963-1956), Berlin, 1998.

Helmut Kohl dorește însă să sustragă opiniei publice toate documentele în care este consemnată acțiunea sa în calitate de cancelar federal, adică de persoană oficială. El justifică poziția sa prin aserțiunea că, într-un sens mai larg, face parte din grupul victimelor Stasi. Iar dosarele victimelor (legea nu vorbește de „victime”, ci, la un mod mai general, de persoane vizate) nu pot fi făcute publice fără încuviințarea acestora. Însărcinatul Federal consideră, dimpotrivă, că există o deosebire între viața particulară și cea oficială a unui politician și că cercetarea trebuie să aibă posibilitatea de a investiga influența pe care Ministerul Securității a exercitat-o asupra acțiunilor politice ale unui demnitar. Helmut Kohl a câștigat însă în instanță, în iulie 2001, primul proces. Sentința în acest proces a vădit că paragraful 32 al legii privind dosarele Stasi, care reglementează punerea la dispoziția cercetării și mass media a dosarelor, conține formulări neclare¹¹. Însărcinatul Federal permite așadar accesul la așa-numitele „dosare ale victimelor” numai după consultarea persoanelor respective. Această procedură este complicată și conduce la perioade lungi de așteptare. Însărcinatul Federal, oamenii de știință interesați și foștii militanți angajați pentru drepturile omului depun eforturi în parlament pentru amendarea legii dosarelor Stasi.

Asumarea trecutului în Germania se desfășoară, în linii generale, pe plan administrativ, juridic și birocratic. Acest fapt înseamnă întotdeauna un anumit grad de impersonalizare. Pe de altă parte, mulți oameni au așteptări prea mari față de posibilitățile de asumare și despăgubire și în consecință față de deschiderea arhivelor și activitatea Însărcinatului Federal pentru Arhivele Stasi. Ambele aspecte au dus la dezamăgiri. Ehrhart Neubert, militant pentru drepturile omului în fosta R.D.G., teolog și actual colaborator al Însărcinatului Federal pentru Arhivele Stasi, a avertizat în repetate rânduri față de așteptările exagerate. El spune, în acest sens: „Oficiul Gauck nu este o autoritate a adevărului. Noi nu administrăm adevărul, ci doar documente”¹².

¹¹ Beleites, Johannes, *Das Stasi-Unterlagen-Gesetz nach dem Kohl-Urteil - Zeit zur Novellierung* (Legea dosarelor Stasi după sentința în cazul Kohl), în *Deutschland Archiv*, Heft 6/2001, p. 1025-1033; „Cotidianul”, 11 iulie 2001: După decizia de interzicere a accesului la informațiile despre Helmut Kohl: Scandalul dosarelor Stasi divide Germania.

¹² Neubert, Ehrhart: *Arbeitsweise der „Gauck-Behörde” im gesellschaftlichen Kontext* (Modul de lucru al Oficiului Gauck în contextul social), în:

Interesantă este din această perspectivă o privire peste granițele germane. Comisia Adevărului din Africa de Sud a practicat în cei trei ani de activitate, 1996-1998, un alt mod de abordare a trecutului. Ea a situat în centrul atenției reabilitarea morală și cinstirea victimelor; ea s-a concentrat pe audierea calvarului a 24.000 de oameni și recunoașterea oficială a acestora. Această formă ideală de reparație este mai personală și ajunge mai direct la persoana în cauză decât un simplu act administrativ. În plus, Comisia Adevărului i-a inclus și pe făptași în procesul de asumare a trecutului. Făptașii, care au prezentat pe larg, în fața opiniei publice și a victimelor, crimele săvârșite, au avut posibilitatea să solicite amnistiere pentru faptele lor. Ca la o spovedanie, a trebuit mai întâi să-și recunoască vina, după care a fost posibilă iertarea. În acest fel și făptașii au contribuit la aflarea adevărului. În privința amnistiei, Comisia Adevărului a decis pentru fiecare caz în parte.

Modelul sud-african nu a putut fi aplicat în Germania, întrucât premisele sociale și așteptările de la un „procesul de asumare” erau mult prea deosebite. Iar amnistierea făptașilor ca și lipsa despăgubirilor materiale sunt oricum privite critic în Africa de Sud. Comisia Adevărului a apărut ca rezultat al compromisului între vechile și noile elite. Rezultatele activității ei sunt totuși remarcabile, dat fiind că nu a putut să recurgă la documente scrise. Documentele privitoare la încălcarea drepturilor omului din vremea *apartheid*-ului au fost aproape în totalitate distruse¹³.

Ambele țări au pornit de la comprehensiunea faptului că trecutul nu poate fi eludat. Dacă nu este asumat în mod sincer, el revine mereu ca problemă. Abordarea trecutului se răsfrânge asupra modelării viitorului. În această privință, accentele se pun, desigur,

Wüstenberg, Ralf (editor), *Wahrheit, Recht und Versöhnung. Auseinandersetzung mit der Vergangenheit nach den politischen Umbrüchen in Südafrika und Deutschland* (Adevăr, dreptate și reconciliere în confruntarea cu trecutul în Africa de Sud și Germania de după schimbările politice), Frankfurt, 1998, p. 71.

¹³ Wüstenberg, Ralf (editor), *Wahrheit, Recht und Versöhnung* (v. nota **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**). Același autor: *Ein anderer Blick auf den „deutschen Weg“ der Aufarbeitung – oder: Was wir im Umgang mit den Opfern aus Südafrika lernen können* (O altă privire asupra „căii germane” a cercetării trecutului - sau: Ce am învățat de la victimele din Africa de Sud), în: Horch & Guck, Berlin, Heft 33/2001, p. 3-10.

diferit în Germania și în Africa de Sud. În Germania, cercetarea aprofundată a trecutului și rememorarea victimelor sunt considerate principalele motivații în abordarea istoriei recente¹⁴. În Africa de Sud prevalează aspectul eliberării. Comisia Adevărului a lucrat sub imboldul făgăduinței biblice din Evanghelia după Ioan: „Căci adevărul vă va face slobozi”¹⁵.

Astfel devine evident și altceva: Germania nu are posibilitatea să cuprindă întrebări despre crimă, vinovăție și iertare într-o dimensiune religioasă. Creștinismul a devenit un fenomen social marginal. În Germania Răsăriteană trei sferturi dintre locuitori nu aparțin nici unei biserici, sunt ateii. Aceasta este urmarea a patruzeci de ani de socialism. Germanilor le lipsește astfel o sferă importantă a percepției și reflectării, care poate în România există încă.

Pot fi adaptate aceste experiențe în România? Răspunsul la această întrebare nu poate fi dat decât în România. Mai întâi ies totuși în evidență diferențele existente în acest domeniu între România și Germania.

Situația din Germania Răsăriteană este una neobișnuită, fiind vorba de o jumătate de țară. Germania de Vest a fost coautor al transformărilor din Germania de Est și le-a finanțat. Numai așa a fost posibil, ca în cadrul Autorității Federale pentru Arhivele Stasi să lucreze la un moment dat 3.500 de colaboratori; chiar și astăzi acolo lucrează încă 2.600 de persoane.

O a doua deosebire importantă constă în faptul că în 1989-90 cetățenii R.D.G. au ocupat clădirea Stasi și au desființat complet Ministerul Securității Statului. Cetățenii au confiscat totodată documentele acesteia. Astfel Stasi nu a avut suficient timp la dispoziție, pentru a curăța temeinic arhivele sale. Actele aflate astăzi în custodia Autorității Federale însumează 180 de kilometri liniari.

„Revoluția pașnică” din R.D.G. a fost și o revoluție împotriva serviciilor secrete. Acest fapt s-a reflectat în legea arhivelor Stasi, valabilă și astăzi. Potrivit paragrafului 25 al legii arhivelor Stasi, documentele Stasi cu „informații referitoare la persoane în cauză sau

¹⁴ Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al cincilea raport de activitate al Însărcinatului Federal*, Berlin, 2001, p. 11.

¹⁵ The South African Council of Churches (ed.), *The Truth will set you free*, 1995, p. 3. O formulare seculară în *Truth and Reconciliation Commission of South Africa Report*, London, 1998, vol. 1, p. 22.

la terți nu pot fi folosite de către serviciile de informații sau pentru serviciile de informații”. Legea permite doar puține excepții. Ceea ce înseamnă că, în situația în care serviciile secrete obțin totuși documente ale Stasi, acestea trebuie cerute de la Autoritatea Federală pentru Arhivele Stasi. În România situația este exact opusă: C.N.S.A.S. obține dosarele de la S.R.I.

Compararea legii arhivelor Stasi cu legea românească privind accesul la dosare vădește, de asemenea, deosebiri importante. Supunem atenției câteva diferențe, care prezintă importanță și pentru oamenii de știință și cercetători.

Printre acestea se numără articolul 1 al legii române privind accesul la dosare, care în mod evident permite numai cetățenilor români (actuali și foști) să-și vadă dosarele. Acest lucru este regretabil, întrucât au existat și străini, aflați în vizită sau lucrând temporar în România, care au fost urmăriți sau chiar reținuți de Securitate.

O altă limitare, în comparație cu legea germană privind arhivele Stasi, constă în faptul că legea românească se limitează la acea parte a Securității, care a exercitat în sens strict funcțiile unei poliții politice. Legea germană privind arhivele Stasi se referă, dimpotrivă, la Ministerul Securității Statului în totalitatea sa. În fapt, se cunoaște de la Ministerul Securității că teroarea polițienească a fost posibilă numai printr-o cooperare a tuturor serviciilor, inclusiv a serviciului de informații externe, așa-numita H.V.A.¹⁶. Pe de o parte, Serviciul de Informații Externe al Securității R.D.G. a participat direct la presiunea internă. Pe de altă parte, el a urmărit persoanele ce emigraseră în vest și de acolo criticau regimul și întrețineau legături în R.D.G. Acest fapt a contribuit de asemenea la împiedicarea mișcării de opoziție pe plan intern. De aceea în Germania au existat motive întemeiate de a nu departaja ulterior poliția secretă în părți nerepresive și părți represive. În fostul bloc răsăritean toate structurile poliției secrete au contribuit de fapt la asigurarea puterii partidelor socialiste sau comuniste și la eliminarea sau limitarea drepturilor și libertăților omului.

¹⁶ H.V.A: Hauptverwaltung A (Aufklärung), Administrația Centrală A (Spionaj).

Această limitare din legea română ar putea desigur să îngreuneze cercetarea; articolele 17 și 19 orientează, de asemenea, cercetarea către un domeniu relativ îngust.

Cu toate aceste observații critice, legea română a accesului la dosare poate contribui la promovarea sincerității în viața socială, la consolidarea structurilor democratice, la oferirea de certitudini victimelor și la combaterea fabricării de legende istorice.

Cu aceste noțiuni - sinceritate, democrație, certitudine - au fost numite motivele esențiale care pledează și în România pentru deschiderea arhivelor. Alte două motive care în Germania și Africa de Sud joacă un rol important, nu mai pot avea probabil semnificație în România. Altfel decât în Germania, în România deconspirarea și eliminarea totală din structurile de putere a lucrătorilor și colaboratorilor neoficiali ai fostei poliției secrete nu mai sunt posibile. În timp ce în Germania și în Africa de Sud asumarea istoriei a fost totodată o piatră de fundament pentru un nou început politic, România și-a început perioada postrevoluționară în mare măsură fără o dezbateră critică eliberatoare, sprijinită de stat, a istoriei sale.

Independent de aceste deosebiri, există atât în România cât și în Germania posibilitatea de a folosi arhivele nu numai în cercetarea istorică, ci și în educația politică. Ele pot arăta elevilor și studenților cum a funcționat represiunea. Documentele declanșează discuții; discuțiile sunt necesare pentru instaurarea unei culturi democratice. Chiar dacă nu pot fi deconspirați toți colaboratorii Securității, este important și pentru Biserică faptul că se pun întrebări privind vinovăția și responsabilitatea pentru crimele comuniste; aceste întrebări trebuie înțelese ca o șansă și nu ca un atac împotriva Bisericii. Teologul est-german Ehrhart Neubert a scris pe la mijlocul anilor '90 că aceste întrebări sunt, ce-i drept, dureroase pentru Biserica sa, dar foarte importante; ele arată Bisericii care sunt punctele sale slabe și unde este vulnerabilă¹⁷.

Dacă lucrările de cercetare publicate în acest volum vor putea da impulsuri discursului istoric și politic, atunci ele au realizat mult.

¹⁷ Neubert, Ehrhart, *Zur Instrumentalisierung von Theologie und Kirchenrecht durch das MfS* (Asupra instrumentalizării teologiei și a dreptului bisericesc de către Ministerul Securității Statului), în Vollnhals, Clemens (ed.), *Die Kirchenpolitik von SED und Staatssicherheit. Eine Zwischenbilanz* (Politica față de biserică a P.S.U.G. și a Stasi. Un bilanț intermediar), Berlin, 1996, p. 329.

Ar fi de dorit ca aceste impulsuri să fie preluate de media, de universități și academii, de asociațiile victimelor și alte instituții și transmise mai departe.

De asemenea, este de dorit un schimb internațional de experiență și de rezultate ale cercetărilor. Pentru un dialog româno-german există multe teme importante în istoria ambelor țări: cum s-a instaurat puterea comunistă în România și cum s-a instaurat în R.D.G.? Ce știm despre forma deschisă, brutală de represiune din anii '40 și '50? Cum și de ce s-a schimbat represiunea de stat? În ceea ce privește R.D.G., pentru anii '70 și '80 se vorbește despre „teroarea tăcută”, prin aceasta înțelegându-se „măcinarea” sistematică a individului de către Stasi - s-ar putea spune și teroarea psihologică. Unde a existat opoziție și rezistență? Ce înțelegem în general prin rezistență? Cum a lucrat aparatul de represiune, cine au fost angajații și colaboratorii neoficiali ai poliției politice? Ce metode și structuri au fost preluate din Uniunea Sovietică? Care erau raporturile dintre partidul dominant și poliția secretă? Ce rol au jucat bisericile în socialism? Cum arăta viața de zi cu zi în dictatură? Cum tratau potențaii problema naționalităților, respectiv „problema națională”? Prin ce se deosebește colapsul R.D.G. de revoluția din România?

O altă temă controversată în Germania este activitatea Stasi împotriva Republicii Federale Germania. De ce au lucrat vest-germani pentru Securitatea de Stat a R.D.G.? Ce scopuri urmărea Stasi în Germania Occidentală, unde a exercitat ea influență asupra Germaniei occidentale?¹⁸ Poate fi extrapolată această întrebare la România? Ce scopuri urmărea Securitatea în Vest? Se poate dovedi în ce măsură Securitatea română și Stasi au folosit spionajul extern pentru a combate rezistența din interiorul țării și rezistența emigrației, de exemplu? Cum se prezintă situația în ceea ce privește instituțiile urmărite de ambele servicii secrete, de exemplu asociațiile sașilor transilvăneni și cele ale șvabilor bănățeni din Republica Federală Germania?

Interesantă este și întrebarea, ce se află în arhivele românești despre Germania și ce se află în arhivele Stasi despre România.

¹⁸ Müller-Enbergs, Helmut, *Agenții, informatorii și spionii Stasi în Republica Federală Germania*, București, Fundația Academia Civică, 1999. Koehler, John O., *Stasi. Fața ascunsă a poliției secrete est-germane*, București, Editura Omega, 2001, vol. I, p. 179-236, vol. II p. 1-76, p. 155-192, p. 227-240.

Aproape că nu există cercetări pe această temă. Se știe că Ministerul Securității Statului din R.D.G. și Securitatea română au colaborat oficial până pe la începutul anilor '70. Ele au efectuat schimburi de informații politice, militare și economice, pe care spionii lor le-au obținut în și despre Europa de Vest și își puneau reciproc la dispoziție mijloace tehnice de spionaj. Probabil în 1973 cele două servicii de spionaj au încetat colaborarea oficială. Una din cauze a constituit-o calea specială pe care o apucase România: izolarea în cadrul blocului răsăritean¹⁹.

Excepționalismul românesc a condus observarea României de către Securitatea de Stat a R.D.G. Direcția de spionaj extern din Ministerul Securității Statului (H.V.A.) a instalat în România o „rezidență”, adică o bază de spionaj, foarte probabil în ambasada R.D.G. din București. Chestiunea este notabilă. În acest fel, România se afla pe aceeași linie cu China, Albania și Iugoslavia, adică în rând cu țările socialiste „renegate”²⁰.

R.D.G. a privit România în cursul anilor '70 în mod critic. A existat tot timpul temerea că influența occidentală asupra României ar putea deveni prea mare.

În arhivele Stasi se află și documente despre cetățeni români care trăiau temporar sau definitiv în R.D.G. La sfârșitul anilor '80 trăiau în R.D.G. doar aproape 1.000 de români sau cetățeni provenind din România. După părerea Ministerului Securității, majoritatea aveau un comportament bun și liniștit.

Ministerul Securității a filat și cetățeni ai R.D.G. aflați în România, mai ales turiștii. În spatele acestei acțiuni se afla pe de o parte teama că cetățenii R.D.G. ar putea fugi în Vest prin România. Pe de altă parte, Stasi voia, neputând să împedice, măcar să controleze întâlnirile dintre est- și vest-germani în stațiunile de odihnă de la Marea Neagră²¹.

Cetățenii ai R.D.G., aflați în România în interes de serviciu sau particular, raportau Ministerului Securității despre această țară. Dacă în anii '70, conducerea R.D.G. și în consecință și Ministerul

¹⁹ Tantzscher, Monika, *Die Stasi und ihre geheimen Brüder. Die internationale geheimdienstliche Kooperation des MfS* (Stasi și frații săi secreți. Cooperarea Ministerului Securității Statului cu serviciile secrete internaționale), în Horch & Guck, Heft 33/2001, p. 56-64.

²⁰ BStU, ZA, HVA 407, Bl. 27, Bl. 30.

²¹ BStU, ZA, AIM 14721/89.

Securității privea cu teamă la cazul românesc, în anii '80 în R.D.G. erau primite cu îngrijorare rapoartele despre decăderea economică a României, zvonurile despre numeroase greve și mici tulburări²². Grevele, neprevăzute de către ideologia marxist-leninistă în țările socialiste, trezeau clasei dominante din R.D.G. amintiri despre răscoala muncitorească de mare amploare din 17 iunie 1953.

La sfârșitul anilor '80, cam prin 1988, a intervenit un nou avânt politic în relațiile dintre România și R.D.G. Cele două state s-au apropiat din nou, unite în consensul poziției lor de respingere a politicii sovietice de reforme inițiate de Mihail Gorbaciov. Relativ liberala Ungarie a oferit de asemenea din toamna lui 1988 un binevenit prilej de a fi privită ca un dușman comun. Dacă această apropiere politică a condus și la apropierea serviciilor secrete, nu s-a putut constata până acum. Multe alte întrebări rămân deschise.

Modul în care teme ale istoriei contemporane pot fi prezentate concret, ni-l poate arăta în final următorul exemplu de la Timișoara: în „Muzeul Satului Bănățean” sunt expuse numeroase și diferite case în care au trăit bănățenii. Între acestea se găsește una care nu s-a aflat niciodată în Banat: este o colibă, așa cum și-au construit-o oamenii care, în urmă cu cincizeci de ani, au fost deportați din Banat în stepa Bărăganului. Cu această colibă din „Muzeul Satului Bănățean” cei în cauză au realizat un mic monument împotriva uitării. Astfel de semne sunt importante.

²² BStU, ZA, ZAIG 14072.

Liviu ȚĂRANU

Problema cadrelor în M.A.I. (1948 - 1965)

Din totdeauna orice regim politic nou instaurat, fie democratic, fie prin alte modalități, se va confrunta imediat cu o dificilă problemă, cea a cadrelor. Orice regim politic nou instalat are un deficit de cadre cu experiență, prin acest termen înțelegându-se, în mod evident, profesioniștii din aparatul de stat, în special cei din administrație și ordine publică. Un profil cadru se construiește în timp, este bazat pe o pregătire foarte bună și experiență și cuprinde și o anumită fidelitate-loialitate față de un regim sau altul. Orice lider politic este convins că nu poate fi guvernată o țară fără cadre bine pregătite și experimentate. Criza de cadre se rezolvă în timp și este necesară o strategie serioasă pentru formarea lor.

Perioada de după 1945 și până la începutul anilor '60 a marcat, pentru structurile Ministerului Afacerilor Interne, o accentuată criză de cadre. Trecerea de la un regim politic total diferit la cel instaurat după 6 martie 1945 a impus necesitatea purificării și înlocuirii cadrelor vechi, loiale regimului trecut, cu cele noi, dedicate edificării noii ordini sociale și de stat. Fenomenul s-a reflectat puternic și în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. Un simptom important al acestor schimbări forțate, prezent la una din cele cinci structuri ale M.A.I., l-a reprezentat starea de spirit, respectiv „moralul scăzut” al ofițerilor și subofițerilor de la formațiunile teritoriale ale trupelor de jandarmi. Într-un raport al Inspectoratului General al Jandarmeriei (I.G.J.) din vara anului 1948 se menționa că „moralul scăzut” al ofițerilor și subofițerilor are drept cauză mutările prea dese de la o unitate la alta precum și faptul că „subofițerii care au făcut cereri de demisie li s-a respins pe motiv că nu au 9 ani de serviciu. Consecința acestei situații fiind complectă dezinteresare tolerată chiar de comandanții respectivi”. Într-un ordin circular din 1 iunie 1948 se arăta că „din studiul dosarelor ce cuprind rezultatele diferitelor cercetări întreprinse

de formațiuni contra personalului jandarmeriei: ofițeri, subofițeri, maiștri și trupă, se constată în ultimul timp o stare de spirit profund dăunătoare relațiilor ce trebuie să domnească între superiori și subalterni atât în serviciu cât și în afara acestuia. Astfel s-a constatat că unii jandarmi - în special subofițerii, aduc învinuiri anonime pentru fapte imaginare, camarazilor și șefilor lor, cu nimic întemeiate, numai din dorința nedemnă de a calomnia, a denigra”¹.

La începutul anului 1949 într-o notă adresată D.G.S.P. de către Direcția Regională a Securității Poporului, Craiova, se arăta că „moralul ofițerilor de poliție, al agenților și gardienilor publici din Chestura Poliției Craiova este foarte scăzut, iar starea de spirit a lor este foarte ridicată din cauza încadrărilor, care sunt așteptate zi de zi, stingherind în mare parte bunul mers al serviciului. Unii dintre ei pleacă de la serviciu spunând că se duc în executarea hârtiilor, însă în fond, se duc acasă, unde comentează această stare, spunând că atât timp cât au avut nevoie de ei, partidul și guvernul i-au ținut în serviciu, iar acum, când și-au format elementele lor, nu-i mai țin și le dau cu piciorul. Aceste comentarii se observă printre rândurile polițiștilor vechi și care nu sunt în P.M.R.”².

Bulversarea din rândul cadrelor M.A.I. era amplificată de crearea și organizarea aparatului politic la nivel de unitate și care avea atribuții pe linia verificării și pregătirii cadrelor. Începând cu 1949 este creată Direcția Superioară Politică cu un rol extrem de important în controlarea opiniilor politice ale ofițerilor și subofițerilor din trupele de jandarmi, asigurând totodată și controlul Partidului Comunist asupra structurilor M.A.I. La începutul lui februarie 1949, Petre Borilă, membru al Comisiei de Partid pentru discutarea problemelor armatei și trupelor M.A.I., arăta că „pentru trupele M.A.I. se cere rezolvarea cât mai urgentă a acestor chestiuni datorită și faptului că dacă în armată, Partidul este într-o oarecare măsură organizat, la M.A.I. acest lucru lipsește cu desăvârșire. Se pune deci sarcina asigurării cadrelor de conducere a aparatului politic din M.A.I.”. Totodată și pentru cadrele inferioare, se vor găsi mai cu ușurință elemente atât în rândurile trupelor M.A.I. cât și în rândurile armatei, căci s-a constatat că unele elemente din armată pot face față mai bine

¹ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei (I.G.J.), dosar nr. 21/1948, f. 1.

² Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, 1994, p. 171.

sarcinilor decât unele cadre trimise dinafară, care nu cunosc specificul muncii din armată. Problema se pune „pentru cadrele superioare, completarea direcțiilor și secțiilor aparatului politic, cadre conducătoare pentru regiunile militare și marile unități și pentru Academia Militară care se ridică atât pentru M.A.I. cât și pentru Armată”. Tot în legătură cu problema cadrelor același Petre Borilă arată că „s-au constatat unele tendințe nesănătoase între M.A.I. și Direcția Superioară de a căuta fiecare să-și asigure cadrele cele mai bune, în pofida celuilalt”. Alt membru al Comisiei, Ponoran, susținea că „în urma discuțiilor avute cu toții din Ministere, s-a alcătuit o listă de 1.717 tovi care să fie propuși pentru cadrele Armatei, ale M.A.I. și pentru Academia Militară. Din aceștia în urma verificării actelor, au căzut o mare parte. Crede totuși că s-ar putea asigura 2-300 de elemente, mai ales că nu s-au alcătuit încă liste din două ministere importante. În urma verificărilor o serie de cadre din aparatul de partid vor fi înlăturate, totuși nu cred că ele ar putea satisface cerințele armatei. Crede că în rândurile aparatului M.A.I. și chiar în celelalte ministere sunt o serie de elemente bune puse în posturi mici în 1945-1946 care nu au fost ridicate și crede că din aceste elemente ar putea să fie ridicate o mare parte”³.

Un alt factor generator de tensiune în rândul cadrelor M.A.I. a fost reprezentat de o întreagă serie de acte politice și juridice care legalizau represiunea: modificarea la 27 februarie 1948 a Codului Penal, ordinul nr. 5 Cabinet, pe baza căruia în noaptea de 14-15 mai 1948 s-a trecut la arestarea masivă a legionarilor pe întreg teritoriul țării, care a condus la amplificarea luptei de rezistență și la mutarea centrului său de greutate în munți, desființarea cultului greco-catolic, Decretul nr. 116 din iulie 1948 „pentru stabilirea și reprimarea unor noi crime de sabotaj” și Decretul nr. 212 din 24 august pentru „completarea pedepselor privind unele infracțiuni ce interesează siguranța interioară și exterioară a R.P.R.”. Cea mai însemnată pondere în scăderea moralului l-a avut Decretul nr. 207 din 18 august 1948, în baza căruia M.A.I. a emis Ordinul nr. 26.500 în urma căruia au fost arestați și aruncați în închisori peste 1.000 de foști lucrători în S.S.I., Siguranță și Jandarmerie. Scopul final îl reprezenta lichidarea vechilor lucrători din aparatul de informații, siguranță și ordine publică și înlocuirea lor cu elemente devotate însărcinărilor

³ A.N.I.C., fond al C.C. al P.C.R. - secția Cancelarie, dosar nr. 8/1949, 6 file.

încredințate de partid și guvern⁴. Sunt desființate pe rând în această perioadă Siguranța și Jandarmeria, care sunt înlocuite cu Securitatea, Miliția, Trupele M.A.I.

La 7 februarie 1949 a fost desființată Jandarmeria, prin Decretul nr. 110 fiind înlocuită cu trupele de securitate, care împreună cu unitățile de pompieri, grăniceri și de pază intrau sub competența Secretariatului General pentru Trupe.

Schimbările care au avut loc în cadrul Ministerului Afacerilor Interne au fost destul de consistente. Cadrele noi din pătura de jos a populației (muncitori, țărani, săraci) au fost introduse treptat în interiorul aparatului. Metoda utilizată a fost desființarea vechilor instituții și a funcțiilor aferente și înființarea altora cu atribuții aproape similare. În noile instituții au fost introduse cadrele noi dar au fost cooptate și unele elemente din vechile structuri după cum reiese din memorialistica foștilor șefi din securitate. Aceste elemente din vechiul regim au fost păstrate mai ales în direcțiile regionale sau în cadrul birourilor locale ale securității, acolo unde prezența consilierilor sovietici era mai puțin incomodă, fiind regiuni în care aceștia chiar lipseau. Încadrarea noilor veniți în structurile M.A.I. a condus în principal la două rezultate:

1. reducerea dramatică a personalului calificat și cu experiență, și
2. calitatea slabă a muncii prestate de structurile M.A.I.

Ignorând mult discutata problemă a compoziției etnice a aparatului M.A.I. și în special a Securității - varianta prin care se arată că alogenii ar fi dominat ca număr aparatul este caducă după noile cercetări, deficitul real de cadre din M.A.I. a fost cauzat în principal de criteriul pe care erau recrutate aceste cadre - dosarul personal, respectiv originea socială sănătoasă. Ori din acest punct de vedere cadrele bine calificate și pregătite pentru munca în M.A.I. nu îndeplineau condițiile cerute și se evita încadrarea lor. Mai mult de 80% din personalul D.G.S.P. în anii de început ai regimului a fost angajat pe baza purității dosarului. Consecința principală a fost reflectată în calitatea slabă a oamenilor și implicit a muncii prestate. Trebuie spus că noile cadre foarte tinere, dornice de afirmare și fără o viziune clară a ceea ce urmau să profeseze, în multe cazuri, după o scurtă perioadă au început să facă rapoarte cu cerere de trecere în

⁴ S.R.I., *op. cit.*, p. 8-9.

rezervă sau în munca civilă. Numeroasele dosare ale Direcției Cadre cu referatele de cadre, oglindesc foarte bine imaginea problemelor individuale ale primei generații de securiști. Dosarele cu ordinele și referatele Direcției de cadre din M.A.I. sunt pline de cereri cu diverse pretexte: boală, distanța mare față de familie, neacomodarea cu munca specială de securitate sau chiar cu clima din localitatea unde ofițerul își avea locul de muncă. Unii arată că de multe ori în viața civilă se câștigă mai bine sau că „la Securitate e mai rău ca la patron”⁵.

Din punct de vedere al „originii sociale” cadrele provenind din mediul muncitoresc au ponderea cea mai mare (mai mult de jumătate) urmate apoi de cele provenite din mediul funcționăresc sau țărănesc. Intelectualii aveau o pondere ne semnificativă (cca. 2%). Însă calitatea cadrelor nu se datora numai originii sociale ci și învățământului din școlile de securitate (Băneasa, Oradea, Câmpina) puternic politizat și ineficient. Prin aceste „universități” ale Securității au trecut „mii de tineri muncitori și mulți țărani, cu o pregătire de nivel elementar (școală profesională și câteva procente de absolvenți de liceu)”⁶.

Faptul că școlile au avut un rol foarte important în formarea acestor cadre este evidențiat și de Gh. Gheorghiu-Dej în septembrie 1952, în Biroul Politic, când acesta arăta cât de importantă era „necesitatea unui ajutor susținut pentru organizarea școlilor proprii ale Ministerului Securității și Ministerului de Interne. Nouă ne trebuie - arăta el în același discurs -, cadre cu un orizont cultural mai mare, elemente care au o cultură sigură că mai ușor însușesc cunoștințele profesionale, să-i privim ca un organ de specialitate. Aici este nevoie și de ingineri pe diferite ramuri pentru a lucra contra sabotajului pentru expertize, trebuie să ajungem acolo încât nici la Miliție să nu primim fără 7-8 clase de învățământ. Acest lucru trebuie să-l luăm ca o linie că este vorba de un proces și să nu lăsăm să meargă de la sine, ci să luăm măsuri, să construim acest aparat. Pentru toate sectoarele, compartimentele de specialitate ale muncii, trebuie scoase și cadre profilate, cadre de specialitate. Atunci și calitatea muncii, rezultatul muncii va fi alta. Aici socotesc să atrag atenția de a ajuta o școală bine organizată cu orientare clară, precisă, aici tov. Chișinevschi trebuie să dea un ajutor în ce privește organizarea școlilor, tov. Moghioroș să

⁵ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 306.

⁶ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu*, București, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 339.

dea un ajutor în ce privește cadrele. Eu sunt de acord cu observația care o face mereu că se descompletează organizațiile noastre, dar trebuie să promovăm cadre tinere. În Germania Democrată în organele lor marea majoritate sunt elemente tinere. Tânărul, sigur nu are experiența unui vârstnic rafinamentul, dar are să fie pe un nivel de cultură mai înalt decât vârstnicii noștri și în condiții fizice și intelectuale mai bune. Deci să prevedem în sistemul diferitelor școli pe linia statului elemente de origine socială, sănătoasă, elemente echilibrate cu un echilibru interior serios care învață bine în școli și să-i primim candidați pentru diferite compartimente de la Ministerul de Interne, chiar dacă este tânăr. Oamenii se judecă după fapte, după felul cum gândesc, raționamentul lor. Și organele de răspundere să aibă 1-2 locțiitori care să învețe. Așa se cresc oamenii. Și la primul insucces în muncă să nu considerăm că nu se poate face nimic cu el, că este incapabil și îl demobilizăm. Trebuie cu perseverență ajutate cadrele”⁷.

În programa de învățământ, compusă din două laturi - pregătirea militară de specialitate și formarea culturii politice și a celei generale, sarcina de bază a procesului de instruire și educare a elevilor din școlile Securității era „să cunoască bazele teoriei marxist-leniniste, problemele desfășurării construirii socialismului în țara noastră, să lupte pentru traducerea în viață a politicii P.C.R. și să fie capabili să desfășoare munca politico-educativă cu militarii din subordine”⁸.

Pentru a ilustra procesul de instruire din școlile Securității este destul de grăitor totalul orelor de studiu, în patru ani, pe discipline, la Școala militară de ofițeri „N. Bălcescu”, Câmpina, care, în 1965, se prezenta astfel:

1. științe sociale: 380 ore
2. instrucție de front: 150 ore
3. reguli militare generale, legislație și pregătire sanitară: 90 ore
4. pregătire fizică: 140 ore
5. topografie militară: 142 ore
6. instrucție genistică 91 ore
7. cunoașterea A.N.M.: 82 ore
8. pregătire auto: 140 ore
9. metodică generală: 72 ore
10. cunoașterea tehnicii: 30 ore

⁷ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - secția Cancelarie, dosar nr. 77/1952, f. 19.

⁸ A.M.I., fond Comandamentul Trupelor de Securitate, dosar 549/1970, f. 3.

11. instrucție transmisiuni: 55 ore
12. limbi străine: 60 ore
13. instrucție de pază-securitate: 661 ore
14. analiză matematică: 180 ore
15. geometrie analitică: 120 ore
16. geometrie descriptivă: 60 ore
17. chimie generală: 86 ore
18. mecanică: 190 ore

La finele școlii, în funcție de media de absolvire, cursanții erau ridicaiți la gradul de sublocotenenți sau locotenenți⁹.

Lipsurile constatate în școlile de ofițeri ale M.A.I. sunt arătate și în referatele adresate ministrului. Astfel, într-un referat din 18 august 1951, privitor la examenul de absolvire ținut la școala de ofițeri M.A.I. nr. 3 Oradea cu elevii din seria 23 august 1951, se arăta că lipsurile sunt, în principal, la pregătirea politică: „materia analitică a fost schimbată în cursul anului de trei ori, fapt ce a făcut să nu fie continuitate în studiu”. Se arăta apoi că „nu s-a pus accentul cuvenit pe studiul Istoriei P.C. și nici nu s-a făcut o legătură logică a evenimentelor petrecute în Rusia și apoi în Uniunea Sovietică cu cele ce s-au petrecut în perioadele asemănătoare din țara noastră”. Concluzia referatului era destul de tranșantă „seria de elevi ce vor fi promovați ofițeri de grăniceri la 23 august 1951, este o serie de ofițeri mediocră, cu o pregătire politico-profesională insuficientă”¹⁰.

Totuși pentru a îmbunătăți situația aveau loc numeroase cursuri de perfecționare care vizau ambele segmente ale pregătirii ofițerilor: pregătirea politico-ideologică și de luptă. Pregătirea marxist-leninistă a ofițerilor dura nouă luni (de la 1 decembrie la 1 septembrie), ținându-se câte 8 ore lunar. Erau organizate în cadrul unităților militare 3 forme de învățământ a câte o grupă fiecare. De pildă, la U.M. 0487, Drăgășani, în anul de învățământ 1954-1955 s-au ținut în anul I Istoria P.C.U.S.- 10 lecții (partea I) și două lecții cu „probleme de politică mondială”; în anul II se țineau în mod similar 10 lecții de istoria P.C.U.S. (partea a II-a) și două lecții de „politică mondială”. Pentru istoria P.M.R. se țineau 8 lecții, iar pentru problemele de politică mondială se țineau două. La acest capitol calificativele erau foarte bune pentru ofițeri și satisfăcător pentru sergenți.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ A.M.I., fond Direcția Secretariat-Juridică, nr. inv. 4311, dosar II/C/2, f. 56.

Ulterior, la capitolul pregătire de luptă, într-un ordin al Comandantului trupelor de grăniceri și securitate, din 24 februarie 1958, se arăta că examenele și verificările care au avut loc la nivelul celor patru grupe de comandanți și loțiitori politici de mari unități și unități au arătat cu foarte mici excepții „un slab nivel al pregătirii de luptă și politice a acestora”. De asemenea se arăta de către comandantul trupelor de securitate că „la sfârșitul convocării care a avut loc în aceeași lună, am ordonat măsuri privind îmbunătățirea pregătirii de luptă personale a comandanților de mari unități și a loțiitorilor lor. Acest ordin nu a fost executat în întregime de către toți comandanții”. În ordin se aprecia că ofițeri cu pregătire superioară nu au venit pregătiți la convocare, aceștia apreciind greșit faptul că „obținuseră o pregătire militară corespunzătoare la absolvirea academiei” și în consecință nu au mai studiat, „rămânând în urmă față de dezvoltarea tehnicii și științei militare”. Explicația acestor rezultate slabe era conform ordinului aceea că „nu s-a studiat materialul bibliografic. Prin ordinul nr. 019262/1957, privitor la organizarea convocării s-a cerut ca la examen ofițerii să se prezinte cu caietele de studiu. Pentru că nu au studiat, la grupa comandanți de mari unități și de unități, din 11 au prezentat caiete numai 3...”. Concluzia acestei stări de lucruri conducea către ideea că «slaba pregătire de luptă și politică a corpului ofițerilor din marile unități și din unități se datorește comandanților lor; ei nu îndeplinesc prevederile articolului 46 din Regulamentul serviciului interior, care cere: „Șeful este obligat să-și perfecționeze continuu propriile sale cunoștințe militare și politice”»¹¹.

Trecând la analiza muncii efective a lucrătorilor din Securitate trebuie menționate din capul locului câteva aspecte importante prevăzute în statutul cadrelor din această instituție. Astfel conform dispozițiilor Comitetului Central și M.A.I., „organele Direcțiilor Regionale se completează din rândul membrilor și candidaților Partidului Muncitoresc Român și din rândul membrilor și candidaților Uniunii Tineretului Muncitor”. „Direcțiunea Regională selecționează și propune Direcțiunii Generale a Securității Statului, numirea funcționarilor Direcțiunii până la funcția de șef de serviciu, inclusiv. Întregul efectiv al organelor Securității Statului este considerat că efectuează serviciul militar și se bucură de toate drepturile și

¹¹ Idem, fond Comandamentul Trupelor de Securitate, dosar nr. 1, f. 250-276.

îndatoririle militarilor activi (cadrele ofițerești și a sergenților). Față de particularitățile muncii, funcționarilor Securității Statului li se acordă în plus - pe lângă salariul de bază pentru funcția ce îndeplinește efectiv și salariul cuvenit gradului militar”. Printre facilități se enumera și faptul că direcția regională are dreptul să propună acordarea de grade militare „la excepțional” acelor funcționari ai Securității Statului, care s-au evidențiat în lupta cu contra-revoluționarii și să propună decorarea lor¹².

Fiecare cadru avea un dosar personal creat și deținut de Direcția Cadre care, în general, cuprindea:

- jurământul militar scris
- fișă personală
- caracterizări periodice, referate.

1. Pentru că poate prezenta un oarecare interes documentar și pentru formulele cuprinse în el vom reda jurământul militar așa cum era el rostit de cei încadrați în structurile M.A.I. la începutul anilor '50:

„Eu cetățean al Republicii Populare Române intrând în rândurile Securității Statului, jur să fiu devotat poporului muncitor, Patriei mele și Guvernului R.P.R. Jur să-mi însușesc temeinic toate cunoștințele profesionale pentru a fi bun luptător în cadrul Securității Statului. Jur să fiu luptător dârz, cinstit, curajos, disciplinat și vigilent; să păstrez cu strictețe secretul profesional și de stat; să păstrez cu grijă avutul militar și obștească, să execut fără șovăire regulamentele militare și ordinele șefilor. Jur să urăsc din adâncul ființei mele pe toți dușmanii Patriei și ai poporului muncitor. Jur să fiu gata oricând, la ordinul Guvernului, să lupt pentru apărarea Patriei mele, Republica Populară Română, cu toate dârzenia și priceperea neprecupețind sângele și viața mea, pentru dobândirea victoriei depline asupra dușmanilor. Dacă voi călca jurământul meu, să mă lovească pedeapsa aspră a legii R.P.R. și să-mi atrag ura și disprețul oamenilor muncii. Mă leg să îndeplinesc întocmai jurământul meu, pentru libertatea și fericirea Patriei și a poporului muncitor”¹³.

2. Fișa personală conținea identitatea, calificarea, profesia, originea socială, stagiul militar, ce politică au făcut părinții în trecut și ce politică fac în momentul respectiv, starea civilă, copiii, averea

¹² Idem, fond D.M.R.U., nr. inv. 7351, dosar nr. 1, f. 6.

¹³ Idem, fond D.M.R.U., nr. inv. 7358, dosar nr. 3, f. 9.

personală înainte și după 23 august 1944, averea soției în aceleași perioade, apartenență politică, dacă are sau nu rude în străinătate, dacă a urmat școala D.G.S.S. etc.

3. Referatele de cadre (în general întocmite în momente critice pentru cel vizat) conțineau:

- data (anul) din care este membru P.M.R. sau U.T.M.
- data și locul nașterii
- origine socială (muncitorească sau țărănească)
- pregătire școlară
- profesia de bază
- situația militară
- starea civilă
- limbi străine cunoscute
- data de la care era încadrat în M.A.I. și postul care îl ocupa în momentul respectiv.

Urma apoi o scurtă prezentare a ocupației și averii părinților, după care o biografie detaliată a ofițerului de la terminarea claselor primare până în momentul în care i se făcea referatul, îi erau prezentate părțile bune ale caracterului sau muncii depuse ca apoi să i se puncteze aspectele negative ale personalității și să fie arătată slaba prestație în cadrul M.A.I. Sunt apoi prezentate rudele și legăturile pe care le are ofițerul, precum și apartenența lor politică, avere etc. Urmează la final, concluzia care este uneori identică și destul de dură la marea majoritate a referatelor: „În concluzie, considerăm că lt. maj. deși a obținut unele rezultate în muncă, însă fiind lipsit de dragoste și voință față de munca de securitate și însuși el a manifestat că această muncă este grea pentru el, nu prezintă perspective în munca de securitate, față de care propunem, să fie trecut în rezervă (sau scos din evidențele M.A.I. - n.n.) cu drept (sau fără - n.n.) la ajutor unic (sau ajutor social - n.n.)” sau „ținând cont de originea socială a ofițerului, precum și de rudele apropiate cu care întreține legături (sora - învățătoare, membră activă a mișcării legionare, soția fiică de chiabur), nu suntem de acord cu această propunere (numirea în funcție de comandant al Reg. Pază, orașul Stalin - n.n.)¹⁴.

Începând cu 1953 în cadrul structurilor regionale de securitate, în urma numeroaselor abuzuri ale cadrelor, are loc o curățire a rândurilor. Sute de referate ale Serviciilor de cadre arată, suficient de

¹⁴ *Ibidem.*

multe, abateri pe baza cărora s-a hotărât trecerea în rezervă sau scoaterea din evidențele M.A.I. a numeroși ofițeri de Securitate.

În continuare ne vom referi doar la cei care aveau o muncă directă cu agentura - am preferat redarea întocmai a formulelor din referat pentru că este important de observat numeroasele deficiențe în exprimare ale celor care redactau aceste referate și ilustrează gradul lor de cultură: un slt. de securitate din regiunea Bârlad, cu 5 clase și de origine muncitorească, era criticat în referatul de cadre pentru că „în afara instituției noastre întreține relații cu fiica unui șef de cuib (legionar - n.n.) pe care personal îl are în evidență”¹⁵; un locotenent de Securitate, lucrător operativ la Serviciul IV, origine muncitorească, 4 clase elementare și clase profesionale, de meserie croitor este criticat pentru că «toată această muncă proastă se datorește ofițerului din cauză că este predominant de viciul beției și nu este interesat absolut deloc de pentru a-și îmbunătăți munca profesională. De exemplu în cursul lunii septembrie 1955 a fost trimis la raionul Zeletin pentru rezolvarea unor probleme, iar el a plecat în orașul său natal (Focșani) unde s-a apucat de băutură la restaurantul din parcul de cultură, iar după ce devine în stare de ebrietate se urcă pe scenă la orchestră dând la o parte jassbandistul continuând el să bată jasul în uniformă militară. În acest timp a fost văzut de șeful său și l-a întrebat ce face? Răspunsul a fost „în regulă”»¹⁶; locotenentul de securitate I. C. din Regiunea Bârlad, șef de birou, origine muncitorească, șapte clase elementare, era criticat pentru că „folosește față de tovarăși cuvinte vulgare și nesănătoase, ceea ce face să-i descurajeze în muncă și să-l privească ca pe un tovarăș incapabil și cu reminiscențe burgheze”¹⁷; un alt locotenent, lucrător operativ, în aceeași regiune Bârlad, origine muncitorească și patru clase primare „a sustras unele materiale ca de exemplu baloane ce au fost lansate de imperialiști și care trebuiau imediat înaintate la minister, iar ofițerul a dus mai multe acasă, făcând din ele diferite lucruri casnice”¹⁸; locotenentul major N. I., lucrător operativ în Dir. a IX-a, Serv. III - Comandatura C.C. al P.M.R., cinci clase primare, are motive importante să fie criticat: „în anul 1955 tovarășul întreține din nou relații intime cu o tovarășă căreia îi promite că o ia în căsătorie. Promisiunea fiind nereserioasă și vrând să scape de

¹⁵ Idem, fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 473.

¹⁶ *Ibidem*, fila 461.

¹⁷ *Ibidem*, fila 433.

¹⁸ *Ibidem*, fila 403.

acea tovarășă și de părinții ei, lt. major N. I. recurge la mijlocul de a prezenta părinților fetei un act ticluit de el personal însă în numele Ministerului Afacerilor Interne cu o șampilă ce reprezenta stema R.P.R. luată de pe moneda de 25 de bani prin care vroia să arate părinților fetei că M.A.I. nu-i permite să se căsătorească cu fata lor”¹⁹; Lt de securitate P.I. cu origine muncitorească, 5 clase primare, din Regiunea Hunedoara, „nu se preocupă de muncă, trăgând chiulul, mai mult ca atâta pleacă în oraș fără a raporta șefului său, unde stă câte 2-3 ore, iar la întoarcere fiind întrebat unde a fost și de ce a stat atât, răspunde flegmatic că a fost acasă întrucât are greutăți familiare, realitatea însă este că merge la restaurant și consumă băutura apoi vine la serviciu, lucru care s-a perindat și se perindă și în prezent [...] el face acestea toate cu scopul de a fi scos din M.A.I.”²⁰.

Lipsa de cultură generală elementară este evidențiată de asemenea în multe referate de cadre: locotenentul de securitate M. I. la origine țaran mijlocăș, 7 clase primare „cu agentura lucrează defectuos, nu poate dirija, instrui pe aceștia întrucât însuși ofițerul nu s-a străduit să-și ridice nivelul politic și cultural. Astfel n-a cunoscut nici în ce țară se află orașul Varșovia, spunând că se află în Austria și încă o serie de alte probleme legate de situația internă și internațională de care ofițerul este străin”²¹; locotenentul major de securitate D.B.I., origine muncitorească, 3 clase profesionale (curs seral) are o „slabă pregătire politică și intelectuală, are o intuiție slabă și un scris foarte prost, din care cauză lucrările întocmite de dânsul sunt redade la un nivel scăzut”²²; slt de securitate P.O., origine muncitorească, 7 clase elementare, din regiunea Bârlad este „un chiulangiu, dezinteresat în muncă și slab pregătit din punct de vedere profesional și politic. Deseori se învoiește de la serviciu invocând diferite motive iar în realitate merge acasă și ajută soția la bucătărie”²³.

Din arhivele M.I. reiese că, după reducerile de personal din anii 1953-1956, la începutul anilor '60 are loc un suflu înnoitor, în sensul că, cel puțin în cadrul Securității, sunt cooptate cadre noi, cu studii superioare, îndeosebi pentru posturile de lucrători operativi. Nu același lucru are loc și în Trupele de Securitate, unde vechile cadre de

¹⁹ *Ibidem*, f. 306.

²⁰ *Ibidem*, dosar nr. 36, f. 388.

²¹ *Ibidem*, dosar nr. 36, f. 499.

²² *Ibidem*, f. 425.

²³ *Ibidem*.

la începutul anilor '50 își mențin, ba chiar își întăresc pozițiile. Dosarele de cadre din anii '80 de la Comandamentul Trupelor de Securitate, prezintă o întreagă pleiadă de colonei - șefi de brigăzi de securitate regionale sau din aparatul central și care fuseseră încadrați în anii 1949-1950 în acest sector, la momentul respectiv neavând decât o vârstă fragedă (19-20 ani) patru clase primare și eventual câteva profesionale. Acești oameni au fost reciclați în multe rânduri la cursuri de perfecționare sau au absolvit instituții de învățământ superior la seral sau fără frecvență, iar de serviciile lor au beneficiat atât Gheorghiu-Dej cât și Ceaușescu. Scoaterea lor la pensie în anii '80 pe motive de sănătate sau de vârstă (prezentate în referatele de cadre) a avut la bază probabil și alte rațiuni pe care unii dintre ei, în viața astăzi, le pot menționa. Dosarul de cadre în această situație nu ne oferă prea multe detalii.

Trebuie remarcat, din capul locului că, doar cu unele mici deosebiri, și în domeniul cadrelor tactica folosită a fost aceea a „tovarășilor de drum”, metodă aplicată de comuniști pe linie politică dar și în cadrul administrației. Un alt aspect important de menționat este că a existat, în mod real un deficit de cadre din punct de vedere al calității acestora, fapt care s-a încercat să fie acoperit printr-o supradimensionare a schemei de personal lucru care a condus implicit la rigidizarea accentuată a aparatului. Deși au avut loc numeroase epurări pe motive de competență sau dosar, criteriile de selectare a cadrelor în perioada menționată, nu s-au schimbat în mod fundamental. Înlăturarea unor cadre cu „dosar sănătos” a avut la bază motive de ordin profesional, incompetența în cele mai multe cazuri, dar și considerente de imagine a instituției confruntată și așa cu un renume destul de negativ în rândul populației.

Florian BANU

Direcția I-a Informații Externe (D.I.E.). Atribuții și organizare (1951-1956)

Structura Securității, instituție predominant represivă în plan politic intern, nu a inclus în primii ani de funcționare și componente cu atribuții în plan informativ extern deși nu era dezinteresată de aspectele de acest gen. Direcția Generală a Securității Poporului (D.G.S.P.) a fost înființată prin Decretul nr. 221 din 30 august 1948¹ și a acționat pentru identificarea și lichidarea tuturor persoanelor considerate periculoase pentru regim, neezitând să identifice astfel de dușmani și dincolo de granițele țării:

„Art. 2. Direcțiunea Generală a Securității Poporului are ca îndatoriri apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române, contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior. [...]”

Cu toate că era prevăzută o activitate împotriva „dușmanilor din exterior”, în D.G.S.P. nu a existat, în prima formă de organizare, o direcție aparte care să se ocupe de problemele externe. Activitatea de contraspionaj și de informații externe a continuat să fie desfășurată de către Serviciul Special de Informații (S.S.I.), aflat în subordinea directă a Președinției Consiliului de Miniștri². Prin Decretul nr. 50 din 30 martie 1951, D.G.S.P. devine Direcția Generală a Securității Statului (D.G.S.S.) și în structura sa organizatorică apare Direcția A - Informații Externe. Aceasta a fost constituită la inițiativa sovieticilor (generalul Alexandr Saharovski, șeful consilierilor sovietici din

¹ *Decretul nr. 221 pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului*, în *Monitorul Oficial*, nr. 200 din 30 august 1948, p. 7245-7246.

² Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. D.I.E. (1955-1980)*, București, 1997, p. 13.

România, este cel care o creează) cu ofițeri din celelalte direcții ale Securității³. Prin Decretul nr. 324 din 20 septembrie 1952, Securitatea este reorganizată sub denumirea de Ministerul Securității Statului dar Direcția I își păstrează specificul. Pe linia muncii de informații politice externe, organele securității statului și-au îndreptat eforturile și mijloacele în direcția organizării activității informative în țările capitaliste și în primul rând în S.U.A., Anglia, Franța, Germania Occidentală, precum și în centrele de emigranți, în scopul de „a descoperi la timp intențiile agresive ale statelor capitaliste și de a culege informații politice și documentare, cu caracter tehnico-științific, economic și de apărare”.

Atribuții

Nou creată direcție trebuia să îndeplinească următoarele atribuții⁴:

- Descoperirea din timp a acțiunilor dușmănoase și de spionaj din țările imperialiste împotriva României și a lagărului socialist.

- Obținerea de documente secrete cu caracter politic, economic și militar din lagărul imperialist.

- Pătrunderea în centrele de spionaj occidentale cu scopul descoperirii agenților trimiși de către aceste centre în țara noastră.

- Stabilirea situației politice și economice din țările capitaliste și a „contradicțiilor din lagărul imperialiștilor”.

- Organizarea muncii informative pe bază de rezidențe în următoarele țări: S.U.A., Anglia, Germania Occidentală, Franța, Italia, Belgia, Austria, Elveția, Turcia, Grecia, Egipt, Israel și Siria-Liban.

- Desfășurarea de acțiuni informativ-operative împotriva emigrației române din străinătate „cu scopul de a descompune organizațiile și grupările politico-reacționare, de a cunoaște din timp acțiunile lor dușmănoase împotriva R.P.R. și de a convinge spre repatriere elementele din această emigrație”⁵. De asemenea, erau prevăzute acțiuni care să compromită „conducătorii emigrației românești reacționare față de stăpânii lor și opinia publică”⁶ precum și

³ Ion Mihai Pacepa, *Cartea neagră a Securității*, vol. 1, București, 1999, p. 142.

⁴ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 12, f. 865.

⁵ A fost elaborat în 1955 chiar un decret prin care celor ce se întorceau în țară le erau amnistiate pedepsele, cu excepția celor pentru omucideri.

⁶ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 10, f. 13.

crearea unei situații de neîncredere generală și suspiciune în interiorul emigrației.

- Infiltrarea în cadrul bisericilor ortodoxe din străinătate în scopul formării în grupurile din jurul acestora a unui curent de opinie favorabil regimului comunist.

- Organizarea muncii în rândurile emigrației evreiești de proveniență românească stabilită în Israel pentru a slăbi activitatea organizațiilor sioniste în rândurile evreilor din R.P.R. precum și pentru a folosi posibilitățile de informare în Israel împotriva altor state capitaliste.

- Obținerea pe orice cale de patente și informații cu caracter tehnico-științific din țările capitaliste.

- Asigurarea supravegherii operative și de apărare a coloniei românești și a oficiilor diplomatice ale R.P.R. în străinătate.

- Prevenirea pătrunderii serviciilor de informații și contra-informații dușmane în rândurile coloniei românești și a reprezentanților R.P.R.

Structura organizatorică

Direcția era condusă de un șef direcție și patru locțiitori. În perioada 1951 - martie 1954 șeful Direcției de Informații Externe a fost generalul de origine sovietică Serghei Nicolau. Acesta deținuse anterior funcția de Director general al Serviciului Special de Informații (1947-1951). Începând din 1954, D.I.E. avea ca director pe generalul maior Vasile Vâlcu. Acesta avea, ca studii, doar șapte clase elementare (absolvite în 1922), la care se adăugau doi ani de studii la Universitatea „Ștefan Gheorghiu”. Postul său a fost preluat⁷, în octombrie 1955, de Mihai Gavriiliuc, care deținuse până atunci funcția de președinte al Comisiei Controlului de Stat⁸. În timpul lucrărilor celui de-al doilea Congres al P.M.R., desfășurat la București între 23-28 decembrie 1955, Mihai Gavriiliuc este ales membru al C.C. al P.M.R., fapt ce atestă importanța și atenția sporită acordată de conducerea comunistă activității de informații externe⁹. Locțiitori au

⁷ Vasile Vâlcu a îndeplinit, ulterior, mai multe funcții de conducere în aparatul de partid și de stat: prim secretar al Comitetului P.M.R. al Regiunii Dobrogea și apoi al județului Constanța și membru al Consiliului de Stat.

⁸ Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 29.

⁹ Mihai Gavriiliuc a condus Direcția I-a până la 15.07.1959, când ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, a propus pensionarea acestuia

fost numiți Nicolae Doicaru, Solomon Sabău, Gheorghe Pele și Aurel Moiş¹⁰. Dintre locuitorii șefului D.I.E. numiți la sfârșitul anului 1955 se vor evidenția în anii următori colonelul Nicolae Doicaru, fost șef al Direcției Regionale de Securitate Constanța și colonelul Aurel Moiş. Ambii se pare că aveau puternice legături cu serviciile secrete sovietice, fapt ce era de natură de a le consolida pozițiile în cadrul D.I.E.¹¹.

Direcția era compusă, în intervalul 1951-1955, dintr-un secretariat, două secții: una de cifru (secția H) și una „Avize și Pașapoarte”, zece servicii, un birou independent și o rezervă a directorului.

Serviciul Secretariat asigura controlul asupra îndeplinirii sarcinilor trasate de șeful direcției, întocmea sinteze asupra rezultatelor obținute, ținea legătura cu Ministerul Afacerilor Externe și cu Ministerul Comerțului Exterior și avea în evidență fondurile bănești. Același serviciu asigura traducerea materialelor, executa lucrări de reproducere și fotografiere, ținea legătura radio cu rezidențele și asigura evidența dosarelor operative și a cartotecii. Avea în componere cinci birouri.

Serviciul Cadre studia, verifica și selecționa cadrele și asigura pregătirea acestora prin școli speciale. De asemenea, cerceta abaterile disciplinare și propunea măsurile de rigoare.

Serviciul I avea ca obiect de activitate munca informativ operativă în rândul emigrației române din străinătate și era structurat pe trei birouri, după aria geografică vizată: Biroul I acționa în Germania Occidentală și Austria, Biroul II acoperea activitatea

argumentând că „în muncă este indisciplinat și dezordonat, i se ordonă să execute într-un fel o lucrare și el nu ține cont de ordinul primit și o execută după cum îl taie capul, ceea ce a dus la dărâmarea unor acțiuni”. Gavriliuc mai era acuzat că „este îngâmfat și îi place mult să se laude” precum și de încălcarea instrucțiunilor de remunerare a agenturii, fapt ce a dus la „risipă de valută și la deconspirarea unor agenți” - A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 26/1959, f. 158-159. După 1959 a îndeplinit funcții de comandă în aparatul de partid și de stat între care și pe cele de membru al C.C. al P.C.R. și ministru al Controlului de Stat.

¹⁰ Eugen Denize, *Comunismul românesc de la începuturi până la moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej*, în *Memoria*, nr. 30, p. 21.

¹¹ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu*, București, 1999, p. 327.

românilor din Franța, Anglia, Italia și S.U.A. Deosebit de interesantă era activitatea Biroului III. Acesta se ocupa cu folosirea informativă a bisericilor române din străinătate în scopul formării unor grupuri de simpatizanți ai regimului instaurat în România.

Serviciile II, III, IV și V se ocupau de culegerea de informații din țările aflate în atenția regimului comunist de la București dar și a celor care prezentau interes pentru Moscova. Serviciul II avea ca arie de activitate spațiul Germaniei de Vest și al Austriei și era compus din două birouri. Serviciul III avea tot două birouri și acționa în S.U.A., Canada și Anglia. Serviciul IV cuprindea trei birouri și viza Franța, Italia și Belgia. Serviciul V ducea munca informativ-operativă în Turcia, Israel, Egipt și Siria.

Serviciul VI se preocupa cu obținerea de date și informații de natură tehnico-științifice din țările dezvoltate.

Serviciul VII avea ca atribuții sintetizarea informațiilor obținute prin agenție și prelucrarea acestora sub forma unor buletine informative, rapoarte speciale și rapoarte de presă.

Serviciul VIII se ocupa cu exploatarea informativă a foștilor colaboratori ai S.S.I.-ului.

Prevenirea pătrunderii în cadrul oficiilor R.P.R. din străinătate a serviciilor de informații din țările occidentale cădea în sarcina Biroului IX. Un rol deosebit în structura D.I.E. revenea secțiunii intitulată „Rezerva Directorului”. Aceasta se compunea din cadrele ce erau în pregătire pentru munca în exterior și a celor chemați în țară pentru instructaj.

După reorganizarea Ministerului Afacerilor Interne din 20 iunie 1956 Direcția I capătă următoarea structură:

- Secretariat;
- Serviciul II se ocupa cu munca informativă împotriva S.U.A., Angliei și țărilor din America Latină;
- Serviciul III viza Germania și Austria;
- Serviciul IV se ocupa de problema emigrației;
- Serviciul V acționa în Franța, Italia, Elveția, Benelux, țările scandinave;
- Serviciul VI se ocupa cu munca informativă împotriva țărilor din Orientul Apropiat (în special Turcia și Israel);
- Serviciul VII se preocupa de informațiile tehnico-științifice;
- Serviciul VIII ducea munca de contrainformații în străinătate;
- Serviciul IX - administrare și gospodărire;

- Serviciul Cadre ținea evidența, verifica și studia cadrele direcției pregătind materialele pentru înaintare în grad, decorare, trecere în rezervă, pensionare;

- Biroul Cifru prelucra întreaga corespondență cifrată a direcției;

- Biroul Devize asigura valuta necesară în scopuri operative¹².

În 1955 Direcția I-a era avertizată de conducerea Ministerului Afacerilor Interne să-și amelioreze munca și i-au fost indicate obiective concrete ce trebuiau realizate cu prioritate. A fost impusă o verificare riguroasă a agenturii existente în scopul înlăturării „elementelor dubioase, nesincere și balastului din agentură”¹³. Acțiunea de verificare a agenturii s-a declanșat, în special, datorită atacului din noaptea de 14 spre 15 februarie 1955 asupra Legației române din Berna și infiltrării a trei agenți provocatori în cadrul rețelei de la Roma. În urma verificărilor au fost eliminați 52 de agenți¹⁴ și 84 de ofițeri. Se insista pentru intensificarea eforturilor de creare a unei agenturi calificate, care să dispună de posibilități informative în obiectivele ce se aflau pe lista de priorități a Direcției I-a.

Astfel de obiective erau guvernele, parlamentele și principalele partide politice din S.U.A., Anglia, Franța, Italia și Germania Occidentală. În aceeași categorie se înscriau și comandamentele N.A.T.O. din Franța și Ismir (Turcia), comandamentele bazelor militare americane din Anglia și Turcia, statele majore ale armatelor principalelor state occidentale precum și unele instituții tehnico-științifice din aceleași state. Nu mai puțin importantă era considerată penetrarea informativă a organizațiilor „emigrației reacționare române, cu scopul destrămării acestora”¹⁵. Trebuie menționat că Securitatea română a fost singurul serviciu secret comunist care și-a propus un astfel de obiectiv, celelalte preferând să folosească membrii emigrației în scopul de a promova interesele statului

Pentru atingerea unor astfel de obiective, Direcția I-a dispunea, la începutul anului 1955, de o agentură alcătuită din 104 agenți dar, în urma verificărilor, numărul lor a fost redus cu 50% iar din cei rămași numai 18 se aflau în obiective importante și aveau posibilități reale de muncă informativă. Recrutările au continuat pe parcursul anului,

¹² A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 10, f. 15.

¹³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 83/1955, f. 101.

¹⁴ *Ibidem*, f. 108.

¹⁵ *Ibidem*, f. 102.

reuşindu-se atragerea unor persoane valoroase. Printre cele mai importante recrutări din anul 1955 s-au numărat: un agent cu legături directe la comandamentul N.A.T.O. din Franţa, un agent cu posibilităţi de pătrundere în bazele militare americane din Anglia, un agent în Austria care procura materiale secrete de la serviciile secrete americane referitoare la acţiuni ce vizau R.P.R. Direcţia I-a luase în studiu şi pregătire pentru recrutare, în aceeaşi perioadă, un număr destul de însemnat de persoane printre care menţionăm: un inginer chimist de la Centrul de Cercetări Ştiinţifice din Paris, un inginer topograf din armata franceză, o persoană din S.U.A. cu posibilităţi informative în domeniul fizicii nucleare, diverşi ziarişti din Marea Britanie, S.U.A., Israel, Franţa precum şi doi ofiţeri - unul din armata turcă şi unul din Israel¹⁶.

Activitatea din străinătate a Direcţiei I-a cuprindea rezidenţe în zece ţări:

<i>Nr. crt.</i>	<i>Ţara</i>	<i>Numărul de lucrători operativi</i>	<i>Numărul de radio-telegrafişti</i>	<i>Numărul de şoferi</i>
1.	S.U.A.	2	1	-
2.	Argentina	2	1	-
3.	Anglia	5	1	1
4.	Franţa	5	1	1
5.	Italia	3	1	1
6.	Austria	6	1	1
7.	Germania	3	1	1
	- Berlin - Frankfurt pe Main	2	-	1
8.	Turcia	2	1	1
	- Istambul - Ankara	1	-	-
9.	Israel	4	1	1
10.	Egipt	1	1	-
	<i>Total</i>	36	10	8

În perioada 1955-1956 era prevăzută înfiinţarea unor noi rezidenţe în Belgia, Olanda, Elveţia şi Siria. Pentru acoperirea necesarului de cadre, Ministerul Afacerilor Interne a decis înfiinţarea a

¹⁶ *Ibidem*, f. 109.

zece birouri regionale care să selecteze persoane cu aptitudini pentru munca în cadrul Direcției I-a și să trimită fișele acestora la centrala de la București. Problemele ce țineau de numărul și calitatea personalului care lucra în cadrul direcției reprezentau o preocupare majoră pentru conducerea spionajului românesc. În 1955 lucrau în cadrul Centralei și la rezidențe un număr de 161 ofițeri, înregistrându-se un deficit față de schema de încadrare de 116 ofițeri. Istoricul Cristian Troncotă ne informează că „la început D.I.E. a fost încadrată cu 700 de cadre și avea mai mulți ofițeri sovietici decât toată Securitatea internă”¹⁷. Întrucât sursa acestei informații nu este indicată nu putem să o contestăm dar trebuie să menționăm că în organigramele oficiale aflate în arhiva Ministerului de Interne cifra cea mai mare de angajați ai D.I.E. pentru perioada 1951-1956 este de 359 de persoane dintre care 297 ofițeri, 14 sergenți și 48 angajați civili¹⁸.

Dincolo de problema numerică, mult mai gravă era situația pregătirii profesionale și a gradului de cultură generală a ofițerilor. Deși la înființare, în 1951, Secretariatul C.C. al P.M.R. elaborase o hotărâre prin care se prevedea repartizarea anuală a 40 de oameni cu o pregătire adecvată, situația cadrelor din Direcția de Informații Externe era extrem de precară. Din cei 161 de ofițeri numai 19 aveau studii superioare, 59 urmaseră cursurile unor școli medii iar 83 dintre ei aveau doar școli elementare. Se pare că nici chiar cursurile elementare și medii nu fuseseră absolvite integral deoarece la cursurile organizate în cadrul centralei fuseseră înscriși 34 de ofițeri pentru studii elementare și 85 pentru studii medii.

Întrucât o bună parte din ofițerii direcției proveneau din trupele de grăniceri sau din sectoare administrative și nu cunoșteau specificul muncii de informații externe, au fost selecționați 20 de ofițeri care, după ce au urmat un curs de studiere a limbii ruse de cinci luni de zile, au fost trimiși în U.R.S.S. pentru un curs de specializare cu durata de un an. Pentru o comparație a pregătirii ofițerilor de informații, să menționăm că, în aceeași perioadă, 68% din angajații Agenției Centrale de Informații a Statelor Unite erau absolvenți de cursuri universitare și de doctorat și 78% dintre ei cunoșteau limbi străine de circulație internațională¹⁹. Ca vârstă, în structurile Direcției I-a

¹⁷ Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 325.

¹⁸ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 13, f. 156.

¹⁹ Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 337.

predominau ofițerii tineri și foarte tineri. Astfel, 24 de ofițeri aveau vârsta cuprinsă între 20-25 de ani, iar 91 între 25-30 de ani.

Situația gravă a deficitului de cadre cu o pregătire adecvată muncii de informații externe a determinat Biroul Politic al C.C. al P.M.R. să hotărască, în 1955, repartizarea unui număr de 100 de persoane cu studii superioare și care să cunoască bine o limbă străină pentru Direcția I-a. Slabul nivel de pregătire al majorității ofițerilor direcției a impus numeroase schimbări și mutări de cadre în Centrală și la rezidențe, fapt ce a afectat și mai mult calitatea muncii de informații.

Situația nu s-a îmbunătățit foarte mult nici în perioada următoare, ba chiar dimpotrivă. În anul 1956 Direcția a I-a Informații Politice Externe avea prevăzute în schema de organizare 465 de posturi iar în urma reorganizării generale a Ministerului Afacerilor Interne schema a fost redusă la 400 de posturi²⁰, menținându-se deficitul numeric de personal care, cumulat cu deficitul calitativ, afecta activitatea direcției.

Pregătirea mediocră a multora dintre ofițeri se reflecta din plin în numeroasele gafe pe care aceștia le comiteau în timpul acțiunilor din străinătate. Astfel, un locotenent major, lucrător operativ la rezidența din Londra, nu a reușit să facă timp de patru ani nici o recrutare iar cu agenții pe care i-a preluat luca foarte superficial. Fiind întrebat de unul din aceștia ce probleme îi indică să rezolve cu prioritate, ofițerul român i-a răspuns „să aducă formula prin care s-ar putea înlătura ceața de deasupra Londrei”²¹. Un maior, fost rezident timp de cinci ani la Paris, nu a reușit în acest interval să facă nici o recrutare iar comportamentul cu agentura pe care o preluase era total inadecvat, ofițerul chemând agenții la întâlnire prin telefon și folosind față de aceștia amenințări și presiuni care au dus la destrămarea unei bune părți din agentură. Alte deficiențe semnalate constau în pierderea unor materiale informative furnizate de agenți, nesesizarea infiltrării în rețea a unor agenți provocatori, primirea unor cadouri valoroase (printre care și o motocicletă) din partea unor persoane bănuite a lucra în serviciile de contrainformații a țărilor respective, preocuparea exclusivă asupra sarcinilor legate de munca specifică acoperirii ca

²⁰ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 12, f. 96.

²¹ *Ibidem*, f. 117.

funcționari ai Ministerului Afacerilor Externe sau ai Ministerului Comerțului Exterior în detrimentul acțiunilor informative.

O scădere importantă în munca de informații externe era reprezentată și de lipsa unui serviciu tehnico-științific. Conducerea direcției solicita organelor de partid să-i fie repartizat un număr de cadre cu pregătire științifică adecvată prin care să se stabilească legături directe cu Academia Română și cu institutele de cercetări ale Academiei în domeniile petrolului, chimiei, fizicii nucleare, electrotehnicii și metalurgiei pentru cunoașterea problemelor de interes pentru cercetarea științifică din România.

Așa cum reiese din denumirea inițială (Informații Politice Externe)²², din sarcinile care cădeau în seama acestei direcții dar și prin structura sa organizatorică, principalul scop al Direcției I-a era unul de natură politică și viza în principal urmărirea și destrămarea emigrației românești (fuseseră „inventariate” 30.000 de persoane ce prezentau interes operativ din acest punct de vedere) și cunoașterea activităților de peste graniță îndreptate împotriva regimului comunist de la București dar și a lagărului comunist, în general. Abia după ce Hrușciiov va declara ca principal obiectiv al U.R.S.S. depășirea Statelor Unite din punct de vedere economic în numai zece ani, se va produce o reorientare a activității de informații externe și spre domeniile tehnico-științific și economic. Oricum, vor trece ani buni până la o relativă profesionalizare a Direcției de Informații Externe, aceasta rămânând însă tarată până la sfârșitul activității sale de racilele organice ale sistemului totalitar pe care îl slujea.

²² Idem, nr. inv. 7364, dosar nr. 10, f. 13-15.

Criterii de recrutare a cadrelor M.A.I.

Substituirea Siguranței cu Securitatea (prin decretul numărul 221/1948 pentru înființarea și organizarea Direcției Generale a Securității Poporului¹) nu a comportat o schimbare radical-totalizatoare a configurației structurii cadrelor, în primă fază devenind chiar permeabilă la diverse acorduri și permutări.

Penuria de grade inițiate în munca privitoare la siguranța națională, resimțită de comuniști la dimensiunea sa reală abia odată cu preluarea instituțiilor de gen, se extinde până la eşaloanele inferioare.

Acest lucru a făcut posibilă preluarea în structurile Securității a unor funcționari ai fostei Siguranțe afectați de epurările anterioare, dar încă importanți chiar și din punctul de vedere al exploatării demascărilor - date privitoare la informatori ai fostei Siguranțe din cadrul membrilor P.C.R. sau despre fruntașii partidelor politice, în vederea anihilării lor - pe baza cărora se puteau articula potențialele prelucrări informative.

Oportunismul practic, gratificațiile și posibilitatea accederii ierarhice în muncă - aceasta după intrarea României în arealul sovietic, 6 martie 1945, când ministrul de Interne din acea epocă, Teohari Georgescu, a dat instrucțiuni în legătură cu arestarea și deferirea tribunalelor a polițiștilor și agenților de Siguranță cunoscuți cu antecedente în lupta împotriva mișcării muncitorești și comuniste - reliefează faptul că o delimitare riguros-diferențiată între cadrele Siguranței și cele ale Securității, nu a existat.

În sprijinul acestei aserțiuni vine și decretul din 28 august 1948 în care la articolul 1 se stipulează că “personalul menționat mai jos din Direcțiunea Poliției de Siguranță se încadrează pe data de 1

¹ A.M.R., rola AS2-95, cadrul 00435.

septembrie 1948, în Serviciile Centrale și Exterioare ale Direcției Generale a Securității Poporului, în gradele și funcțiile arătate: Nicolschi Alexandru, general-maior cu funcția de Subdirector General, Mazuru Vladimir, general-maior, cu funcția de Subdirector General, Birtaş Gavril, colonel, cu funcția de Director, Dulgheru Mișu, colonel, cu funcția de Director, Patriciu Mihail, colonel, cu funcția de Director, Kalausek Iosif, funcția de Director”².

Misiunea nou creatului organ de Securitate a statului este reflectată în articolul 2 din decretul de înființare și organizare numărul 221: ”Direcțiunea Generală a Securității Poporului are ca îndatoriri: apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior”³. Acest paragraf este simptomatic pentru caracterul represiv imprimat de comuniști în numele “principialității de clasă” și “pentru instaurarea dictaturii proletariului”⁴.

Complicitatea dintre P.C.R., Securitate și consilierii sovietici ipotechează analiza criteriilor de selecție a cadrelor D.G.S.P. Astfel, pentru completarea cât mai rapidă a posturilor și acoperirea deficitului de cadre, s-a recurs la o înregimentare sintetică, al cărei criteriu-corolar îl constituia “originea socială sănătoasă” și „ura de clasă”.

Având în vedere Decretul nr. 2199 din 31 decembrie 1948⁵, se chemau din câmpul muncii în cadrele active ale Ministerului de Interne, activiști de partid ale căror rudimente de alfabetizare nu împietau, în primă fază, munca în Securitate, întrucât exista compensație în “puternicul lor entuziasm revoluționar, în fondul sănătos și în puterea de muncă pusă în slujba revoluției proletare”⁶. Bugetul primei organigrame din 1948 prevedea un efectiv de 4.641 posturi, dintre care, la 11 februarie 1949 erau ocupate 3.549⁷. Dintre posturile neacoperite, cele mai multe erau cele de ofițeri superiori; lipseau din schemă un general-maior, 23 de colonei, 20 de locotenenți-

² *Ibidem*, cadrul 00438.

³ A.M.R., rola AS2-95, cadrul 00435.

⁴ *Rolul maselor populare în făurirea istoriei*, București, Ed. de Stat pentru Literatură Politică, 1955, p. 178.

⁵ A.M.R., rola AS2-98, cadrul 00231.

⁶ A.S.R.I., Fond “D”, dosar nr. 10709, f. 26-27, apud C. Troncotă, *Practici și mentalități în activitatea aparatului de securitate din România*, în *Arhivele totalitarismului*, an VIII, nr. 26-27, 1-2/2000, fila 66.

⁷ „*Dosarele Istoriei*”, an I, nr. 5/1996, p. 35.

colonei, 131 maiori și 330 căpitani⁸. În 1951, când are loc prima reorganizare a Securității (D.G.S.P. devine D.G.S.S.) organigrama se extinde la 15.280 posturi.

Acesta este și anul producerii unei puternice durificări interioare a Securității al cărei principiu director îl regăsim la articolul 2 în decretul nr. 50: ”D.G.S.S. are ca îndatoriri: înfăptuirea politicii de apărare a cuceririlor poporului muncitor din R.P.R. împotriva claselor exploatare răsturnate, care încearcă să reinstaureze în țară regimul burghezo-moșieresc; apărarea țării noastre de pătrunderea agenturilor serviciilor de spionaj imperialiste și satelite, inclusiv Iugoslavia titoistă și lichidarea fără cruțare a activității dușmănoase a acestora, dusă cu scopul de a submina construirea bazelor socialismului și regimului nostru de democrație populară”⁹. Din cei aproximativ 10.000 de securiști încadrați (restul schemei era încă neocupată), 4.173 fuseseră muncitori, 143 muncitori agricoli, 3.484 țărani săraci, 508 țărani mijlocași, 853 funcționari, 131 meseriași, 107 comercianți. De remarcat este faptul că încă de la înființarea Direcției Generale a Securității Poporului, aceasta avea o bună ”compoziție socială” din perspectiva comuniștilor: 64% fuseseră muncitori, 4% țărani, 28% funcționari, 2% erau intelectuali¹⁰. Diapazonul investigației analitice privitoare la criteriul de recrutare a cadrelor M.A.I. reclamă o disociere în zece ”paradigme” prezentate șablonard în fișa de cadre regășibilă stereotip în dosarele din fondul D.M.R.U. aflat în Arhiva Ministerului de Interne:

- Data nașterii
- Anul aderării la U.T.M. sau U.T.C.
- Originea socială
- Pregătirea școlară
- Naționalitatea
- Cetățenia
- Profesia de bază
- Limbi străine cunoscute
- Starea civilă
- Situația militară.

⁸ *Ibidem.*

⁹ A.M.R., rola AS2-104, cadrul 00224.

¹⁰ „*Dosarele Istoriei*”, an I, nr. 5/1996, p. 36.

Criteriul fundamental pentru cadrele inferioare recrutate direct din producție - cu o funciară inaptitudine în ceea ce privește munca în Securitate dată fiind lipsa totală de pregătire - îl reprezintă originea socială și aderarea indefectibilă la U.T.M. sau P.C.R., aceste două componente reflectând expresia unui exclusivism ce crește pe o scară aritmetică până în deceniul opt. Un exemplu particular, - care poate fi însă generalizat la scară largă, întrucât automatismul neutral al selecțiilor impune o diferențiere de accent, nu și de substanță - îl constituie Referatul din 5 August 1953 asupra tovarășului Schlesinger Erwin, propus pentru a fi încadrat în Ministerul Securității Statului - Direcția a 8-a:

“Tovarășul Schlesinger Erwin, după ce a absolvit cursul primar în anul 1946, s-a înscris la Liceul German unde a urmat numai două clase. Din cauză că nu avea posibilități materiale s-a înscris la Școala Metalurgică absolvind 3 clase în anul 1951. În primii doi ani s-a dovedit a fi un tovarăș capabil, cu putere de muncă, depunând interes pentru însușirea cunoștințelor teoretice și practice, lucru ce l-a reușit în bună măsură, însă în anul 1951, datorită unui anturaj nesănătos, a început să lipsească de la școală. În primăvara anului 1952 a fost reangajat. De la început s-a ocupat de el atât Serviciul Cadre, cât și Organizația U.T.M., reușind astfel să-l readucă pe drumul cel bun, iar el rupând complet legăturile cu acel anturaj, a căutat să muncească pentru a-și remedia lipsurile avute, în prezent este un bun tovarăș pe care conducerea secției se bazează, încredințându-i-se sarcini pe care le execută la timp și în bune condițiuni. Este un tovarăș muncitor, capabil și cu putere de muncă, însă trebuie controlat și sprijinit îndeaproape. Ca membru U.T.M. participă regulat la ședințe și manifestații, fiind un bun agitator în mijlocul tinerilor, fapt pentru care a fost ales ca Secretar al Organizației de Secție numărul 4 preocupându-se îndeaproape de bunul mers al organizației U.T.M. Timpul liber îl întrebuițează mai mult pentru ridicarea nivelului politic, în care scop studiază materialul respectiv. În concluzie, ținând seama că tovarășul S.E. este un element tânăr și cu multă voință de muncă, cu toate că până la începutul anului 1952 a avut o serie de lipsuri și aceasta ca urmare a unui anturaj nesănătos, apreciem că poate fi încadrat în Ministerul Securității Statului”¹¹.

¹¹ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7358, dosar nr. 8, f. 317.

După 1948, P.C.R. s-a decis să adopte cele trei modalități deja experimentate în U.R.S.S., între anii 1928-1929, dar și în celelalte democrații populare:

- să se atribuie muncitorilor un rol direct în conducerea statului;
- transformarea muncitorilor, prin educație, în intelectuali;
- folosirea reeducării specialiștilor preluați din fostul regim¹².

În ceea ce privește ofițerii superiori, fișa-model suferă de aceeași unilateralitate extremă, punctată însă de mici diferențe nuanțatoare pretabile la munca de conducere. Semnificativ pentru cele asertate mai sus este și cazul locotenentului-major de Securitate Ene Alexandru care:

“... în decembrie 1949, a fost recrutat din fabrică și trimis la Școala de Ofițeri tancuri Pitești pe care o absolvă în august 1951 cu gradul de locotenent. La absolvirea școlii i se încredințează funcția de comandant de pluton în cadrul aceleiași școli, obținând rezultate frumoase în instruirea și pregătirea noilor promoții de ofițeri, față de care a avut o comportare demnă de comandant. Prin atitudinea justă de care a dat dovadă în munca ce a desfășurat-o a făcut să fie apreciat atât de șefii săi cât și de elevii din subordine. Din ianuarie 1952 până în noiembrie 1954, a trecut prin mai multe unități din Ministerul Forțelor Armate, îndeplinind diferite funcții. În noua muncă s-a străduit îndeaproape să-și însușească în bune condițiuni problemele muncii informative, reușind să se edifice asupra principalelor probleme ce-i reveneau și să obțină rezultate pozitive în cadrul biroului în care lucrează girează funcția de ajutor șef de birou unde se orientează cu ușurință în toate problemele ce se ivesc. Respectă programul unității și aplică în munca practică ordinele și directivele M.A.I., în problema muncii cu agentura. În subunitățile ce i-au fost date să lucreze cu ele a reușit să-și creeze o rețea mulțumitoare cu ajutorul căreia urmărește activitatea elementelor ce interesează securitatea statului. În activitatea sa a dovedit că are spirit de inițiativă și organizare a muncii, rezultând aceasta din controalele practice efectuate cu care ocazie a scos în relief o serie de lipsuri ce se manifestau în munca biroului, ducând în acest fel la îmbunătățirea muncii. Din punct de vedere politic este membru U.T.M., participă cu regularitate la ședințele de organizație unde

¹² Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Ed. Litera, București, 1994, p. 198.

dovedește combativitate în criticarea lipsurilor. Are un nivel de cunoștințe politice în creștere pe care le aplică în munca practică”¹³.

Un alt exemplu este cel reprezentat de locotenentul-major Motea Iancu apreciat ca provenind “dintr-un mediu muncitoresc, în activitatea sa creându-și o conștiință muncitorească. Este educat și crescut de regimul nostru, de care este atașat, are cunoștințe politico-ideologice frumoase. Este element care corespunde să fie încadrat în M.A.I.”¹⁴.

Propunerea de încadrare în M.A.I. a lui Iaru Nicolae Costică cu gradul de locotenent, are ca fundament următoarele argumente: este român, are ca studii patru clase primare și doi ani Facultate Muncitorească, iar originea socială este muncitorească. Devenit membru U.T.M., “răspunde la toate chemările organizației, achitându-se în mod conștiincios de sarcinile ce i-au fost trasate. Pentru rezultatele bune obținute în muncă a fost primit și confirmat candidat de Partid. Ia parte la viața de organizație, în ședință participă la discuții dovedind spirit critic și autocritic dezvoltat și se preocupă de ducerea sarcinilor la bun sfârșit. În familie are o comportare corectă, nu este predominant de vicii și are un anturaj format din elemente atașate regimului nostru”¹⁵. De asemenea, Școala M.A.I. reprezenta o pepinieră de cadre, un exemplu în acest sens constituindu-l Nota-Raport din octombrie 1954, când au fost încadrați la Direcția a VIII-a un număr de 12 ofițeri absolvenți ai acestei instituții.

Aceștia au fost repartizați “în raport cu necesitățile muncii la serviciile I, II, III, din direcție, în funcție de ajutori-anchetatori. Conform ordinului conducerii Direcției de Cadre, după o perioadă de un an de muncă practică, s-a trecut la analiza rezultatelor obținute de acești tovarăși în îndeplinirea sarcinilor și în calificarea lor profesională. Din munca de cunoaștere care s-a făcut pentru fiecare tovarăș în parte, precum și din aprecierile scrise ale șefilor de servicii și de birou, rezultă următoarele:

- având o pregătire intelectuală corespunzătoare (în majoritatea lor sunt absolvenți ai școlii medii) și datorită faptului că în anul II de școală militară au făcut pregătire specială în domeniul muncii de cercetări, s-au acomodat repede cu munca de anchete și au dat rezultate practice de la început.

¹³ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 3, f. 21.

¹⁴ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7367, dosar nr. 2, f. 310.

¹⁵ *Ibidem*, f. 304.

- au lucrat în probleme importante și li s-a încredințat chiar coordonarea unor anchete, iar ca urmare a eforturilor depuse în majoritatea cazurilor au obținut rezultate dintre cele mai bune.

Șefii de serviciu și de birou apreciază că acești tovarăși depun interes și conștiinciozitate în muncă, dovedesc combativitate în lupta cu elementele dușmănoase și se orientează just în propunerile pe care le fac în lucrările prezentate. Dintre cei 12 ofițeri, se prezintă mai slab locotenentul Vulcu Gheorghe care, deși are o bună pregătire profesională și culturală, nu a depus destulă perseverență în îndeplinirea sarcinilor și datorită faptului că a tratat cu ușurință unele probleme, a avut cazuri de superficialitate, lipsă de vigilență și în unele lucrări a dovedit o slabă orientare politică¹⁶. Interesant de remarcat este și conferirea de distincții precum “Medalia Muncii” unor cadre inferioare (caporal Oncescu Petre, soldat fruntaș Tănăsele Petre, soldat fruntaș Dumitru Viorel) din M.A.I., pentru curaj și devotament, în lupta deschisă cu dușmanul de clasă¹⁷. În penumbra unei școlarizări de circumstanță, cunoscut fiind faptul că ofițerii de informații erau considerați de către puterea comunistă “activiști de partid într-un domeniu special”, deceniul șapte debutează cu o recrutare de anvergură a cadrelor direct de pe băncile școlii. În principalul an al “dezghețului”, regimul a introdus două noi regulamente în școlile lui. Unul, prin decizia din iulie 1956, cu privire la “îmbunătățirea culturii generale”, implicând o extindere a duratei de școlarizare de la 10 la 11 ani și a școlii elementare de 7 ani, așa încât “omul nou” să poată fi mai bine pregătit din punct de vedere al culturii generale¹⁸. Unul din punctele planului elaborat în 1947 și intitulat sugestiv Directivele de bază ale N.K.V.D. pentru țările din orbita sovietică este edificator pentru învățământul românesc din deceniile VI, VII, și VIII: “Trebuie ca la facultăți să ajungă cu prioritate sau în mod exclusiv, cei ce provin din cele mai joase categorii sociale, cei care nu sunt interesați să se perfecționeze la nivel înalt, ci doar să obțină o diplomă”¹⁹.

Stoparea oricărei tentative de a accede la cariera universitară a absolvenților cu origine socială “nesănătoasă” prin Hotărârea nr. 1.003 din 10 iulie 1957²⁰ viza realizarea unei noi structuri sociale și politice

¹⁶ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 3, f. 45.

¹⁷ A.M.R., rola AS2-106, cadrul 00122.

¹⁸ Ghiță Ionescu, *op. cit.*, p. 364.

¹⁹ *Arhivele Totalitarismului*, an III, nr. 1/1995, p. 21.

²⁰ *Arhivele Totalitarismului*, an II, nr. 4/1994, p. 30.

a studenților după principiul *numerus clausus*, aspect ce ar putea evidenția carențele multiple apărute pe parcurs. O parte din ofițeri fuseseră recrutați anterior în calitate de informatori.

Pe această linie se înscrie și situația căpitanului Cozma Gavril Alexandru, care “dispunând de calități și posibilități reale de informare, în anul 1955 a fost recrutat în calitate de informator, colaborând până în anul 1964 când s-a achitat legătura, fiind organ ales. În procesul colaborării, a dovedit mult atașament față de organele noastre, ducându-și la îndeplinire sarcinile încredințate și a păstrat pe deplin conspirativitatea legăturii sale cu organele de contrainformații. Ca urmare a rezultatelor bune și foarte bune obținute în pregătirea sa de luptă și politică, ofițerul a fost în mai multe rânduri recompensat cu diferite sume de bani”²¹.

Un caz similar este și cel al locotenentului Herbei Anghel Ioan care “a colaborat în calitate de informator, îndeplinindu-și cu multă conștiinciozitate sarcinile ce i se trasau, păstrând pe deplin regulile conspirativității legăturii sale cu organele de contrainformații militare. Ca urmare a comportării sale bune, a stimei și încrederii de care s-a bucurat în rândurile colegilor, profesorilor și șefilor săi direcți, în anul 1966 a fost primit membru P.C.R.”²².

Maiorul de Securitate Vlădescu Ilie Ioan “după absolvirea școlii a fost selecționat și trimis să urmeze școala D.G.S.S. București, pe care a absolvit-o în iulie 1952 cu gradul de sublocotenent, fiind repartizat în muncă la Direcția a XII-a pe linie de investigații. Aici a căutat să aplice în practică cunoștințele acumulate în școală obținând rezultate bune, fapt pentru care în aprilie 1953 a fost promovat în funcția de operativ prim, iar 1954 a fost primit membru P.C.R. și decorat cu medalia “Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orânduirii sociale și de stat”. În martie 1956 a fost mutat la Direcția a XIII-a unde, împreună cu colectivul, a participat la mai multe percheziții și arestări cu care ocazie a dovedit curaj, inițiativă și simț de răspundere. Dirijând cu competență rețeaua informativă a obținut informații utile organelor de Securitate reușind să controleze în bune condițiuni obiectivul repartizat”²³.

Locotenentul de Securitate Turcanu Alexandru Ionel a fost încadrat în Securitate la 1 August 1963, iar după absolvirea unui curs

²¹ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7391, dosar nr. 4, f. 235.

²² *Ibidem*, f. 248.

²³ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7391, dosar nr. 1, f. 467.

de inițiere a fost repartizat la Direcția a III-a. Întrucât are o bună pregătire culturală și pentru faptul că are aptitudini pentru munca informativ-operativă, a reușit să se inițieze și să cunoască destul de repede principalele mijloace și metode ale muncii de contraspionaj. Pe baza măsurilor informativ-operative întreprinse, a reușit să controleze în mai mare măsură activitatea persoanelor din obiective și să clarifice natura legăturilor acestora cu unii ofițeri români. Ca urmare a rezultatelor obținute în toate domeniile de activitate a fost promovată în ianuarie 1969 în funcția de ofițer specialist V și primit membru P.C.R.²⁴.

Maiorul de Securitate Botorog Ioan Olimpiu (naționalitate română, originea socială: țăran, profesia de bază: muncitor necalificat) a fost recrutat în timpul satisfacerii stagiului militar și "trimis să urmeze școala militară de ofițeri tehnici cazarmare din București. În munca cu rețeaua informativă an de an a făcut progrese, fiind preocupat în permanență de educarea, dirijarea și instruirea ei. Ca urmare a unei dirijări competente, rețeaua informativă i-a furnizat date interesante ce priveau activitatea unor elemente, iar prin măsurile întreprinse a reușit să documenteze și să curme activitatea unora dintre aceștia. Pentru rezultatele bune obținute în munca profesională, în mai multe rânduri a fost recompensat în bani și evidențiat, iar în 1960 a fost primit membru P.C.R.²⁵.

Un alt aspect al cercetării evidențiază corect și modul cum a fost proiectată imaginea ofițerilor superiori în fișa de cadre.

Locotenentul-major de Securitate Dragomir M. Constantin (naționalitate: română, originea socială: muncitorească) a urmat cursurile Școlii de ofițeri de Securitate din București unde s-a încadrat cu greu în disciplina școlii, nu a depus suficientă străduință pentru însușirea materiilor predate dând dovadă de comoditate și superficialitate în studiu. La 1 august 1961 a fost repartizat la Direcția Regională și numit în funcția de lucrător operativ la problema trădători de patrie din cadrul secției a III-a, apoi mutat la Serviciul I informații interne pe linie de contraspionaj. Ofițerul la început a manifestat preocupare pentru cunoașterea problemelor ce i-au fost repartizate spre deservire însă, din cauza capacității sale intelectuale reduse, a lipsei de inițiativă, a întâmpinat greutăți serioase în munca sa practică.

²⁴ *Ibidem*, f. 471.

²⁵ *Ibidem*, f. 473.

Cu sprijinul efectiv al șefilor a reușit să facă unele recrutări de informatori și case de întâlnire corespunzătoare, să închidă câteva acțiuni și să ia în evidența operativă un număr satisfăcător de suspecți, însă ca urmare a lipsurilor sale în majoritatea cazurilor a răspuns deficitar față de prevederile planului de muncă. Nu ține cont în activitatea sa de prevederile ordinelor și directivelor M.A.I., constatându-se abateri grave de la principiile muncii de securitate. Astfel, în studierea și verificarea candidaților pentru recrutare a manifestat o superficialitate inadmisibilă fapt ce a făcut ca în procesul recrutării o bună parte dintre cei punctați să nu corespundă scopului urmărit, iar informatorii pe care i-a recrutat nu au adus nici un aport în clarificarea acțiunilor, majoritatea acestora fiind elemente periferice fără posibilități de informare. În educare și dirijarea informatorilor, de asemenea au rezultat lacune serioase fiind lipsit de orientare în munca cu aceștia, sarcinile pe care le trasează sunt generale și fără continuitate²⁶.

Locotenentul de Securitate Saros M. Mihai (naționalitate: română, originea socială: țăran cu gospodărie mică) în unele perioade a depus interes în muncă și a obținut rezultate pozitive, fapt pentru care a fost decorat cu două medalii și ordinul "Meritul Militar" clasa III-a. În activitatea sa a comis o serie de abateri ca: abuzuri în serviciu, comportare nejustă față de colocatari, relații extraconjugale, scandaluri etc. Pentru aceste abateri a fost pedepsit cu peste 30 de zile de arest, judecat de Consiliul de onoare și pedepsit cu mustrare aspră, retrogradat din funcția de ofițer I în cea de ofițer II. De asemenea, pe linie de partid a fost pus în discuția adunării generale în mai multe rânduri și sancționat de două ori cu mustrări și cu vot de blam. Deși a recrutat unii informatori buni, a muncit necorespunzător cu ei și astfel materialele furnizate de aceștia au fost de mică importanță²⁷.

Primele statistici privind proporția etnică a cadrelor făcute de D.G.S.S. arată că din 60 de ofițeri superiori (de la maior în sus) aflați în structurile de comandă ale Direcției Generale, 38 erau români, 15 evrei, 3 unguri, 2 ucrainieni, un ceh și un armean. Cât privește structura centrală și teritorială a aparatului de Securitate, generalul Gheorghe Pintilie arăta între altele: la Direcția Generală erau 890 români, 127 evrei, 7 maghiari, 5 ruși, 6 greci, 2 armeni și câte un

²⁶ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7388, dosar nr. 1, f. 102.

²⁷ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7388, dosar nr. 2, f. 13.

iugoslav, ceh, bulgar, polonez, neamț și italian. La Direcția de Securitate București sunt 260 români, 22 evrei, 2 maghiari, un rus, un armean și un polonez. La Direcțiile regionale de Securitate sunt 1.781 români, 192 evrei, 205 maghiari, 15 ruși, 12 iugoslavi, 5 cehi, 4 nemți și câte 3 bulgari, greci și armeni²⁸. În structura superioară a Securității, mai ales după 1948, raportul român / neromân reflectă în fond componența Biroului Politic al P.M.R. După cum se știe funcțiile de răspundere cădeau în sarcina unor veterani ai mișcării comuniste și a unor foști agenți N.K.V.D., dintre care mulți nu erau români.

Criteriile de recrutare a cadrelor M.A.I., configurate în funcție de mitigarea sau înăsprirea controlului ideologic, reflectă în mod evident politica de cadre instilată obsesiv în deceniile comuniste.

²⁸ „*Dosarele Istoriei*”, an I, nr. 5, p. 36.

Elis NEAGOE

Trecerea în rezervă a cadrelor M.A.I. între uz și abuz (1948 - 1965)

După preluarea puterii, Partidul Comunist Român (P.C.R.) a trecut la crearea unor instituții specifice pentru a instrumenta politica sa represivă, vizând distrugerea instituțiilor democratice, a sistemului de valori, a oamenilor și grupurilor care i se opuneau în mod real sau i s-ar fi putut opune. Principala instituție care a avut aceste atribuții a fost Direcția Generală a Securității Poporului (D.G.S.P.), devenită din 1951 Direcția Generală a Securității Statului (D.G.S.S.).

La momentul înființării D.G.S.P., într-un mod similar cu politica P.C.R. din anii 1945-1947, penuria acută de cadre a determinat o recrutare în masă fără a se ține cont de criteriile de ideologie, trecut politic, extracție socială, pregătire școlară sau experiență. Acest fenomen a avut drept rezultat angajarea în Securitate atât a unor cadre neatașate politicii instituției, cât și a unora care, ulterior, au dat dovadă de o crasă incompetență, săvârșind grave abateri.

Pentru înlocuirea acestui aparat nesigur, lipsit de disciplină, neîndoctrinat, cu devotamente diverse sau cu un nivel scăzut de instrucție (oameni de origine muncitorească sau țărănească, cu un grad de educație redus la învățământul elementar), așadar, pentru înlăturarea selecției întâmplătoare de până atunci și pentru realizarea unei profesionalizări a cadrelor, la începutul anilor '50 s-a trecut la o campanie de verificări și treceri în rezervă a personalului considerat necorespunzător. Această campanie de verificări și treceri în rezervă a fost încredințată Direcției Cadre a D.G.S.S. Printre sarcinile importante ale acestei Direcții, pe anul 1951, era și aceea de „a prezenta material pentru îndepărtarea elementelor dușmănoase sau străine de lupta clasei muncitoare, strecurate în organele Securității Statului, a elementelor cari comit abateri grave de la îndatoririle

cadrelor Direcțiunii Generale a Securității Statului, a elementelor descompuse, lipsite de perspectiva imediată a îndreptării lor, a elementelor care nu prezintă suficientă încredere pentru a continua munca în Securitatea Statului, a elementelor care prezintă incapacitate profesională”¹.

Aplicarea acestor sarcini transpare dintr-un raport asupra rezultatelor obținute de Trupele de Grăniceri și Securitate în anul 1951, în care se menționa că: „s-au eliminat ca elemente dușmănoase și necorespunzătoare 72 ofițeri la grăniceri și 125 ofițeri la Trupele de Securitate”, adăugându-se: „cu toate aceste eliminări, mai există elemente necorespunzătoare, care trebuie îndepărtate. Aceasta se datorește mai ales faptului că munca de cadre în aceste Comandamente nu a fost bine condusă și acestea nu au reușit încă să aibă o documentare precisă asupra cadrelor. Nu s-a ținut la curent situația creșterii cadrelor”².

Unul din reperele importante de care se ținea cont în evaluarea cadrelor era activitatea pe linie de partid, marea majoritate a celor trecuți în rezervă fiind criticați, sancționați sau chiar excluși din Partidul Muncitoresc Român (P.M.R.).

În mod uzual, trecerea în rezervă se făcea pe baza următoarelor criterii: limită de vârstă, vechime în câmpul muncii, incapacitate de muncă (boală), incompetență profesională și abateri grave de la munca de Securitate (deconspirări) sau de la morală (beție, relații extraconjugale, delincvență etc.).

În cadrul acestui amplu proces de trecere în rezervă se remarcă însă, îndepărtarea unor cadre foarte bine pregătite, competente profesional, cu rezultate apreciate de superiori, atașate regimului, unele dintre ele având chiar poziții de conducere. Unica „vină” a acestor oameni era aceea că aveau origine socială „nesănătoasă” (burgheză sau chiabură), aveau un trecut compromițător (membrii sau simpatizanți ai Mișcării Legionare sau ai partidelor istorice - P.N.L. și P.N.Ț.), aveau familie sau rude necorespunzătoare (membrii sau simpatizanți ai aceluiași organizații politice, chiaburi, preoți, rude plecate în străinătate) sau participaseră în mod direct la lupte pe frontul antisovietic.

¹ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7351, dosar nr. 1/1951, f. 70.

² A.M.I., fond Direcția Secretariat-Juridică (D.S.J.), nr. inv. 4311, dosar nr. II/B/4, f. 66.

Pentru a justifica aceste abuzuri și a escamota adevăratele motive ale renunțării la aceste persoane erau invocate o serie de pretexte, cum ar fi: „nesinceritate”, „superficialitate”, „îngâmfare”, „comoditate”, „element șovăielnic”, „atitudine împăciuitoare”, „lipsă de vigilență”, „delăsare”, „palavragism”, „familiarism”, „mahalagism”, „oportunism”, „fără spirit critic”, „lipsa sentimentului de ură față de dușmanul de clasă”, „sentimente antimuncitorești” etc. Prin aceste caracterizări se urmărea crearea unei imagini negative a celor în cauză, de persoane ce nu puteau fi tolerate în nici o instituție serioasă. Prin acest procedeu insidios, decizia trecerii în rezervă devenea legitimă, impunându-se aproape de la sine.

Au existat și cazuri, într-un număr mai mic însă, când persoane care ofereau motive bine întemeiate din punct de vedere ideologic pentru a fi eliminate din structurile Securității, făceau și dovada unei lipse de profesionalism. În aceste situații, îndepărtarea din Securitate a celor care aveau un trecut politic „dubios” sau o origine „nesănătoasă” nu mai dădea bătaie de cap Direcției Cadre, hotărârea fiind ușor de argumentat.

Printre criteriile trecerii uzuale în rezervă se aflau: limita de vârstă și limita de vechime în câmpul muncii, dar ele au fost folosite în mică măsură din cauză că instituția funcționa de puțină vreme iar personalul angajat avea o medie de vârstă scăzută. Ele vor avea o importanță mult mai mare de-abia după începutul anilor '60 când vechile cadre de origine muncitorească sau țărănească, cu un nivel de educație culturală și politică foarte scăzut, au fost înlocuite cu primii absolvenți ai instituțiilor superioare de ofițeri M.A.I.

Trecerea în rezervă în caz de boală se făcea, conform sarcinilor Direcției Cadre, „analizându-se situația fiecărui om pe baza averii părinților, averii personale și a soției, împrejurărilor care au determinat boala, vechimii în Trupe, rezultatelor obținute în muncă. Cei care sunt clasați în gradul III, nu au vechime în Trupe sau au obținut rezultate slabe în muncă, vor fi trecuți în rezervă”³. Un astfel de caz este cel al căpitanului Avădanei Neculai Manole de la Batalionul 11 Securitate Bacău care în anul 1965 a fost trecut în rezervă cu diagnosticul „nevroză astenică persistentă”, fiind încadrat în gradul III de invaliditate⁴.

³ *Ibidem*, f. 2.

⁴ *Idem*, nr. inv. 7385, dosar nr. 4, f. 320-321.

Un alt reper îl constituia incompetența profesională, în principal munca defectuoasă cu agentura, dificultăți în crearea și instruirea rețelelor de agenți, deconspirări, incompetență cauzată în imensa majoritate a cazurilor de nivelul foarte slab de pregătire al cadrelor. Câteva exemple în acest sens sunt edificatoare:

-- lt. Neacșu Ion, ofițer II la Serviciul IV, Direcția VII, „în 1966 nu a propus spre recrutare decât trei candidați, dintre care numai unul a fost recrutat până în prezent [10 noiembrie 1966 - n.n.], iar din comoditate și lipsă de răspundere a modificat datele a opt caracterizări în care se aprecia munca unor colaboratori (...)”, iar la o întâlnire cu o informatoare, „în loc să fie atent la informațiile prețioase pe care le furniza, își pieptăna părul, determinând pe aceasta să fie indignată de poziția sa și să nu mai aibă încredere în el”⁵.

-- lt. maj. Starescu Ion, lucrător operativ la raionul Slobozia, cu doar patru clase primare, „în instructajul făcut agenților este cu totul confuz, nu citește evenimentele zilei pentru a fi la curent cu politica internă și internațională (...), acțiunile deschise nu sunt acoperite cu agentură și, chiar dacă sunt, aceștia sunt dirijați superficial (...), nu s-a străduit să aplice în practică ordinele și directivele M.A.I., dovedind nepăsare și dezinteres față de sarcini”⁶.

-- slt. Marinescu Constantin, lucrător operativ la Serviciul Regional T.F. - București, cu patru clase profesionale, „nu a recrutat nici un informator și nu a creat nici o casă de întâlniri (...), munca cu agentura a dus-o defectuos, nu a instruit-o și nu i-a trasat sarcini concrete iar la întâlniri nu s-a prezentat cu regularitate”⁷.

-- lt. Gângavu Gheorghe, lucrător „F” la Serviciul Raional Giurgiu, „ca urmare a unei purtări necorespunzătoare, s-a deconspirat în fața viitoarei sale soții, ulterior aflând mai multe persoane din Giurgiu”⁸.

-- plut. maj. Bârsan Aurel, de la Direcția Regională Stalin, „în timp ce executa împreună cu plut. maj. Baiș Ghervasie o acțiune informativă în munți și fiind atacați de bandiți cu focuri de armă, a lăsat pe tovarășul său să lupte singur cu bandiții până ce a căzut sub gloanțele lor iar el s-a predat bandiților”⁹.

⁵ Idem, nr. inv. 7386, dosar nr. 4, f. 349-352.

⁶ Idem, nr. inv. 7372, dosar nr. 2, f. 220-222.

⁷ Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 36, f. 412-414.

⁸ Idem, nr. inv. 7372, dosar nr. 3, f. 154-157.

⁹ Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 452-453.

-- lt. maj. Lazăr Mircea, lucrător operativ prim la Baza 283 Maritimă Sulina, cu șapte clase elementare, „a neglijat ținerea legăturii cu agentura, aceasta devenind pasivă în descoperirea elementelor dușmănoase” și „a creat o atmosferă de familiarism cu loțiitorul politic al unității”¹⁰.

Un caz deosebit este acela al slt. Stoicovici Gheorghe, acuzat de „activitate de spionaj și trădare dusă de acesta pe teritoriul țării noastre, sub directă conducere și îndrumare a maiorului de U.D.B., Radovici Radivoi”¹¹.

Oarecum hilară este situația slt. Jitărel Mircea, lucrător „F” la Direcția Regională Bacău, care cerea insistent să fie scos în rezervă, motivând că vrea să urmeze o facultate și afirmând că „prieteni și chiar vecinii lui sunt oameni deștepți, studenți, și lui îi este rușine ca este un sublocotenent de Securitate”. Atitudinea sa a fost sancționată cu „vot de blam” de organizația Uniunii Tineretului Muncitoresc (U.T.M.) din care făcea parte¹².

Instruirea precară a majorității cadrelor a determinat comiterea unui număr ridicat de abateri de la normele muncii de Securitate și de la morală: beții, relații extraconjugale, folosirea forței, furturi etc. Aceste fapte erau caracteristice, de regulă, acelor cadre lipsite de caracter, provenite din medii muncitorești sau țărănești, și care au aderat la Securitate din oportunism. Ei au folosit această instituție ca mijloc de parvenire socială, ajungând în poziții care le-au permis un comportament abuziv. Comportamentul lor, în opinia celor de la Direcția Cadre, aducea mari prejudicii imaginii Securității, „discreditând-o” în fața populației. Astfel:

-- lt. maj. Velneciuc Vasile, anchetator în cadrul Direcției Regionale Baia Mare, cu șapte clase primare, de profesie muncitor necalificat, „face o serie de abuzuri prin amenințarea martorilor și au fost cazuri când i-a bătut pe aceștia, făcând ca populația să comenteze la adresa Organelor de Securitate (...), cere bani împrumut pe care nu-i mai restituie și face ca aceștia să facă sesizări conducerii”. Tot din aceste motive el nu a fost primit nici în P.M.R.¹³.

-- lt. maj. Chiva Gheorghe, loțiitor politic la Brigada 1 Pază București, cu doar patru clase elementare, „este afemeiat și are viciul

¹⁰ Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 197-199.

¹¹ Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 219.

¹² Idem, nr. inv. 7367, dosar nr. 2, f. 379-381.

¹³ Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 36, f. 399-401.

beției, fapt pentru care de mai multe ori a provocat scandaluri, care uneori s-au soldat cu bătăi cu civili și militari”. Pe linie de partid a fost sancționat cu vot de blam¹⁴.

-- slt. Lăcătușu Iosif, șef Birou Inspecții la Colonia de munca nr. 4 (canalul Dunăre - Marea Neagră), „a sustras din pachetele deținuților pâine, alimente și țigări, compromițându-se în fața deținuților”¹⁵.

-- slt. Rusu Ioan, de la Direcția Regională Buzău, „a comis abateri grave [arestări abuzive, bătăi - n.n.] muncii de Securitate și prestigiului instituției noastre (...) creând o stare de spirit nesănătoasă în rândurile membrilor de Partid”¹⁶.

-- slt. Cristea Ion, de la Biroul de Securitate T.F. Caransebeș, cu șapte clase primare, „deși căsătorit, având și doi copii, în repetate rânduri a avut relații imorale cu diferite femei de moravuri ușoare, ajungând până acolo încât pe o parte din aceste femei să le ducă chiar în cadrul Biroului Feroviar de Securitate, unde a profitat de ele. Este un element alcoolist, în repetate rânduri a comis beții în urma cărora a provocat scandaluri cu diferiți cetățeni”¹⁷.

După suplinirea deficitului de cadre existent la început, Securitatea a trecut la o politică de verificare și renunțare la acei angajați care nu prezentau suficientă încredere ideologică și politică din cauza trecutului lor „pătat”. Este vorba despre acele persoane care, fie aderaseră la Mișcarea Legionară, fie fuseseră membrii sau simpatizanți ai P.N.L. sau P.N.Ț. În contextul în care, începând cu anul 1948, Securitatea a trecut de la o campanie de urmărire intensă a membrilor tuturor acestor formațiuni politice, concretizată prin numeroase arestări și trimeri în închisoare, prezența în cadrul instituției a acestor persoane care în trecut simpatizaseră cu aceste organizații politice a devenit indezirabilă. În acțiunea de eliminare a acestor angajați nu s-a ținut cont de nici un criteriu de competență, deseori fiind trecute în rezervă cadre bine apreciate de superiori pentru activitatea lor:

-- lt. Patriciu Alexandru, care în anul 1940 a participat la ședințe legionare iar în 1946 s-a înscris în P.N.Ț., este acuzat de faptul că „a ascuns Partidului și Instituției acest fapt din trecutul său”. Concluzia Direcției Cadre a fost că „în munca profesională este un element

¹⁴ Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 31, f. 16-17.

¹⁵ Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 3, f. 23-24.

¹⁶ *Ibidem*, f. 25-26.

¹⁷ Idem, nr. inv. 7358, dosar nr. 3, f. 280-282.

priceput, muncind bine în ultimul timp, totuși, față de greșelile din trecut și lipsa de sinceritate de care a dat dovadă, nu mai poate continua munca în Securitate”¹⁸.

-- lt. Simion Ioan, „a activat în Mișcarea Legionară (...), a participat la ședințe legionare, a purtat cămașa verde cu diagonală și pistol (...), a participat la rebeliunea legionară” apreciindu-se că „nu prezintă încredere pentru Instituția noastră”, deși „a dat rezultate bune în munca profesională, fiind un element energic, cu putere de muncă, disciplinat”¹⁹.

-- despre plut. maj. șef Rădulescu Ilie se precizează că „fiind cu totul străin de lupta clasei muncitoare, în anul 1946 s-a înscris în Tineretul P.N.L. - Tătărăscu, participând la ședințele acestei organizații”²⁰.

-- plut. Aniței Vasile, de la Direcția Regională Botoșani, „a purtat uniforma și insigna legionară și a participat la ședințele de cuib (...), a participat la muncă voluntară în cadrul acțiunilor legionare, iar în toamna anului 1940 a luat parte la Congresul legionar de la Iași”; în plus, „este predominant de un misticism religios, ceea ce l-a determinat ca, la 26 aprilie 1949, să meargă la un preot, element dușmănos, să se spovedească”²¹.

-- lt. Stamate Vasile, de la Direcția Regională Bârlad, „a devenit simpatizant al P.N.Ț. - Dr. Lupu, în cadrul cărora se complăcea foarte bine, a fost dus să studieze la liceul „Gheorghe Lazăr” din București de către Dr. Lupu, fiind peste tot sub protecția acestuia”²².

-- slt. Ciupercă Ștefan, de la Direcția Raională Adjud, în 1946 „a participat la ședințele Tineretului P.N.Ț., a mers de mai multe ori la sate în munca de agitație, a dus munci de lămurire a țăranilor pentru a vota P.N.Ț.”. Era considerat ca „un tovarăș cu capacitate și putere de muncă”²³.

Un alt motiv important al trecerii abuzive în rezervă l-a constituit originea socială „nesănătoasă” a celor în cauză. Este vorba de cei care proveneau din familii catalogate drept burgheze și chiabure sau de cei ale căror rude (părinți, frați, unchi, veri) se manifestaseră în

¹⁸ Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 4, f. 256-257.

¹⁹ Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 196-197.

²⁰ *Ibidem*, f. 198-199.

²¹ *Ibidem*, f. 366-367.

²² *Ibidem*, f. 369-370.

²³ Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 468-471.

trecut în favoarea formațiunilor politice amintite anterior. Mai mult, trecerea în rezervă se făcea chiar și numai dacă soția sau rudele acesteia aveau un trecut necorespunzător. Putem exemplifica aceste motive prin următoarele cazuri:

-- lt. Miltiade Stan, de la Direcția Regională Constanța, este caracterizat ca „un element care provine dintr-un mediu chiabur (...), atât el cât și familia sa, până în prezent, nu au avut nici un fel de contingentă cu clasa muncitoare și partidul ei (...), a întreținut relații de prietenie cu negustori și chiaburi”²⁴.

-- lt. Bărbulescu Petre, de la Direcția Secretariat, „încă de tânăr (...), a căpătat o educație antimuncitorească și antisovietică (...), face parte dintr-o familie de reacționari și de chiaburi. Are un frate condamnat în anul 1950 pentru activitate subversiv-legionară”²⁵.

-- lt. Simon Grigore, deși „în munca profesională s-a dovedit a fi capabil, dând rezultate bune”, a fost trecut în rezervă deoarece avea origine burgheză, tatăl său fiind comerciant și antreprenor, cu 150-200 lucrători „pe care îi exploata, plătindu-le un salariu de mizerie” și având „o poziție ostilă față de regimul nostru”²⁶.

-- lt. Tănase Gheorghe, de la Secția Raională Panciu, a fost trecut în rezervă, munca sa fiind caracterizată ca nesatisfăcătoare, „întrucât relațiile sale cu rudele necorespunzătoare [socru - fost șef de cuib, împotriva căruia era deschisă o acțiune informativă, un cumnat - „legionar notoriu”, un unchi - fost ajutor de primar P.N.Ț., un alt cumnat - translator al nemților - n.n.] și atașamentul său față de aceste rude au influențat negativ asupra muncii”²⁷.

-- cpt. Baner Vasile, lucrător prim pază personală în Direcția a VI-a, Biroul Trasee, a fost îndepărtat din cadrul Securității pe motiv că „întreține legături cu rudele din partea tatălui”, mai exact cu „trei unchi care fuseseră înrolați în armata germană și cu o mătușă plecată în Statele Unite”²⁸.

-- lt. Mureșan Vasile, ofițer II la Serviciul Raional Turda, în pofida repetatelor amenințări venite din partea superiorilor săi, s-a

²⁴ Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 371-372.

²⁵ Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 4, f. 253-254.

²⁶ *Ibidem*, f. 260-261.

²⁷ Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 420-423.

²⁸ Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 5, f. 88.

căsătorit cu fiica unui fost legionar, trecerea sa în rezervă făcându-se pe motiv că „nu e «aluatul» ce ne trebuie”²⁹.

De asemenea, au fost trecute în rezervă toate persoanele care aveau rude în străinătate (desigur în statele capitaliste). Securitatea se temea de posibilitatea că Occidentul ar putea obține informații despre activitatea ei și despre acțiunile represive pe care le întreprindea. Totodată, a existat pericolul ca aceste persoane să fie cuprinse de spiritul capitalist, ceea ce contravenea din punct de vedere ideologic. Câteva exemple de treceri în rezervă având la bază acest motiv sunt cele ale maiorului Bony Samuel - șef Birou Cenzură, care avea un număr de patru rude (doi unchi și două mătuși) emigrate în Israel³⁰, plutonierului Waldman Sarina, lucrător supraveghere operativă la Direcția a VII-a, care avea numeroase rude, atât ale ei cât și ale soțului, plecate în Israel³¹, și plutonierului Foldi Rodica, care purta corespondență cu un unchi aflat în Franța și cu unul aflat în New York³².

Începând cu anii '60 trecerea în rezervă se făcea preponderent pe baza limitei de vârstă și a vechimii în muncă, urmărindu-se înlocuirea vechilor cadre, slab pregătite, cu primii absolvenți ai școlilor de ofițeri ale M.A.I. Totodată, procesul de eliminare a cadrelor cu un trecut sau rude necorespunzătoare era aproape încheiat, fiind tot mai rare trecerile în rezervă ale celor din această categorie.

²⁹ Idem, nr. inv. 7385, dosar nr. 4, f. 442-443.

³⁰ Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 31, f. 11-12.

³¹ Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 1, f. 633-635.

³² *Ibidem*, f. 622-624.

Salarizarea cadrelor Securității

Și înainte, dar și după evenimentele din decembrie 1989, a existat o opinie generală în rândul maselor largi că regimul comunist, ca orice alt sistem politico-social de altfel, a rezistat datorită unei categorii sociale interesate să îl mențină. Înalții demnitari ai partidului și membrii aparatului de securitate erau cointeresați de menținerea acestuia pentru a-și conserva privilegiile. Lucrearea de față își propune să analizeze unele aspecte privind avantajele materiale ale aparatului de securitate în perioada de consolidare a comunismului în România.

La 1 septembrie 1948, odată cu înființarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului, se hotărăște și baza de calcul a salariilor lucrătorilor acesteia.

<i>Grade</i>	<i>Salariu de bază</i>	<i>Salariu de funcție</i>	<i>Salariu lunar pt. o persoană</i>
General Locotenent (Director General)	14.000	41.000	55.000
General Maior (Subdirector general)	12.000	37.000	49.000
Colonel (Director)	10.700	31.300	42.000
Locotenent Colonel (Subdirector)	9.000	26.000	35.000
Maior (Șef de serviciu)	7.500	20.500	28.000
Căpitan (Șef Secție sau Aj. Șef Serviciu)	5.600	17.400	23.000
Locotenent (Șef de Birou)	4.300	13.700	18.000
Sublocotenent (Subșef de Birou)	3.400	12.100	15.500
Plutonier Major Șef (Șef de Problemă)	3.000	11.500	14.500
Plutonier Major (Funcționar Operativ)	2.500	10.500	13.000
Plutonier (Funcționar Operativ)	2.100	8.900	11.000
Sergent Major (Funcționar Operativ)	1.800	6.700	8.500
Cusător dosare	1.700	5.800	7.500
Om serviciu	1.600	4.900	6.500

La acestea se adăugau drepturile de vechime, 10% de fiecare clasă din salariul de bază, ajutorul de familie de 1.000 lei de copil, lemne și echipament conform alocațiilor ce se acordau Secretariatului General pentru Trupe¹. În industrie, la acea dată, salariul mediu pentru angajații cu funcții de conducere era de **11.576** lei lunar, iar pentru cei mijlocii și inferiori de **3.820** lei². Este de menționat că un arhitect și un inginer Inspector general tehnic, de pe statele Ministerului Artelor, aveau salariul de **5.605** și **7.340** lei³, iar un învățător superior cu 35 de ani vechime – **7.465** lei lunar⁴.

Cu timpul, odată cu înlăturarea completă a reminiscentelor organizatorice ale aparatului de Siguranță, salarizarea Securității va fi reglementată în acord cu celelalte categorii militarizate ale statului - M.F.A. și M.A.I. - iar diferențele salariale între prima și ultima categorie de angajați ai Securității se vor atenua. Salariile ofițerilor și subofițerilor se vor compune din solda tarifară, care însemna solda de grad cumulată cu solda de funcție, la care se vor aduna sporul procentual de vechime și alte sporuri. În anul 1959 solda de grad pentru aceștia era stabilită astfel:

a) pentru ofițeri	- sublocotenent	300 lei
	- locotenent	400 lei
	- locotenent major	450 lei
	- căpitan	550 lei
	- maior	700 lei
	- locotenent colonel	800 lei
	- colonel	900 lei
	- general maior	1.100 lei
	- general locotenent	1.250 lei
	- general colonel	1.400 lei
	- general de armată	1.500 lei
b) pentru subofițeri	- sergent major	200 lei
	- plutonier	250 lei
	- plutonier major	300 lei ⁵

¹ A.M.I., fond D.M.R.U., dosar nr. 1/1948, f. 11.

² A.N.I.C., fond C.C.al P.C.R. – Secția Economică, dosar nr. 41/1948, f. 5.

³ Idem, dosar nr. 14/1948, f. 8.

⁴ Idem, dosar nr. 41/1948, f. 20.

⁵ H.C.M. 1078/1959, din A.N.I.C., fond C.C.al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 65/1959, f. 9.

La aceasta se adăuga, ceva mai consistentă, solda de funcție, diferențiată în raport cu felul activității desfășurate. De exemplu, începând de la 18 august 1959, un ajutor lucrător operativ raion cu gradul de sublocotenent din aparatul operativ avea solda de funcție în valoare de **780** de lei, un ajutor operativ raion, căruia îi corespundea gradul de sublocotenent, din aparatul tehnic operativ - **690** de lei, iar un ajutor lucrător tehnic administrativ raion din aparatul tehnic administrativ - **645** lei. Un șef de secție operativ din aparatele central și regional, căruia îi corespundea gradul de colonel, avea solda de funcție între **1.950** și **2.580** de lei, iar un șef secție tehnic administrativ din același aparat - între **1.594** și **2.145** lei. Putem observa diferențe de salarizare în interiorul sistemului în funcție de importanța și responsabilitățile activității desfășurate (Anexa).

În raport cu gradele și funcțiile ocupate, sistemul de plată al ofițerilor și subofițerilor de Securitate era superior celor din Armată. Un șef de stat major batalion înregimentat din trupele de uscat, cu gradul de maior, avea solda de funcție de **1.050-1.100** lei, în timp ce un maior cu funcția de Șef birou operativ ap. regional **1.460-1.580** lei. Un comandant de corp armată cu gradul de general locotenent primea ca soldă între **2.780-3.090** lei, în comparație cu un general locotenent cu funcția de Șef Direcție din aparatul militarizat operativ al Securității a cărei soldă era de **3.830-4.120** lei⁶.

Conform principiului „funcția bate gradul”, ofițerul care primea o funcție superioară gradului pe care îl deținea primea și solda de grad conform gradului corespunzător acestei funcții. Un maior Șef Serviciu operativ raion, funcție care în nomenclator corespundea gradului de lt. colonel, primea solda de grad de lt. colonel.

Odată cu creșterile salariale din toate domeniile economice, au crescut și salariile lucrătorilor sistemului de Securitate. În anul 1959 un Șef Birou operativ avea solda de funcție între **1.630-1.900** lei, iar în anul 1966 aceeași soldă era de peste **2.000** de lei⁷.

La salariul tarifar se adăugau sporurile de vechime, de gradații, medalii și de condiții specifice de muncă. Sporul de vechime era stabilit procentual la totalul soldei de funcție și grad pentru personalul de Securitate și la solda de funcție pentru ofițerii militarizați, astfel: de la 2-5 ani - 5%; de la 5- 10 ani - 10%; de la 10-15 ani - 15%; de la 15-

⁶ *Ibidem*, f. 44.

⁷ A.M.I., fond D.M.R.U., dosar nr. 7/1966, f. 3.

20 ani - 20%; de la 20-25 ani - 25%; de la 25-30 ani - 30%; peste 30 de ani - 40%.

Vechimea pentru calcularea acestui spor se socotea de la data încadrării în Securitate, în S.S.I. după 1945, în Divizia Tudor Vladimirescu sau în orice alt serviciu militarizat comunist.

La salariul de bază și sporuri se adăugau, conform legislației, solda de haine, recompensele, indemnizațiile și primele: prima pentru conducători auto și motocicliști, prima pentru pază interioară, de frontieră, indemnizațiile pentru activitate de conducere sau colaborare la publicații, pentru ore de curs^{*)}, recompense pentru activitatea profesională și politică etc.

Ofițerii și subofițerii din cadrul Securității beneficiau de aceleași drepturi în caz de mutare, transport și delegare, ca și angajații M.A.I. și M.F.A.^{**)}.

Se poate astfel calcula, bazându-ne pe aceste date și pe anexă, că, în anul 1959, un ajutor lucrător operativ regiune cu gradul de locotenent, cu 2 ani vechime, depășea suma de **1.400** de lei ca retribuție lunară, în timp ce un profesor clasele V-XI cu aceeași vechime primea doar **725** de lei⁸. Un lucrător operativ prim ap. central cu 10-15 ani vechime câștiga cca. **2.600** lei, în comparație cu un inginer principal producție din industria minieră gr. I care avea salariul tarifar de **1.450** de lei. Un șef serviciu operativ ap. central, cu gradul de general-locotenent și vechime de 20 de ani, primea peste **6.000** de lei lunar, pe când un director general (industria energiei electrice, transporturi auto, aeriene, navale etc.) avea un salariu de bază de **2.200 - 2.400** de lei⁹.

^{*)} Plata orelor prestate putea ajunge până la 25% din solda tarifară a ofițerului.

^{**)} Conform H.C.M. nr. 1078/1959, ofițerii și subofițerii militarizați mutați în interes de serviciu, aveau dreptul la o indemnizație de mutare echivalentă cu drepturile de soldă brută completă convenită pe luna anterioară mutării și de o cotă egală cu 25% din aceasta pentru fiecare membru de familie. Atunci când unitățile nu puneau la dispoziție mijloacele de transport gratuit, angajații beneficiau de rambursarea cheltuielilor de transport atât pentru ei, cât și pentru membrii familiilor lor. Cei mutați aveau dreptul să transporte prin mesagerie 100 kg de bagaje pentru ei și câte 50 kg pentru fiecare membru de familie.

⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., dosar nr. 27/1959, vol. 1, f. 50.

⁹ *Ibidem*, f. 60.

Era avantajoasă, la absolvirea studiilor superioare, încadrarea în Securitate, având în vedere că, în timp ce un inginer chimist principal tehnic din industria alimentară și textilă încasa lunar între **1.100 - 1.250** de lei, un inginer chimist din aparatul tehnic-operativ cu gradul de colonel avea numai solda de funcție de **1.950** de lei¹⁰.

Trebuie menționat că personalul auxiliar din unitățile de Securitate nu beneficia de avantajele bănești ale ofițerilor și subofițerilor. O spălătoreasă aflată pe statele de plată ale Brigăzii a 11 București M.A.I. (Trupe de Securitate)¹¹ avea același salariu (600 lei) ca și alta din sistemul sanitar¹². O dactilografă principală aflată pe aceleași state avea același venit ca și orice altă dactilografă¹³. Doar începând cu anul 1961 întreg personalul civil tehnic-administrativ din M.A.I. va primi un spor fix de până la 20% calculat asupra salariului tarifar¹⁴.

Este de la sine înțeles că salariul mediu din Securitate era aproape dublu față de salariul mediu pe economie (1956 - 655 lei; 1957 - 607 lei; 1958 - 769 lei)¹⁵. Aceeași diferență se manifesta și în sistemul de pensii: în 1959, pensia medie de bătrânețe era de **331** de lei¹⁶, în timp ce pensia medie militară pentru cei trecuți în rezervă era de **763** de lei¹⁷.

Ideologia comunistă avea la bază egalitatea socială. Cu toate acestea, contribuind substanțial la implementarea sentimentului de opresiune, cea mai importantă îndatorire de serviciu a angajaților Securității fiind urmărirea și reprimarea opozanților regimului, deci poliția politică, este lesne de înțeles motivul pentru care statul totalitar comunist avea interesul de a consolida poziția privilegiată a acestora.

¹⁰ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7375, dosar nr. 22, ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri al R.P.R. și ministru al Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, nr. 2101 / 1 august 1961.

¹¹ C.T.J. - Câmpina, fond Brigada 11 București M.A.I., dosar nr. 58/1964.

¹² H.C.M. nr. 991/1964, Hotărâre privind majorarea salariilor tarifare ale personalului mediu și auxiliar sanitar, precum și a tehnicienilor electro-fizio-radiologi, opticieni și de utilaje medicale.

¹³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., dosar nr. 27/1959, vol. 1, f. 318.

¹⁴ Idem, dosar nr. 13/1962, f. 35 (este amintită Hotărârea C.C. al P.M.R. nr. 473 / 27.07.1961).

¹⁵ Idem, dosar nr. 27/1959, vol. 1, f. 34.

¹⁶ *Ibidem*, f. 73.

¹⁷ *Ibidem*, f. 100.

ANEXE¹⁸

TABEL
cu funcțiile de bază stabilite pentru aparatul de securitate (operativ)
în 1959

OFIȚERI

<i>Nr. crt.</i>	<i>Denumirea funcției</i>	<i>Gradul corespunzător</i>	<i>Solda</i>
1.	Ajutor lucrător operativ raion	Sublocotenent	780
2.	Ajutor lucrător operativ regiune Lucrător operativ raion	Locotenent	890- 1040
3.	Ajutor lucrător operativ aparat central Lucrător operativ aparat regional Lucrător operativ prim raion	Locotenent major	1050- 1110
4.	Lucrător operativ aparat central Lucrător operativ prim regiune Șef birou operativ raion	Căpitan	1160- 1310
5.	Lucrător operativ prim aparat central Șef birou operativ aparat regional Șef secție operativ raion	Maior	1460- 1580
6.	Șef birou operativ aparat central Șef secție operativ regiune Șef serviciu operativ raion	Lt. Colonel	1630- 1900
7.	Șef secție operativ aparat central Șef secție operativ aparat regional	Colonel	1950- 2580
8.	Șef serviciu operativ aparat central	General-maior	2800- 3172
9.	Locș. Șef direcție operativ ap. central Șef direcție operativ aparat regional Șef direcție operativ indep. aparat central	General-locotenent	3856- 3958
10.	Șef direcție operativă aparat central	General-locotenent	3856- 3958
10a.	Șef direcție operativă aparat central	General-colonel	4480- 4864

¹⁸ Idem, dosar nr. 65/1959, f. 32-37.

TABEL
cu funcțiile de bază pentru aparatul de securitate tehnic operativ
în 1959

OFIȚERI

<i>Nr. crt.</i>	<i>Denumirea funcției</i>	<i>Gradul corespunzător</i>	<i>Solda</i>
1.	Ajutor lucrător tehnic-operativ raion	Sublocotenent	690
2.	Ajutor lucrător tehnic-operativ aparat regional Lucrător tehnic-operativ raion	Locotenent	782- 920
3.	Ajutor lucrător tehnic-operativ aparat central Lucrător tehnic-operativ aparat regional Lucrător prim tehnic-operativ raion	Locotenent major	925- 980
4.	Lucrător tehnic-operativ aparat central Lucrător principal tehnic-operativ regiune Șef birou tehnic-operativ raion	Căpitan	1017- 1155
5.	Lucrător prim tehnic-operativ aparat central Șef birou tehnic-operativ aparat regional	Maior	1280- 1390
6.	Șef birou tehnic-operativ aparat central Șef secție tehnic-operativ aparat regional	Lt. Colonel	1427- 1675
7.	Șef secție tehnic-operativ aparat central Șef serviciu tehnic-operativ aparat regional	Colonel	1712- 2290
8.	Șef serviciu tehnic-operativ aparat central	General-maior	2475- 2816
9.	Șef serviciu indep. tehnic-operativ aparat central	General-locotenent	3183- 3524
10.	Șef direcție tehnică-operativă aparat central	General-locotenent	3183- 3524
10a.	Șef direcție tehnică-operativă aparat central	General-colonel	3990- 4423

TABEL
cu funcțiile de bază stabilite pentru aparatul de Securitate
(tehnic - administrativ)
în 1959

OFIȚERI

<i>Nr. crt.</i>	<i>Denumirea funcției</i>	<i>Gradul corespunzător</i>	<i>Solda</i>
1.	Ajutor lucrător tehnic-administrativ raion	Sublocotenent	645
2.	Ajutor lucrător tehnic-administrativ aparat regional Lucrător tehnic-administrativ raion	Locotenent	729-860
3.	Ajutor lucrător tehnic-administrativ aparat central Lucrător tehnic-administrativ aparat regional Lucrător prim tehnic-administrativ raion	Locotenent major	860-913
4.	Lucrător tehnic-administrativ aparat central Lucrător principal tehnic-administrativ regiune	Căpitan	946-1078
5.	Lucrător prim tehnic-administrativ aparat central Șef birou tehnic-administrativ aparat regional	Maior	1190-1295
6.	Șef birou tehnic-administrativ aparat central Șef secție tehnic-administrativ aparat regional	Locotenent Colonel	1326-1563
7.	Șef secție tehnic-administrativ aparat central Șef serviciu tehnic-administrativ aparat regional	Colonel	1594-2145
8.	Șef serviciu tehnic-administrativ aparat central	General-maior	2313-2638
9.	Locțiitor șef direcție tehnic-administrativ aparat central	General-locotenent	2982-3307
10.	Șef direcție tehnică-administrativ aparat central	General-locotenent	2982-3307
10.a	Șef direcție tehnică-operativă aparat central	General-colonel	3745-4081

TABEL
cu funcțiile de bază și gradele corespunzătoare pentru aparatul
militarizat operativ
în 1959

OFIȚERI

<i>Nr. crt.</i>	<i>Denumirea funcției</i>	<i>Gradul corespunzător</i>	<i>Solda</i>
1.	Ajutor lucrător operativ	Sublocotenent Locotenent	855- 890
2.	Lucrător operativ	Locotenent Lt. major	1020- 1140
3.	Lucrător operativ prim	Lt. major Căpitan	1190- 1240
4.	Ofițer inspector principal	Căpitan	1350- 1550
5.	Șef birou	Căpitan Maior	1710- 1810
6.	Șef secție	Maior Locot. colonel	1920- 2140
7.	Șef serviciu	Locot. colonel Colonel	2260- 2760
8.	Locțiitor șef direcție	General maior	3090- 3380
9.	Șef direcție	General locot.	3830- 4120

TABEL
cu funcțiile de bază stabilite
pentru subofițerii din aparatul de securitate
în 1959

<i>Denumirea funcției</i>	<i>Solda de funcție</i>		
- APARAT OPERATIV			
Subofițeri de front și servicii			
Sergent major	720		
Plutonier	890		
Plutonier major	1020		
Subofițeri tehnici	I.	II.	III.
Tehnic	1060-1180	880-1000	760-880
Tehnic principal	1220-1310	1040-1130	920-1040
- APARAT TEHNIC OPERATIV			
Subofițeri de front și servicii	650		
Sergent major	790		
Plutonier	910		
Plutonier major			
Subofițeri tehnici	I.	II.	III.
1. Tehnic	950-1060	790-900	680-790
2. Tehnic principal	1100-1180	930-1010	820-930
- APARAT TEHNIC ADMINISTRATIV			
Subofițeri de front și servicii			
Sergent major	610		
Plutonier	750		
Plutonier major	850		
Subofițeri tehnici	I.	II.	III.
1. Tehnic	900-1010	740-850	640-740
2. Tehnic principal	1040-1110	880-960	770-880

Florian BANU

Profilul angajatului Securității în anii '50

*Nachrichtendienst ist ein Herrendienst
(Serviciul de informații este un serviciu al seniorilor)*

Sentimentul de control absolut exercitat de Securitate asupra celor mai ne semnificative acțiuni și gesturi ale locuitorilor României apare ca un leit-motiv în lucrările memorialistice ce redau evenimentele anilor '50. Comparând numărul relativ mic de ofițeri de care dispunea Securitatea în acea perioadă¹ cu nivelul extraordinar pe care îl atinsese teroarea în toate palierele societății românești, se naște întrebarea firească dacă nu cumva acești ofițeri de securitate erau niște supraoameni, dotați cu calități cu mult peste medie, grație cărora reușeau să controleze o populație de circa 18 milioane de oameni.

Pentru a răspunde la o astfel de întrebare, vom încerca să creionăm un portret robot al ofițerului de securitate pornind, în principal, de la datele statistice oficiale furnizate chiar de aparatul de cadre al Ministerului Afacerilor Interne coroborate cu mărturiile ale unor foști deținuți politici și ai unor foști ofițeri de securitate.

La înființarea sa, în august 1948, Direcția Generală a Securității Poporului (D.G.S.P.) avea, în cele zece direcții naționale, 1.148 de cadre dintre care 848 figurau ca muncitori necalificați sau salariați de

¹ Potrivit *Raportului privitor la măsurile de reducere și simplificare a aparatului securității statului* realizat în vederea reorganizării Departamentului Securității Statului din 1956 în schemele de încadrare ale Securității existau 16.279 posturi iar noua schemă propusă cuprindea doar 11.340 de posturi (o reducere de 4.939 posturi) - A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7.364, dosar nr. 12, f. 101.

birou. Acestora li se adăugau 2.822 de salariați în direcțiile regionale². Încă de la început, consilierii sovietici, care supervizau selecționarea, recrutarea și pregătirea cadrelor, s-au îndreptat spre persoanele cu o slabă pregătire profesională, provenind îndeosebi din rândul muncitorilor necalificați.

Preferința pentru persoanele cu „o origine socială sănătoasă” era reflectată în structura cadrelor D.G.S.P., imediat după înființare: 64% muncitori, 4% țărani, 28% funcționari, 2% intelectuali și 2% cu origine neprecizată³. Din punct de vedere etnic, structura angajaților Securității se prezenta, în februarie 1949, după cum urmează: 83% români, 10% evrei, 6% maghiari, 1% alte naționalități⁴. În funcțiile de decizie au fost preferați, inițial, persoanele alogene, în special ruși, ucrainieni, evrei, maghiari, ale căror nume au fost, pe cât posibil, românizate.

La începutul anului 1951, după noua împărțire administrativă și transformarea D.G.S.P. în Direcția Generală a Securității Statului (D.G.S.S.), schema de organizare a crescut de la 7.252 de posturi la 15.280 posturi. Efectivul existent era de 7.853 cadre, ceea ce reprezenta 51,09% din totalul schemei, diferența de 7.427 cadre urmând a fi acoperită în decurs de doi ani. În anul 1951 au fost încadrate 3.345 cadre. Munca de colecționare a noilor cadre a fost orientată de așa manieră încât să asigure „întărirea continuă a compoziției sociale a aparatului de securitate și pentru asigurarea alegerii de cadre combative, cu ură de clasă și cu perspectiva de a cuprinde specificul muncii de securitate”⁵. La 31 decembrie 1951 schema era încadrată cu 10.423 cadre. Dintre aceștia, 4.173 erau de origine muncitorească, 3.484 proveneau din țărani săraci, 508 din țărani mijlocași, 143 din muncitori agricoli, 853 din funcționari, 131 din mici meseriași, iar 107 proveneau din familii de mici comercianți⁶.

La 1 mai 1956 în unitățile centrale și exterioare ale Securității erau angajate 12.865 de persoane, dintre care 10.693 ofițeri, 954

² Dennis Deletant, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, București, 1998, p. 42-43.

³ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceaușescu*, București, 1999, p. 336.

⁴ *Ibidem*, p. 337.

⁵ *Raport asupra activității Direcției Generale a Securității Statului pe anul 1951*, în „22-plus”, nr. 18, 12 iulie 1995.

⁶ *Ibidem*.

sergenți și 1.218 angajați civili. Structura etnică era dominată de români care reprezentau 89,22%, urmați de maghiari - 7,71%, evrei - 1,85%, ruși - 0,47%, germani - 0,14%, alte naționalități - 0,61%. Structura pe vârste a angajaților indica o predominare clară a angajaților tineri și foarte tineri: 27,43% aveau vârste până la 25 de ani, 44,58% erau între 26-30 de ani, 22,6% până la 40 de ani, iar persoanele peste 40 de ani reprezentau doar 5,39%.

După originea socială, efectivul Securității provenea din rândul muncitorilor într-o proporție de 47,43%. Urmau apoi cei originari în familii țărănești cu gospodărie mică: 33,76%, familii de țărani cu gospodărie mijlocie - 8,10%. Din familii de funcționari erau 5,51% din angajați, mici meseriași sau comercianți - 2,21%, iar din familii de țărani colectiviști - 1,85%. Proporția cea mai redusă o aveau angajații care aveau părinți chiaburi sau burghezi și militari: 0,62%, respectiv 0,52%.

Din punct de vedere al profesiei de bază, 66,34% dintre angajați proveneau din rândul muncitorilor industriali, 6,31% fuseseră muncitori agricoli, 0,03% - țărani colectiviști și 1,82% - țărani săraci. Foștii funcționari reprezentau un procent de 24,05% iar din rândul intelectualilor și militarilor proveneau doar 1,24%, respectiv 0,21% din angajații Securității.

Deosebit de semnificativă considerăm că este structura efectivelor de Securitate după studiile absolvite. Situația studiilor civile efectuate era următoarea: 13,85% aveau doar patru clase elementare, 17,16% urmaseră cinci-șase clase, iar cei care aveau un certificat de șapte clase reprezentau 49,29%. Numărul celor care trecuseră hotarul celor șapte clase era mult mai redus: 6,83% aveau opt-nouă clase medii, 9,51% absolviseră zece clase medii iar cei cu studii superioare reprezentau 3,36% din totalul angajaților.

Din punct de vedere al studiilor militare efectuate de personalul Securității predominau cei care urmaseră doar un „Curs de Securitate” cu durata de trei-șase luni: 17,03%. Pe locul doi erau cei care trecuseră printr-o școală militară: 12,10%, urmați de absolvenții unei școli de securitate cu durata de un an: 10,98%. Ofițerii care urmaseră cursurile Academiei Militare reprezentau 0,15% din angajați, iar la școli speciale în U.R.S.S. fuseseră doar 0,96% dintre ofițeri.

Un alt element definitoriu al angajatului Securității considerăm că este reprezentat de apartenența politică a acestuia. După acest criteriu, structura personalului se prezenta astfel 35,68% erau membri

ai P.M.R., 8,52% erau candidați P.M.R., 43,92% făceau parte din U.T.M., iar 7,35% fuseseră scoși din U.T.M. pentru că depășiseră limita de vârstă. Cu o situație „neprincipială din punct de vedere politic” erau doar 4,36% din angajați care erau incluși în categoria celor „fără de partid” în vreme ce 0,17% fuseseră excluși din partid.

Nu puțini sunt foștii ofițeri de securitate care recunosc, după 1990, faptul că, cel puțin în anii '50, aparatul de securitate era plin de persoane care nu aveau nimic de a face cu munca de informații. De obicei însă, petele negre sunt aruncate asupra angajaților de altă origine etnică decât cea română. Colonelul Gheorghe Rațiu, fost șef al Direcției I din Departamentul Securității Statului, susține că, în prima perioadă a existenței sale, „Securitatea a fost dată pe mâna evreilor, ungarilor și rușilor care, în aparatul central și la principalele unități teritoriale, ocupau funcții de comandă. Dar până prin anul 1961 și în funcții de execuție erau mulți ofițeri evrei, unguri, sârbi, armeni, greci, țigani etc., mai ales în București, în județele din Moldova și în cele din Transilvania”⁷. Ne place sau nu, trebuie să recunoaștem că, alături de alogenii care au deținut funcții de conducere, majoritatea cadrelor era formată din români și o distincție maniheistă de tipul „ei - cei răi, noi - cei buni” nu poate decât să producă o percepție deformată, vecină cu xenofobia.

Nici faptul că cei mai mulți angajați proveneau din rândul muncitorilor nu trebuie văzut ca un vot de blam acordat unei întregi categorii sociale. Din rândul muncitorilor erau preferate mai ales acele elemente declasate care formau, în terminologia marxistă, lumpenproletariatul. Într-o discuție pe marginea unor abuzuri ale ofițerilor de securitate, purtată în ianuarie 1955, Gheorghe Apostol recunoștea că „au fost elemente care nici în fabrică nu s-au ținut de treabă”⁸. Astfel de persoane se simțeau în general incapabile să-și însușească o meserie și cu atât mai puțin să și-o îmbunătățească⁹. Securitatea le asigura o poziție socială mai bună, un sentiment de siguranță personală (riscul de a fi arestat aproape dispărea, ceea ce nu era puțin în anii în care, practic, oricine putea fi arestat pentru diverse

⁷ Gheorghe Rațiu, *Raze de lumină pe cărări întunecate*, București, 1996, p. 280.

⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1955, f. 10.

⁹ Cezar Zugravu, *Cum și din cine s-a format Securitatea. Câteva comentarii și ipoteze pornind de la niște cifre*, în *Analele Sighet 7. Mecanismele terorii*, București, 1999, p. 244.

acuzatii), lefuri mult mai consistente și nu le cerea în schimb decât supunere orbească și un comportament cât mai brutal cu „dușmanii poporului”. Un exemplu tipic e cazul locotenentului major Constantin Oancă, fost ucenic cizmar, ajuns ulterior colonel. Unul din cei care au trecut prin mâinile sale îl descrie astfel: ”Figură sinistră în epocă. Bătăuș feroce. Aproape analfabet. Se semna cu mare greutate”¹⁰. Nici cei proveniți din rândul funcționarilor nu erau niște reprezentanți de elită ai acestei categorii sociale. O astfel de persoană era maiorul cunoscut ca “Ionescu 22”, anchetator al Direcției Regionale de Securitate Craiova în 1948. Acesta fusese funcționar al Poștei, angajat apoi în Siguranță și Securitate. Victimele îl prezintă ca pe un “mare schingiuitor. Bătea cu plăcere. Îi citeai voluptatea pe față”¹¹.

Situația extrem de precară a pregătirii de specialitate și a nivelului de cultură generală a ofițerilor și subofițerilor din aparatul de Securitate este reflectată din plin și în documentele emise de secțiile de cadre ale Ministerului Afacerilor Interne. Astfel, un referat din ianuarie 1956, privitor la un sergent care își efectua serviciul la Băița, menționa: „nivelul cunoștințelor sale este foarte redus posedând o pregătire școlară slabă (două clase elementare făcute în armată la școala de alfabetizare) astfel că pregătirea sa politică și profesională este sub așteptare. Astfel cu ocazia controlului efectuat (...) sergentul (...) nu a știut cine îi este comandant, cine este ministrul M.A.I. sau cine este Prim Secretar al C.C. al P.M.R. - cu toate că aceste lucruri fuseseră prelucrate cu el și le avea notate în carnetul său”¹².

Un locotenent de la Secția de Securitate T.F. Pașcani nu recrutase în 1955 nici un informator afirmând că „îi este frică să recruteze informatori pentru a nu greși” iar față de agentura pe care a primit-o „nu are autoritate, deoarece s-a compromis bând cu informatorii atunci când pleacă pe teren cât și datorită faptului că aceștia au văzut că este incapabil”¹³. Un alt locotenent, lucrător operativ la Secția III din Direcția Regională București, fost ospătar și având ca studii șapte clase, „a falsificat chitanțele unei gazde case de întâlniri, însușindu-și banii ce-i reveneau acestei gazde”. De asemenea, era semnalat că „duce o viață imorală, se antrenează la

¹⁰ Radu Ciuceanu, *Intrarea în tunel*, București, 1991, p. 388.

¹¹ *Ibidem*, p. 390.

¹² A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 2, f. 410.

¹³ Idem, dosar nr. 36, f. 442.

chefuri cu diferite femei, pierde nopți întregi și provoacă dese scandaluri publice”¹⁴.

Sentimentul apartenenței la o instituție puternică și temută în rândul populației îi făcea pe mulți dintre angajații Securității să sfideze orice legi și chiar regulamentele proprii ale M.A.I., arborând un aer de superioritate și intangibilitate. În Direcția Regională Ploiești, un locotenent major era remarcat cu grave deficiențe în activitatea profesională. Se constata că „a lucrat foarte defectuos cu agentura, cu amenințări și chiar folosind-o pentru interese personale (...), astfel un informator i-a procurat cărămidă, altul tablă de casă, unul îi pune mașina la dispoziție sau la altul a intervenit să-i bage un nepot în serviciu”¹⁵.

Un alt locotenent a arestat și a bătut timp de trei zile un șef de tren pentru simplul motiv că nu a vrut să-i transporte câțiva saci de ovăz pentru care nu avea documente. Medicul la care s-a prezentat cel bătut, pentru a lua un certificat medical, i-a spus deschis că, dacă a fost bătut la Securitate, el nu-i poate da certificat, ceea ce indică în mod clar universalizarea terorii în rândul populației și totala neîncredere în „legalitatea socialistă”. Alți doi ceferiști din Timișoara au fost bătuți câte o noapte întreagă pentru a fi „convinși” să semneze angajamentele de informator, cazul acestora ajungând până la cunoștința lui Gheorghiu-Dej¹⁶.

Nu doar gradele inferioare sufereau de o lipsă de cultură generală ci dificultăți în gândire și exprimare erau frecvente și la nivelul conducerii. La o ședință de bilanț chiar șeful Securității, generalul Gheorghe Pintilie, afirma: „Tovarăși, cea mai mare problemă a Securității este lipsurile noastre!”¹⁷. Conducerea Direcției de Anchete era asigurată de ofițeri cu o pregătire mediocră, așa cum o recunoștea chiar adjunctul șefului Direcției, locotenent-colonelul Tudor Dincă. Acesta sublinia că „unii șefi de serviciu nu sunt în stare să întocmească o sinteză în care să analizeze o problemă. De exemplu,

¹⁴ *Ibidem*, f. 446.

¹⁵ *Ibidem*, f. 428.

¹⁶ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1955, f. 4-6.

¹⁷ *Apud* Marius Oprea, *Fapte și moravuri la securiștii anilor '50. Radiografie a Direcției de Anchete Penale a Securității (1949-1952) în Analele Sighet 7. Anii 1949-1953. Mecanisme terorii*, București, 1999, p. 263.

maiorul Andreescu Matusci sau maiorul Simion Fischel și maiorul Negrea Vasile, care nu cunosc ortografia și scriu groaznic”¹⁸.

Un alt exemplu este oferit de șeful Serviciului Securității Poporului din Dej, maiorul Nicolae Briceag. Acesta fusese croitor în viața civilă și avea doar patru clase primare. Apreciat de Aurel Moiş, șeful Direcției Regionale Brașov a Securității, ca având „o pregătire submediocră din toate punctele de vedere și o capacitate de gândire redusă” iar de Vladimir Mazuru, responsabilul de cadre pe organizația P.M.R. din Siguranța Statului, drept „o inteligență mediocră”, maiorul Briceag a parcurs o evoluție ascendentă în cadrul Securității, menținându-se în funcții de conducere până în 1967 când a ieșit la pensie cu gradul de locotenent-colonel¹⁹.

Calitatea umană a multora dintre ofițeri era pusă în evidență chiar de aspectul lor exterior. Iată o descriere a generalului Nikolski, așa cum s-a întipărit în memoria unui comunist anchetat în 1949: “asimetric la trup și la față, încovoiat, cu mâini disproporționat de lungi, cu bot de iepure acoperit de mustață, cu fruntea mică și vârtejuri de păr pe cap, cu ochii sașii, semăna cu ceea ce unul, Lombroso, afirmase că este tipul criminalului, teorie pe care noi, marxiștii, am combătut-o, fiindcă criminalul este un produs al societății, nu al naturii”²⁰.

Existau, din belșug, și cadre care se remarcă în ochii superiorilor prin activitatea plină de zel pe care o depuneau. Vom aminti, în acest sens, cazul unui locotenent cu funcția de anchetator de la Regiunea Autonomă Maghiară. Acesta era de origine maghiară și, ca profesie, era lăcătuș mecanic. Angajat în Securitate în 1952, la vârsta de 22 de ani, tânărul ofițer „și-a însușit specificul muncii de securitate, a reușit să facă procese verbale de bună calitate iar în anchetă, dacă este necesar, lucrează și peste program cu dorința de a scoate din bandit cât mai multe, astfel au fost deferite o serie de elemente dușmănoase anchetate de el Tribunalului Militar care, în

¹⁸ *Ibidem*, p. 263.

¹⁹ Claudiu Secașiu, *Execuțiile sumare din anul 1949 - un studiu de caz*, în *Analele Sighet 7. Anii 1949-1953. Mecanismele terorii*, București, 1999, p. 395-396.

²⁰ Andrei Șerbulescu, *Monarhia de drept dialectic A doua versiune a memoriilor lui Bellu Silber*, București, 1990, p. 28.

majoritatea cazurilor, au fost condamnați la câțiva ani de închisoare”²¹.

În goana de „a obține rezultate în lupta cu dușmanul de clasă”, angajații Securității nu se sfiau să săvârșească orice abuzuri. În 1956, Miron Constantinescu prezenta, într-o ședință a Biroului Politic, abuzurile la care au fost supuși angajați ai Comitetului de Stat al Planificării condus de către el. Astfel, o angajată din Direcția de Coordonare a Balanțelor a fost obligată să devină informatoare după care i s-a cerut, de către ofițerii de securitate, să se prostitueze pentru a obține informații de la anumite persoane suspectate. Un alt angajat al C.S.P. a fost reținut în Gara de Nord, pe când pleca într-o delegație, și forțat să accepte să lucreze ca „agent acoperit pentru Securitate”²². Securitatea a impus și angajarea unui număr de funcționari „total necorespunzători ca pregătire și dubioși din punct de vedere moral și politic” întrucât făceau parte din agentura Securității, intervenind în acest sens chiar Gheorghiu-Dej²³.

Sentimentul că „munca” pe care o fac ei este de o deosebită importanță și că aparțin unei caste cu drepturi speciale devenise atât de puternic încât au apărut tendințe de nesocotire a ordinelor venite pe linie de partid și de sfidare a activiștilor de partid. Astfel, directorul regionalei M.A.I. Arad i-a replicat deschis șefului Secției Administrative a P.M.R., care îl convocase la o ședință: „mie, primul secretar nu poate să-mi dea ordine!”²⁴. În altă împrejurare, ofițerii de securitate, vorbind despre conducerea de partid, au afirmat „astăzi sunt, mâine nu sunt!”²⁵. Pentru a pune capăt acestei tendințe periculoase, care punea sub semnul întrebării omnipotența partidului, au fost luate o serie de măsuri pentru a-i readuce pe ofițerii de securitate la ascultare. În 17 iulie 1954 a avut loc o ședință comună cu primii secretari ai Comitetelor Regionale de Partid, conducerea Ministerului Afacerilor Interne, directori regionali M.A.I. și șefi de Secții ale C.C. al P.M.R. Aici a fost comunicată Hotărârea C.C. al P.M.R. privind îmbunătățirea muncii de partid în M.A.I. și intensificarea controlului activității din M.A.I. de către organizațiile de partid. Punctul 7 al acestei hotărâri preciza clar că primul secretar

²¹ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7360, dosar nr. 5, f. 29-30.

²² A.N.I.C., fond C.C.al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 32/1956, f. 3-4.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Idem, dosar nr. 83/1954, f. 51.

²⁵ Idem, dosar nr. 32/1956, f. 4.

de partid regional poate să cunoască întreaga activitate a organelor M.A.I. din regiune²⁶. În ciuda unor astfel de hotărâri ale partidului, comportamentul ofițerilor de securitate nu a suferit modificări sensibile astfel că, în 1956, Nicolae Ceaușescu constata: „Securitatea este un cal năvălaș care nu a fost bine călărit!”²⁷.

Același sentiment de privilegiați ai regimului îi făcea pe mulți dintre ofițeri să dorească să se înfrupte din toate „plăcerile interzise”, rezervate nomenclurii și gradelor superioare. Alexandru Drăghici relatează în 1954: „s-au întâmplat cazuri când ducându-mă la o regiune, un lucrător de securitate ridică problema că comandantul (sic!) nu are o atitudine binevoitoare față de ei, nu are poziție caldă. În general, problema căldurii din partea unor elemente care o revendică este foarte frecventă la elementele înapoiate. Dar când l-am întrebat despre ce căldură este vorba, mi-a răspuns foarte deschis că, de exemplu, comandantul pleacă la vânatoare și «nu ne ia și pe noi» sau alte lucruri de acest soi”²⁸.

Pentru a ajunge ofițer de securitate în anii '50 trebuiau îndeplinite câteva condiții. Esențial era devotamentul față de triumful cauzei comuniste. Acest devotament trebuia să se fi manifestat deja „în focul bătăliilor de clasă” din anii 1944-1947 sau, și mai bine, încă din anii ilegalității. Se adăugau apoi o „origine socială sănătoasă” și „ura față de dușmanul de clasă”. Cu alte cuvinte, erau preferate persoanele provenind din rândul muncitorilor (mai ales necalificați) și ai țăranilor săraci care nu dădeau semne de compătimire față de „burghezo-moșierimea asupritoare” și care executau, fără șovăire, cele mai aberante ordine ale șefilor. Un alt element deloc de neglijat era atașamentul și dragostea manifestată față de „marele popor sovietic eliberator” și de „măreața patrie a socialismului, U.R.S.S.”. Acest atașament era socotit în epocă drept o veritabilă „piatră de încercare” pentru orice bun ofițer de securitate.

²⁶ Idem, dosar nr. 83/1954, f. 59: „Șeful Direcției Regionale M.A.I. este obligat să informeze pe primul secretar al comitetului regional de partid, despre întreaga activitate a organelor M.A.I. din regiune. Șefii organelor raionale ale M.A.I. vor informa personal și sistematic pe primii secretari ai comitetelor raionale ale partidului despre manifestările și acțiunile dușmanului de clasă, precum și despre problemele care necesită intervenția organelor de partid”.

²⁷ Idem, dosar nr. 32/1956, f. 6.

²⁸ Idem, dosar nr. 83/1954, f. 57.

Ca urmare a criteriilor de selecționare și promovare a cadrelor din aparatul de Securitate, reflectate în datele statistice realizate de serviciul de cadre din M.A.I. și în mărturiile contemporanilor, considerăm că putem să prezentăm prototipul ofițerului de securitate de la jumătatea deceniului șase. Acesta era o persoană tânără, cel mai adesea până în treizeci de ani, cu origine muncitorească sau țărănească²⁹. Pregătirea generală și profesională era de un nivel foarte scăzut dar era compensată de un grad mare de obediență față de șefi și o încredere oarbă în protecția pe care o oferă instituția și partidul, chiar pentru cele mai grosolane încălcări ale legii. Studiile serioase erau înlocuite prin simulacre de „cursuri de securitate”, școli și „universități” serale de partid care asigurau o îndoctrinare eficientă a unor minți rudimentare, înăbușind orice urmă de spirit critic și de gândire rațională. Viața personală a acestora era, de multe ori, o adevărată ruină datorită deselor schimbări de domiciliu, relațiilor extraconjugale (așa numitele „abateri de la morala proletară”) și, cel mai adesea, datorită alcoolismului cronic căruia îi cădeau pradă numeroși ofițeri. Neîmplinirile vieții private se reflectau adesea în munca de securitate ducând la o sporire a sălbăticiiei și violenței angajaților.

Cei mai mulți dintre ofițeri erau (sau erau pe cale de a deveni) membri de partid. Calitatea de membru de partid asigura un plus de invulnerabilitate în fața legilor și, în același timp, o serioasă rampă de lansare în cariera profesională. Cu cât vechimea în partid era mai mare cu atât sporeau șansele de promovare iar dorința de parvenire era, de

²⁹ Gh. Gheorghiu-Dej afirma într-o ședință din 1952: „Trebuie să promovăm cadre tinere. În Germania Democrată în organele lor marea majoritate sunt elemente tinere. Tânărul, sigur, nu are experiența unui vârstnic, rafinamentul, dar are să fie pe un nivel de cultură mai înalt decât vârstnicii noștri și în condiții fizice și intelectuale mai bune. Deci, să prevedem în sistemul diferitelor școli, pe linia statului, elemente de origine socială sănătoasă, elemente echilibrate (...), care învață bine, și să-i primim candidați pentru diferite compartimente la Ministerul de Interne, chiar dacă este tânăr. (...) Și organele de răspundere să aibă unul-doi locțiitori care să învețe. Așa se cresc oamenii. (...) Cu atât mai mult cu cât avem marele noroc să avem sfătuitori și aici iarăși trebuie să atrag atenția despre necesitatea de a folosi consilierii astfel încât să realizăm, și pe linia cadrelor, adevărate cadre pregătite. În jurul tovarășilor ar trebui cei mai buni, elemente tinere, să învețe, să predea anumite lecții” - idem, dosar nr. 77/1952, f. 22-23.

asemenea, o caracteristică a angajatului Securității. O altă trăsătură definitorie considerăm că era brutalitatea și lipsa oricăror sentimente de compasiune față de semenii. Lipsa de pregătire pentru lucrul în domeniul informativ era suplinită prin răspândirea terorii fără nici un discernământ aplicând proverbul care spune că „frica păzește bostănăria”. Teroarea avea un caracter profilactic în concepția Securității, urmărindu-se sădirea ei în mintea fiecărui român astfel încât până și apariția ideii de rezistență să devină imposibilă. Nu trebuie neglijată convingerea sinceră a ofițerilor că reprezintă un corp de elită, indispensabil partidului și, ca urmare, le este asigurată protecția și recunoștința din partea acestuia.

Tot acest cumul de trăsături a dus la conturarea în mentalul colectiv al românilor a unei imagini extrem de negative a „securistului” și a dat naștere la puternice resentimente. Ura față de comunism era împletită strâns cu ura față de „câinii de pază” ai regimului, văzuți ca o categorie aparte de privilegiați. Din păcate, primii ani de funcționare ai Securității pot fi comparați cu cei șapte ani din viața fiecărei persoane umane. Deprinderile și moravurile căpătate în această perioadă s-au reflectat în activitatea acestei instituții până la dispariția ei, în ciuda tentativelor repetate de a instaura „legalitatea socialistă” și în ciuda eforturilor făcute în ultimii ani de o serie de foști angajați de a ne convinge că, din deceniul șapte, lucrurile s-au schimbat, intrând pe un făgaș de normalitate. Această afirmație este un nonsens întrucât într-un regim politic bazat pe îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului un serviciu de informații nu putea sfârși decât prin a deveni o odioasă poliție politică.

Clara COSMINEANU

Trupele de securitate în 1968. Organizare, structură și zone de responsabilitate

Comunicarea de față se ocupă de un moment din existența trupelor de securitate, care se situează, temporal, mult după data înființării lor. Acesta este motivul pentru care am considerat necesar un scurt istoric al modificărilor intervenite în structura acestor trupe.

La 30 august 1948 intra în vigoare decretul prin care era înființată Securitatea Statului, iar în decembrie același an efectivele acesteia numărau 65.443 oameni¹, conform documentelor conținute de Arhiva Ministerului de Interne.

Prin decretul nr. 110 din 23 ianuarie 1949 erau înființate Trupele de securitate, care făceau parte integrantă din M.A.I., depinzând din toate punctele de vedere de acest minister². Articolul 2 al documentului preciza că M.A.I. exercita autoritatea sa asupra Trupelor de securitate prin Secretariatul General pentru Trupe³, urmând ca toate unitățile Trupelor de securitate să formeze Comandamentul Trupelor de Securitate.

La 24 martie 1949, Secretariatul General pentru Trupele M.A.I. își schimba denumirea și devenea Comandamentul Trupelor M.A.I. În cadrul acestuia din urmă intrau: Comandamentul Trupelor de Securitate (C.T.S.), Direcția A.L.A. (Apărarea Locală Antiaeriană), Comandamentul (Direcția) P.C.I., Direcția Penitenciare și Trupele de Grăniceri. C.T.S. avea în subordine următoarele unități luptătoare: Regimentul de Securitate București, Batalionul de Securitate Gărzi București, 11 batalioane de securitate intervenție, dislocate în teritoriu, 17 centre de instrucție dintre care, ulterior, unele s-au transformat în

¹ A.M.I., fond Direcția Secretariat-juridică, dosar nr. II/B/4, f. 25-41.

² *Ibidem*.

³ A.M.R., rola AS2-97, cadrul 0384.

batalioane de intervenție⁴. În decembrie 1952 efectivele trebuiau să atingă un număr de 123.268 oameni de la 65.443 cât aveau în 1948.

Misiunile încredințate trupelor de securitate, în această fază, constau în acțiuni pentru capturarea și neutralizarea elementelor înarmate aflate în țară, descoperirea și capturarea elementelor cu misiuni diversioniste, asigurarea ordinii și liniștii publice împotriva forțelor “contrarevoluționare”, paza și apărarea unor obiective și căi de comunicații⁵.

La 29 septembrie 1949, datorită situației dificile în care se găsea noua putere, când tot mai multe grupuri înarmate își manifestau față ostilitatea, au fost înființate Brigăzile de securitate, aflate în subordinea Comandamentului Trupelor de Securitate⁶.

Următoarea modificare, la nivel organizatoric, a survenit în 1951, când a fost desființat Comandamentul Trupelor M.A.I., iar Brigada Pază Întreprinderi și Brigada Securitate Comunicații au trecut în subordinea Comandamentului Trupelor de Securitate. În plus este constituit acum și Regimentul 1 pază Canal. Aceste trei noi unități au extins caracterul trupelor de securitate și la acțiuni de pază, nu doar la cele de intervenție. Situația dificilă existentă în acel moment, a impus desființarea unor mari unități și unități, precum: Comandamentul Brigăzii Comunicații, batalioanele de securitate comunicații: București, Iași, Orașul Stalin, Cluj, Timișoara, Craiova și Sibiu; Comandamentul Brigăzii Pază Întreprinderi și batalioanele Orașul Stalin, Cluj, Timișoara, Petroșani, Compania Pază Întreprinderi Bacău⁷.

La sfârșitul anului 1952 acțiunile de forță împotriva regimului comunist au luat amploare, determinând astfel noi măsuri de organizare. Ministerul Afacerilor Interne a fost împărțit în două ministere: Ministerul Securității Statului și Ministerul Afacerilor Interne. Miniștrii au fost numiți, la M.S.S. gl. lt. Alexandru Drăghici, iar la M.A.I. gl. mr. Pavel Ștefan. În cadrul M.S.S. a luat ființă Comandamentul Trupelor M.S.S., iar mai multe unități au trecut de la M.A.I. la M.S.S.⁸.

⁴ Gl. bg. (r) Mihalache D. Vasile, gl. bg. (r) Suci P. Ioan, *Istoria jandarmeriei române*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 264.

⁵ *Ibidem*, p. 265.

⁶ *Ibidem*, p. 265.

⁷ Decizia ministerială nr. 186 din 15 aprilie 1951.

⁸ Gl. bg. (r) Mihalache D. Vasile, gl. bg. (r) Suci P. Ioan, *op. cit.*, p. 270.

În anul 1954 au fost suspendate, din motive financiare, lucrările Canalului Dunăre - Marea Neagră, iar Regimentul Pază Canal a fost desființat, luându-i locul Batalionul 15 Pază Constanța (U.M. 0835).

În anul 1956 intervine o nouă modificare în structura trupelor de securitate, ministrul afacerilor interne, Alexandru Drăghici, dispune înființarea a încă patru batalioane de securitate, dislocate în garnizoanele de la: Târgu Ocna, Tășnad, Drăgășani și Timișoara. În urma acestei modificări, efectivele totale ale trupelor de securitate creșteau cu 3.886 oameni dintre care 300 de ofițeri, 204 de sergenți reangajați, 3.338 de militari în termen și 44 de angajați civili⁹.

Trupele de pază erau organizate pe 5 regimente de pază, 2 batalioane independente și o companie independentă. Aceste unități asigurau paza la: 17 obiective ale Ministerului Poștelor și Telecomunicațiilor, 5 obiective ale Ministerului Industriei Chimiei, 14 obiective ale Ministerului Industriei Metalurgiei și Construcției de Mașini, 12 obiective la Direcția generală a rezervelor de stat, 203 obiective ale Ministerului Căilor Ferate, 1 obiectiv la Academia R.P.R., 1 obiectiv la Ministerul Culturii, 1 obiectiv la Președinția Consiliului de Miniștri și o serie de obiective ale M.A.I.¹⁰.

La 30 ianuarie 1958 Direcția Generală a Trupelor M.A.I. își schimbă denumirea în Comandamentul Trupelor de Grăniceri și Securitate¹¹.

În 1958 trupele de securitate au fost reorganizate pe un regiment de securitate și opt batalioane de securitate independente, denumite după orașele de reședință:

- Batalionul de Securitate București,
- Batalionul 23 Securitate Orașul Stalin,
- Batalionul 75 Securitate Botoșani,
- Batalionul 37 Securitate Florești (Cluj),
- Batalionul 48 Securitate Satu Mare,
- Batalionul 50 Securitate Orăștie,
- Batalionul 64 Securitate Timișoara,
- Batalionul 52 Securitate Drăgășani,
- Batalionul 16 Securitate Tecuci.

⁹ *Ibidem*, p. 272.

¹⁰ *Ibidem*, p. 275.

¹¹ *Ibidem*, p. 275.

În 1960 sunt luate noi măsuri, batalioanele de securitate Satu Mare, Florești, Orăștie, Timișoara, Drăgășani, Orașul Stalin, Tecuci și Botoșani au fost desființate, iar alte unități au fost contopite. Tot acum s-a înființat Direcția Trupelor de Pază Obiective¹².

Anul 1964 face ca M.A.I. să poată dispune de mai multe trupe, căci deținuții politici sunt eliberați prin decretul Consiliului de Stat, ceea ce duce la o nouă organizare. Din trupele disponibile sunt constituite alte șase batalioane: două în București și câte unul la Constanța, Oradea, Brașov și Bacău.

Aceasta este perioada în care crește influența organelor de partid, activitatea principală a trupelor de securitate constând în îndeplinirea unor sarcini economice. Un decret și o hotărâre a Consiliului de Miniștri din 1967 reorganizează trupele M.A.I. în trupe de securitate și trupe de pază, integrate în structuri diferite¹³.

Ca structură socială, în rândurile ofițerilor superiori predomina originea mic-burgheză, în cele ale ofițerilor inferiori cea mic-burgheză sau cu părinți țărani mijlocași și săraci, iar subofițerii aveau, majoritar, "origine sănătoasă"¹⁴. Această structură reflecta puterea de pătrundere a doctrinei comuniste în societatea românească interbelică. În 20 de ani de existență (legală și ilegală), aceasta n-a reușit să atragă un segment însemnat din rândul ofițerilor superiori, capabil să formeze nucleul armatei și securității comuniste.

În anul 1949 efectivele au crescut cu 41% la ofițeri și 6% la subofițeri față de 1948. Promovările masive din școli au început din 1949 pentru ca la 6 martie 1950 să atingă un număr de 1.651 de promovați¹⁵. Noile cadre trebuiau să înlocuiască elementele care activaseră sub fostul regim.

Pregătirea cadrelor M.A.I. se prezenta astfel: din 720 de ofițeri, 61 aveau studii superioare, 41 urmau diferite facultăți, 475 erau absolvenți de liceu cu diplomă de bacalaureat, 43 erau absolvenți de liceu fără diplomă de bacalaureat, 58 urmau liceul, 32 aveau școală generală, iar 10 urmau școala generală. Aceste date sunt valabile

¹² *Ibidem*, p. 277.

¹³ *Ibidem*, p. 277.

¹⁴ A.M.I., Fond Direcția Secretariat-juridică, dosar nr. II/B/4, f. 25-41.

¹⁵ *Ibidem*.

pentru anul 1967. Documentul preciza că erau perspective ca în anul școlar 1969/70 aproximativ 94% dintre ofițeri puteau absolvi liceul¹⁶.

În cazul subofițerilor, situația se prezenta astfel: din totalul de 464 subofițeri, 52 erau absolvenți de liceu, 31 urmau liceul, 345 aveau școala generală absolvită, iar 36 (6%) dintre subofițeri aveau sub 7-8 clase. În schimb, documentul sublinia buna pregătire politică a cadrelor, 89% dintre ofițeri și 58% dintre subofițeri erau membrii P.M.R./P.C.R.¹⁷.

Prevederile legilor 24/1968 și 2/1968, privind noua organizare administrativă a teritoriului României, au determinat modificări la nivelul batalioanelor de securitate și al zonelor lor de responsabilitate. O mai bună repartizare a trupelor de securitate s-a dovedit necesară în timpul vizitei președintelui Franței, Charles de Gaulle (mai 1968), când deplasările acestuia prin țară au impus mari manevre trupelor de securitate, iar zone din țară au rămas neacoperite.

Printre misiunile trupelor de securitate în 1968, în timp de pace, se numărau: cooperarea cu organele Consiliului Securității Statului, cu unități ale M.A.I. și M.F.A. pentru apărarea diverselor puncte de interes stabilite și pentru asigurarea securității conducerii superioare a partidului. În timp de război, aceste trupe erau destinate să îndeplinească misiuni specifice (acțiuni împotriva elementelor de cercetare și diversiune, participarea la restabilirea ordinii în localități etc.) și misiuni de luptă alături de forțele armate, pe teren accidentat, pentru apărarea defileurilor, punctelor obligatorii de trecere și a altor obiective de importanță deosebită¹⁸.

Organizarea trupelor de securitate, la sfârșitul anului 1967, lăsa de dorit în privința îndeplinirii acestor misiuni, cauza fiind numărul redus de unități și de efective. La începutul anului 1968 existau suprafețe mari din teritoriul țării neacoperite cu trupe de securitate în care intervenția, la nevoie, se putea efectua greoi și cu întârziere: nordul Moldovei (Iași, Neamț, Botoșani, Suceava), nordul și centrul Ardealului (Satu Mare, Maramureș, Sălaj, Cluj, Bistrița Năsăud,

¹⁶ A.C.N.J., fond Comandamentul Național al Jandarmeriei (C.N.J.), Secția secretariat și relații publice, Raport privind activitatea trupelor de pază pe anul 1967, f. 4-5.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ A.C.N.J., fond C.N.J., Secția secretariat și relații publice, dosar nr. 19 bis/1968, f. 3.

Mureș, Harghita), Banatul (Arad, Timiș, Caraș-Severin) precum și partea de vest a Munteniei (Dâmbovița, Argeș, Teleorman)¹⁹.

Alături de problema efectivelor și a zonelor de responsabilitate, exista și problema armamentului, a tehnicii de luptă, a mijloacelor de transport și a legăturilor care nu corespundeau cerințelor. Unităților de securitate le lipseau mijloace puternice de luptă antitanc, mijloace antiaeriene, aparatură de transmisiuni, transportoare blindate etc. Cu logistica aflată în uz, unitățile abia puteau face fața misiunilor de pace, în caz de război situația ar fi fost dezastruoasă.

La sfârșitul anului 1967 existau nouă batalioane de securitate și un batalion destinat pentru apărarea unor obiective speciale (sedii ale conducerii superioare etc.)²⁰. Efectivele trupelor de securitate numărau 7.887 oameni, dintre care 475 ofițeri, 280 subofițeri, 7.061 militari în termen și 71 angajați civili. Se poate constata cu ușurință scăderea importanței trupelor de securitate de la înființare când numărau 65.443 oameni tinzând spre 123.268 de oameni și cei 7.887 oameni pe care îi aveau în 1967. Aceste diferențe se pot explica prin “evoluția” regimului comunist în cei 20 de ani de existență, în plus mișcările de rezistență clandestine fuseseră anihilate, deținuți politici nu mai existau (cel puțin oficial), lagărele de muncă de asemeni. În ciuda acestor “evoluții”, obiectivele trupelor de securitate rămâneau tot foarte multe comparativ cu efectivele lor. Din acest motiv existau foarte multe cereri din partea cadrelor superioare pentru încadrarea și formarea a cât mai multor oameni. Astfel se explică propunerea Consiliului Securității Statului, din septembrie 1968, privind înființarea a încă cinci batalioane de securitate cu un efectiv total de 200 ofițeri, 120 subofițeri, 3.000 militari în termen și 30 de angajați civili. Aprobarea acestei propuneri ar fi dus la mărirea efectivelor trupelor de securitate la 11.237 oameni dintre care 675 ofițeri, 400 subofițeri, 10.061 militari în termen și 101 angajați civili²¹.

Posturile necesare pentru constituirea a încă cinci batalioane de securitate s-ar fi putut realiza prin suplimentarea efectivelor de pace ale trupelor de securitate și diminuarea corespunzătoare a efectivelor de mobilizare prevăzute în Hotărârea Consiliului de Miniștri numărul

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, f. 1.

²¹ *Ibidem*, f. 6.

745/1968. În acest mod efectivele Consiliului Securității Statului, la pace și la mobilizare, nu se modificau.

Materialele, tehnica de luptă și mijloacele necesare dotării unităților ce urmau a fi înființate se asigurau din stocul intangibil. Cheltuielile necesare pentru întreținerea efectivelor, precum și fondul de salarii corespunzător până la finele anului în curs (1967), care se estimau la cca 6.800 lei, s-ar fi asigurat din planul financiar al Consiliului Securității Statului pe anul 1968, prin virări de credite de la o poziție de plan la alta. Pentru anii următori cheltuielile, care se ridicau anual la cca 37.900 lei, se asigurau prin reducerea planului de dotare la mobilizare și prin prevederi de plan corespunzătoare²².

Efectivele de ofițeri și subofițeri s-ar fi realizat parțial prin redistribuirea cadrelor active existente în trupele de securitate și prin reactivarea unor cadre din rezerva Consiliului Securității Statului. Cazarea noilor efective urma să se facă în cazărmi care nu erau folosite de unități active, aflate în administrarea Consiliului Securității Statului, M.A.I., M.F.A. sau a altor ministere.

În 1957 trupele de securitate erau structurate într-un regiment și opt batalioane de securitate denumite după orașul de reședință, după cum am prezentat anterior. Informațiile insuficiente pe care le avem deocamdată nu ne permit să prezentăm și zonele de responsabilitate ale acestor unități.

În decurs de mai puțin de zece ani, titulatura acestor batalioane s-a modificat complet. În 1967 existau același număr de unități, însă structura lor era următoarea:

Batalionul 1 și 5 securitate București, care avea ca zonă de responsabilitate orașul București și județele Teleorman și Ilfov,

Batalionul 9 securitate București - zonă de responsabilitate: județele Argeș, Dâmbovița, Prahova și Buzău,

Batalionul 13 securitate Bacău - zonă de responsabilitate: județele Iași, Botoșani, Suceava, Neamț și Bistrița-Năsăud,

Batalionul 17 securitate Brașov - zonă de responsabilitate: județele Brașov, Covasna, Harghita, Mureș și Sibiu,

Batalionul 21 securitate Constanța - zonă de responsabilitate: județele Constanța, Tulcea, Brăila și Ialomița,

²² *Ibidem.*

Batalionul 29 securitate Drăgășani - zonă de responsabilitate: județele Vâlcea, Olt, Gorj, Mehedinți și Dolj,

Batalionul 31 securitate Oradea - zonă de responsabilitate: județele Cluj, Maramureș, Satu Mare, zona Crișana și Sălajul

Batalionul 35 securitate Orăștie - zonă de responsabilitate: județele Arad, Timiș, Caraș-Severin, Hunedoara și Alba,

Batalionul 47 securitate Tecuci - zonă de responsabilitate: județele Bacău, Vaslui, Vrancea și Galați²³.

Această structură nu era adecvată situației practice, căci trupele de securitate care îndeplineau misiuni de luptă în timp de pace, necesitau o structură apropiată celei de război pentru a le spori operativitatea. Din acest motiv Consiliul Securității Statului cerea aprobarea partidului pentru înființarea a încă 5 batalioane de securitate. Aprobarea acestei propuneri ar fi dus la o mai bună distribuire a zonelor de responsabilitate, care ar fi fost mai mici, deci mai ușor de supravegheat. În plus propunerea mai viza și mutarea batalioanelor de securitate Bacău și Drăgășani din actualele reședințe, în localitățile Suceava și Craiova, în scopul dispunerii lor mai central în cadrul zonelor de responsabilitate²⁴. Se mai dorea înființarea Brigăzii de securitate București din unitățile de securitate existente în Capitală²⁵.

În urma aprobării acestei propuneri (la 27 septembrie 1968)²⁶, structura trupelor de securitate conținea 13 batalioane de securitate. Doar două batalioane mai aveau ca zonă de responsabilitate patru județe, nouă aveau în subordine câte trei județe, iar două batalioane răspundeau de două județe. Acestea erau:

Brigada de securitate București avea ca zonă de responsabilitate municipiul București, județele Ilfov, Dâmbovița, Prahova și Buzău,

Batalionul 10 Securitate Argeș - zonă de responsabilitate: județele Argeș, Teleorman și Olt,

Batalionul 12 Securitate Timiș - zonă de responsabilitate: județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți,

Batalionul 13 Securitate Suceava - zonă de responsabilitate: județele Suceava, Botoșani și Iași,

²³ *Ibidem*, f. 24 (anexa nr. 3).

²⁴ *Ibidem*, f. 6.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f. 42 (anexa nr. 1).

Batalionul 16 Securitate Harghita - zonă de responsabilitate: județele Harghita, Neamț și Bacău,

Batalionul 17 Securitate Brașov - zonă de responsabilitate: județele Brașov, Covasna și Sibiu,

Batalionul 20 Securitate Cluj - zonă de responsabilitate: județele Cluj și Mureș,

Batalionul 21 Securitate Constanța - zonă de responsabilitate: județele Constanța, Tulcea, Brăila și Ialomița,

Batalionul 26 Securitate Maramureș - zonă de responsabilitate: județele Maramureș, Satu-Mare și Bistrița-Năsăud,

Batalionul 29 Securitate Drăgășani - zonă de responsabilitate: județele Dolj, Gorj și Vâlcea,

Batalionul 31 Securitate Oradea - zonă de responsabilitate: județele Bihor, Arad și Sălaj,

Batalionul 35 Securitate Orăștie - zonă de responsabilitate: județele Hunedoara și Alba,

Batalionul 47 Securitate Tecuci - zonă de responsabilitate: județele Vaslui, Galați și Vrancea²⁷.

Distribuția zonelor de responsabilitate a ținut cont de particularitățile terenului fiecărui județ, ale localităților și obiectivelor de pe raza lor. S-au avut în vedere și căile de comunicație pentru o deplasare rapidă de la reședința județului la obiectivul în cauză. Fiecare batalion trebuia să inspecteze terenul care îi era destinat. Comandanții batalioanelor aveau obligația să se prezinte organelor superioare de partid pentru o bună cooperare.

Organizarea trupelor de securitate a mai suferit modificări și după anul 1968, în scopul unei cât mai bune adaptări la condițiile socio-politice. Cert este că s-a dorit și s-a reușit ca aceste trupe să servească drept instrumente puterii comuniste, ele având sarcina să anihileze orice rezistență cât de mică. Repartizarea trupelor de securitate pe teren nu lăsa nici o porțiță pentru o acțiune serioasă, deși de multe ori nici nu era posibilă pentru că aceste acțiuni nici n-au fost încercate măcar, și aceasta datorită mitului conform căruia Securitatea era peste tot.

²⁷ *Ibidem*, f. 44.

Florin MAGHIAR
Adi-Alexandru CRĂCIUN

Legalitatea Securității

În cele ce urmează vom încerca să subliniem, o dată în plus, faptul că împărțirea puterilor în stat este un lucru necesar pentru stabilirea stării de legalitate și că statul totalitar nu poate fi decât unul al terorii, putând să se susțină numai prin consistența artificială și fragilă a unor legi alcătuite după bunul plac al guvernanților și aplicate prin intermediul unui sistem la fel de bolnav de putere ca și cei ale căror interese le slujește. Modelul analizat este acela al statului român comunist, „aparat” informativ și contrainformativ de aparatul care avea să capete numele popular de “Securitate”, nume care a exercitat cea mai eficientă teroare pe parcursul istoriei recente a României. Pentru cetățeanul român obișnuit, “Securitatea” reprezenta o veritabilă gaură neagră de putere care acționa eficient și prompt ori de câte ori o voce se ridica pentru a cere drepturi sau, mai grav, libertate.

Faptul că Securitatea a abuzat de puterea care îi fusese conferită nu este un secret și nu era nici în perioada guvernării comuniste. Nu aceasta este starea de legalitate pe care dorim să o punem în discuție ci tocmai fundamentele legislative care au introdus și au menținut controlul abuziv și teroarea sistematică a statului român asupra propriilor săi cetățeni.

În continuare vom face o scurtă incursiune în cadrul legislativ aplicabil de-a lungul perioadei guvernării comuniste în România.

Deși Constituțiile României din 1948, 1952 și 1965 prevedeau o serie de drepturi și libertăți fundamentale ale omului cum ar fi: egalitatea în fața legii, libertatea conștiinței și a religiei, libertatea individuală, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, în realitate acestea erau pură propagandă deoarece pentru consolidarea puterii totalitar-comuniste a fost creată în 1948 Securitatea Poporului care reprezenta “brațul înarmat al partidului” (așa cum era numită într-o directivă internă a Securității). Securitatea, cu toate modificările de

structură care au survenit de la reorganizarea ei din 1948 și până în 1989, a fost concepută ca o instituție cu rol preponderent represiv, care a lovit în orice opozant potențial, imaginar sau declarat ca atare, abuzând, așadar, de prerogativele sale sub motivul asigurării siguranței naționale. Legalitatea era în fapt reprezentată de o sistematică încălcare a libertăților și drepturilor fundamentale ale omului și, implicit, de încălcarea legii supreme a țării, Constituția.

Securitatea a făcut poliție politică în măsura în care, dat fiind cadrul legislativ românesc în perioada 1945-1989, aliniat la convențiile internaționale în materie de drept (și aici facem referire în primul rând la Declarația Universală a Drepturilor Omului - D.U.D.O.) a procedat sistematic la încălcarea unor drepturi fundamentale ale cetățeanului stipulate nu în primul rând în D.U.D.O., ci în chiar constituțiile României valabile în perioadele respective.

Teza noastră este aceea că, deși apărea ca o instituție legal creată, având drept însărcinare nobilul țel al apărării țării, Securitatea a funcționat în afara legalității, ținând cont de faptul că activitatea ei încălca grav o lege organică a țării care era tocmai Constituția. Doar autoamăgirea, ignoranța sau intenția manipulării opiniei publice îl pot face pe un fost lucrător al Securității să spună că și-a făcut numai datoria. Chiar dacă directivele, ordonanțele, hotărârile Consiliului de Miniștri sau documentele interne care reglementau activitatea Securității puteau să dea o aparență de legalitate și chiar necesitate acțiunilor acestora, aceste legi erau în mod logic (și conform principiilor de bază ale dreptului) nule, atât timp cât, subordonate fiind Constituției, veneau în contradicție cu aceasta. Date fiind aceste ipoteze se impune cu necesitate concluzia faptului că, dacă în România acelor vremuri nu exista un haos legislativ atunci, în mod cert, exista domnia bunului plac. În mod teoretic, putea fi inventată peste noapte orice lege care să primească eticheta de „siguranță națională” pentru a acoperi orice abuz înfăptuit. Iar aceste lucruri nu s-au oprit numai la nivelul teoretic.

Vom prezenta în continuare, pe scurt, articole selectate din constituțiile României din anii 1948, 1952, 1965 care cuprindeau drepturi și libertăți fundamentale ale cetățeanului.

Constituția din 1948, care a fost adoptată pe fondul desființării monarhiei și al proclamării republicii populare, prevede în cadrul Titlului III - denumit „Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor” - următoarele principii:

- principiul egalității în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de sex, naționalitate etc. (art. 16, Titlul III);

- dreptul la libertatea individuală a cetățenilor (art. 28, Titlul III);

- garantarea secretului corespondenței (art. 33, Titlul III);

De asemenea, în cadrul Titlului VII se garantează dreptul de apărare în fața tuturor instanțelor (art. 92).

În schimb, art. 96 spune că „Parchetul veghează îndeosebi la urmărirea și pedepsirea crimelor împotriva ordinii și libertăților democratice...”.

Articolele din Titlul III nu mai necesită, credem, nici un comentariu suplimentar. Vom comenta succint art. 96, Titlul VII, referitor la atribuțiile Parchetului în perioada instaurării comunismului în România.

Deși, într-o societate democratică, menirea Parchetului și a instanțelor de judecată, în general, este aceea de a da dreptul fiecărui cetățean de a-și expune liber probele, plecând, în orice situație, de la prezumția de nevinovăție, Securitatea își vedea consolidată puterea incluzând sub controlul său administrativ și Parchetul, instituție prin intermediul căreia reușea să dea acțiunilor sale o conotație legală. Este foarte important să observăm accentuarea activității principale a Parchetului („...veghează îndeosebi la urmărirea și pedepsirea crimelor împotriva ordinii și libertăților democratice...”, care se confundă cu acțiunile represive ale Securității; de asemenea, rolul de acuzator în acest proces al „dușmanilor poporului” este jucat tot de către Securitate, care se instituie în rolul de procuror. Din această structură abuzivă dispăre, în consecință, prezumția de nevinovăție, garantarea dreptului de apărare în fața oricărei instanțe ca să nu mai punem la socoteală faptul că sunt încălcate principiile fundamentale de structurare ale instituțiilor dreptului.

În cadrul acestui ridicol proces, condus după reguli strict arbitrare, apar și cei care aveau să poarte numele de „asesori populari”. Chiar dacă nu au legătură directă cu activitatea Securității, această așa-zisă instituție vine să sublinieze grotescul situației deja create, cu atât mai mult cu cât asesoriilor li se acorda același statut personal ca și magistratului specializat. Introducerea asesoriilor populari la nivelul tuturor instanțelor de judecată (inclusiv Tribunalul Suprem) în primii ani ai puterii totalitare denotă și neîncrederea în magistrații de carieră.

Pentru a face mai clară instituționalizarea abuzului în tânăra republică, vom cita articolul 17, litera e) din capitolul al II-lea al Constituției din 1952: “Statul român democrat-popular - stat unitar, suveran și independent: ... asigură securitatea internă a cetățenilor, face inofensivi și reprimă dușmanii poporului ...”.

Pe de o parte, acest articol este cât se poate de clar în ceea ce privește declararea intențiilor sale. Pe de altă parte, nimeni nu poate ști exact ce anume înseamnă celebra sintagmă “dușmanii poporului” din textul Constituției amintite. Iar în al treilea rând, oricine își poate da seama, chiar și fără a fi specialist, câtă lipsă de rigoare și, de aici, cât pericol la adresa stării de legalitate se regăsește în acest soi de formulare. Nu este cazul nici să mai amintim cine se ocupa de demascarea “dușmanilor poporului”.

Revenind la Constituția din 1952, ne reținem atenția câteva articole reprezentative pentru discrepanța dintre starea de drept și starea de fapt existente la acea dată în România.

Articolul 84 garantează libertatea de conștiință pentru toți cetățenii Republicii Populare Române.

Articolul 85: “În conformitate cu interesele celor ce muncesc și în vederea întăririi regimului de democrație populară, cetățenilor Republicii Populare Române li se garantează prin lege:

- a) libertatea cuvântului;
- b) libertatea presei;
- c) libertatea întrunirilor și a meetingurilor;
- d) libertatea cortegiilor și a demonstrațiilor de stradă.

Aceste drepturi sunt asigurate punându-se la dispoziția maselor muncitoare și organizațiilor lor tipografiile, depozitele de hârtie, clădirile, străzile, mijloacele de comunicații și alte condiții materiale necesare exercitării acestor drepturi.”

Articolul 87: “Cetățenilor Republicii Populare Române le este garantată inviolabilitatea persoanei.

Nimeni nu poate fi arestat decât pe baza hotărârii tribunalului sau a procurorului conform prevederilor legii.”

Articolul 88: “Inviolabilitatea domiciliului cetățenilor și secretul corespondenței sunt ocrotite prin lege.”

Ca și predecesoarea ei, Constituția din 1952 se încapățânează să repete neobosită aceleași principii pe care, cu aceeași nonșalanță, statul, prin instituțiile sale “abilitate”, urma să le încalce cu consecvență.

Nu putem să nu observăm faptul că prin articolul 85 se oferă cu generozitate “maselor muncitoare” toate cele trebuincioase exprimării libere, printre acestea aflându-se și străzile.

Cât despre inviolabilitatea persoanei, a domiciliului sau a corespondenței, practica studierii dosarelor fostei Securități ne dovedește cărei stări de legalitate aparțineau, aproape în întregime, acțiunile Securității.

Persuasivi în elaborarea legii fundamentale a țării, foștii conducători reveneau cu insistență în 1965 asupra aceluiași principii statuate prin articole ale Constituției, arătând modul în care democrația populară înțelegea să asigure drepturi și libertăți cetățenilor Republicii *Socialiste* România, de această dată. Ei sunt, liberi, în general, atât doar că “...libertatea cuvântului, presei, întrunirilor, mitingurilor și demonstrațiilor nu pot fi folosite în scopuri potrivnice orânduirii socialiste și intereselor celor ce muncesc”.

Articolul 88 al Constituției din 1952, referitor la inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței, apare în 1965 ușor modificat: pe lângă secretul corespondenței mai apare și cel al convorbirilor telefonice. Adică o muncă în plus pentru Securitate (art. 32 și 33 ale Constituției din 1965).

Din succinta analizare a Constituțiilor României dintre anii 1948-1989 se desprinde o primă concluzie intermediară: cadrul legislativ general (cel puțin în ceea ce privește capitolul de drepturi și îndatoriri ale cetățenilor) era pur demagogic; legea avea un caracter pur formal, iar condițiile aplicabilității ei făceau ca așa-zisele libertăți garantate să nu existe în mod practic.

O altă concluzie intermediară survine din analiza comparată a unor articole ale aceleiași constituții, analiză din care reiese autocontradicția în cazul temelor care puteau ridica probleme de ordin ideologic. O constituție care se contrazice flagrant de la un articol la altul nu poate prezenta, credem, o bază legislativă tocmai solidă. În acest sens putem cita un exemplu elocvent din cadrul Constituției din 1948:

Art. 6, alin. 2, Titlul II: “Prin lege se vor stabili modalitățile de trecere în proprietatea Statului a bunurilor enumerate în alineatul, precedent (n.n. - bogățiile de orice natură ale subsolului, zăcămintele miniere, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, căile de comunicație ferate, rutiere etc.), care, la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, se aflau în mâini particulare”.

Acest articol este în deplină contradicție cu un alt articol din același titlu, anume articolul 8, care spune că “Proprietatea particulară și dreptul la moștenire sunt cunoscute și garantate prin lege”.

La fel de elocvente, credem, sunt și exemplele deja prezentate legate de libertățile individuale. Condițiile sub care aceste libertăți se pot înlăptui fac, de fapt, libertățile inexistente.

Această inconsistență legislativă oferea, de fapt, un foarte larg câmp de manevră Securității.

În ceea ce privește Codul Penal din 1948, cu modificările care i s-au adus până la 20 mai 1955, se remarcă transformarea acestuia în instrument al politicii de reprimare a persoanelor periculoase pentru regimul totalitar comunist. Pe baza acestei legi s-au instrumentat foarte multe procese politice. Este suficient să menționăm faptul că în Capitolul III există o secțiune specială (Secțiunea II) referitoare la pedepsele politice.

În continuare vom cita pe larg și vom comenta art. 1 al Codului Penal amintit:

“Legea penală are drept scop apărarea Republicii Populare Române și a ordinii sale de drept împotriva faptelor periculoase pentru societate, prin aplicarea măsurilor de apărare socială față de persoanele care săvârșesc asemenea fapte.

Sînt periculoase pentru societate în înțelesul alineatului precedent, orice acțiuni sau omisiuni care aduc atingere structurii economice, sociale, sau politice, ori siguranței R.P.R., sau tulbură ordinea de drept statornicită de popor în frunte cu clasa muncitoare.

Faptele considerate ca periculoase pentru societate pot fi pedepsite și atunci cînd nu sînt anume prevăzute de lege ca infracțiuni, temeiul și limitele responsabilității determinîndu-se în acest caz potrivit dispozițiilor prescise de lege pentru acțiunile asemănătoare”.

O privire atentă se impune la analiza alineatului 3 al articolului citat, introdus prin decretul 187/1949, decret care permite încălcarea gravă a principiului legalității. Extrapolarea prin analogie a pedepselor și asupra faptelor neprevăzute de lege reprezintă un exemplu al modului în care era înțeleasă legea de către o putere care o aplica după bunul ei plac.

La fel ca și în cazul constituțiilor, nici în Codul Penal din 1948 nu lipsesc specificările grotești, cum ar fi cea de la art. 48, alin. 5: „Intelectualii condamnați, afară de cei condamnați la muncă silnică și temniță grea, sînt întrebuițați la lucrări potrivit cu aptitudinile lor”.

Nu este atât de frapant faptul că intelectualii sunt “întrebuințați”, cât situația creată prin însăși existența unui articol de Cod Penal, special pentru intelectuali. Dacă nici o atare situație nu face dovada existenței poliției politice, toate argumentările sunt de prisos căci, pentru ce altceva ar putea fi condamnați intelectualii decât pentru libertatea conștiinței garantată prin Constituție?

Cum se explică principiul egalității în fața legii atunci când cetățenii sunt împărțiți în non-intelectuali și intelectuali?

Pentru a nu încheia pe un ton retoric, trebuie să amintim faptul că aici am prezentat o mică parte a legilor României comuniste. În timp, la fel ca și activitatea Securității, de fapt, legile au fost cizelate și aspectul de legalitate mai bine cosmetizat.

În concluzie, trebuie spus că Securitatea a fost parte integrantă a unui sistem delirant și, după cum au fost elaborate legile fundamentale ale României în perioada 1948-1989, pare să fi fost chiar integratoare a sistemului, atât timp cât acesta nu putea exista fără ea și toate legile îi lăsau breșe mai mult sau mai puțin explicite.

Mai mult decât atât, Securitatea nu ar fi putut exista dacă nu ar fi existat oamenii care să lucreze pentru ea, atât în sistemul legislativ cât și în acțiunile operative propriu-zise. Securitatea a devenit, astfel, garantul legilor elaborate de sine, pentru sine, într-un cerc vicios al terorii exercitate în scopul păstrării puterii.

George ENACHE
Adrian Nicolae PETCU

Biserica Ortodoxă Română
și
Securitatea
Note de lectură

În introducerea la ediția română a cărții sale *Religie și naționalism*¹, Olivier Gillet sublinia importanța deschiderii arhivelor Securității pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române, după 1945, conștient fiind că numai documentele oficiale sunt insuficiente. Într-adevăr utilizarea numai a literaturii oficiale (legi, decrete, periodice ale Bisericii) nu oferă decât o imagine incompletă a acțiunii Bisericii și a preoților ortodocși în cei 50 de ani de comunism. Este bine cunoscut faptul cât de puțin reale sunt afirmațiile din aceste documente, care ascund cu consecvență conflictele cronice ale epocii. Spre exemplu unirea Bisericii Greco-Catolice din 1948 a avut cu totul alte conotații și semnificații decât cele prezentate de propagandă. Distanța este uriașă și de aceea exercițiul hermeneutic trebuie să fie extrem de atent. Cartea lui Gillet conturează o imagine sumbră a Bisericii Ortodoxe Române, cea de colaboratoare fidelă a regimului comunist, asistând nici mai mult nici mai puțin la o comunizare a acesteia. El încearcă să demonstreze, dincolo de colaboraționismul individual al unor ierarhi, o slăbiciune structurală a Bisericii Ortodoxe, incapabilă de transformări și de promovarea valorilor democratice.

Dosarele Securității aduc o perspectivă nouă asupra acestui aspect. Ele confirmă anumite aspecte afirmate de Gillet, pe altele însă

¹ O. Gillet, *Religion et nationalism: l'ideologie de l'Eglise orthodoxe roumaine sous le regne communiste*, ed. Universite de Bruxelles, 1997; vezi și ed. în lb. română apărută la Ed. Compania, în 2001.

le contrazice. Într-o asemenea problemă delicată, în care există și ingerințe politice și conflicte vechi interreligioase, credem că se poate trage o concluzie numai printr-o cercetare exhaustivă a documentelor privitoare la această chestiune. De asemenea, trebuie stabilite faptele și adevărata lor dimensiune, pe baza unor serii convingătoare de documente, și nu pe baza unei simple informații găsite într-un colț de pagină.

Restrângându-ne strict la activitatea Securității asupra Bisericii Ortodoxe Române, remarcăm că s-au întreprins permanent, cu toate mijloacele posibile (agentură, filaj, tehnică operativă) presiuni asupra principalelor instituții ale Bisericii. Nu le-am consultat, dar sunt menționate clar în alte părți: dosarele de obiectiv Patriarhia Română, Institutele Teologice din București și Sibiu, dosare de mănăstiri (Viforâta). Acestea există în mod cert și firesc este ca toate instituțiile bisericești să fi constituit obiective de urmărire ale fostei Securități. Numeroase alte cazuri de urmărire al preoților apar în diferite dosare ce privesc diferite mișcări de rezistență armată, în dosarele referitoare la colectivizare, în cele privitoare la partidele politice. Aceste cazuri ar putea fi interpretate ca o urmărire care nu viza persoana preotului în calitatea lui de slujitor al altarului, ci de persoană publică implicat în viața socială, care nu angaja instituția bisericească. Ori aceste dosare de obiectiv demonstrează limpede că instituția în sine era considerată un pericol potențial în orice clipă și de aceea supravegherea trebuia să fie continuă². Toți înalții ierarhi, începând cu Patriarhul, aveau dosare de urmărire, cu un material extrem de complex. Am avut ocazia să cercetăm un asemenea caz compus din 8 volume masive. Am constatat că este imposibilă stabilirea unei concluzii definitive, fără parcurgerea întregului material. Pe parcursul lecturii am întâlnit nenumărate răsturnări spectaculoase de situații, când se putea contura imaginea unei colaborator obedient sau a unui dușman periculos al statului. Citarea fragmentară ar favoriza o poziție sau alta. Efortul istoricului în

² Conform unei note informative din 15 aprilie 1960, iată ce spunea arhiereul, pensionat de comuniști, Pavel Șerpe (prorectorul Centrului de îndrumări misionare Curtea de Argeș) într-o discuție cu informatorul: „... *conducerea țării se dă urât la preoți. Ei sunt arestați fără motive, și anume sunt arestați cei mai buni predicatori, slujitori, cei mai morali oameni, pe motiv că sunt: chiaburi, mistici, «foști legionari», că au camuflat aur, arme etc. și câte alte asemenea motive (...)*” (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 709, vol. II, f. 93).

acest caz a fost să stabilească exact dimensiunea reală a activității respectivului ierarh, valoarea ei pentru binele Bisericii Ortodoxe Române, gradul de pericolozitate pe care îl prezenta în mod real pentru statul comunist și în ochii Securității. A rezultat o imagine extrem de complexă care sfidează interpretările simpliste.

Studiile recente ale lui Cristian Troncotă, Constantin Aioanei, Vasile Cristian, bazate pe documente din fondul „D” al Arhivelor S.R.I., și stenogramele Biroului Politic al C.C. al P.C.R. arată obiectivele urmărite de către partid față de B.O.R., obiective care trebuiau să fie atinse în lipsa unei colaborări ale ierarhilor Bisericii de către Securitate, prin măsuri de forță. Obiectivul partidului comunist a fost crearea unei Biserici obediente care să nu iasă din cuvântul său, ori acest lucru nu s-a întâmplat. Primii ani ai regimului comunist, când partidul era încă în căutare de colaboratori a trebuit și el să facă compromisuri acceptând în funcțiile înalte bisericești persoane fără o atitudine comunistă clară. Mai ales că foarte mulți prelați ortodocși erau de părere că instalarea sistemului comunist este temporară³. Aceștia au fost permanent bănuți că s-ar putea îndepărta de politica partidului și de aceea s-a căutat după aceea, în mod sistematic, să fie aduse în funcție de conducere persoane cât mai sigure. Cazul cel mai elocvent, menționat în documente, este cel al tentativei de înlocuire al Patriarhului Justinian, devenit incomod prin atitudinile sale, cu mitropolitul Justin al Moldovei, calificat de unii preoți ca politruc⁴, iar acest plan putea constitui și o diversiune pusă la cale de Securitate. Cel puțin pentru anii '50-'60, când vechii ierarhi mai sunt încă în funcție aceștia au fost permanent bănuți, pe bună dreptate, de intenția de depărtare de comuniști.

³ Vezi declarația din [1949-1950], dată de informatorul „Salcâm” despre părerea episcopului locotenent al Dunării de Jos: „(...) *Episcopul Antim Nica, ne propovăduiește că regimu[l] de astăzi este trecător, credința va învinge, comuniștii sunt trădătorii țării, noi preoții să fim la datorie. Anglo-americanii ne vor salva de haosul comunist*” (*Ibidem*, dosar nr. 701, vol. II, f. 329, 346) sau, la predarea patrimoniului fostei episcopii de Huși, desființată de puterea comunistă, la 28 februarie 1949, episcopul Grigorie Leu era de părere că: „*până după Paști se vor produce schimbări în țară și străinătate, care poate nu va mai fi nevoie de a preda inventarul*” (*Ibidem*, f. 171).

⁴ A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. VI, f. 416-416v (Declarație a lui Sandu Tudor, aflat în pușcărie și luată de un informator, din data de 3 iulie 1958).

În acest scop, încă din 1945 s-a făcut o atentă verificare a ierarhilor și potențialilor candidați la episcopie care ar fi putut conveni puterii comuniste, iar prin prezentarea unui referat de către autoritățile de stat în ședința sinodului permanent al B.O.R. din data de 26 mai 1946, s-a început trecerea la pensie a unor ierarhi pe motiv de boală sau datorită faptului că nu erau „corespunzători cerințelor impuse de noul ritm al vremii”⁵. Există zvonuri colportate, mai ales de emigrație, că unii ierarhi reticenți (Grigore Leu⁶ sau Irineu Mihălcescu⁷) ar fi fost asasinați de către organele de represiune. Deocamdată nu există un document cert în această privință, fiind o lacună care trebuie neapărat completată. Alți ierarhi au fost menținuți în funcție (Nicolae Bălan), dar nu este obligatoriu ca aceștia să fi semnat pactul cu diavolul. Din documentele studiate rezultă situații diverse, unii fiind pur și simplu tolerați, alții într-adevăr apropiindu-se de partidul comunist, cu anumite rezerve, în cazul altora încercându-se compromiterea lor. Securitatea, în acea perioadă, a strâns toate informațiile posibile care ar fi putut sluji compromiterii unor ierarhi. De aceea, aproape nu există dosar de ierarh care să nu conțină și

⁵ Apud N. Hurjui, *Episcopul Grigorie Leu. Omul și fapta* (teză de doctorat susținută la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București), București, 1999, p. 249.

⁶ După aplicarea decretului din 4 august 1948 care privea laicizarea învățământului românesc, reacțiile nu au întârziat să apară. Astfel, Grigorie Leu, episcopul de Huși, a ținut în județul Fălciu (astăzi jud. Vaslui) o ședință regională cu preoții din patru județe și le-au spus că, dacă în școli s-au suspendat orele de religie, acestea să fie predate de preoți în biserică. Li s-a cerut preoților să meargă din casă în casă și să ceară părinților copiilor de până la 18 ani să-și lase copiii la biserică pentru a primi învățătura bisericească (L. Grigorescu, *Politica de laicizare a slujitorilor Bisericii și a credincioșilor*, în *Analele Sighet*, vol. VII, București, Fundația Academia Civică, 2000, p. 103); același episcop a înfruntat ordinele partidului de detronare a sa și desființare a scaunului de Huși, pentru ca în cele din urmă să se resemneze cu inevitabila aplicare a voinței comuniste, în speranța unei căderi apropiate a sistemului (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. II, f. 171; *Magazin Istoric*, an XXVIII, nr. 7, iulie 1994); se pare că acest ierarh a fost otrăvit cu arsenic, murind astfel la 1 martie 1949, potrivit analizelor preliminare efectuate de medicul Valentina Leu la data de 2 martie 1949 (apud N. Hurjui, *op. cit.*, p. 288-293).

⁷ *Ibidem*, propus în ședința sinodului permanent al B.O.R. din 26 mai 1946, alături de P.S. Lucian Triteanul al Romanului și P.S. Cosma Petrovici.

diverse note privitoare la atitudinea morală a acestora. Însă de cele mai multe ori nu era confirmată, deci, dacă și Securitatea care urmărea cu obstinație această pistă a renunțat în cele din urmă, constituie o dovadă credem clară că în acel caz informația nu se confirma. O temă ca homosexualitatea preoților era o mină de aur pentru scopurile Securității pe care o utiliza într-un scop precis, de compromitere, fie pentru atragere la colaborare, fie pentru obligarea părăsirii funcției. Însă, în nici un caz nu se poate stabili dacă nu ai în față toate documentele dosarului, o cauzalitate între opțiunile morale ale preotului și relația sa cu Statul și Securitatea. O altă acuzație era aceea de a fi legionari toți preoții sau cei care se aflau în mediile teologice, care erau fie arestați, fie urmăriți⁸.

Se constată de asemenea o diferență în abordarea de către Securitate a cazurilor catolic și ortodox, deoarece cele preconizate de către partid pentru cele două culte erau diferite; în cazul Bisericii Ortodoxe Române se dorea păstrarea acesteia în anumite limite, pe când în cazul catolicilor considerați periculoși datorită relației cu Papa și în fața refuzului de a se rupe de acesta, s-a trecut la acțiuni de reprimare totală.

Astfel, ierarhii ortodocși sunt urmăriți timp îndelungat, eventual pentru a se strânge materiale compromițătoare privitoare la trecutul lor. Asupra lor se exercită o presiune constantă și sistematică ca un fel de ham ale cărui hățuri le ținea Securitatea. În general se evitau răsturnările spectaculoase, toate măsurile de represiune desfășurându-se în taină, prin acțiuni care de obicei nu ajungeau la urechile publicului. Totuși în anumite cazuri, pe care le-am întâlnit, au existat ierarhi care erau urmăriți special pentru a fi demascați, însă cunoscând aceste lucruri ei au evitat să-și manifeste în mod deschis ostilitatea.

⁸ „Ești legionar pentru că ești teolog și fiind teolog ești anticomunist, iar a fi anticomunist înseamnă a fi legionar”, astfel i se spunea profesorului Teodor M. Popescu, de la Facultatea de Teologie, în timpul anchetei, deși nu era preot, și mai ales că avusese o poziție antilegionară clară în perioada interbelică și după (Bibl. Sf. Sinod, ms. nr. 116, Ing. Vasile M. Popescu, *Teodor M. Popescu, patriot, teolog, istoric, profesor și pedagog. Viața și opera*, București, 1984, f. 228; în continuare *Viața...*. Autorul acestei lucrări este fratele profesorului și a fost făcută din însemnările acestuia, după ce a ieșit din închisoare). În penitenciarul Aiud acesta avea să fie considerat tot legionar, deși la proces nu i se găsisse această vină (A.M.J., fond penal, dosar nr. 39.238, vol. I, f. 9v-10v; vol. III, f. 1-1v).

Mărturii orale, confirmate de cele scrise, arată că sistemul de informații în cadrul Bisericii Ortodoxe Române era atât de bine pus la punct, încât Securitatea afla în scurt timp orice conspirație. Faima neagră a Securității se pare că era cea mai eficientă metodă de descurajare.

În cazul ierarhilor catolici, principalul cap de acuzație a fost punerea în slujba intereselor imperialismului, al celui de trădare prin spionaj în favoarea Vaticanului⁹, iar măsurile luate împotriva lor au fost integrate codului penal, având loc procese larg mediatizate.

De asemenea, în același dosar consultat de noi rezultă un element aparent paradoxal, acela că rezistența Bisericii Ortodoxe Române a fost adeseori mai radicală decât cea catolică, însă pedepsele au fost diferite, aceasta ținând, credem noi, de sprijinul care se bucurau cele două Biserici. Biserica Catolică din România, care avea

⁹ După denunțarea concordatului cu Vaticanul, de către statul român (17 iulie 1948), preluarea școlilor catolice de către stat și reducerea scaunelor episcopale de la 6 la 2 (18 septembrie 1948), Vaticanul a protestat față de atitudinea luată de conducerea R.P.R. în privința Bisericii romano-catolice. Ca atare în ședințele secretariatului C.C. al P.M.R. (după 20 octombrie 1948) s-a luat în discuție problema catolică, punându-se în vedere chiar ruperea relațiilor diplomatice. Astfel, Ana Pauker propunea ca : *"să găsim elementele pentru a rupe relațiile cu Papa pe baza unor infracțiuni de drept comun pe care popii catolici le săvârșesc - trafic de valută"* (L. Grigorescu, *op. cit.*, p. 105-109), precizându-se că agentura romano-catolică este folosită de cercurile imperialiste anglo-americane, iar ca măsuri, printre altele, s-au propus: *„crearea unei mișcări opoziționiste în sânul Bisericii catolice; izolarea vârfurilor catolicismului dușmănos regimului nostru prin demascarea imoralității lor, a infracțiunilor de drept comun săvârșite și a legăturilor trădătoare existente cu cercurile imperialiste străine care îi susțin moral și material"* (*Ibidem*). În ședința secretariatului C.C. al P.M.R. din 20 octombrie 1948 s-a răspuns Vaticanului în termeni foarte duri, acuzându-l că este agentură a imperialismului anglo-american care dorește să provoace statul și poporul român (*Ibidem*); aceeași acuzație este surprinsă și în corespondența dintre diplomatul francez Wladimir d'Ormesson, fost ambasador la Vatican și cardinalul Eugene Tisserant, secretar al Congregației Bisericii Orientale, întreținută între 1946-1956 (S. Guinle-Lorinet, *Bisericile din România în anii cincizeci, văzute de Vatican, în Memoria, revista gândirii arestate*, nr. 34 (1/2001), p. 62-69); relevant este cazul lui Ioan Scheffler, episcop romano-catolic de Satu-Mare, care în 1952, împreună cu alți preoți, era acuzat de *„activitate de spionaj desfășurată în favoarea Vaticanului"* (A.M.J., fond penal, dosar nr. 18.340, vol. III, f. 368-372).

în spatele ei un miliard de credincioși din toată lumea și o logistică impresionantă, era considerată periculoasă, pentru acțiuni mărunte dându-se pedepse grele. Biserica Ortodoxă Română, Biserica națională izolată și neluată în seamă de Occidentul catolic, nu avea același impact și de aceea problemele se rezolvau la un nivel mai de compromis. Faptul că unii sunt martiri, iar alții nu (ne referim la ierarhie, pentru că în cazul preoților simpli majoritatea zdrobitoare o formează preoții ortodocși), era programat de puterea exterioară (partidul), care a distribuit fiecăruia rolurile pe care le dorea. În cazul catolic trebuie menționat că ierarhii din România au sperat foarte mult în sprijinul papei, de aceea, în primii trei ani, aceștia s-au manifestat foarte radical. Lipsa acestui ajutor i-a determinat și pe ei să fie mult mai reținuți. După anii '50 atitudinea tuturor cultelor din România este practic aceeași față de statul comunist.

Obiectivul Securității era menținerea B.O.R. în cadrele trasate de partid, în acest scop făcându-se o atentă supraveghere a acesteia, după cum s-a văzut. În momentul în care situația operativă depășea acest cadru, erau luate măsuri de represiune. De asemenea se luau și măsuri de represiune cu scop preventiv pentru a descuraja din fașă o eventuală acțiune ostilă. Aceasta consta în avertizări în Securitate, în urmăriri deschise, în lansarea de zvonuri că ar fi colaborator al Securității, pentru a-l îndepărta de anturaj (este foarte interesant că din dosare rezultă că sunt informatori cine nu te așteptai, iar unora care le mersese vestea că au colaborat cu Securitatea când nu au fost de fapt informatori - și aceasta fiind o politică a organelor de represiune, extrem de eficientă, iar multe din zvonurile vehiculate azi în presă, fiind ecouri târzii ale acțiunii acesteia).

Când situația se considera ieșită de sub control se acționa în forță, prin arestări și condamnări masive exercitate asupra diverselor grupuri „dizidente”. Decretul 410/1959 a însemnat o represiune generalizată asupra B.O.R. și care avea drept scop o epurare a acesteia de toate elementele considerate dușmănoase. Se poate spune că 1959 reprezintă momentul adevărului în ceea ce privește raporturile reale Stat - Biserică. Dosarele de urmărire ne prezintă antecedentele acestui eveniment care datează de cel puțin 4 ani înainte. O urmărire sistematică au convins organele de Securitate că reprezentanții B.O.R. eludau în mod sistematic directivele partidului, încercând să înființeze centre de rezistență. Sinteza acestor fapte a fost înaintată ministrului

de interne Alexandru Drăghici, care a propus măsuri în consecință¹⁰. Materialele demonstrează că motivele acestei represiuni din 1959 nu se datorează evenimentelor din lagărul socialist, ci au un caracter intern prin depășirea periculoasă de către B.O.R. a limitelor impuse de Stat și Securitate.

În cele ce urmează dorim să inventariem câteva forme de rezistență ale B.O.R. cu care Securitatea s-a confruntat. Am încercat să le clasificăm pe niște trepte care dau seama de legislația de atunci, care făcea distincție netă între manifestările strict religioase și cele care ieșeau din spațiul acesta, rezultând mai multe forme, și care Securitatea le aborda în mod diferit, considerându-le cu grade diferite de pericolozitate. De aceea, unele din cele mai radicale au avut viață scurtă, Securitatea concentrându-și toate eforturile în direcția distrugerii lor. Altele, la un nivel bazic mai greu de controlat, s-au păstrat până în 1989. Acestea sunt:

- Spiritualitatea ca formă de rezistență;
- Susținerea mișcării de rezistență armată anticomunistă;
- Încercări de colaborare a B.O.R. cu diferite culte;
- Aspecte din rezistența ierarhilor ortodocși.

¹⁰ C. Aioanei, F. Moraru, *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu „diavolul roșu”*, în *Altarul Banatului*, 2001, nr. 1-3, p. 89-99; Cr. Vasile, *Autoritățile comuniste și problema mănăstirilor ortodoxe în anii '50*, în *Analele Sighet. Anii 1954-1960. Fluxurile și refluxurile stalinismului*, vol. VIII, București, Fundația Academică Civică, 2000, p. 179-189; este vorba de un referat din 6 octombrie 1958, semnat de Al. Drăghici, în care se vorbește de „*tolerarea pe mai departe a numărului mare de elemente legionare și reacționare în mănăstiri, cât și menținerea numărului mare de mănăstiri unde numărul de călugări se înmulțește încontinuu cu elemente îndoctrinate cu idei contrarevoluționare, [și care] prezintă un pericol social*” și, în consecință, propunea ca: „*elementele legionare și elementele care au avut funcțiuni în aparatul de stat burghezo-moșieresc*”, care sunt călugări în mănăstiri, episcopii, mitropolii și patriarhie, să fie scoși din monahism, să li se interzică portul hainei călugărești și să nu li se mai permită întoarcerea la mănăstiri; desființarea seminariilor monahale și interzicerea de către călugări și călugărițe a frecventării cursurilor la Institutul Teologic; pe viitor, intrarea în monahism să se facă numai cu avizul împuterniciților regionali pentru culte; interzicerea cu desăvârșire ca pe viitor, să se înființeze mănăstiri sau schituri; numărul de mănăstiri fiind prea mare, să fie redus la jumătate; interzicerea elementelor tinere în mănăstiri, fixându-se limita de vârstă de la 50 de ani în sus (*Ibidem*).

Spiritualitatea ca formă de rezistență

Una din problemele esențiale ale ideologiei comuniste era religia. Un marxist moderat, precum Georg Lukács afirma distanța uriașă dintre lumea religiei și lumea construită pe baze filosofico-științifice: "Filosofia și religia merg pe căi principial opuse în constituirea ontologiei"; "Astfel, religia conturează o imagine a lumii în cadrul căreia «dorințele nesatisfăcute în viața cotidiană, care transcend existența cotidiană a oamenilor, dobândesc perspectiva împlinirii într-o altă lume, instituită cu pretenții ontologice». Dimpotrivă, ontologia filosofico-științifică «Cercetează realitatea obiectivă pentru a descoperi spațiul de mișcare real al practicii reale (de la muncă la etică)»¹¹. Doctrina comunistă, construită pe fundamentele științei (de aici numele de socialism științific) se proclamă ca adevărata cunoaștere, singura care instituie o lume reală din punct de vedere ontologic, restul lumilor fiind autoiluzii sau minciuni acreditate cu bună știință de o autoritate malefică, similară demiurgului cel rău, pe care revoluția comunistă are dreptul să o exorcizeze, arzându-se tot ce este fals și ambiguu. Tot Lukács consideră că orice demers ontologic își are originea în acele grupuri sociale a căror sarcină specială este să ofere societății din care fac parte o interpretare a lumii. Oferind viziuni radical diferite, în mod normal statul comunist și biserica se exclud¹².

Din această perspectivă pe tot parcursul perioadei comuniste între statul comunist și B.O.R. a existat un antagonism perpetuu, prin simplu fapt al afirmării a două viziuni radicale despre lume¹³. B.O.R.

¹¹ Apud S. Antohi, *Utopica. Studii asupra imaginarului social*, București, 1991, p. 165.

¹² *Ibidem*.

¹³ De remarcat este directiva referitoare la problema religioasă din „Directivele de bază ale N.K.V.D.”, din 2 iunie 1947, pentru țările din orbita sovietică. Astfel directiva nr. 34 spunea: „*Trebuie acordată o atenție deosebită bisericilor. Activitatea cultural-educativă trebuie astfel dirijată ca să rezulte o antipatie generală împotriva acestora. E necesar să fie puse sub observație tipografiile bisericesti, arhivele, conținutul predicilor, cântecelor, al educației religioase, dar și cel al ceremoniilor de înmormântare*” (în *Memoria, revista gândirii arestate*, nr. 8, p. 80); după cum se observă nu se vorbește de desființarea Bisericii, ci de folosirea ei în scopurile urmărite de sistemul comunist și aceasta după experiența sovietică (desființarea Bisericii ruse și reînființarea ei în 1943).

și-a originat discursul în mod consecvent în revelația hristică și nu pe materialismul comunist, întâlnirea dintre cele două instituții venind pe tărâmul concret al binelui poporului. Patriarhul Justinian a afirmat permanent că credința în Dumnezeu este necesară, dându-i omului acea putere de a merge mai departe. Biserica nu aprobă ideologia marxistă, dar dacă punerea ei în aplicare poate aduce rezultate benefice oamenilor, atunci Biserica tolerează coexistența¹⁴.

Statul comunist a dorit o colaborare cu B.O.R., dar o colaborare absolut specială, în sensul că nu se dorea decât păstrarea unei efigii, a unei mumii, prin care să păcălească pe cei care aveau încredere în Biserică. Lupta principală, de bază a preoților și ierarhilor ortodocși a fost tocmai păstrarea sâmburelui viu al credinței. Documentele Securității arată că și simpla rugăciune, slujba duminicală, erau văzute ca forme de subversiune a puterii comuniste. Deși prin Constituție libertatea credinței era garantată, „cei prea religioși” erau atenți supravegheați. Prima formă de rezistență, cea de zi cu zi, a constat într-o exercitare corectă a slujbei religioase și oferirea unui cuvânt de învățătură adecvat credincioșilor. Cei care nu luau în seamă adăugirile formale, neesențiale despre „binele adus de comunism”, puteau recepta mesajul lui Hristos care îi îndepărta cel puțin în conștiință de ideologia comunistă. Ori statul comunist avea nevoie de un control total și asupra sufletelor oamenilor. De aceea, foarte mulți preoți, care nu au făcut altceva decât să se exercite conștiincios misiunea preoțească au fost arestați, suferind ani grei de închisoare.

Exemplul cel mai revelant în acest sens este „Rugul Aprins al Maicii Domnului”. Ceea ce au făcut Daniil Sandu Tudor, Benedict Ghiuș, și alții, nu era altceva decât o aplicare a învățaturii mistice a rugăciunii inimii. Această activitate nu avea în mod manifest nici o conotație politică, însă Securitatea a interpretat această activitate ca o uneltire împotriva statului comunist. Extrem de relevante sunt următoarele afirmații pe care unul din arestații în cazul Rugul Aprins este obligat să le facă: Rugăciunea inimii ”reprezenta forma cea mai exagerată a Ortodoxiei, fiind potrivnică și dăunătoare actualului regim, prin aceea că cei ce ajungeau să practice această rugăciune în mod corect, trebuia ca tot timpul în afara orelor de somn să repete în

¹⁴ Justinian, patriarhul României, *Apostolat social. Pilde și îndemnuri pentru cler*, București, vol. I, 1948, p. 18; vol. IV, 1952, p. 56; vol. VII, 1962, p. 77; vol. X, 1971, p. 82-84.

gând această rugăciune. Acest lucru ducea la ruperea noastră de regim și chiar de orice activitate în special de cea politică, pentru ca pentru început să avem la dispoziție cât mai mult timp liber. În afară de aceasta treptat, treptat deveneam niște fanatici într-ale credinței, fiind neapărat siliți să ne retragem la mănăstire. Sandu Tudor ne-a cerut să și propovăduim această rugăciune a inimii în rândul celorlalți studenți, lucru pe care eu l-am și făcut, cum ar fi de exemplu cu Rodica Săulescu și alții de ale căror nume nu-mi mai reamintesc momentan... Aceasta este activitatea dușmănoasă desfășurată de mine și celelalte elemente împotriva actualului regim în perioada anilor 1955-1956¹⁵. Această formă de rezistență fie s-a realizat la modul individual, aproape instinctiv, al preoților care intuiau că totul ar fi fost pierdut fără o asemenea activitate, fie a căpătat un caracter organizat, sistematic, de organizare de centre de excelență spirituală cu rolul de a aglutina în jurul lor pe cei care nu credeau în ideologia comunistă. Pentru început Sandu Tudor dorea ca la Schitul Crasna de Gorj să strângă mai mulți intelectuali aplecați spre monahism, cu binecuvântarea mitropolitului Firmilian al Olteniei¹⁶. Inițiativa eșuând, s-a continuat cu mișcarea „Rugului Aprins”¹⁷ cu o largă cuprindere în

¹⁵ A.M.J., fond penal, dosar nr. 113668, vol. II, f. 217.

¹⁶ *Ibidem*, vol. I, f. 101-106, *Proces Verbal de interogatoriu* din 12 martie 1958, luat lui Alexandru Făgețeanu; vezi și declarația din 1 iulie 1958 despre Sandu Tudor, dată de un informator în pușcărie (*Ibidem*, vol. VI, f. 423-426).

¹⁷ Roman Braga în *Procesul Verbal de interogatoriu* din 27.07.1958, declară: *”Activitatea dusă de mine în perioada 1953-1958 este într-adevăr ostilă regimului actual, însă nu i-am dat o formă legionară, ci spirituală, adică antimaterialistă, urmărind prin ea în schimb același scop, adică îndepărtarea a cât mai multe elemente și în special din rândul tineretului studios, de regimul actual și gruparea lor în mănăstiri.*

Această activitate spirituală am dus-o cu scopul intenționat dușmănos la adresa regimului actual, activitate care a constat în următoarele:

Am păstrat în biblioteca mea cărți cu conținut dușmănos regimului actual cum ar fi de exemplu Destinul omenirii de autorul P. P. Negulescu și altele, pe care am neglijat intenționat să le îndepărtez, deoarece după concepția mea anticomunistă, le-am considerate de «valoare».

Am scris note, rezumat și comentarii antimaterialiste cu privire la ideologia marxistă și alte teme...

În perioada 1953-1958 în mod consecutiv și cu scop dușmănos regimului democrat, am făcut educație anticomunistă în rândul tineretului și în special a celui studios, deoarece speram ca astfel reușind să-i rup de regim și de

orizontul monahal românesc (a implicat călugări de la Antim, Rarău, Plumbuita, Căldărușani, Sihăstria, Putna), experiența de la Vladimirești, mănăstiri precum Viforâta, Tismana, Polovragi¹⁸. Rapoartele Securității arată că la mănăstiri era un aflax enorm de credincioși¹⁹, fapt de natură să neliniștească autoritățile comuniste și care a fost un motiv pentru declanșarea unei represiuni ample prin aplicarea decretului 410/1959. Raportul înaintat de Alexandru

*concepțiile sale și apropiindu-i de mănăstire, aceștia nu vor mai contribui cu nimic la menținerea și consolidarea acestui regim, fapt ce putea să ușureze prăbușirea sa (...); am participat la meditațiile ținute în anul 1957, vara, de către stareșul schitului Sandu Tudor, de la mănăstirea Rarău (Roman Braga și Sandu Tudor au făcut educație antimaterialistă studenților Gheorghe Văsâi, Rădulescu Nicolae și Șerban Mironescu - n.n.)” (A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. I, f. 278); Roman Braga fusese condamnat în 1949 conform sentinței 210 la 5 ani temniță grea și trei ani degradare civică (*Ibidem*, f. 261) pentru acuzația că ar fi făcut parte dintr-un cuib legionar din cadrul Facultății de Teologie din București. Din sentință rezultă că s-a înscris în Mișcarea Legionară în 1946, iar activitatea sa „subversivă” a constat în strângerea de ajutoare pentru legionarii închiși și diferite acțiuni de protest la adresa acțiunilor comuniste (redactarea de manifeste contra sărbătoririi zilei de 1 mai în sâmbăta Paștelui). A fost eliberat din închisoare în 1953 și rearestat pentru activitatea în „Rugul Aprins”; despre inițiativa edificării mai multor centre de rezistență spirituală, de ordin monahal, de către Sandu Tudor vezi în procesele verbale de interogatoriu din 30 iunie și 19 iulie 1958 luate lui Roman Braga (*Ibidem*, f. 286-287v; 295-296v).*

¹⁸ În ceea ce privește mănăstirile, în toate documentele studiate se relevă preocuparea Securității de a controla activitatea acestora, fiind considerate unele din cele mai puternice centre de rezistență anticomuniste, prin prestigiul lor spiritual și prin ajutorul care-l ofereau luptătorilor din munți. În adresa Direcției a III-a, informații interne, către Direcția a VIII-a, anchete penale, din data de 23 iunie 1958, se cere să se scoată de la anchetați activitatea contrarevoluționară de la mănăstirile Cernica, Viforâta și Tismana și rolurile jucate de Athanasie Glatcovschi, stareșul mănăstirii Cernica, de vicarul patriarhal Antim Nica și de Bartolomeu Anania (*Ibidem*, vol. VIII, f. 191). Cazul Rugul Aprins și alte anchete ale Securității a convins puterea comunistă să ia măsuri dure împotriva mănăstirilor, concretizate prin decretul 410 din 1959.

¹⁹ Vezi nota informativă din 27 octombrie 1951 unde se vorbește despre numărul imens de credincioși veniți pentru a se închina la moaștele Sf. Dimitrie Basarabov, în zilele de 26-27 octombrie, la catedrala patriarhală (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. III, f. 21).

Drăghici, publicat de către Constantin Aioanei, este confirmat în dosarele de urmărire întocmite de către Securitate. Din ele rezultă că această rezistență, inițiată și înfăptuită în mare parte de preoții și călugării simpli, era cunoscută și chiar sprijinită de înalții ierarhi ai Bisericii printre care cităm pe patriarhul Justinian, mitropolitul Firmilian al Olteniei, pe Antim Nica sau de apropiați ai acestora ca Bartolomeu Anania²⁰. Un caz ce poate fi citat este cel al cursurilor de îndrumare spirituală, care de fapt aveau drept scop o educație în spirit marxist a preoților. Patriarhul Justinian a dat dispoziții ca să se insiste mai puțin pe partea teoretică, în bună parte marxistă, și se facă mai multe slujbe care nu puteau fi afectate de ideologie.

Prin urmare orice manifestare religioasă corectă era descurajată de organele represive ale statului, Biserica trebuia să lupte zi de zi pentru a-și realiza atribuțiile minime, nemaipunând la socoteală aspectele mai delicate, cu tentă politică clară, pe care statul comunist nici nu concepea să le scape de sub control. Acest nivel bazic de rezistență trebuie apreciat la adevărata lui valoare și menționat fiecare preot care a încercat să-și facă datoria, ei fiind eroii mărunți ce au întreprins o rezistență tenace și cea mai eficientă în ultimă instanță. De la acest nivel se pot analiza formele mai explicite de rezistență anticomunistă.

Susținerea mișcării de rezistență armată anticomunistă

Un alt nivel al rezistenței preoților ortodocși a constat în organizarea lor în grupuri de ajutor reciproc care aveau drept scop sprijinirea morală și materială a membrilor lor. Se viza îndeosebi ajutorul celor aflați în închisoare, iar aceste grupuri au funcționat la diferite nivele. Un astfel de caz este cel preoților arădeni Ilarion Felea, Ageu Ion, Teodor Damian și alții, care sprijiniți de episcopul Andrei Magieru, organizau întruniri în care discutau viitorul Bisericii și

²⁰ Vezi adresa Direcției a III-a din M.A.I. către Direcția regională M.A.I. Ploiești din data de 18 martie 1958, prin care se cereau informații despre legăturile lui Antim Nica, episcop vicar patriarhal, Bartolomeu Anania bibliotecar al Patriarhiei și „*alte elemente legionare din cadrul Patriarhiei*” (se menționează și numele lui Nicolae Popoviciu, fost episcop de Oradea, pensionat în 1950 la mănăstirea Cheia) cu monahii arestați la mănăstirea Viforâta (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 175-176), relații care ni se confirmă și din alte note informative din această perioadă.

încercau să ajute familia lui Ageu Ion aflată în închisoare²¹. La un nivel mai înalt patriarhul Justinian a încercat „recuperarea” și ajutorarea preoților rămași ieșiți din închisoare²². Alți preoți s-au apropiat de grupurile de rezistență armată. Celebre cazuri sunt cele al lui Gherasim Iscu, starețul mănăstirii Tismana, care a colaborat cu gruparea generalului Ioan Carlaonț²³; călugării Teodosie Filimon, Evghenie Hulea și preotul Ștefan Marcu, ultimul fiind și duhovnicul fraților Paragină²⁴, care au condus rezistența din munții Vrancei; starețul Paulian de la Putna care a cutezat să o ajute pe soția luptătorului anticomunist Constantin Cenușă, ieromonahul Filaret Gămălău de la schitul Rarău care a susținut sistemul de legături și aprovizionare al organizației „Gărzile lui Decebal”; părintele Nicolae

²¹ A.M.J., fond penal, dosar nr. 38.408, vol. III, f. 147-168 (Sentința nr. 347 din 14 martie 1959, dată de Tribunalul Militar Regiunea a 3-a, Cluj).

²² Într-o notă informativă din 30 iunie 1961 vorbindu-se de numărul mare al călugărilor de la Antim (se hotărâse transformarea mănăstirii în parohie) se amintește și de un călugăr, eliberat din închisoare: „(...) a mai făcut acolo (patriarhul - n.n.) și un diacon, om de treabă, dar indezirabil - pe unul Mărăcine. Acesta fusese osândit la mulți ani de pușcărie, apoi a studiat teologia și patriarhul l-a găsit bun să-l facă diacon în București și încă voia să-l pună la catedrală. Toți au fost surprinși că pe un om atât de vulnerabil îl ia patriarhul în brațe cu așa elan. Ba vroia să-l facă și bibliotecar și secretar la «palat», în locul lui [Bartolomeu] Anania și a lui [Andrei] Scrima” (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 274-277).

²³ În octombrie-noiembrie 1947 îi cunoaște pe Radu Ciuceanu și Vlad Drăgoescu, intrând astfel în legătură cu Mișcarea Națională de Rezistență care activa în Oltenia. Rolul starețului de la Tismana, după întâlnirea cu Nelu Pârvulescu (iunie 1948), era de a găzdui și de a asigura hrană tuturor celor care se prezentau la mănăstire cu parola „R 325”. Punctul de sprijin de la Tismana trebuia să asigure, pentru cei din rezistență, și instalarea unui post de radio emisie-recepție care să facă legătura cu anglo-americanii, însă nu s-a mai realizat (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 4, vol. IV, f. 20-22, 164).

²⁴ Ion Paragină, în memoriile sale, *Frânturi din viața unui partizan* (aceste memorii se află la redacția revistei SCARA din București și le-am consultat prin bunăvoința d-lui I. Corduneanu), la f. 15, spune: „Tot în vara aceea (1948 - n.n.), am stabilit două puncte, prin care puteam fi aprovizionați cu alimente: schitul Mușunoaiele și schitul Brazi, respectiv prin starețul Evghenie Hulea și starețul Teodosie Filimon”; vezi și A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 17, vol. VII, f. 127-133; 242-248; M. Timaru, *Lupta de rezistență anticomunistă în munții Vrancei*, în *Analele Sighet*, vol. II, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 330-333.

Donescu din Șuici, ucis de securiști pentru că botezase copilul, născut în pădure, al familiei de luptători Silișteanu din munții Făgărașului; ieromonahul Iosaft de la schitul Pahomie care a susținut grupurile de luptători de zona Arnota, fapt care a primejduit chiar ființa așezământului monahal amintit²⁵; sau colonelul Gheorghe Arsenescu care a primit binecuvântarea în mănăstirea Cetățuia, din zona Câmpulung-Muscel, iar starețul Pimen Bărbieru l-a sprijinit moral și material²⁶. Alți preoți și călugări au sprijinit activ cu alimente și adăpost membrii acestor mișcări. De altfel mănăstirile erau locul de refugiu preferat al tuturor celor urmăriți de Securitate. Dacă erau prinși, călugării erau aspru pedepsiți. Așa s-a întâmplat la mănăstirea Polovragi unde era ascuns colonelul Iulian Popescu, comandant la Odessa, în anii războiului. Fiind descoperit, toți călugării din mănăstire au fost arestați²⁷.

Încercări ale B.O.R. de colaborare cu diferitele culte

Contrar opiniei încetățenite că Biserica Ortodoxă Română s-a izolat de celelalte culte și a colaborat cu statul comunist pentru eliminarea altor culte, dosarele Securității păstrează în paginile lor mărturii despre anumite încercări de creare a unei mișcări comune a cultelor creștine îndreptată împotriva statului comunist. Am identificat deocamdată trei asemenea proiecte:

1. colaborarea dintre anumiți ierarhi ortodocși cu “Mișcarea Ecumenică Internațională” și „Biserica Protestantă Norvegiană”;
2. proiectul propus de Visarion Puiu și de legionarii rezidenți la Vatican;
3. proiectul Benedict Ghiuș de colaborare al ortodocșilor cu catolicii.

Un document referitor la vicarul patriarhal Antim Nica arată următoarele: pastorul Richard Wurmbrand, șef al Misiunii Bisericii Norvegiene „Magne Solheim” a înființat și organizat în anul 1947 mai multe reuniuni interconfesionale care aveau loc la Brașov. La aceste

²⁵ C. Voicescu, *Oameni ai bisericii în rezistența anticomunistă din munții și codrii României*, în *Analele Sighet*, vol. II, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 279-294.

²⁶ C. Aioanei, Cr. Troncotă, *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”*, în *Magazin Istoric*, an XXX, 1(346), 1996, p. 3.

²⁷ Proces verbal de interogatoriu din 21 iunie 1958, luat lui Alexandru Făgețeanu (A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. I, f. 115-116v).

reuniuni participau și preoții Gâldău Florian (ulterior plecat în Anglia unde a ținut conferințe la Radio Londra), Găgiu Ion, Drăgulescu Toma și episcopul Antim Nica (aflat în 1947 în fruntea eparhiei Dunării de Jos, în calitate de locotenent). Durata acestor întruniri era de două săptămâni zi la zi consecutiv și au avut loc două asemenea serii²⁸. Mai lămuritoare sunt notele făcute de ofițeri de Securitate în „planul de acțiune informativă Antim Nica”: „ceea ce este mai important din activitatea lui, după 23 august, este faptul că s-a stabilit informativ că Antim Nica a făcut parte din grupul de clerici ortodocși români care erau în legătură cu organizația religioasă «Mișcarea ecumenică internațională» demascată ca officină de spionaj a serviciului secret american. Antim Nica era unul dintre conducătorii clericilor români care era în legătură cu această mișcare.

De asemenea, s-a mai stabilit că Antim Nica era în foarte bune relații cu Magne Solheim, pastor evanghelic luteran norvegian, care inițiasse și la noi în țară, după 23 august, o organizație de ajutorare a clericilor de toate confesiunile. Astfel Antim Nica în 1947 a mijlocit un mare ajutor ce s-a dat clericilor ortodocși de către această organizație a lui Solheim. Și această organizație a fost demascată ca officină de spionaj a anglo-americanilor. Importantă este participarea lui Antim Nica în fruntea clericilor ortodocși ce erau în legătură cu Mișcarea ecumenică internațională precum și faptul că nu întâmplător era în bune relații cu Solheim, demascată ca agent al spionajului american”²⁹.

Securitatea se arăta foarte interesată de activitatea mișcării ecumenice internaționale și de activitatea misiunii norvegiene, încercând blocarea colaborării Bisericii Ortodoxe Române cu aceste instituții considerate agenturi imperialiste. De altfel, Biserica Ortodoxă Română a fost obligată să părăsească mișcarea ecumenică internațională în anul 1948. Deoarece Securitatea considera colaborarea Bisericii Ortodoxe Române cu respectiva instituție o cale de evaziune, care împiedica controlul strict al statului comunist asupra instituției eclesiastice în discuție³⁰. La fel colaborarea cu alte culte

²⁸ A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 212.

²⁹ *Ibidem*, f. 73.

³⁰ B.O.R. a reintrat în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor în 1961 la conferința de la New Delhi (detalii despre deschiderea B.O.R. față de acest organism internațional în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXX (1962), nr. 11-12, p. 1072-1100; 1110-1150). Cu aceeași ocazie au intrat și alte Biserici

cum este cazul Bisericii norvegiene a fost și el interzis, Biserica fiind izolată, evenimentele din toamna lui 1948 când Biserica Ortodoxă Română a „acceptat” să participe la desființarea Bisericii Unite cu Roma, rupând în mare parte punțile cu alte culte religioase. Acest eveniment al colaborării dintre ierarhii ortodocși și slujitorii cultelor protestante arată, cu tot caracterul ei limitat, disponibilitatea ortodocșilor, cel puțin în perioada de început a comunismului, la păstrarea vechilor relații de prietenie cu celelalte culte religioase. Repetăm, acest lucru îngrijora foarte mult puterea comunistă care era conștientă de pericolul unei unități a cultelor religioase împotriva ei.

Un caz mult mai interesant este cel al mitropolitului Visarion Puiu. După cum se știe, acesta a fost șeful Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria, cu rangul de mitropolit de Odessa, în perioada 1 decembrie 1942 - 1 decembrie 1943³¹. Șansa lui a fost că în august 1944 a fost trimis cu o delegație în Croația de către Patriarhie, pentru înscăunarea unui ierarh³². Evenimentele de după 23 august i-au făcut imposibilă întoarcerea în țară. Acest lucru l-a salvat de condamnarea la moarte, de către Tribunalul Poporului din București prin sentința nr. 11 din 21 februarie 1946, pentru activitatea sa desfășurată în

Ortodoxe din spațiul comunist în frunte cu Biserica Ortodoxă Rusă. Acest fapt marca o schimbare de optică a politicii externe sovietice care s-a folosit de organisme internaționale precum O.N.U., U.N.I.C.E.F. sau acest Consiliu cu un dublu scop: cel de a găsi terțe locuri de dialog cu puterile occidentale pentru a aplană conflictele dintre cele două blocuri politico-militare și de a convinge țările lumii a treia și pe pacifiștii din țările capitaliste de dorința de pace a U.R.S.S.. Motivul oficial pentru care B.O.R. s-a înscris în acest Consiliu erau: crearea unei atmosfere favorabile sistemului socialist, antrenarea și altor Biserici în lupta pentru pace, pentru lichidarea robiei colonialiste și nu în ultimul rând făcea cunoscută B.O.R. (supra n. 27, *Ibidem*, f. 110). În același timp această apropiere a însemnat o gură de oxigen pentru B.O.R. care a folosit-o ca o cale de împiedicare a abuzurilor puterii comuniste. Tot Justinian recomanda ca la întrunirile religioase internaționale să se discute subiecte strict religioase, fără să se abordeze nici o problemă politică, deoarece dacă s-ar face politică la o întrunire religioasă, era contrar dogmelor religioase (*Ibidem*, f. 112).

³¹ A.M.J., fond penal, dosar nr. 24.541, vol. XII, f. 265-266.

³² *Ibidem*, vol. VIII, f. 213; Securitatea a interpretat plecarea lui Visarion Puiu ca o fugă pentru a se pune în „slujba hitlerismului” (vezi *Ibidem*, vol. XII, f. 266).

Transnistria, considerată ca o contribuție la dezastrul țării, infracțiune prevăzută de art. 2, lit. j și pedepsită de art. 3 din legea 312 din 1945³³.

După mai multe peregrinări, el se stabilește la Lonato, lângă Brescia (Italia). De aici el trimite un memoriu organelor de stat, datat 30 ianuarie 1947, prin care justifică toate activitățile sale și respingea punct cu punct acuzațiile ce i se aduceau³⁴. El se declara gata să se întoarcă în țară pentru a participa la judecarea recursului. Acesta a fost judecat în lipsă, deoarece Visarion Puiu nu s-a mai întors în țară, iar pe 7 aprilie 1948 recursul a fost respins³⁵. Activitatea mitropolitului exilat a fost permanent supravegheată de către Securitate, deoarece se considera că desfășura în Italia o activitate ostilă statului comunist. Din documentele Securității rezultă că Visarion Puiu a fost implicat într-un proiect care relua o idee mai veche de secolul XIX și reiterate și în perioada interbelică, cea a trecerii întregului popor român la catolicism. Această idee pornea de la premisa latinității funciare a poporului român, care în consecință nu poate fi decât de religie catolică, spre deosebire de ortodoxie, care ar fi apanajul slavilor.

În volumul XII al dosarului penal nr. 24.541, la fila 229 există un raport al Inspectoratului Regional de Siguranță Cluj, datând din 12 noiembrie 1947 în care se citează revista italiană „U.N.I.T.A.”, în care se spunea că Visarion Puiu „care după ce s-a catolicizat în cursul lunii decembrie 1947, urmează a fi sfințit drept cardinal al Vaticanului. Este primul cardinal de origine română pe care catolicismul îl va utiliza în proiectele de catolicizare a întregii României.

Această temă s-a discutat în fond de către fostul vicepreședinte al guvernului antonescian Mihail Antonescu și papa Pius, cu prilejul vizitei făcute de Antonești în Italia în cursul anului 1943. Pamfil Șeicaru a fost câștigat pe acel timp și el pentru acest plan, dar n-a fost pus în aplicare, deoarece s-a socotit atunci necesar pregătirii opiniei publice printr-o intensă propagandă în acest sens.

Teza susținătorilor catolicizării noastre integrale era: numai renunțând definitiv la ortodoxie vom putea nădăjdui să ieșim din orbita de înrâurire spirituală și politică a Moscovei. Catolicismul ne va fi prieten efectiv în fața opiniei publice mondiale și va sălta câteva veacuri într-un răstimp scurt spiritualitatea românească.

³³ *Ibidem*, vol. VIII, f. 147.

³⁴ *Ibidem*, vol. XII, f. 205-212.

³⁵ *Ibidem*, f. 235-236.

După cum suntem informați Puiu Visarion nu este singur la Vatican, ci mai are pe lângă el pe Alexandru Gregorian, fostul director al ziarului «Sfarmă Piatră», apoi Vintilă Horia, poet, scriitor și fostul director al revistei «Meșterul Manole», care a fost atașat de presă la consulatul român din Viena și care astăzi este bibliotecar la Vatican.

Toți aceștia întrețin o activă de propagandă împotriva actualului regim din România, precum și pentru catolicizarea poporului român, publicând prin presa catolică din Italia diferite articole care au atingere cu aceste chestiuni”. Din alte documente rezultă că exista un curent de opinie care promova această idee alături de cei menționați în citatul de mai sus, mai ales că în timpul războiului apăruse și o dispută catolico-ortodoxă, care a fost aplanată, se pare, în favoarea părții catolice și din interese politice. Mai exact este vorba de publicarea unui articol anonim, provocator, la adresa profesorului Teodor M. Popescu de la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București, în revista Unirea de la Blaj. Disputa a fost aplanată politic și în favoarea părții catolice, deoarece articolul de răspuns, denumit *Papolatria*, al profesorului ortodox, a fost interzis de la publicare de cenzura politică, în anul 1942, pentru ca relațiile diplomatice cu Italia lui Mussolini și Vatican să nu fie afectate³⁶. Pe de altă parte, ziarul *Curentul*, al cărui director era Pamfil Șeicaru, publică începând cu anul 1943 mai multe articole referitoare la trecutul Bisericii greco-catolice din Transilvania, prezentări detaliate cu privire la lăcașurile catolice, mai ales cele din Italia, afectate de război, sau pastorale rostite de prelați romano-catolici.

Revenind la persoanele amintite în documentul citat, îi precizăm și pe Horia Cosmovici și Danciu Agenor, legionari, care s-au convertit la catolicism și au încercat să răspândească ideea unei catolicizări generale a românilor. După cum se vede, toți cei menționați de partea catolică au antecedente legionare clare. Putem explica această atitudine a lor prin dimensiunea religioasă pe care o impusese Legiunea „Arhanghelului Mihail”, membrii ei considerând religia o valoare fundamentală a spiritului uman. Nemulțumiți de anumite acțiuni de după război ale B.O.R., ei au văzut în catolicism soluția salvatoare. De altfel Danciu Agenor se referea în felul următor la mișcarea legionară și la catolicism: „mișcarea legionară ca bază

³⁶ *Viața...*, f. 80-81; studiul *Papolatria* se află în filele acestui manuscris (f. 81-159), rămas inedit până astăzi.

ideologică este sau era complet greșită, bazându-se pe Biserica Ortodoxă, o Biserică fără perspectivă filosofică. Singurul care a văzut just a fost Moța, care îndignat că se trage cu mitralierele în obrazul lui Dumnezeu, a plecat în Spania, țara care a dat un număr atât de mare de sfinți”. Amintindu-i-se că Spania a dat printre altele și Inchiziția, Danciu Agenor afirma că „Inchiziția era o instituție necesară pe atunci, care a salvat multe suflete de decădere. Moța s-ar fi catolicizat dacă nu murea și atunci poate totul ar fi decurs altfel. Mișcarea legionară nu a putut fi adevărată, deoarece nu era catolică, nu cunoștea adevărul absolut al Bisericii Catolice și de aceea s-a dărâmat, căci Ortodoxia nu poate da nici sfinți nici eroi, căci aceasta trebuie să aibă har (?)”³⁷. După cum se poate observa multe din cele ce se spun astăzi despre Biserica Ortodoxă au o vechime respectabilă de cel puțin 50 ani. Ceea ce ne face să bănuim că disputa ortodoxie-catolicism ce durează de mai bine de o mie de ani cu unele aspecte specifice în ultimii două sute de ani este de fapt fundamentul în care cele întâmplate în epoca comunistă nu este decât un moment între altele.

Revenind la activitatea lui Visarion Puiu, rezultă că el se folosea de nunțiul papal de la București pentru a ține legătura cu Eugeniu Suceveanu Laiu, fost locotenent de arhiepiscop de Craiova sau diaconul Ionescu de la catedrala din Craiova³⁸. De asemenea ieromonahul Damian Pânzaru, un apropiat al lui Visarion Puiu era bănuț de către Securitate că întreținea legături cu cercurile catolice. Numit intendent la vila Patriarhiei de la Dragoslavele, după fixarea domiciliului obligatoriu la această vilă a episcopilor greco-catolici,

³⁷ A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 246, vol. I, f. 205-206, notă informativă din 26 februarie 1954; tot Danciu Agenor spunea că „numărul legionarilor care intră în rândurile Bisericii Catolice devine din ce în ce mai mare, deși primirea lor se face cu oarecare greutate, căci se caută de a se stabili care într-adevăr s-au convertit și care vine în această Biserică numai ca într-un refugiu. În orice caz, ei sunt bine primiți, dar supravegheați pentru a nu introduce o linie străină Bisericii. De obicei, acești foști legionari au o conduită exemplară”, iar despre părerea episcopilor catolici cu privire la această problemă, același Agenor preciza că „orice religie te duce atunci când o practici la adevăr și adevărul te va duce la Biserica catolică, singura adevărată” (*Ibidem*, f. 361, notă informativă din 24 martie 1955); vezi și activitatea lui Danciu Agenor în A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. I, f. 60-120.

³⁸ A.M.J., fond penal, dosar nr. 24.541, vol. XII, f. 243 (notă a D.G.S.P. din 23 iunie 1948), f. 284.

Damian era bănuțit cĂ oferea informații nuntiatului despre situația celor închiși³⁹.

Acest proiect se pare cĂ era destul de serios, mai ales cĂ în același dosar există două note informative, din 8 iunie 1949: „Față de această situație ortodocșii din R.P.R. se pregătesc și ei pentru a se apăra și ei împotriva catolicismului.

Astfel profesorul Dumitru Stăniloae de la Institutul Teologic București, cunoscut pentru activitatea sa legionară din trecut, având sprijinul mitropolitului Bălan Nicolae al Ardealului, pregătește o mișcare ortodoxă de mase pentru ca cu ocazia «viitoarelor schimbări politice» credincioșii ortodocși din țară să nu rămână la discreția Vaticanului.

Până în prezent la planul domnului (!) Stăniloae au aderat și își dau concursul următorii: Lazăr Iacob, profesor universitar pensionar, Căciulă Olimp, bibliotecar la Institutul Teologic de grad universitar din București, diaconul Ion Lăncrăjeanu de la biserica Flămânda din București, Aurel Popa, fost secretar general la Ministerul Cultelor, și profesorul pensionar Nedrea Constantin, urmând a se sta de vorbă cu profesorii Tudor Popescu, de la Institutul Teologic, Cojocaru Haralambie și arhimandritul Arsenie Boca de la mănăstirea Sâmbăta de Sus”⁴⁰.

Astfel reapare profesorul Teodor M. Popescu ca apărător al Ortodoxiei, alături de celelalte personalități ale Bisericii Ortodoxe Române. El fusese un susținător al Bisericii Ortodoxe prin studii și articole care demonstrau autenticitatea acesteia, scrise atât înainte de 1944, cât și după această dată⁴¹. De menționat este și faptul cĂ toți cei

³⁹ Notă dată de sursa „Haralambie”, din 15 mai 1949 (*Ibidem*, f. 291-292).

⁴⁰ *Ibidem*, f. 292-292v; vezi și nota din 18 mai, același an, ambele date de sursa „Matei” (*Ibidem*, f. 293).

⁴¹ De menționat, pe lângă studiul nepublicat, *Papolatria*, amintit mai sus, este și comunicarea *L'attitude du Vatican à l'égard de l'Orthodoxie durant les 30 derniers années*, susținută în data de 9 iulie 1948 în cadrul festivităților prilejuite de aniversarea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse („Actes de la conference des chefs et des representants des églises orthodoxes autocephales reunis à Moscou à l'occasion de la celebration soleunelle des fêtes du 500eme anniversaire de l'autocephalie de l'église orthodoxe Russe”, Moscou, 1950, p. 223-291); *Viața...*, f. 171, 236; vezi și în *Ortodoxia*, I (1949), nr. 1.

vizați, pentru tabăra ortodoxă, luaseră diferite poziții strict ortodoxe și anticatolice, în diverse studii sau conferințe⁴².

Toate faptele semnalate în acest caz merită studiate mult mai atent deoarece dacă ele sunt confirmate și de alte surse și au avut un caracter real fără a fi fost o manipulare a Securității, ar arăta contradicțiile profunde dintre catolici și ortodocși, care au fost incapabili să se unească într-o luptă comună împotriva comunismului. Din aceste materiale, rezultă că Biserica catolică a menținut mesajul ei de prozelitism și de condiționare a ajutorului de o eventuală trecere a ortodocșilor la catolicism, iar ortodocșii nu au putut primi oferta Bisericii Apusului. Această situație amintește de momentul 1453, când creștinătatea nu a putut să se apropie prin respect reciproc într-o coaliție împotriva Semilunei. De altfel această imposibilitate istorică, a apropierii a acestor culte, a fost semnalată și de arhimandritul Benedict Ghiuș. În câteva mențiuni pasagere existente în dosarul de anchetă a „Rugului Aprins” se amintește că Benedict Ghiuș era preocupat de o apropiere, fără a se da amănunte. Însă a renunțat la idee deoarece considera că sunt prea mulți factori care s-ar pune stavilă acestui proiect⁴³. Trebuie precizat faptul că, prin aceste aspecte prezentate aici, B.O.R. în frunte cu patriarhul Nicodim, apoi cu Justinian a reușit, printr-o abilă diplomație să se apere în fața tendințelor de acaparare canonică a Bisericii Ruse, susținută de statul sovietic, în interesele sale politice, dar și din orgolii ale ierarhiei slave⁴⁴, reușind totodată să nu se izoleze de Occident.

Tot o problemă controversată a istoriei bisericești postbelice este cea a înglobării Bisericii greco-catolice de către B.O.R. Act

⁴² D. Stăniloae, *Catolicismul de după război*, Sibiu, 1933; N. Bălan, *Biserica împotriva concordatului*, Sibiu, 1929; H. I. Cojocaru, *Problema catolică în R.P.R.*, în *Ortodoxia*, I (1949), nr. 2-3; L. Iacob, *Nulitatea juridică a patronatului suprem și drepturile suverane ale Statului român*, Cluj, 1938.

⁴³ A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. VI, f. 10-13; într-o discuție, din 1954, purtată de Danciu Agenor cu preotul Francisc Pall de la Mănăstirea franciscană din Gherla acesta amintea și de Benedict Ghiuș care ar susține o astfel de reconciliere religioasă, acesta din urmă fiind considerat și filocatolic (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 246, vol. I, f. 249-250).

⁴⁴ Se pare că se căuta desființarea Patriarhiei Române și dependența mitropoliilor românești de Patriarhia Rusă (cf. Cr. Păiușan, *Politica Patriarhilor României și „colaboraționismul” cu organele statului*, în *Analele Sighet*, vol. VII, p. 111-113).

politic clar inițiat de către P.C.R. la sugestia „fratelui mai mare”, el a venit, este adevărat, pe fondul unei dorințe mai vechi a Bisericii Ortodoxe de reintegrare a „oilor rătăcite”. Mai departe încep însă problemele, deoarece încă nu se poate stabili cât entuziasm a depus Biserica Ortodoxă în realizarea misiunii încredințate de către partid. Chiar și unii istorici procatolici au subliniat că ierarhii ortodocși au manifestat anumite reticențe față de un asemenea act de forță, care nu rezolva nimic într-un mod durabil.

Dosarul penal al profesorului Alexandru Filipașcu, greco-catolic „revenit” la ortodoxie în mod formal, ne arată care era atmosfera la Institutul Teologic Ortodox din Cluj, care înglobase și o parte a cadrelor didactice greco-catolice. Rezultă că atât timp cât nu se trecea la o manifestare deschisă, foștilor greco-catolici le era tolerată de către Nicolae Colan, arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, o activitate „underground” greco-catolică, acesta fiind conștient că majoritatea preoților greco-catolici trecuseră la ortodoxie formal, cazul lui Filipașcu fiind exemplar din acest punct de vedere. El chiar menționează în mod expres că patriarhul Justinian și mitropolitul Nicolae Bălan nu au avut nici o contribuție la actul de unire, acesta fiind inspirat de Partidul Comunist⁴⁵.

Ceea ce am dorit să semnalăm prin cele de mai sus este o nuanțare a imaginii de Biserică lipită strâns de aspirațiile partidului comunist, așa cum este acreditată de către anumiți istorici. Au existat curente de gândire alternativă care, chiar dacă au fost minore și cu un impact relativ mic, relevă totuși o căutare de soluții alternative în fața agresiunii comuniste. Ele aparțin unor ortodocși și credem că acest lucru arată că atunci când abordăm problema atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de statul comunist trebuie să avem în vedere persoanele și nu instituția ca atare. Greșelile unor ierarhi nu trebuie să impiețeze asupra BISERICII, care este veșnică. Afirmății precum cele lansate de Danciu Agenor nu credem că pot fi luate în discuție la modul serios.

⁴⁵ A.M.J., fond penal, dos. nr. 19.556, f. 68 nota informativă dată de sursa „Zamfir Pană”, din 19 septembrie 1950: „Unirea a făcut-o comuniștii, nu biserica ortodoxă, și nici Patriarhul Justinian. De aceea ea n-are să dureze, decât atât cât va dura și guvernarea comuniștilor”.

Aspecte din rezistența ierarhilor ortodocși

Principala critică care este adusă B.O.R. în perioada comunistă privește atitudinea ierarhiei acesteia, considerată excesiv de obedientă și care a acceptat cu ușurință colaborarea cu puterea comunistă. Se consideră că atitudinea nevertebrată a ierarhiei a influențat în mod decisiv atitudinea întregii Biserici, turma urmându-și cu fidelitate păstorii obedienți. Ori, acest lucru nu este adevărat, preoții simpli ignorând adesea semnalele oficiale date de ierarhie. Sub acest aspect al ierarhiei se poate constata cea mai spectaculoasă diferență între cultul ortodox și cultele romano și greco-catolic. Dacă în cazul ultimilor aproape toată ierarhia a fost arestată, mulți pierind în închisoare, în cazul ortodox acest lucru nu a existat. Acest lucru creează un serios handicap, când se discută meritele diferitelor culte în rezistența anticomunistă. Fără a minimaliza câtuși de puțin meritele ierarhilor martiri ai celorlalte culte, încercăm să oferim o interpretare a cazului ortodox care să depășească un pic tradiționala idee a supunerii tradiționale a B.O.R. față de stat, reală, dar care trebuie nuanțată.

Trebuie amintit că organizarea B.O.R. în anul 1948 dă seama de evoluția istorică îndelungată care începe cu Alexandru Ioan Cuza, de instrumentalizare a B.O.R. într-un simplu instrument al statului, tendință sprijinită din timp de factorii de putere și de intelectualitatea laică a epocii. Bisericii Ortodoxe Române i s-au retezat toate acele mijloace prin care se putea manifesta ca o voce distinctă în spațiul social românesc. Perioada interbelică a fost un moment important de renaștere spirituală în care numeroși membrii ai Bisericii au cerut o mai mare libertate față de stat. În acest sens trebuie interpretate lupta împotriva concordatului din 1927, nu ca o încercare de stopare a influenței catolice, ci mai mult ca o dorință a B.O.R. de a căpăta o libertate de mișcare similară Bisericii patronate de Vatican⁴⁶. Timpul scurt nu a permis însă o realizare a acestor planuri, puterea comunistă găsim o Biserică Ortodoxă slabă aflată încă în căutarea identității. De aceea și ținând cont de faptul că era Biserică majoritară, puterea comunistă a dorit instrumentalizarea acesteia în folosul ei, deoarece era conștientă că nu era deloc ușor să smulgi brusc sentimentul religios din sufletul poporului. Relația dintre statul comunist și

⁴⁶ O lucrare cu privire la această chestiune V. Anania, *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, București, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., 1993; vezi și N. Runcan, *Premise istorice ale catolicismului în România interbelică*, Constanța, Ed. Europolis, 1998.

Biserica Ortodoxă a luat cel puțin, aparent, formele unui pact prin care, în schimbul sprijinirii puterii comuniste, B.O.R. ar fi primit în schimb dreptul de a-și exercita liber cultul. Cel puțin teoretic, Bisericii îi erau cenzurate manifestările temporale, nefiindu-i afectate aspectele strict religioase. În cazul Bisericilor catolice se intervenea cu brutalitate în însăși dogma acestora (primatul papal)⁴⁷, ceea ce însemna modificarea fundamentului acesteia. În acest sens este cât se poate de firească reacția ierarhilor acestor culte în condițiile radicalismului cerințelor puterii comuniste. Trebuie amintit că în cazul Bisericii Ortodoxe din Bizanț, dar și mai târziu, de câte ori a fost pusă în discuție dogma reprezentanții clerului s-a revoltat. În schimb au fost mult mai flexibili în ceea ce privește aspecte de ordin politic, ajungându-se de multe ori la un aranjament. Un asemenea aranjament a fost făcut și de P.C.R. cu noul patriarh Justinian, sprijinit de acesta, aranjament care reprezintă în mod evident un regres față de situația anterioară. Această opțiune a fost criticată cu asprime, mai ales de diaspora care l-a considerat pe Justinian un trădător. Evident, se poate discuta dacă ceea ce a ales să facă avea alternativă sau nu. Ceea ce vrem să arătăm noi aici este că odată stabilite cadrele colaborării cu statul comunist, Justinian a încercat din toate puterile să mențină cadrul inițial și să evite noi abuzuri ale puterii comuniste. În acest sens din documentele Securității rezultă că a fost un partener incomod pe care Securitatea a încercat chiar să-l înlăture.

Singurul document care demonstrează o atitudine ostilă a Patriarhului Justinian față de regimul comunist era cel publicat în Cartea Albă a Securității, vol. II, p. 172, în care patriarhul își exprima credința că comunismul nu va dura mai mult de 50 de ani. Numai pe acest document s-ar putea interpreta că aceasta a fost o răbufnire singulară a „patriarhului roșu”. Iată câteva documente care arată conștiința ierarhilor ortodocși în fața situației care se aflau și atitudinea patriarhului Justinian în fața încercărilor puterii comuniste de a modifica statu-quo-ul și de a impune Bisericii noi cedări.

Un exemplu deosebit este dat de analiza lui Antim Nica, episcop vicar patriarhal, care face o radiografie completă asupra situației Bisericii. El afirmă „că Biserica trece prin momente destul de dificile și că se cere o abilitate și o diplomatie extraordinară pentru

⁴⁷ Date despre păstrarea Bisericii Catolice în România, dar fără conducerea papală vezi în S. Guinle-Lorinet, *op. cit.*, p. 64.

a face față tuturor cerințelor de ordin politic», «că slujbele solemne cu episcop sunt considerate și privite defavorabil de stăpânirea lumească», «că lumea inteligentă și credincioasă își dă seama de poziția actuală a Bisericii și înțelege toate restricțiile la care este supusă».

Ca să pătrundă mai adânc în conținutul adevărat al părerilor episcopului, sursa a încercat să aducă «elogii» conducerii Bisericii, care cu toată propaganda antireligioasă a reușit să mențină bisericile deschise, la care ANTIM a răspuns «că meritele acestea se bazează pe mari sacrificii», «că Biserica a trebuit să cedeze complet pozițiile ei ce le-a avut și să se înregistreze în opera de sprijinire a unui regim ce luptă pentru distrugerea ei», «că clerul de astăzi duce o dublă existență, pe de o parte vorbește de Hristos și de Evanghelie și pe de altă parte se roagă pentru mântuirea dușmanilor săi și ai lui Hristos», «că are însă convingerea că sentimentul religios trăiește astăzi mai intens în oameni de cum trăia înainte», «că Biserica creștină ca să poată exista trebuie să evadeze din sistemul dogmatic în care a trăit și să fie mai elastică», «că e nevoie de multă înțelepciune și tăcere, fiindcă nu i-ar conveni nici unei stăpâniri atee să intre în război cu sentimentul religios al popoarelor datorită faptului că nu se poate preciza cine va fi învingătorul», «că istoria este plină de exemple când în luptele religioase aproape întotdeauna religia a învins și că un sistem mondial religios cu o existență de 2000 de ani nu poate fi distrus cu ușurință».

ANTIM a continuat «că i se pare că și comunismul s-a convins de aceste adevăruri, fiindcă caută să limiteze sfera de activitate a Bisericii și s-o dirijeze pe un alt făgaș decât cel inițial, adică s-o facă aparent colaboratoare, dar nu îndrăznește să treacă la desființarea ei», «că a încercat Stalin în 1930 să dărâme și să transforme bisericile în hambar, să deporteze pe preoți în Krikovka, dar până la urmă a revenit asupra măsurii, deoarece conflictul religios făcea imposibilă înfăptuirea colhozurilor»⁴⁸ și „că astăzi viața spirituală a dispărut; că materialismul a covârșit toate și că toată civilizația aparentă nu este decât un mare regres moral și spiritual în care omul nu are altceva de făcut decât să mănânce și să muncească, să asculte și să facă propagandă, pentru o idee al cărei adevăr nu se vrea confirmat de realitate și pe care nu-l simpatizează, dar pe care îl tolerează forțat»⁴⁹.

⁴⁸ A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 263-265.

⁴⁹ A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 257, notă informativă din 16 aprilie 1962.

Un document foarte interesant este cel în care patriarhul Justinian are o atitudine extrem de critică față de situația Bisericii din Basarabia. „De o vreme încoace, e bântuit de rele gânduri patriarhul. E supărat foc pe toată lumea și ar vrea să facă totul așa cum a făcut acum 10 ani, fără nici o împotrivire. Când vede că se lovește de împotriviri, vorbește fără măsură și zice că se retrage din scaun. Își tot face bilanțul activității și se vaită că i se năruie opera.

Vorbind deunăzi în prezența lui Justin, a lui Firmilian și a sa (Antim) [Nica], patriarhul spunea niște lucruri atât de necontrolate, încât toți înghețaseră.

Astfel, zicea că el a discutat cu Alexei [patriarhul Moscovei și întregii Rusii - n.n.] și cu Carpov (fostul președinte al Comitetului de Culte la Moscova) chestia Basarabiei și le-a spus că Biserica rusă duce acțiune de deznaționalizare a românilor din Basarabia, fiindcă nu-i lasă să folosească limba română în Biserică, ci numai cea slavo-rusă. Le-a mai spus că el va ridica problema aceasta în for interortodox, căci se procedează necanonic. Carpov care asculta atent, l-a felicitat în mod discret printr-o strângere de mână pe la spate.

Trecând apoi în grădina mănăstirii Antim, și acolo fiind de față și episcopul vicar Teoctist [Arăpașu], episcopul Antim [Nica] a continuat:

Pe patriarh l-a intrigat și l-a preocupat chestiunea Bisericii din Basarabia, fiindcă a primit scrisori de acolo și chiar o telegramă din partea arhimandritului Varlaam Chiriță, prin care acesta declara că nu este canonică jurisdicția lui Alexei asupra Bisericii din Basarabia și cerea ca el să fie primit sub jurisdicția lui Justinian.

Aceeași telegramă o trimisese Chiriță și lui Alexei. Ca urmare, Alexei l-a socotit ieșit din clerul Bisericii ruse și nu i-a mai dat nici o ascultare, iar după aceea a ajuns mai rău⁵⁰.

Decretul 410/1959 a produs ample tulburări în rândul Bisericii. Desființarea multor mănăstiri și instituirea de criterii extrem de restrictive pentru intrarea în monahism a stârnit reacția Patriarhului Justinian, care prin diferite mijloace a încercat să salveze cât mai multe dintre lăcașurile monahale. Astfel „În ziua de 14 octombrie, patriarhul a vizitat mănăstirea Ciorogârla. El a venit la Ciorogârla ca să ia parte la slujbă și în același timp să încurajeze călugărițele care au mai rămas în această mănăstire, ca să nu părăsească mănăstirea. La

⁵⁰ *Ibidem*, f. 274-277.

întoarcere spre București, patriarhul a spus sursei: «Când în țară nu va mai rămâne nici o mănăstire, atunci voi desființa și eu Ciorogârla și Ghighiu. Aceste două mănăstiri trebuie să rămână în ființă. Trebuie să avem și aici câteva mănăstiri frumoase, bine organizate, ca să am ce arăta și eu străinilor când ne vizitează țara. N-am ce arăta la Pasărea și la Țigănești, care sunt ca niște sate fără frumusețe. Dacă Departamentul Cultelor nu este în stare să rezolve această problemă, mă voi duce la primul-ministru și-l voi aduce aici. Să vadă și el ce am făcut noi și de ce cerem ca să fie mănăstire la Ciorogârla. Dacă mitropolia Moldovei are dreptul să-și mențină 4 mănăstiri mari și diferite schituri, eu am dreptul să am până la 10 mănăstiri. Eparhia mea este mai mare, eu am doi episcopi vicari și am și un număr mai mare de credincioși. Vom fixa numărul călugărițelor pentru mănăstirile ce voi cere să ne dea autorizație. La Pasărea și Țigănești vom fixa câte 120 de călugărițe. La Ciorogârla și la Ghighiu vom fixa câte 60 de călugărițe, iar la Susana 50 de călugărițe. De la Pasărea vom aduce la Ciorogârla, iar de la Țigănești și Zamfira vom duce la Ghighiu. Voi obliga ca cei de la Cernica să lucreze cu atelajele lor - mașini - pământul de la Pasărea, iar cei de la Căldărușani să lucreze cu mașinile lor pământul de la Țigănești și Ghighiu»⁵¹. Alte surse ne confirmă diplomația de care a dat dovadă Patriarhul Justinian în chestiunea monahală din R.P.R. într-o notă informativă din 12 august 1960: „În primul rând trebuie să părăsească mănăstirile cei care au făcut cereri de plecare, au primit ajutoare, dar totuși sunt încă în mănăstiri. După aceasta trebuie să plece toți aceia care n-au vârsta legală și n-au studii corespunzătoare (...).

Patriarhul stă însă pe aceeași poziție în legătură cu tineretul din mănăstiri care are școala monahală. Ori de câte ori are ocazie, asigură și încurajează pe călugărițele tinere, cu școli monahale sau seminar, să stea în mănăstiri că are el grijă de ele. Așa i-a spus călugăriței Heruvima Pica, de la mănăstirea Țigănești, absolventă a seminarului de la Horezu: «Să stați liniștite acolo. Am eu grijă de voi. Chiar dacă vin unii și încearcă să vă tulbure, nu le dați nici un fel de ascultare»⁵².

⁵¹ *Ibidem*, f. 130-131.

⁵² A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 132; Tot despre problema desființării mănăstirii Hurez este și ultima parte din nota informativă, datată 20 octombrie 1961: „(...) *La mănăstirea Hurezi - Vâlcea, e mare confuzie. Departamentul Cultelor dorește desființarea dreptului de stavropighie patriarhală și trecerea mănăstirii în patrimoniul episcopiei*

Documentele studiate ne conturează imaginea unei situații apropiată de ceea ce s-a petrecut în cadrul relațiilor dintre sultanul otoman și patriarhul de Constantinopol: o înțelegere tacită între cele două puteri dintre care prima a avut permanent tendința să încalce hotarul celeilalte. Acceptând anumite compromisuri printre care credea că salvează fundamentele Bisericii Ortodoxe, Patriarhul Justinian s-a văzut confruntat pe parcursul îndelungatei sale păstoriri cu încălcări repetate ale statu-quo-ului stabilit inițial. Spre cinstea lui, el s-a opus, după cum s-a văzut, unor noi limitări ale drepturilor Bisericii. Și rezistența Bisericii la nivel înalt a căpătat înfățișarea sinuoasă a rezistenței creștinilor din Imperiul otoman, neexistând o confruntare directă pe baza principiilor de drept. Soluția puterii comuniste a fost și ea tipic otomană: promovarea în fruntea ierarhiei a unor oameni mult mai flexibili. Patriarhul Justinian a murit din cauza supărării provocate de demolarea Bisericii Enei. Patriarhul Justin, calificat în unele cercuri eclesiastice drept politrucul comuniștilor, a fost mult mai elastic decât Justinian, fiind dispus la mai multe compromisuri. Dar și el a avut o limită în fața presiunilor comuniste, peste care nu a putut trece. După cum se vehiculează în unele cercuri bisericești, moartea i s-ar fi tras și lui de la supărarea provocată de intenția lui Nicolae Ceaușescu de a demola mai multe biserici din București. Evenimentele din 1989 a rezolvat din exterior o situație ce părea tot mai compromisă. Din documentele cercetate rezultă că ierarhii ortodocși din 1948 considerau instaurarea comunismului ca foarte scurtă, iar compromisurile făcute erau de moment. În cei 50 de ani de comunism s-a intrat într-o spirală a compromisurilor care au limitat tot mai mult rezistența Bisericii. Ceea ce nouă ne pare o atitudine realistă în condițiile cumplite ale anilor '50, ridică semne de întrebare în anii '80, când tot sistemul comunist scârțâia din toate încheieturile.

Comunismul a reprezentat cea mai grea perioadă din istoria B.O.R. Ea în primul rând trebuie luată ca prilej de învățătură din care Biserica să tragă concluzii necesare, să-și precizeze mai bine scopurile în societatea românească și să-și creeze mijloacele pentru a și le îndeplini.

Râmnicului Vâlci, [iar] patriarhul nu vrea să renunța la acest drept. În mănăstire domnește părerea că această trecere e tot una cu desființarea mănăstirii. Ca urmare, stareța mănăstirii a venit la București pentru lămuriri de la patriarh” (Ibidem, f. 268).

Raluca VASILESCU

Arbitrariul justiției comuniste: cazul Episcopului Dr. Ioan Scheffler

Primii ani de la instaurarea „democrației populare” la cârma țării, au fost caracterizați de înlăturarea sistematică a celor considerați „dușmanii poporului”. Creându-și cadrul legal propice, cei de la putere au trecut la judecarea celor vinovați de dezastrul țării, precum și a „dușmanului de clasă”.

În cele ce urmează, ne propunem să supunem atenției un studiu de caz ce se centrează pe ideea de ingerință a puterii politice în procesele comuniste din anii cincizeci. Este vorba despre episcopul dr. Scheffler Ioan, născut la 29 octombrie 1887 în comuna Cămin, Regiunea Baia Mare, doctor în teologie și drept canonic. A fost numit în 1942 episcop de Satu-Mare și, ca efect al Constituției maghiare, avea calitatea de senator în Parlamentul de la Budapesta. După eliberarea Ardealului de Nord, dr. Scheffler continuă să-și exercite autoritatea asupra întregii sale eparhii care cuprindea, în afară de teritoriile din Transilvania și parohii în Ungaria și Ucraina Subcarpatică (Beregran, Munkan, Ungvar). Însă, trebuie amintit că el se afla sub directivele primatului ungar Mindszenthî care era considerat conducătorul spiritual al reacțiunii maghiare, motiv suficient pentru ca acțiunile sale să se găsească în atenția serviciilor de securitate.

În anul 1948, în primăvară, episcopii de toate cultele au fost chemați la București pentru a depune jurământul la noua Constituție, fapt ce semnifică implicit și o confirmare a lor în funcții. Cu toate acestea, în septembrie același an, dr. Scheffler primește o telegramă de la Ministerul Cultelor prin care este informat despre desființarea eparhiei sale și încetarea oficiului de episcop, această decizie făcând

parte din politica puterii¹ de restrângere a numărului de eparhii romano-catolice. Însă, potrivit dreptului bisericesc romano-catolic, dr. Scheffler trebuia să primească și de la Sfântul Scaun un ordin oficial privind reprimarea sa. Drept pentru care exercită în fapt atribuțiile ce decurg din calitatea de episcop și după înștiințarea primită de la Ministerul Cultelor. Din acest motiv, activitatea de urmărire a sa de către organele de securitate se intensifică, astfel încât în cursul anului 1948 dr. Scheffler este „invitat” la Serviciul de Securitate Satu-Mare, unde „i s-a pus în vedere că nu mai poate să emită nici un fel de circulare”, ordine sau dispoziții bisericești.

În anul 1949 supravegherea lui Scheffler Ioan ia amploare. Ca efect al acesteia, la data de 5 mai 1949, secretarul său Bogdanfy Constantin este arestat. Din declarația lui din 11 mai 1949² reiese că în problema greco-catolică, dr. Scheffler a dat îndrumare verbală preoților din subordinea Episcopiei romano-catolice de Satu-Mare ca: „să stea în ajutor în toate acelor preoți greco-catolici care n-au aderat la religia ortodoxă”, motiv suficient pentru reținerea episcopului. La data de 24 mai 1950: „pe la orele 8.30 a sosit la Satu-Mare tov. delegat al D.G.S.P.-ului cu o mașină ridicând pe fostul Episcop Scheffler Ioan din Satu-Mare întrucât acesta a fost anunțat mai înainte că este chemat la Ministerul Cultelor”³. În realitate dr. Scheffler a fost dus la Mănăstirea franciscană din Baia de Criș, fixându-i-se acolo domiciliu obligatoriu.

Perioada petrecută aici (mai 1950 - 10 martie 1952), este lipsită de evenimente care să intereseze organele de Securitate. Totuși, cei trei ani de anchetă la care a fost supus Bogdanfy, au condus inevitabil la strângerea unor probe⁴ care au avut ca urmare: „reținerea și aducerea lui Scheffler la D.G.S.S. pentru cercetări.”⁵

¹ Este vorba despre denunțarea concordatului cu Vaticanul de către statul român (17 iulie 1948), preluarea școlilor catolice de către stat și reducerea scaunelor episcopale de la 6 la 2 (8 septembrie 1948).

² A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 18.340, vol. III, f. 224.

³ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 18.340, vol. II, f. 69.

⁴ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 18.340, Referat, vol. III, f. 141: „din declarațiile lui Bogdanfy rezultă clar că Episcopia romano-catolică din Satu-Mare a desfășurat o activitate de spionaj la fel de vastă ca și cea din Timișoara”.

⁵ *Ibidem*, f. 368: „Scheffler Ioan a fost reținut la data de 9 Martie 1952, în baza materialului informativ care-l arată că începând din anul 1945 a furnizat

Informațiile pe care dr. Scheffler le-a primit de la preoții din eparhia sa au constituit de fapt capete de acuzare pentru infracțiunea de „înlaltă trădare”. Aceste date erau culese din întreg teritoriul Episcopiei de Satu-Mare, ce se întindea în Ucraina Subcarpatică - U.R.S.S., R.P.Ungară și Regiunea Baia Mare din R.P.R. Ele erau adunate ca urmare a însărcinării primite încă din 1945 din partea Nunțiului Papal Andrea Cassulo, și urmau să fie trimise Vaticanului. În 1946, la Nunțiatura Papală din București este numit nunțul Gerard Patric O’Hara, acesta menținând ordinul de a se aduna date din toate domeniile vieții publice.

Interogatoriile întocmite în urma cercetării episcopului Scheffler și a lui Bogdanfy reflectă intenția anchetatorilor de a interpreta tendențios orice afirmație.

În ziua de 31 martie 1952 dr. Scheffler a fost supus la trei interogatorii, în care a expus activitatea sa dinaintea de 23 August 1944, activitatea desfășurată în parohiile din Ungaria după 23 August și activitatea desfășurată în legătură cu cele 40 de parohii din Ucraina Subcarpatică. Următoarele interogatorii fixează, deja, faptele care vor constitui capăt de acuzare. Astfel, prezintă interes deosebit Procesul Verbal de Interogatoriu din 2 aprilie 1952, început la ora 9.10 și terminat la ora 13.50. Dr. Scheffler relatează că a început să trimită informații la Nunțiatura Papală din București în 1945 din însărcinarea Nunțiului Papal Andrea Cassulo. Întrebările anchetatorilor devin tendențioase:

„Întrebare: Ce ați discutat cu Nunțul Papal când v-a însărcinat să culegeți și să-i transmiteți informațiile?

Răspuns: Nunțul Andrea Cassulo mi-a spus că trebuie să-i dau informații suplimentare, în afară de cele ce se cereau de către Vatican din 5 în 5 ani printr-un chestionar. (...) El mi-a spus ca să-i trimit imediat ce se vor întâmpla lucruri deosebite, informații și lui la Nunțiatură, fiindcă Sfântul Scaun trebuie să fie informat la timp”.

Astfel aflăm că informațiile furnizate de dr. Scheffler ca urmare a însărcinării primite de la superiorii săi, proveneau de la preoții și călugărițele aflați în subordine. În ce privește datele din Ucraina Subcarpatică, acestea au fost culese personal de dr. Scheffler cu ocazia vizitei sale acolo, în 1945. Însă, după 1946, ca urmare a închiderii

Nunțiaturii Papale din București, informații cu caracter politic, economic și social”.

granițelor în această regiune, informațiile veneau prin scrisori trimise de Pasztor Francisc, vicarul din Berekszasz.

În ce privește natura acestor informații cităm din Procesul Verbal de Interogatoriu (vol. I, f. 96):

„Am furnizat informații Nunțiatului Papale din 1945 până în anul 1950 din domeniul economic, politic, social și militar (...)”. Acestea se refereau la preoții arestați și eliberați, la faptul că școlile și internatele catolice au fost desființate de către autoritățile de stat, la naționalizarea unor clădiri, la confiscarea averii chiaburilor și arestarea acestora, la munca voluntară organizată în zilele de sărbătoare religioasă, la măsurile luate de guvern cu privire la desființarea învățământului religios din școli și măsurile luate de Episcopie în vederea educării tineretului în spirit religios, la numărul credincioșilor romano-catolici care au fost în slujba regimului fascist iar ca urmare au fost arestați de către autoritățile statului, la eliberarea călugărițelor din școli, la preoții greco-catolici netrecuți la ortodoxie și despre activitatea lor și nu în ultimul rând, la ocuparea de către o unitate militară sovietică a clădirii parohiei de Satu-Mare. În privința informațiilor primite prin scrisori din Ucraina Subcarpatică, acestea aveau un conținut similar, referindu-se la reținerile făcute de autoritățile sovietice asupra elementelor catolice, la persoanele urmărite de aceste autorități care au fugit în Cehoslovacia, la desființarea învățământului religios în școli, la desființarea internatelor catolice etc.

Toate aceste date sunt considerate de anchetă „activitate antidemocratică”. Linia urmărită de anchetatori de aici înainte este aceea de a-l face pe dr. Scheffler să recunoască conotația pe care ei o dau faptelor menționate mai sus. Procesul Verbal de Interogatoriu din data de 2 aprilie 1952 este elocvent în acest sens. De la întrebări de genul: „Ce activitate antidemocratică ați desfășurat începând cu anul 1945”, se ajunge la: „Ancheta vă cere să arătați în mod concret dacă ați făcut sau nu spionaj?”. Răspunsul la această întrebare fiind concludent în privința modului de desfășurare a cercetărilor: „Recunosc că am făcut spionaj în favoarea Vaticanului însă menționez că fără intenția mea”.

Recunoașterea faptelor în interpretarea mai sus arătată face din dr. Scheffler un condamnat sigur. Se insistă asupra modului cum scrisorile din Ucraina Subcarpatică ajungeau la Episcopie, fapt ce duce la arestarea, în vederea cercetării, a lui Krafcsik Alexandru,

administratorul bisericii din Sighet, care asigura corespondența dintre Scheffler și protopopul Molnar Carol ce era responsabil de parohiile din Ucraina Subcarpatică. Din aceleași motive, odată cu Krafcsik Alexandru sunt ridicați și numiți: Sipos Francisc și Szemes Francisc, ambii preoți ajutori la biserica din Sighet.

După arestarea și anchetarea tuturor suspectilor, se procedează la confruntare⁶, deoarece se constatare că există unele nepotriviri între declarațiile celor reținuți. Confruntările sunt însă simple formalități prin care cei cercetați recunosc toate capetele de acuzare.

Ca urmare a acestor mărturisiri totale, se întocmește la data de 15 august 1952 un „Referat”⁷ prin care se propune: „Trimiterea în justiție a numiților Scheffler Ioan, Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc, Sipos Francisc și Krafcsik Alexandru, pentru activitatea de spionaj desfășurată în favoarea Vaticanului”.

Din momentul reținerii și până la întocmirea Rechizitoriului (martie 1953) în scopul trimiterii în judecată, inculpații sunt ținuti în stare de arest la Penitenciarul Jilava. Aici, la data de 6 decembrie 1952 a decedat, la infirmerie, în urma unei sincope cardiace, Episcopul dr. Scheffler Ioan. Deși conducerea penitenciarului a informat D.G.S.P.-ul despre decesul survenit, totuși, nici la data întocmirii rechizitoriului și nici în prima zi de judecată, nu se aflase despre moartea dr. Scheffler⁸. Aceste evenimente au fost posibile datorită conjuncturii existente în acea perioadă. Astfel, protestele Vaticanului față de atitudinea luată de conducerea R.P.R. în cazul Bisericii Romano-Catolice au avut ca efect o dură replică la nivel politic. În ședința secretariatului C.C. al P.M.R. din 20 octombrie 1948, Nunțiatuara Papală a fost acuzată că „este agentură a imperialismului american care dorește să provoace statul și poporul român”⁹. La următoarele ședințe s-a pus în discuție problema romano-catolică, stabilindu-se o serie de măsuri. Astfel, Ana Pauker considera că trebuie: „să găsim elemente pentru a rupe relațiile cu Papa pe baza unor infracțiuni de drept comun pe care popii catolici să le săvârșescă – trafic de

⁶ A.M.J., Direcția Instanțelor Militare, Fond Penal, dosar nr. 18.340, Proces Verbal de Confruntare, vol. I, f. 116-117.

⁷ *Ibidem*, Referat, vol. III, f. 368.

⁸ *Ibidem*, Rechizitoriu, vol. I, f. 237.

⁹ L. Grigorescu, *Politica de laicizare a slujitorilor bisericii și a credincioșilor*, f. 105-109.

valută”¹⁰. Măsurile propuse au fost în sensul „(...) izolării vârfurilor catolicismului dușmănos regimului nostru prin demascarea imoralităților, a infracțiunilor de drept comun și a legăturilor trădătoare existente cu cercurile imperialiste care îi susțin moral și material”¹¹.

Efectele acestor măsuri dictate la nivel de politică de stat nu au întârziat să apară. Pe lângă procesul episcopului Scheffler, care ni s-a părut elocvent, amintim și despre procesul din iunie 1950 intentat chiar reprezentanților diplomați ai Vaticanului și care s-a soldat cu expulzarea acestora, precum și despre Dosarul lotului preoților catolici – Baltazier care a fost judecat de către Tribunalul Militar Teritorial Oradea în ianuarie 1953.

În ce privește judecata propriu-zisă, aceasta cuprinde suficiente indicii pentru a considera că este vorba despre un proces comandat politic.

Un prim argument se găsește în Rechizitoriu, de unde aflăm că: „Procesul bandei de spioni și trădători, care a avut loc în iunie 1950, în țara noastră, a demascat și arătat în parte, rolul de spioni ai foștilor reprezentanți ai Vaticanului din R.P.R., care folosind situația lor diplomatică, au încercat să se amestece în treburile interne ale țării noastre. (...)”

Învinuții Scheffler Ioan, Bogdanfy Constantin, Sipos Francisc, Szemes Francisc și Krafcsik Alexandru, au avut demnități importante în ierarhia Bisericii Romano-Catolice din R.P.R., și în ura lor împotriva poporului muncitor s-au pus în slujba imperialismului (...)”.

Al doilea argument în sprijinul ideii enunțate mai sus se găsește atât în Rechizitoriu cât și în sentința pronunțată de Tribunalul Militar Oradea (vol. I, f. 267). Este vorba despre probele pe care se bazează atât acuzarea, cât și instanța când motivează hotărârea luată. Ele constau numai și numai din declarațiile și confruntările celor arestați. Nu există martori sau măcar înscrisuri care să infirme sau să susțină afirmațiile din interogatorii.

În al treilea rând este vorba despre sentința pronunțată de către Tribunalul Militar Oradea. Prin aceasta numiții Bogdanfy Constantin, Krafcsik Alexandru și Szemes Francisc sunt găsiți vinovați pentru infracțiunea de complicitate la înaltă trădare, iar Sipos Francisc este

¹⁰ L. Grigorescu, *op. cit.*

¹¹ *Ibidem.*

condamnat pentru săvârșirea infracțiunii de omisiune de denunț. Pentru că moartea dr. Scheffler a survenit anterior începerii procesului, în cazul său s-a dispus încetarea urmăririi penale.

Vom demonstra în cele ce urmează erorile cuprinse în hotărârea de judecată pe baza căror a fost posibilă condamnarea celor arătați mai sus.

Astfel, în motivarea hotărârii sale, instanța ar fi trebuit să arate în fapt și în drept temeiurile pentru care consideră că a existat crima de înaltă trădare pentru ca apoi, arătând că inculpații de mai sus au ajutat în anumite moduri la comiterea infracțiunii de înaltă trădare, să ajungă la concluzia că sunt vinovați de complicitate la săvârșirea acestei fapte penale. Altfel spus, nu se poate conchide la existența complicității, cât timp nu s-a stabilit fapta principală delictuoasă și cât timp nu s-a demonstrat că această faptă întrunește elementele infracțiunii de înaltă trădare.

În cazul nostru, Tribunalul Militar Oradea, în sentința pronunțată, analizează elementele complicității la înaltă trădare, însă omite să analizeze elementele înaltei trădări înseși; încearcă să arate că acuzații Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc și Krafcsik Alexandru sunt complici, însă „uită” să arate temeiurile pentru care dr. Scheffler este autorul principal.

Vom cerceta în continuare care sunt actele pentru care dr. Scheffler a fost considerat trădător și dacă aceste acte sunt de natura celor prevăzute de art. 191 C.P.¹², la care se referă instanța.

Potrivit articolului de mai sus elementele constitutive ale infracțiunii de înaltă trădare sunt:

- calitatea de cetățean român;
- o activitate constând din procurarea, transmiterea, comunicarea, publicarea sau reproducerea de planuri, scripte, documente diplomatice, schițe, desene, fotografii etc. secrete;
- procurarea, transmiterea etc. informațiilor prevăzute mai sus trebuie să fie făcută în favoarea inamicului sau a agenților acestuia, ori unei puteri străine, ori agenților acesteia;
- toată această activitate trebuie să se facă în mod intenționat, autorul infracțiunii urmărind producerea rezultatului prevăzut în Codul Penal și anume afectarea siguranței naționale.

¹² Este vorba despre Codul Penal din 1948.

Comparând declarațiile lui dr. Scheffler cu elementele pe care această infracțiune le presupune, ajungem la concluzia că înalta trădare nu se săvârșește prin divulgarea de simple informații, chiar dacă acestea se referă la domeniul economic social sau politic. Este necesar ca aceste comunicări să privească planurile, scriptele sau documentele la care se referă art. 191 C.p. Rezultă că aceste documente arătate în textul de lege trebuie în primul rând să fie secrete iar în al doilea rând să fie referitoare la apărarea teritoriului, siguranța statului, mobilizarea și concentrarea armatei etc.

Or în sentință, deși nu se arată cu precizie faptele reținute în sarcina acuzatului Scheffler, indirect rezultă că se impută acestuia că a comunicat Nunțiatarii informații privind:

- munca voluntară în zile de sărbătoare religioasă;
- arestarea preoților romano-catolici;
- desființarea cursurilor de religie din școli;
- exproprierea chiaburilor.

Nici una dintre aceste date nu privește siguranța statului, apărarea teritoriului, mobilizarea sau concentrarea armatei etc. Și aceasta pentru că prin noțiunea de informații privind siguranța statului se înțelege ansamblul de măsuri care vizează asigurarea ordinii în stat, forma de guvernământ, persoanele cu înaltă răspundere în cadrul instituțiilor de stat. Deci doar prin încălcarea prevederilor art. 191 C.p. faptele imputate dr. Scheffler au fost considerate ca întrunind elementele constitutive ale infracțiunii de înaltă trădare. Pe cale de consecință, Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc și Krafcsik Alexandru au fost condamnați pe nedrept.

În ce privește pe Sipos Francisc, condamnat pentru infracțiunea de omisiune de denunț prevăzută de art.228 C.p. coroborat cu art. 1, alin. 3 C.p., vom arăta că și aici s-a făcut o aplicare greșită a textului de lege. Legiuitorul a sancționat explicit în acest articol fapta de nedenunțare în caz de complot și implicit și pe cea de înaltă trădare. Am făcut această precizare pentru a arăta că în acest caz nu se poate face aplicarea art. 1, alin. 3 C.p. care prevede instituția analogiei, introdusă în legislația noastră în 1949 după model sovietic. Ea presupune că faptele considerate ca periculoase pentru societate pot fi pedepsite și atunci când nu sunt expres prevăzute de lege ca infracțiuni dar sunt similare cu unele fapte prevăzute ca infracțiuni în textele legale. În consecință, din chiar definiția analogiei, rezultă că ea nu se poate aplica decât în ipoteza în care legiuitorul nu a reglementat în

mod special această materie. Pe de altă parte, nefiind demonstrată infracțiunea de înaltă trădare reținută în sarcina lui Scheffler, nu se poate reține nici omisiunea de denunțare din moment ce nu s-a săvârșit fapta pe care legea te obligă să o denunți.

Cu toate anomaliile judiciare sesizate mai sus, neținându-se seama de argumentele apărării, Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc și Krafscik Alexandru au fost condamnați pentru complicitate la înaltă trădare, la o pedeapsă 12, 6 respectiv 7 ani de muncă silnică, iar Sipos Francisc a fost condamnat pentru omisiune de nedenunțare la doi ani de închisoare corecțională.

Cei patru au făcut recurs; acesta a ajuns pe rol și a fost admis în principiu la data de 25 august 1953. Prin Decizia Tribunalului Militar pentru M.S.S. se dispune casarea hotărârii primei instanțe și trimiterea cauzei spre rejudecare.

Reiese foarte clar, că dacă nu ar fi existat presiunea politică, nici o instanță nu ar fi putut pronunța o asemenea hotărâre de condamnare dată cu nesocotirea celor mai elementare principii de drept.

Laura STANCU
Liviu BURLACU

Organizația de rezistență „Paragină” în atenția Securității

Existența Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității oferă posibilitatea studierii unor subiecte sensibile ale istoriei poporului român din ultimele cinci decenii. Valorificând fondul arhivistic al instituției, ne propunem ca prin lucrarea de față, să analizăm un caz al Mișcării Naționale de Rezistență anticomunistă din Munții Vrancei.

Conform periodizării referitoare la rezistența armată anticomunistă din România, din studiul elaborat de cercetătorul Adrian Brișcă¹, putem reține o primă apariție a grupurilor de rezistență în intervalul 1944-1947 cu un caracter antisovietic, iar o a doua, a celor apărute după 1947, cu un caracter anticomunist.

Pentru a înțelege factorii care au dus la alcătuirea „grupului Paragină” din Vrancea, considerăm necesară o scurtă prezentare a societății românești în intervalul de timp 1945-1948 când, într-o primă fază, Partidul Comunist Român reușește să mențină fațada unui regim democratic. Începând cu anul 1948 însă, guvernul începe procesul de naționalizare ceea ce determină apariția unui curent de neîncredere, în opinia publică românească. Naționalizările succed o campanie ce viza eliminarea partidelor istorice, adepții acestora fiind urmăriți, persecutați, condamnați. Inevitabil, față de aceste acțiuni, la nivelul unei părți a societății românești se cristalizează ideea de salvare care nu putea veni decât din partea Occidentului, sintetizată în formula „vin americanii”.

Credința, iar pentru unii români convingerea, că salvarea va veni din partea americanilor, a fost alimentată și de conflictul Tito-

¹ Adrian Brișcă, *Rezistența armată anticomunistă din România, 1944-1962*, în *Arhivele totalitarismului*, nr. 1-2/1999, p. 42-67.

Stalin. La momentul respectiv se credea că Stalin va interveni militar în Iugoslavia, iar calea trupelor rusești care vor trece prin România, va fi prin zona Vrancei.

Considerând că Occidentul va lua poziție față de această situație declanșând un conflict militar ruso-anglo-american, în România se organizează grupări de rezistență care ar fi urmat să acționeze în spatele liniilor rusești, sub forma luptei de gherilă² în vederea răsturnării guvernului comunist.

Urmărind acest scop, Ion Paragină, fost legionar, se retrage în zona natală și organizează împreună cu alți localnici, un grup de rezistență anticomunistă. Pe lângă scopul mai sus menționat, un obiectiv secundar urmărit de conducător a fost asigurarea continuității spiritului legionar, acest aspect desprinzându-se atât din declarațiile sale date în timpul anchetei, din forma de organizare a grupului, cât și din modul de desfășurare a ședințelor acestuia³.

În memoriile sale, Ion Paragină mărturisește că prin organizarea acestei mișcări își propusese „să mențină în Vrancea un spirit de frondă împotriva comunizării și menținerea făcliei până la marea insurecție”⁴. Membrii organizației se considerau „un tot unitar anticomunist”. Cum guvernul comunist a hotărât în martie 1949 să declanșeze campania de colectivizare a agriculturii, am putea spune că apariția grupului de rezistență Paragină se explică și prin dorința partizanilor de a proteja drepturile țăranilor vrânceni asupra pământului moștenit, prin hrisov, de la Ștefan cel Mare⁵.

Membrii fondatori ai grupului au fost: Ion Paragină, Cristea Paragină, Gheorghe Mălăcescu, Vasile Sava, Ilie Nistor, Nicolae Ambrozie. Ion Paragină, licențiat în litere și filosofie, avea în urmă o bogată activitate legionară, care începe din anul 1940, în timpul studenției activând în cadrul Centrului Studențesc Legionar București, fiind inițiat în activitatea informativă legionară de Octavian Voinea. După arestarea acestuia în 1948, Paragină preia conducerea

² Constantin Buchet, *Romania and the American Containment Policy*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1998, p. 88.

³ Grupul era organizat în celule de câte trei persoane denumite după formula legionară „*cuiburi*”, iar în cadrul ședințelor se citea un text din Biblie, se cântau cântece legionare, se făcea instrucție, A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 30.

⁴ Ion Paragină, *Frânturi din viața unui partizan*, ms., p. 15.

⁵ Adrian Brișcă, *op.cit.*, în *loc. cit.*, p. 49.

organizației legionare din sectorul Panciu (jud. Putna). Pentru activitatea legionară desfășurată, Ion Paragină a fost judecat de Tribunalul Militar Galați, în contumacie, și condamnat la 15 ani de temniță grea și 10 ani degradare civică, conform sentinței nr. 241 din 17 martie 1949⁶.

Gheorghe Mălăcescu, învățător în satul Țifești, activează în organizația Paragină până la 19 mai 1949 când, din cauza nepotrivirilor de idei, formează un alt grup împreună cu Vasile Sava, comerciant din Panciu, Ilie Nistor, viticultor din Crucea de Sus, Nicolae Ambrozie, toți membrii inițiali ai organizației. Cele două grupuri, Paragină și respectiv Mălăcescu, au păstrat totuși legătura între ele, din punct de vedere administrativ⁷ și de apărare.

Grupului condus de Ion Paragină i se alătură în vara anului 1948 Mihai Timaru, militar de profesie, trecut în rezervă în 1947 ca urmare a refuzului de a se înscrie în Partidul Comunist Român. Stabilindu-se la Panciu, prin intermediul socrului său Costică Brandabur, și el membru al organizației, ia legătura cu grupul din pădure. În cadrul acestuia avea obligația să atragă alți militari epurați din armată, ofițeri și subofițeri, încercând totodată să aducă propria contribuție la partea organizatorică⁸.

Alături de Ion și Cristea Paragină activează și profesorul Aristide Zdru de la Liceul „Ioan Slavici” din Panciu. În această persoană liderul organizației va găsi un sprijin remarcabil în vederea întocmirii și tipării broșurii intitulată *Manualul Haiducului*, un statut al luptătorului anticomunist. Nucleului mai sus menționat i se vor alătura ulterior noi partizani precum Gheorghe Ungureanu, Teodosie Filimon, Evghenie Hulea și alții, toți animați de un singur ideal - lupta împotriva comunismului⁹.

Comandamentul grupului Paragină se afla plasat în pădurea Tiharaia din Munții Vrancei, pe pârâul Porcului, care se varsă în Zăbrăuț. Era un punct strategic unde partizanii locuiau în bordeie săpate în pământ¹⁰.

⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 17.

⁷ *Idem*, p. 29.

⁸ Mihai Timaru, *Lupta de rezistență anticomunistă în Munții Vrancei*, în *Analele Sighet. Instaurarea comunismului între rezistență și represiune*, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 327.

⁹ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 14-24.

¹⁰ Mihai Timaru, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 331.

O trăsătură caracteristică atât a grupului Paragină, cât și a altor grupuri de rezistență este reprezentată de coloratura politică a membrilor. Aceștia erau foști reprezentanți ai partidelor istorice, precum și ex-membri ai mișcării legionare. În organizația de rezistență activau elemente din toate categoriile sociale, țărani, intelectuali și militari. Membrii organizației Paragină aveau sarcini precis stabilite: aprovizionarea cu muniții, cu alimente, stabilirea de noi legături în exterior, recrutarea elementelor tinere în cadrul organizației, acest aspect revenindu-i lui Cristea Paragină¹¹. Pentru păstrarea conspirativității absolute se atribuie membrilor grupului pseudonime, precum: Ion Paragină - maior „Valeriu Vântu”, Gheorghe Mălăcescu - „Crăciun”, Ilie Nistor - „Irimia”. Totodată întâlnirile se desfășurau în case conspirative¹².

Prima încercare de rezistență a Vrancei a fost semnalată în comuna Păușești¹³. Spre deosebire de aceasta, gruparea înființată de Ion Paragină în 1948 este prima care se organizează atât în plan ideologic, cât și în plan militar. Din punct de vedere ideologic menționăm redactarea de către liderul grupului în perioada septembrie-noiembrie 1948 a unui cod de instructaj adresat celor ce doreau să se alăture sistemului de rezistență, lucrarea intitulată *Manualul Haiducului*. Structurată pe șapte capitole, aceasta face referire la aspectele cu caracter militar (instuire-recrutare, armament, tehnică) și stabilește totodată ținuta și practica morală a membrilor organizației.

În capitolul intitulat *Instruire și recrutare* se solicită o ascultare deplină față de ordinele „șefului”, autorul fixând totodată procedura de recrutare a noilor membri. Din studiul documentului respectiv se poate observa caracterul secret al acestei operațiuni, constatându-se faptul că membrii grupului nu se cunoșteau între ei până în ziua „insurecției”.

În ceea ce privește armamentul folosit de partizani, în capitolul special destinat acestui subiect, Ion Paragină menționează faptul că armele se vor procura individual folosindu-se orice tip, „de la cuțit până la brand”¹⁴.

¹¹ *Idem*.

¹² A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 4, p. 59.

¹³ Eugen Șahan, *Aspecte din rezistența românească împotriva sovietizării în perioada martie 1944 - 1962*, Analele Sighet, *Instaurarea regimului comunist între rezistență și opresiune*, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 213.

¹⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 56.

Un alt capitol al codului se referă la „Tehnica” grupului, din analiza sa rezultând o activitate împărțită în două segmente: pregătirea atacului și atacul propriu-zis. În prima fază se urmărea culegerea de informații exacte privind obiectivul vizat, fixarea caselor de adăpost, procurarea armamentului. În cea de-a doua fază - „atacul propriu-zis” - se menționau țintele acțiunii: obiective militare sovietice, sedii de poliție, obiective industriale și de trafic. Nu erau vizate bisericile, săracii și familiile membrilor organizației¹⁵.

„Țelul” organizației poate fi deslușit din studiul broșurii în care autorul menționează faptul că, se urmărea „dezrobirea patriei din hoardele inamice (...), pedepsirea cu moartea a comuniștilor”¹⁶.

Rezistența grupului Paragină de aproximativ un an s-a datorat perseverenței și sprijinului obținut de aceștia, atât din partea localnicilor, cât și din partea bisericii. Un rol important, în cazul prezentat, l-au jucat stareții a două schituri din zonă: ieromonahul Evghenie Hulea de la schitul Mușunoaiele și respectiv, Teodosie Filimon de la schitul Brazi¹⁷. Sprijinul acestora consta în aprovizionarea grupului cu alimente și furnizarea de informații utile acestuia.

Un preot de vază al Vrancei a fost și Ștefan Marcu din Nistorești, vechi luptător anticomunist, care în cazul fraților Paragină juca rolul unui bun sfătuitor. Cunoscând faptul că Ion Paragină se află deja în atenția Securității, preotul Marcu îl povățuiește pe acesta să nu organizeze nici un fel de mișcare, căci astfel s-ar expune pericolului de a fi arestat. În această idee refuză să-l sprijine pe liderul organizației Paragină în vederea stabilirii unei legături pe lângă Comandamentul Legionar din București, de unde acesta spera să obțină un potențial ajutor¹⁸. Analizând această situație, constatăm că se verifică concret afirmația unui securist precum că lichidarea grupurilor de bandiți a fost extrem de grea fiindcă răzvrățiții „aveau sprijin (...) în special în mânăstiri”¹⁹.

În vara anului 1949, Securitatea obține informații neverificate, privind existența în munți a grupului Paragină, precum și a unor contacte nu tocmai amiabile între partizani și localnici. Au existat și

¹⁵ *Idem*, p. 58.

¹⁶ *Idem*, p. 60.

¹⁷ *Ibidem*, vol. 21, p. 232.

¹⁸ *Ibidem*, vol. 7, p. 33.

¹⁹ G. Boldur-Lătescu, *Genocidul comunist în România*, vol. II, București, 1994, p. 94.

momente de tensiune de care Securitatea a aflat: cazul brigadierului silvic din zonă asupra căruia, la data de 26 mai 1949, s-a tras de către câțiva partizani²⁰ deoarece acesta se apropiase prea mult de tabăra lor. Alte cazuri similare au fost semnalate într-o notă-raport a Direcției Generale a Securității Poporului din 30 iunie 1949, din care rezultă altercații între membrii grupului și localnici²¹. Presupunem că aceste conflicte se încadrează în contextul asigurării securității grupului și nu trebuie catalogate ca acțiuni deliberate îndreptate împotriva sătenilor din zonă.

În urma măsurilor întreprinse de Direcția Generală a Securității Poporului, la data de 18 iunie 1949, Direcția Regională a Securității Galați are certitudinea existenței în Munții Vrancei, Pădurea Tiharaia, a organizației Paragină. Din acțiunea informativă a Regionalei reiese că elementele grupului mențin legături cu alte organizații similare, prin intermediul curierilor. Un rol important în acest sens, l-au avut în cazul organizației Paragină, fratele conducătorului, Cristea Paragină, precum și un alt partizan, Mihai Timaru²².

Pentru a recurge la măsurile necesare dizolvării grupului, Direcția Regională Galați s-a folosit în acțiunea informativă de elemente localnice, precum și de detaliile furnizate de sursele infiltrate în grup²³.

În memoriile sale, Ion Paragină menționează că în toamna anului 1949 grupului din pădure i s-a alăturat Nicolae Anghel, care a câștigat încrederea liderului prin faptul că părea un posibil susținător, atât în acțiunile de luptă prin experiența sa dobândită pe frontul de Răsărit, cât și în aprovizionarea cu armament necesar grupului²⁴. Acesta avea să fie „începutul drumului pierzaniei”²⁵. Nicolae Angel, fiul învățătorului din satul Clipicești²⁶, colaborator al Securității, a susținut pătrunderea în grup a altor două persoane, Romică Ușurelu și Vrabie, zis „Pițigoi”²⁷ - agenți ai Securității. Dintr-o notă raport a Inspectoratului de Securitate Județean Neamț din 1968 putem observa

²⁰ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 24.

²¹ *Ibidem*, p. 227-228.

²² *Ibidem*, p. 224.

²³ *Idem*.

²⁴ Ion Paragină, *op. cit.*, p. 86.

²⁵ *Idem*, p. 87.

²⁶ Adrian Brișcă, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 50.

²⁷ Ion Paragină, *op. cit.*, p. 88.

că pentru aportul adus la depistarea și lichidarea elementelor dușmănoase din Munții Vrancei, colaboratorul Securității, Romică Ușurelu, încadrat în Securitate în 1948 cu gradul de plutonier major devine sublocotenent, adjunct șef de secție, totodată fiind decorat cu două ordine și patru medalii ale R.S. România²⁸.

Acțiunile Securității de ordin informativ se materializează prin operațiunea din noaptea de 18/19 octombrie 1949 când sunt capturați șeful grupului Ion Paragină și Timaru Ion, trecându-se apoi la atacarea bordeielor partizanilor din pădure. În același timp este atacată și gruparea aflată sub conducerea lui Gheorghe Mălăcescu²⁹. Din acțiunea Securității a scăpat printr-o ieșire secretă Cristea Paragină³⁰. Cinci securiști au plătit atunci cu viața pentru prinderea unui partizan³¹.

După data de 19 octombrie 1949 Securitatea începe anchetarea celor capturați, foști membri ai organizației Paragină, precum și a susținătorilor acestora. Ancheta desfășurată minuțios a vizat chiar și membrii familiei liderului, tatăl acestuia, Anton Paragină, ex-membru al Partidului Național Liberal Brătianu, a fost condamnat la 2 ani de închisoare corecțională, conform sentinței nr.841/ 18 octombrie 1950³², iar sora, Ilade Floarea, a fost învinuită de legături cu membrii bandei³³. Acțiunea judecătorească se încheie în 1950 odată cu pronunțarea sentințelor de condamnare. Prin aceeași sentință liderii grupului au fost condamnați la 20 de ani muncă silnică „pentru crimă de uneltire contra ordinii sociale”³⁴, iar susținătorii organizației au fost acuzați de „delictul de omisiune a denunțării a uneltirii contra ordinii sociale”³⁵, primind diverse condamnări.

Atacul Securității asupra grupului condus de Ion Paragină, cât și asupra celui comandat de Gheorghe Mălăcescu, a avut și eșecuri concretizate prin scăparea din încercuire a unor partizani. În această

²⁸ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7.389, dosar nr. 34, p. 277, 463.

²⁹ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 245.

³⁰ *Idem*, p. 247.

³¹ Adrian Brișcă, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 50.

³² A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 212, vol. 36, p. 63.

³³ *Idem*, vol. 21, p. 250.

³⁴ *Idem*, vol. 36, p. 110-111.

³⁵ *Ibidem*, p. 40.

categorie se numără pe lângă Cristea Paragină, și Gheorghită Bălan, Filimon Teodosie precum și alții³⁶.

În timp ce Securitatea ancheta pe cei prinși, elementele fugare încercau să mențină vie făclia rezistenței. Deși Cristea Paragină a fost ucis de Securitate în urma unei trădări, în primăvara anului 1950³⁷, Gheorghită Bălan lua legătura în luna mai a aceluiași an cu Lupșa Victor din comuna Zagon, județul Covasna, șeful grupării de rezistență „Vlad Țepeș II”, împreună organizând răscoala țăranilor vrânceni din noaptea de 23/24 iunie 1950. Ulterior, la 15 noiembrie 1950 Gheorghită Bălan a fost arestat³⁸.

Analizând cazul organizației Paragină se regăsesc două dintre caracteristicile Mișcării de Rezistență din România surprinse de Ion Gavrilă Ogoranu³⁹; este vorba de caracterul național, această grupare fiind alcătuită și inițiată de studenți și militari, încadrați sau nu în partide politice, în special de frații de cruce și, de caracterul creștin, întrucât acțiunile și faptele grupului au încercat să fie subordonate moralei creștine.

În încheiere putem menționa faptul că mișcarea de rezistență a grupului Paragină, chiar dacă a fost înfrântă de Securitate, s-a menținut în spirit, astfel că în anii următori când s-a trecut la colectivizarea forțată, revolta țăranimii a reizbucnit cu putere în unele comune din zona de câmpie a Vrancei. Ideea „vin americanii”, care a animat constituirea grupurilor de rezistență din munți s-a stins, nu atât prin eșecul acțiunilor acestor grupări, cât mai ales urmare a intervenției militare a trupelor sovietice în contextul Revoluției ungare din 1956, situație față de care Occidentul nu a acordat nici un sprijin răzvrătiților. Atunci s-a înțeles pe deplin că România a fost lăsată în mâinile rușilor.

Prezentând cazul organizației de rezistență Paragină argumentăm încă o dată, dacă mai era necesar, că rolul C.N.S.A.S. este acela de a conserva și de a valorifica mărturiile scrise despre evenimentele petrecute în inima munților, în beciurile Securității, în întunericul penitenciarelor.

³⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 253.

³⁷ Adrian Brișcă, *op. cit.* în *loc. cit.*, p. 50.

³⁸ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 149.

³⁹ Ion Gavrilă Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României*, în *Analele Sighet, Instaurarea comunismului între rezistență și opresiune*, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 97.

Dan SALAGA

Aspecte privind procesul de colectivizare. Comuna Cudalbi, ianuarie 1958

Procesul de comunizare a României, început chiar înainte de preluarea puterii politice de către comuniști (6 martie 1945), avea să determine după câțiva ani un alt proces: cel de colectivizare a agriculturii după modelul sovietic. Acesta s-a constituit într-un atentat la existența satului românesc, contribuind din plin la depersonalizarea țaranului român și transformarea lui într-un muncitor agricol. Prin colectivizare se va realiza practic integrarea locuitorului rural în sistemul centralismului democratic. El va fi mai ușor de controlat și dirijat, ținând cont și de faptul că într-o comunitate rurală se regăseau obiceiuri, tradiții sau puternice sentimente creștine, precum și o oarecare inerție la tot ce venea din afară.

Fără îndoială că partidul nu accepta o opoziție față de desfășurarea procesului de colectivizare și, în consecință, reprimarea de către regimul comunist a manifestărilor de rezistență venite din partea unor membri ai comunității rurale, s-a realizat și ea în cel mai pur stil stalinist¹.

Vom încerca în următoarele rânduri să redăm un moment al colectivizării, desfășurată prin impunere, rezistență și, inevitabil, represiune din partea autorităților.

Este vorba despre o revoltă a țăranilor din comuna Cudalbi, una dintre cele mai mari așezări rurale ce aparține județului Galați, împotriva impunerii de intrare forțată în colectiv, revoltă ce a avut loc în ianuarie 1958.

De acest eveniment am aflat întâmplător prin intermediul preotului Capotă Alexandru, președintele Asociației Foștilor Deținuți

¹ Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală - 1957-1962 (IV)*, în *Arhivele Totalitarismului*, anul III, nr. 4/1995, p. 109.

Politici, filiala Galați, căruia îi mulțumesc pentru sprijinul acordat în realizarea înregistrărilor.

Deplasându-mă la Cudalbi, am putut să cunosc pe cinci dintre participanții la revolta din 1958, țărani care au avut de îndurat ani de temniță comunistă, pentru singura vină că nu doreau să fie deposedați de propriul lor pământ. Aceștia sunt: Anghelie Ilie, Mistreanu Tache, Pojoga Enache, Tașcă Vasile și Voicu Nicolae.

Lucrarea de față se înscrie în cadrul încercărilor de istorie orală și se bazează pe înregistrările audio realizate de către autorul acestor rânduri, înregistrări care conțin mărturiile celor cinci amintiți mai sus referitoare la evenimentele din comuna Cudalbi din ianuarie 1958.

Primul moment în cadrul acestor mărturii este cel al declanșării colectivizării forțate de către regim în toamna anului 1957. S-au deplasat atunci echipe formate din 20-30-40 de indivizi, care umblau din casă în casă „cu lămuritu”, după cum remarcă Voicu Nicolae. Însoțite de către un delegat din comună, aceste echipe îi vor obliga pe săteni să se înscrie în colectiv.

Anghelie Ilie îl identifică pe unul dintre delegați, și anume Gheorghieș Toma, fost legionar, țăran înstărit deținând atunci 13 ha de pământ.

Un alt moment în cadrul desfășurării evenimentelor din Cudalbi îl constituie chiar cel al revoltei din 11 ianuarie 1958. Atunci, un inginer de cadastru trimis de la București, venise să facă măsurătorile pentru a realiza efectiv procesul de intrare în colectiv a țăranilor. Aceștia din urmă nu aveau de gând să cedeze autorităților. Câțiva săteni, printre care și Pojoga Enache, au început să strige să li se dea cererile și ... „jos colectivului!”

În fața primăriei (a Sfatului Popular), erau adunate cel puțin câteva sute de persoane (Tașcă Vasile afirmă că erau între 2.000-3.000 de oameni).

Dialogul dintre președintele Sfatului, Bălan, și săteni, nu a fost deloc unul amiabil. Voicu Nicolae afirmă că, după ce i-a cerut și el președintelui cererile, acesta a început să-l înjure. Reacția mulțimii nu s-a lăsat așteptată. Înconjurat de săteni, Bălan a închis ușa de la Sfat și a încercat să fugă. Fiind prins din nou în curtea unui vecin (Gheorghe Grosu), va fi bătut de către săteni până ce va da cheile pentru a se deschide casa de bani, locul unde se aflau cererile sătenilor de intrare în gospodăria colectivă. Au fost arse toate actele găsite. Sătenii s-au deplasat și la biroul de depunere a cotelor, distrugând și acolo actele.

După consumarea evenimentelor, represiunea nu a întârziat să apară. Mistreanu Tache va fi anchetat în comună, la postul de miliție de către un maior care vroia să afle cine a mai participat la revoltă.

Împreună cu Mistreanu au mai fost anchetați încă șase săteni. Aceștia vor suporta, la intervale mici de timp, lovituri cu bățul aplicate de către respectivul maior. Spre miezul nopții, cei șapte săteni vor fi duși cu o mașină la sediul vechi al Securității din Galați. Mistreanu Tache avea să fie mutat, după câteva zile, la noul sediu al Securității și ținut în anchetă 42 de zile.

Anghela Ilie va fi dus, de asemenea, la Galați, prima dată la vechiul sediu al Securității. Aici i se va spune că va face închisoare, fapt ce l-a determinat să replice: „de ce să fac pușcărie; ne-au băgat cu forța în colectiv și noi tot cu forța ne-am luat cererile”. Va fi transportat după câteva zile la noul sediu, unde va fi anchetat de către maiorul Perlă Gheorghe o lună de zile, luând „patru băți bune”.

După ce a fost arestat, lui Tașcă Vasile i se va spune că au fost ridicați numai capii revoltei, pentru că „nu se puteau aresta sute de oameni”. Tașcă Vasile a suferit și el pe parcursul anchetei, primind lovituri aplicate la gleznă. Va sta trei luni la Galați, primind ca mâncare „varză împuțită și o mână de arpacaș”.

Odată cu Tașcă Vasile va fi reținut și Ionică Popa Tatu, cap de lot, ținut la izolare fără pat, cu 100 de grame de pâine.

Pojoga Enache va fugi de acasă pe 11 ianuarie, fiind căutat de organele de miliție. Soția acestuia era anchetată zilnic.

Voicu Nicolae va pleca fugar pe la rude, dar va fi prins, în cele din urmă, și dus la vechiul sediu al Securității din Galați, unde va sta câteva zile. Acolo, un locotenent îl va pune pe o masă, cu fața în jos și îl va bate cu o bâtă, „ca și cum ai bate un sac de fasole”. Anchetatorul vroia să afle cine erau organizatorii revoltei. Transportat la noul sediu al Securității va fi anchetat și bătut în fiecare zi. „Eram negri de la bătaie, ne udam cearșafurile și le puneam pe noi”, își amintește Voicu Nicolae.

Cei cinci aveau să fie judecați și condamnați. Pentru Pojoga Enache, Voicu Nicolae și Mistreanu Tache, se regăsesc în dosarele Arhivelor C.N.S.A.S., biletele de eliberare din detenție. Astfel, Pojoga Enache va fi depus ca și condamnat la 22 ianuarie 1958, până la 17 ianuarie 1976 de către Tribunalul Militar Reg. II București, fiind

pedepsit „pentru acte de teroare”². De asemenea, prin decizia nr. 143 din 1958, a Tribunalului Suprem, Colegiul Militar, i se respinge recursul, sentința rămânând definitivă. În respectiva decizie se precizează și motivul pentru care Pojoga Enache a fost condamnat: „pentru faptul că în ianuarie 1958, împreună cu alte elemente agitate din comună, a participat la lovirea președintelui, pentru a le da înapoi cererile de înscriere în G.A.C.”. Pojoga Enache va fi condamnat, prin urmare, la 18 ani de închisoare și, conform spuselor sale, confiscare parțială de avere - 2 ha de pământ. În detenție va trece pe la Gherla³, Stoienești, Salcia, Strâmba, Periprava și Giurgeni, fiind eliberat la 13 aprilie 1964⁴.

Mistreanu Tache va fi deținut ca deținut de la 22 ianuarie 1958 până la 15 ianuarie 1978, de către Tribunalul Militar al Reg. II București, cu mandatul nr. 47 din 1958. Va fi condamnat prin sentința nr. 18/1958 pentru acte de teroare, fiind pus în libertate la 14 aprilie 1964. A fost grațiat de către 0957 Ostrov, conform decretului 176/1964⁵. Lui Mistreanu Tache i se vor confisca și 2 ha de pământ.

Voicu Nicolae va fi condamnat la 20 de ani de închisoare prin aceeași sentință, 18/1958 pentru acte de teroare, fiind grațiat prin decretul 176/1964⁶. Va trece pe la Gherla, Periprava și apoi iar la Gherla, de unde va fi eliberat la 16 aprilie 1964.

Taşcă Vasile va suporta și el o condamnare la 20 de ani de muncă silnică și șapte ani interdicție, fiind eliberat la 16 aprilie 1964. Va trece pe la Gherla, Balta Brăilei - Stoienești și Salcia -, precum și în Deltă, la Periprava. La Gherla va suporta un regim de detenție destul de dificil. În camera 71, unde va fi repartizat, erau 121 de deținuți. Tașcă Vasile va ajunge în timpul detenției de la Gherla, și la „izolare”, o celulă fără geamuri, unde va primi mâncare o dată la trei zile, iar în loc de apă i se va da apă cu sare. În octombrie 1959 va fi mutat la muncă în Balta Brăilei, la Stoienești. Acolo, în trei saivane de oi erau ținuți 5.000 de deținuți.

Anghel Ilie avea să fie condamnat la șase ani de închisoare, fiind eliberat în martie 1960. Va ajunge și el la Gherla și apoi la Stoienești. Lui Anghel Ilie i se va confisca 1 ha și jumătate de

² A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 747, f. 2, 31.

³ *Ibidem*, f. 28-29.

⁴ *Ibidem*, f. 32.

⁵ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 746, f. 12.

⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 748, f. 2.

pământ și casa. Întors acasă va refuza, pentru o perioadă de doi ani de zile, să intre în colectiv, afirmând că „mai bine se duce la pușcărie”.

Din cele relatate mai sus, se desprinde faptul că acțiunea spontană a țăranilor din Cudalbi a fost reprimată destul de dur de către autoritățile comuniste, în prim plan aflându-se aici organele de securitate, acțiunea acestora fiind direcționată asupra capilor revoltei.

Fără îndoială că cele cinci mărturii inserate în lucrare nu pot epuiza problematica complexă a evenimentului desfășurat la Cudalbi.

Ar fi necesară, firește, o continuare a înregistrărilor cu alte persoane care au trăit evenimentele și mai sunt încă în viață.

Este însă un aspect pozitiv faptul că niște mărturii orale se verifică, cel puțin parțial, cu documente păstrate în arhive, și în cazul nostru, Arhivele C.N.S.A.S.

Realizarea istoriei orale și folosirea mărturiilor pentru activitatea științifică este, considerăm noi, o acțiune extrem de necesară.

Ionuț DOGARU

Securitatea în anii '80. Aspecte ilustrative de poliție politică

Aplicarea Legii privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca poliție politică dă posibilitatea - iar pentru C.N.S.A.S. stipulează obligația - cercetării unor arhive create ca urmare a activității Securității în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989.

Lucrarea de față nu se dorește a fi o prezentare exhaustivă a rolului și locului pe care l-au avut serviciile secrete românești în perioada regimului comunist. Studiul trebuie înțeles ca fiind mai degrabă un demers exploratoriu, o perieghetă în arheologia cercetării complexei problematice a mijloacelor și a modului de manifestare ale Securității în societatea românească totalitară. După cum se precizează și în titlu, obiectivul lucrării este de a prezenta câteva aspecte sugestive privind activitatea de poliție politică a D.S.S. în ultima sa parte de existență.

Deși nu s-a folosit de metodele extreme de teroare din perioada stalinistă, regimul Ceaușescu, caracterizat - cu precădere în partea sa finală - prin exacerbarea cultului personalității conducătorului, în dezacord cu degradarea continuă a nivelului de trai al populației, s-a bazat pe controlul strict și atotcuprinzător al serviciilor secrete. Documentele în care se precizau motivele pentru care se deschideau acțiunile de urmărire oferă o imagine elocventă a omniprezenței organelor de securitate, a sferei de interes și a acțiunilor în care s-au angrenat.

În anii '80, motivele pentru care anumite persoane deveneau „obiective în atenția D.S.S.” sunt dintre cele mai diverse și acoperă o plajă largă de medii socio-profesionale. Alături de vechile „Probleme” (dosare-problemă) precum „Partidele burgheze” (P.N.Ț., P.N.L., P.S.D.R.), „Legionarii” etc., pentru care se acordă în această perioadă mai puține resurse umane și tehnice (toate rămânând însă active), sunt

constituite sau dezvoltate „dosare de obiectiv” - pe instituții - și de mediu, ultimele cuprinzând supravegherea generală a grupurilor de persoane cu pregătire asemănătoare, indiferent de antecedentele politice sau penale sau de locul de muncă al fiecăruia. În această categorie intrau uniunile de creație (scriitori, muzicieni, actori), cercetătorii, medicii etc.¹.

Acțiunile de urmărire individuală și dosarele de grup au ocupat și în ultimul deceniu al regimului comunist un rol important pentru Departamentul Securității Statului, prin prisma resurselor alocate și a materialului informativ rezultat. Motivele de deschidere a dosarelor de urmărire individuală ce pot fi catalogate ca reprezentând acțiuni de poliție politică, corespund atât unor probleme „serioase”, din perspectiva legislației și a ideologiei socialiste, precum și unora hilare care nu fac altceva decât să reliefeze situațiile și manifestările aberante caracteristice regimurilor totalitare.

Într-un dosar deschis pe motivul „grav” că se punea în pericol securitatea statului, se menționau următoarele:

„La 01 iunie și respectiv în reluare și aprofundat, la 03 iunie 1983, sursa [...] a semnalat că din relațiile ... (unei persoane - n.n.), a aflat că ... (urmăritul - n.n.), ar face parte dintr-o grupare clandestină care își propune ca, într-o conjunctură favorabilă, să încerce să preia conducerea statului, înlăturând structura de conducere actuală. [...] Conform celor reținute de ... (sursă - n.n.), membrii grupării își propun să acționeze pe două fronturi paralele:

- Legal, prezentând gruparea drept organizație constituită ad-hoc din voluntari, care urmărește să sprijine activitatea Partidului Comunist Român în realizarea sarcinilor social-politice și economice pe care acesta le are de îndeplinit, situație în care li s-ar permite să racoleze cât mai mulți aderenți din țară și din străinătate;

- Clandestin, pregătind lovitura de preluare a puterii în stat într-un moment conjunctural favorabil, când gruparea va fi destul de puternică...”².

În realitate, conform documentelor din dosar, persoana urmărită acționase pentru constituirea unei mișcări după tipul „Solidarității” din Polonia și elaborase o Platformă-program care cuprindea obiective ce,

¹ Radu Cristescu, *Spionajul și contraspionajul pe înțelesul tuturor*, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 49.

² A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 3.

într-un stat democratic, nu s-ar fi constituit nicicând în capete de acuzare într-un proces penal și în motive pentru deschiderea unei acțiuni de urmărire a unui serviciu secret. În documentele găsite la percheziția făcută asupra respectivei persoane se prevedeau „extinderea și consolidarea organizației în întreaga țară”; „confruntarea cu puterea”; tratativele succesive cu conducerea statului pentru îndeplinirea unor reforme social-economice și politice care s-o oblige să-și restrângă controlul și influența în țară; preluarea conducerii politice a țării; elaborarea unei Constituții și optarea, prin plebiscit, pentru forma de guvernământ...; instituirea pluralismului politic etc.”³. Un asemenea document ar fi putut să constituie platforma-program a oricărui partid legal constituit din perioada de început a unor state democratice. În România anilor '80 o asemenea organizație a fost catalogată ca fiind ”contrarevoluționară”, liderul său a fost pus sub urmărirea strictă a Securității, fiind ulterior arestat și condamnat la 12 ani de închisoare pentru complot, alte șase persoane primind condamnări mai mici.

Motivul de deschidere a unui alt D.U.I. era „stabilirea activității și preocupărilor ostile, a concepțiilor și comentariilor dușmănoase pe care le face la adresa politicii partidului și statului, a anturajului și a eventualelor influențe nocive pe care le are din partea unor cadre didactice care îl susțin, a descifrării unor activități desfășurate la cenele literare”⁴. Pentru discuții cu alte persoane în căminul studentesc pe tema emisiunilor posturilor de radio B.B.C. și „Europa Liberă”, titularul dosarului deschis pe motivul mai sus prezentat a fost urmărit de organele de securitate cu ajutorul rețelei de informatori din facultate, căminele studențești și, mai târziu, din cancelaria profesorilor. Ulterior, persoana a fost avertizată de Securitate, cu acordul conducerii profesionale din școala unde predă, pentru „vina” de a fi făcut „comentarii tendențioase la adresa politicii partidului și statului... în domeniul cultural, susținând ideea unei „revoluții culturale”, pe care o pot face numai intelectualii” și pentru că a audiat și comentat știri transmise de „posturi de radio ostile”⁵.

Simpla trimitere a unei scrisori postului de radio „Europa Liberă” constituia un motiv pentru deschiderea unui dosar de urmărit

³ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 54.

⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 10, f. 4.

⁵ *Ibidem*, f. 12, 15-16.

la D.S.S. Este și cazul unui inginer care, în 1985, în urma acțiunii de urmărire a organelor de securitate, era avertizat și scos din cercetare de către conducerea instituției în care lucra⁶. Și în acest caz, acțiunea Securității a încălcat drepturi fundamentale prevăzute în Constituția R.S.R., precum și în documente internaționale acceptate de statul român - dreptul la libera exprimare, secretul corespondenței etc.

Într-un alt dosar de urmărire se menționează că obiectivul (din mediul artistic) „a fost luat în lucru organizat datorită faptului că are pe fratele ... fugar... și în situația avizării pozitive pentru deplasarea într-o țară care i-ar permite fuga în Occident, acesta nu s-ar mai înapoia în țară”⁷. Situații de acest gen sunt frecvent întâlnite în dosare. Problema „rămânerii ilegale în străinătate” era una importantă pentru Securitate. În realitate, nu era altceva decât o fațadă a măsurilor îndreptate împotriva cetățenilor prin care se încălca libertatea individului de a călători. Conducerea de stat acționa prin toate mijloacele de care dispunea pentru a limita numărul celor care, ajunși în Occident, cereau azil politic.

Securitatea a inițiat acțiuni de urmărire și pe motive de-a dreptul hilare, în formă tragi-comică, dar pe fond de maximă gravitate, de neimaginat în cazul unui serviciu de informații al unui stat democratic.

O Mapă de verificare s-a deschis pe motivul că o persoană, în calitate de membru al Filialei A.F.R. - Botoșani și al Secției de Numismatică, „întreține legături cu persoane din Italia unde a expediat unele materiale cu caracter științific (pe probleme filatelice și de numismatică - n.n.) și intenționează... să se adreseze unor ambasade pentru expedierea și obținerea unor materiale și publicații”⁸.

În motivul de deschidere al unui alt D.U.I. se menționează că „la întâlnirea din 12.06.1985 informatoarea... ne-a semnalat pe soțul ei... că în ultima perioadă și-a intensificat antrenamentele de karate... cu toate că în anul 1984 i s-a atras atenția de către organele de stat că astfel de sport este interzis în țara noastră (intra la problema „Oculă” - n.n.)”. Raportul se încheiea cu propunerea „să fie luat în D.U.I. cu scopul stabilirii dacă sub masca preocupărilor consemnate nu se desfășoară activități care să aducă în orice fel prejudicii statului român, activități ce pot fi canalizate și dirijate din străinătate”⁹.

⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 479, f. 2, 101.

⁷ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 421, vol. I, f. 5.

⁸ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 114, f. 1.

⁹ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 503, f. 57.

Securitatea lua sub urmărire orice formă de asociere ce putea fi considerată suspectă sau potențial ostilă în raport cu statul și ideologia socialistă.

Rapoartele de închidere a acțiunilor de urmărire dau și ele o imagine privind caracterul de poliție politică al acțiunilor Securității. Respectiv documentele menționează fie infirmarea suspiciunilor inițiale, fie măsuri de pedepsire a persoanei (avertizare, „influențare pozitivă”, destrămarea anturajului, scoaterea din slujbă, arestarea etc.). Nu puține sunt situațiile în care dosare de urmărire informativă au fost închise după 1989 cu următoarea motivație: „Având în vedere prefacerile din societatea românească propunem scoaterea elementului din evidențe și clasarea materialului la B.I.D.”¹⁰. Un asemenea motiv de închidere al unui dosar demonstrează caracterul de poliție politică al acțiunii de urmărire declanșate de fosta Securitate. Persoana a fost considerată suspectă doar în opinia serviciului de informații intern din perioada regimului comunist. După 1989, obiectivul nu a mai prezentat interes pentru S.R.I. Ar fi fost bine ca, pentru o mai bună clarificare a lucrurilor, rapoartele de închidere ale dosarelor fostei Securități, întocmite după 1989, să conțină și menționarea constatării nevinovăției persoanelor urmărite pe motive politice.

Metodele, mijloacele, tehnicile și mentalitățile represiunii politice instituționalizate au fost caracteristice tuturor serviciilor de securitate din statele unde s-au impus regimuri totalitar-comuniste. În România, Securitatea și-a creat un sistem complex și extrem de eficient de supraveghere a populației. Exacerbarea cultului personalității conducătorului, scăderea nivelului de trai și neliniștea crescândă a populației, demonstrată de greva minerilor din Valea Jiului din 1977 și de tulburările de la Brașov din noiembrie 1987, au dus la creșterea rolului Securității și a capacității sale de intervenție.

Dosarele de urmărire informativă conțin materiale privind interceptarea convorbirilor telefonice, transcrieri ale discuțiilor înregistrate, note informative date de rețeaua de agenți, copiile sau originalele unor scrisori.

Tehnica operativă este folosită de toate serviciile secrete din lume. În cazul românesc sunt contestabile nu atât mijloacele și procedeele tehnice folosite în activitatea de informații cât mai ales modul și scopul în care au fost folosite, prin abuz, încălcări ale

¹⁰ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 545, f. 56.

drepturilor omului și chiar a normelor juridice în vigoare în perioada respectivă. Ofițerii de securitate s-au bazat în primul rând pe informațiile furnizate de rețeaua de informatori. Metodele de recrutare a surselor erau dintre cele mai diverse, mergând de la recompensare și până la șantaj. Sursele erau alese din toate mediile socio-profesionale și erau folosite în toate operațiunile ce vizau strângerea de informații. S-a pus accentul și pe formarea unei „agenturi de masă” în vederea îndeplinirii rolului de poliție politică dat de partid. Cu toate acestea, ofițerii de securitate au avut unele restricții în ceea ce privește recrutarea agenților, indiferent de categorie, din rândul cadrelor de partid. Membrii P.C.R. puteau fi folosiți numai cu permisiunea organizației de partid și fără să li se întocmească dosare de rețea. Regula nu a fost respectată întotdeauna.

Într-o acțiune de urmărire a unui deținut politic, informatorul a fost instruit „să adopte ca linie de conduită aceea de apropiere față de obiectiv cu ocazia activității cultural-educative, să-l favorizeze cu alimente sau hrană mai multă pe acesta, în scopul de a se confesa și destăinui cu probleme ce prezintă interes operativ pentru organele noastre”¹¹. Modul de lucru cu informatorii din penitenciar, folosiți ca principal mijloc de informare despre deținuții politici, era mai aparte. Existau celule asigurate atât cu mijloace T.O. (microfoane), cât și cu rețea informativă. Se creau momente operative prin care se cunoștea activitatea deținuților din cameră și evoluția convingerilor obiectivelor (efectul pe care îl aveau măsurile restrictive și „influențarea pozitivă” făcută de „factorii educaționali și de comandă” și de rețeaua informativă).

În libertate, pentru aport informativ valoros, agenții erau recompensați în bani, cadouri, vize, în sprijin pentru rezolvarea unor situații personale sau profesionale. Se practica oferirea unor cadouri la aniversări sau la sărbători legale. Banii se dădeau cu chitanță, semnată de agent cu numele conspirativ pentru a putea fi decontați de ofițer.

Mijloacele tehnice de a duce la îndeplinire urmărirea audio a obiectivelor organelor de securitate erau puse la dispoziție de unitatea specială „T”. Ofițerii acestei unități, din București și din structurile teritoriale, instalau microfoane în locuințe și birouri, puneau dispozitive de ascultare la centralele telefonice, transcriau informațiile obținute și le transmiteau direcției care ceruse ascultarea. Prin

¹¹ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 391.

complexul sistem de interceptare a convorbirilor telefonice (I.C.T.) și de microfoane la domiciliu (I.D.M.), se încerca suplinirea aportului informațional al surselor umane precum și verificarea corectitudinii acestora.

Dosarele de urmărire informativă conțin, în majoritatea lor covârșitoare, materiale rezultate în urma folosirii T.O. Sunt menționate și situații în care se acționa pentru blocarea telefonului pe perioade lungi de timp sau chiar în timpul unor discuții¹². Tehnica operativă era plasată în momentul în care persoana nu se afla la domiciliu, sau prin diverse combinații era ținută departe pentru ca echipa de lucru să instaleze aparatura (vezi Anexa 1). Pentru introducerea mijloacelor T.O., se obțineau, într-un mod conspirat, mulajele cheilor locuinței. Cu ocazia pătrunderilor secrete sau „legale”, ofițerii de Securitate efectuau percheziții, cu intenția de a depista probe compromițătoare pentru persoana urmărită (vezi Anexa 2).

Într-o notă de analiză a unui D.U.I. se menționează că „s-a acționat cu rezultate pozitive, pentru obținerea mulajului cheilor de la intrarea în locuința suspectului. Mulajul a fost obținut, în mod conspirat, de la soția obiectivului, acționându-se... la locul de muncă al acesteia”¹³.

Filajul obiectivelor era una din măsurile utilizate de Securitate în cazuri considerate a fi de mare importanță. Ilustrativ în prezentarea caracterului de poliție politică ale acțiunilor Securității este și filajul întreprins asupra unei persoane în perioada 9 septembrie 1989 - zi în care acesta ieșise din penitenciar, unde executase o pedeapsă de 7 ani pentru infracțiuni C.S.S. (deținut politic) și până la 12 decembrie 1989 - dată la care i s-a făcut o percheziție acasă, în urma căreia a fost luat și dus la Direcția de Cercetări Penale (vezi Anexele 3-4).

Foarte răspândită în activitatea organelor de securitate a fost și metoda obținerii de informații prin cenzura corespondenței. Sarcina revenea Serviciului „S”. În funcție de informațiile pe care le conțineau, scrisorile interceptate erau, fie copiate și apoi repuse în circulație, fie retrase definitiv din circuit.

Organele de securitate au folosit și alte metode de acțiune precum „influențarea pozitivă”, dezinformarea, compromiterea și

¹² A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. IV, f. 43, 48.

¹³ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 13.

avertizarea obiectivelor urmărite și a membrilor familiei acestora. Persoanele care se manifestau împotriva politicii partidului, dar și cei care nu aveau nici o „vină” însă intrau în atenția Securității erau filați, hărțuiți, amenințați, scoși din serviciu¹⁴ sau chiar arestați. O parte a celor condamnați intrau în categoria deținuților C.S.S. („politicii”), însă altora li se dădeau condamnări pentru presupuse delikte de drept comun.

Într-un D.U.I., în 1989, un ofițer C.I. solicita ca „deținutul să fie izolat de masa de condamnați”. „Pentru informarea C.S.S. să interpunem un informator care să desfășoare preponderent activitate de influențare pozitivă și descurajare”¹⁵. Anterior, respectivul deținut politic mai fusese pedepsit la 12 luni de pedeapsă în regim restrictiv (de izolare)¹⁶. În perspectiva ieșirii din penitenciar, în septembrie 1989, organele de securitate propun ca persoana să rămână sub observație strictă (vezi Anexa 5).

Prezentarea acestor aspecte considerate sugestive privind activitatea D.S.S., demonstrează că Securitatea nu era o instituție a statului având rolul de a proteja interesele cetățenilor, ci se afla în slujba regimului și sub controlul P.C.R. Chiar și în acest stadiu de început al cercetărilor din arhiva C.N.S.A.S., putem susține, așa cum o face și Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică în preambulul său, fără teama de a greși și având dovezi certe acum, că puterea comunistă instalată în România începând cu 6 martie 1945 a exercitat, în special prin organele Securității statului, o permanentă teroare împotriva cetățenilor țării, drepturilor și libertăților fundamentale.

¹⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 3.

¹⁵ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 215.

¹⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 121.

ANEXA 1

PLAN DE MĂSURI PRIVIND INTRODUCEREA MIJLOACELOR SPECIALE DE TIP IDM¹

„Pentru clarificarea suspiciunilor care au stat la baza deschiderii d.u.i. ..., se impune ca la domiciliul ... obiectivului ..., să se instaleze mijloace speciale T.O., tip I.D.M.

[...] prin intermediul mijloacelor T.O. urmează a se clarifica locul, atitudinea și poziția ... (persoanei urmărite - n.n.) și a legăturilor sale față de orânduirea social-politică din R. S. România și eventualele intenții de a comite acte dușmănoase; evaluarea corectă a potențialului ostil al anturajului și pericolul real pe care îl reprezintă această persoană pentru securitatea statului. [...]

Modalitatea de instalare. Acțiunea se va desfășura în trei etape, în ziua de 30 august a.c. (1983 - n.n.):

a) Intrarea în apartamentul ... (obiectivului - n.n.) în scopul realizării studiului tehnic premergător acțiunii de instalare propriu-zise. Această etapă va avea loc în dimineața zilei de 30 august a.c. între orele 8.30- 9.30, studiul tehnic urmând a fi realizat de un lucrător specialist de la unitatea „T”.

[...]

c) Efectuarea lucrării de instalare propriu-zisă.

Accesul în apartamentul ... (obiectivului - n.n.) se va face prin folosirea cheilor confecționate anterior, care au fost probate și s-au dovedit a funcționa. Asigurarea conspirativității efectuării studiului tehnic și a instalării mijloacelor va fi realizată după cum urmează:

Pe palierul unde locuiește .. (obiectivul - n.n.) sunt patru apartamente (inclusiv al lui). În perioada în care preconizăm să efectuăm lucrarea, pe palier se află acasă o singură familie. [...]

Pentru asigurarea obiectivului s-au luat măsuri „F” (filaj - n.n.), urmând ca totodată acestuia să i se dea, la locul de muncă, o ocupație care să nu-i permită plecarea până la sfârșitul orelor de program.

¹ Documentul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. III, f. 200.

Pentru asigurarea soției obiectivului se vor lua măsuri „F” la domiciliul mamei acesteia, unde cea în cauză stă temporar [...]. Din date obținute prin mijloace T.O. rezultă că cea în cauză va sta la domiciliul mamei ei până la revenirea acesteia. [...]

Ca variantă de blocare a obiectivului, în situația extremă când acesta ar vrea să plece de la locul de muncă spre domiciliu în timpul programului, se va recurge la contactarea lui de către ... (un ofițer de securitate - n.n.) care va purta cu el o discuție prelungită privind activitățile tehnice ... iar în final îl va recruta fictiv ... pentru a-i furniza informații despre unele aspecte de la locul său de muncă. [...]

Totodată discuția cu ... (obiectivul - n.n.) ... va oferi timpul necesar retragerii echipei care lucrează în apartamentul acestuia.

Pentru situația în care se va impune blocarea soției ... aceasta va fi preluată de organele de filaj și sub acoperirea organelor de miliție, va fi dusă la I.M.B. unde se va discuta cu ea despre activitatea de la locul de muncă

În vederea asigurării retragerii echipei în situații urgente este folosit apartamentul ... (unei vecine - n.n.) care a fost de acord să ne sprijine punându-ne la dispoziție spațiul ei de locuit. Apartamentul ... se află față în față cu apartamentul (obiectivului - n.n.), putându-se, în caz de forță majoră, trece foarte repede dintr-un apartament în altul.

Sistemul de legături de comunicație.

Sistemul de legături între ofițerii participanți la acțiune va fi realizat după cum urmează:

Echipele de filaj care îi asigură pe ... (obiectiv - n.n.) și pe soția lui vor ține legătura prin radio cu un echipaj aflat la domiciliul obiectivului. [...] Comunicarea se va face codificat conform termenilor stabiliți Pentru situațiile deosebite, când stațiile storno nu pot, din diferite motive, să funcționeze ... se vor folosi telefoanele de la locuințele ... (vecinei - n.n.) și ... (obiectivului - n.n.). Pentru diferențierea apelurilor făcute de ofițerii angrenați în acțiune, de apeluri incidentale ale unor legături ale soților ... sau ale... (vecinei - n.n.), cei care vor face apeluri telefonice vor suna de două ori, vor întrerupe circa 30 de secunde, apoi vor suna din nou. Când se va răspunde la aparat cei care sună vor întreba de „domnul Ilie”, întrebare la care se va răspunde „da, la telefon”. [...]

Față de cele de mai sus propun a se aproba acțiunea de instalare a mijloacelor T.O. la domiciliul ... (obiectivului - n.n.)”.

ANEXA 2

NOTĂ PRIVIND EFECTUAREA UNEI PERCHEZIȚII¹

„[...] s-a stabilit cu certitudine că (obiectivul - n.n.) a conceput și redactat două materiale cu conținut deosebit de ostil ..., respectiv Manifest pentru sănătatea poporului român și Program de acțiune, pe care a intenționat să le scoată din țară pentru a fi difuzate la unul din posturile de radio reacționare [...].

Pentru prevenirea scoaterii în exterior a materialelor menționate cât și în vederea curmării activității ostile ale... (obiectivelor - n.n.) încă din faza lor incipientă, vor fi întreprinse următoarele măsuri:

- efectuarea unei percheziții domiciliare, sub acoperirea organelor de miliție, folosindu-se pretextul că soția acestuia... a comercializat piese de schimb sustrate din gestiunea proprie.

- după ridicarea materialelor cu conținut ostil de la domiciliul său ... (obiectivul - n.n.) va fi cercetat și avertizat urmărindu-se descurajarea și determinarea acestuia să renunțe la activități ostile;

- cercetarea și atenționarea soției și a celor două fiice ale obiectivului, care au cunoscut conținutul materialelor respective și i-au încurajat preocupările ostile, în scopul temperării și influențării lor pozitive;

Reacția obiectivului și a familiei sale, după măsurile preventive întreprinse vor fi controlate prin mijloace specifice, continuându-se supravegherea sa strictă și stăpânirea situației în caz.”

¹ Documentul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II, f. 6.

ANEXA 3

NOTĂ DE FILAJ¹

„Activitatea obiectivului”

La ora 12.20 (9.09.1989 - n.n.)... a ieșit de la Penitenciarul Jilava având o sacoșă asupra sa, moment în care a fost luat în filaj. A mers până în comuna Jilava și s-a oprit în stația ITA „Facultativă” unde a așteptat circa 15 minute până la ieșirea unui autobuz 171, în care s-a urcat. Cu acesta a călătorit până la stația ITB „Gara Progresul” unde a coborât. După coborâre a mers la un chioșc de unde și-a cumpărat bilete ITB, apoi s-a urcat în tramvaiul 12 [...].

La ora 14.20 a intrat la Circa de Miliție.

La ora 14.27 ... a ieșit de la circă, a mers pe jos pe B-dul Bucureștii Noi și la ora 14.30 a intrat la domiciliu având sacoșa la el.

Până la ora 6.00 din ziua de 10.09.1989 ... nu a mai plecat de la domiciliu.

Menționez că pe traseul parcurs, obiectivul părea dezorientat, privea cu interes în jurul său la pietoni și în mediul înconjurător.

Filajul continuă”.

¹ Documentul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II, f. 179.

ANEXA 4

NOTĂ DE FILAJ¹

„Activitatea obiectivului”

La ora 9.55 (12.12.1989 - n.n.) la domiciliul ... (obiectivului - n.n.) a venit soția acestuia însoțită de patru indivizi cunoscuți de serviciul informativ-operativ (ofițeri de securitate veniți să facă percheziție la domiciliu - n.n.).

La ora 12.55 (obiectivul - n.n.) a ieșit de la domiciliu împreună cu soția și indivizii cunoscuți [...].

Soția ... împreună cu un individ cunoscut s-a urcat în autoturismul Dacia 1300 nr. 4-B-9185 și, cu acesta s-au deplasat pe strada Jiului ..., Calea Rahovei și au oprit în fața Direcției de Cercetări Penale, ora fiind 13.15.

Aici unul dintre indivizii cunoscuți a coborât și a intrat la Direcția Cercetări Penale, iar ... (obiectivul - n.n.) cu ceilalți au rămas în autoturism.

La ora 13.35 individul menționat a revenit la autoturism, l-a chemat pe ... (obiectiv - n.n.) și împreună au intrat la Direcția Cercetări Penale, ora fiind 13.40 moment în care filajul a fost suspendat din ordin.

Filajul s-a terminat.”

¹ Materialul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II.

ANEXA 5

PLAN DE MĂSURI COMUN¹

„În detenție cel în cauză s-a menținut pe poziții ostile, intenționând ... ca după punerea sa în libertate să se preocupe din nou de organizarea unor acțiuni subversive, pe care să le facă cunoscute și în Occident.

În vederea prevenirii reluării ... activităților și preocupărilor antisociale, S.M.B. a organizat - în conformitate cu ordinele conducerii D.S.S. date în caz - un complex de măsuri informativ-operative care să ducă la descurajarea și controlul strict al activității sale.

În raport de competența specială a fiecărei unități, Direcțiile I și IV vor sprijini S.M.B. în realizarea sarcinilor prevăzute în dosar, după cum urmează:

S.M.B. va întreprinde următoarele măsuri:

Va introduce mijloace T.O. fixe (I.D.M.) la domiciliul obiectivului din București.

Va recruta două surse în imobilul în care domiciliază cel în cauză, iar în cooperare cu Serviciul 250, soția și respectiv fiica cea mare a acestuia vor fi prelucrate informativ la locul de muncă. În raport de nevoile operative vor fi recrutate pe lângă fiicele obiectivului și alte surse de informare sau pentru influențarea lor pozitivă.

... (Obiectivul - n.n.) va fi dat în consemn la Unitățile Speciale „F” și U.S.L.A. pentru a se preveni intrarea sa în contact cu membri ai oficiilor diplomatice și consulare ale principalelor țări occidentale la București.

Prin măsuri „S” se vor controla, de asemenea, contactele obiectivului cu exteriorul și nu i se va permite primirea unor așa-zise ajutoare sub formă de colete sau valută, trimise de organizații reacționare din Occident.

¹ Materialul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II, f. 2-3.

Prin unitatea specială „T” i se vor restricționa convorbirile telefonice internaționale și i se vor întrerupe - după caz - cele purtate cu cetățeni străini aflați în țară.

...(Obiectivul - n.n.) va fi luat în filaj încă de la ieșirea din detenție - 9 sept., ora 11.00 - și va fi supravegheat continuu, cu consemnul de a se preveni contactele sale cu cetățeni străini.

Începând din 1 septembrie a.c. (1989 - n.n.) se vor instala la domiciliul obiectivului pe lângă mijloacele I.D.M. - și mijloace I.C.T., pentru identificarea și controlul legăturilor acestuia și ale familiei.

Soția obiectivului și fiicele sale vor fi luate în contact operativ pentru influențare pozitivă pe tot parcursul urmăririi informative a acestuia. Cu ele se va desfășura o muncă sistematică de educare și descurajare pentru a se preveni angrenarea lor de către ... (obiectiv - n.n.) în acțiuni ostile.

Obiectivul va fi luat, de asemenea, în contact operativ imediat după ieșirea din detenție, pentru influențare pozitivă, descurajare și dezinformare.

Vor fi identificate toate legăturile obiectivului care ar putea fi angrenate de către acesta în acțiuni ostile și vor fi semnalate unităților teritoriale competente, pentru măsuri preventive și de control informativ ce vor fi luate în cooperare cu S.M.B.

Dintre acestea vor fi selecționate surse existente și vor fi recrutate - în raport cu nevoile informative - și altele noi pentru a se exercita un control informativ total al activității obiectivului.

Direcția a IV-a - Serviciul 5 A va întreprinde următoarele măsuri:

1. Va pune la dispoziția S.M.B. lista surselor folosite în penitenciar pe lângă obiectiv și, în raport de competențe, acestea vor fi preluate și dirijate pe lângă acesta de cele trei unități interesate [...]”.

*Irina Cristina ANISESCU
Cornelia REINHART*

**Activitatea colaboratorilor din mediul presă
în *dosarul problemă* întocmit de
fostele organe de securitate.
Rețeaua informativă, sarcinile
colaboratorilor și tipologia delațiunilor**

Dosarul - Problemă "PRESĂ"¹ s-a constituit ca o formă de supraveghere generalizată a membrilor grupurilor de presă, de radioteleviziune, a caselor de editură, tipografiilor și combinatelor poligrafice (scriitori, ziariști, artiști, tipografi, editori, redactori, reporteri, fotoreporter, regizori, scenografi etc.), care prin natura activității pe care o desfășurau, aveau posibilitatea propagării unor idei sau informații care ar fi reprezentat un pericol la adresa regimului comunist. Asemenea tuturor dosarelor de problemă întocmite de fosta Securitate, dosarul «PRESA» a constituit, în multe cazuri, motivul începerii urmăririi informative individuale într-o formă organizată.

Dosarul problemă "PRESĂ" conține 19 volume, vizând perioada 1970-1989 și cuprinde rapoartele cu privire la problema presă - poligrafii („Luceafărul”, „Buletinul Oficial”, „Casa Scînteii”, „13 Decembrie”, „Informația”, „Centrala Industriei Poligrafice”) și informații despre:

- verificarea și urmărirea ziariștilor români și străini prin intermediul rețelei informative dar și prin mijloace de tehnică operativă (interceptare corespondență, convorbiri telefonice, filaj);

- activitatea colaboratorilor din redacțiile: „Scînteia”, „Scînteia Tineretului”, „România Liberă”, „Informația Bucureștiului”, „Lumea”, „România Azi”, „Flacăra”, „Actualitatea Românească”, „Munca”, „Suplimentul Literar Artistic”, „Tehnum”, agenția de presă

¹ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, nr. 1, Dosar „PRESĂ”.

„AGERPRES”, „Magazin”, „Magazin istoric”, „Orizont”, „Drapelul Roșu”, „Viața Economică”, „România Pitorească”, „Cântarea României”, „Agricultura Socialistă”, „Albina”, „Femeia”, „Urzica”, „Revista pentru copii”, „Uniunea Scriitorilor” și cea din redacțiile publicațiilor pentru străinătate;

- activitatea informatorilor din studiourile centrale și teritoriale ale radioteleviziunii și difuziunii române;

- activitatea din Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor (D.G.P.T.) și Comitetul pentru Presă și Tipărituri (ce înlocuiește D.G.P.T. din mai 1975).

Indiferent de contextul social-politic, presa deține rolul de formare și educare a opiniei publice, de informare și de valorificare a ideologiei asociate sistemului de care în mod implicit aparține.

Valorile sistemului totalitar din România, reflectate în presa românească, erau reprezentate de mecanisme de asimilare și producere a unei forme unice de conștiință socială prin care erau conservate structurile și valorile puterii centrale. Acest mecanism genera o falsă conștiință a realităților sociale, economice, politice, culturale și care, de cele mai multe ori, era negată la nivel individual, dar acceptată inconștient, folosindu-se forme de manipulare colectivă. Cea mai importantă funcție a sistemului de tip totalitar comunist „a constatat în elaborarea și manipularea unor coduri de autointerpretare a propriilor rațiuni de a exista și de a se legitima în raport cu societatea civilă”². Canalul prin care „codurile” și tehnicile manipulatorii erau procesate și valorificate era reprezentat de presă și radioteleviziune.

Puterea „de partid și de stat” își concretiza acțiunile prin mecanisme de control social la nivelul tuturor structurilor de decizie și execuție.

Securitatea, prin direcțiile și serviciile sale operative specializate, trebuia să acopere toate domeniile de activitate socio-umană.

Presă a reprezentat obiectivul de lucru al Securității. Decretul nr. 295 / aprilie 1968³, aprobat prin Legea 24 / 25 iunie 1968, sublinia faptul că organele de securitate aveau sarcina de a „preveni, descoperi

² Sorin M. Rădulescu, *Homo Sociologicus - Raționalitate și Iraționalitate în acțiunea umană*, București, Editura Șansa, p. 281.

³ *Cartea Albă a Securității*, vol. III, Serviciul Român de Informații, 1995, p. 90.

și lichida” acțiunile considerate a fi ostile din domeniul presei, tipăriturilor, radio-ului și televiziunii.

Presa, întreaga media românească se afla sub controlul și supravegherea Securității. În 1968, Șeful Direcției I a dispus reorganizarea Serviciului II, care supraveghea problema presei și întocmirea unui *Plan de măsuri privind intensificarea muncii de securitate asupra elementelor ostile regimului din sectoarele presă, edituri, radio-televiziune și poligrafii*⁴.

Principalul mijloc prin care Securitatea putea să-și atingă acest obiectiv îl constituia rețeaua informativă sau agentura. În mediul presă, rețeaua informativă avea consistență asemănătoare celorlalte medii - persoane de sprijin, gazde, case de întâlniri, surse membru P.C.R., colaboratori, informatori, rezidenți.

Conform Legii 187/1999 (M.O. din 09.12.1999), termenul de colaborator este asimilat celui de informator, sursă, agent și tuturor celorlalte categorii prezentate mai sus. În dosarul „PRESĂ”, cea mai frecventă denumire specifică informatorului era cea de „sursă”.

Selecția candidaților la recrutare viza persoane care prezentau un sistem relațional social în medii cât mai diverse (multiple contacte sociale), care dispuneau de abilități foarte bune de comunicare și de influențare, care aveau contacte cu grupuri mari de angajați, persoane care aveau disponibilități de a călători, care lucrau cu documente secrete etc. Verificarea colaboratorilor începea o dată cu procesul de recrutare și se continua uneori și după excluderea acestora din rețea.

Rolul colaboratorului era să contribuie, în secret, la formarea bazei de date rezultate din investigațiile și verificările informative efectuate în mediile considerate a fi anomice și împotriva orânduirii de stat.

Un alt concept ce se impune clarificat este delatiunea (lat. = delatio; fr. = delation) având semnificația: „denunț cu un scop bine precizat și cu rea intenție”⁵.

Noțiunea de delator (fr. = delateur) - persoană care face un denunț cu un scop rău intenționat - primește în limba română sensul negativ de turnător. Securitatea avea nevoie de „turnători” în orice mediu, mai ales în presă, unde controlul informațional era o condiție absolut necesară. Orice știre, comentariu, eveniment se conforma

⁴ *Ibidem*, p. 91.

⁵ *Le Petit Larousse*, Grand Format, Bordas, 1998.

cenzurii, astfel încât nici un stimul sau factor perturbator să nu modifice imaginea perfectă a realității din România acelor ani. Pentru a realiza toate aceste obiective, Securitatea avea nevoie de o rețea specializată în presă, de „urechi și ochi” în fiecare redacție sau editură, în fiecare departament al televiziunii și radiodifuziunii, în fiecare tipografie sau centru poligrafic.

Conform Raportului privind *Dosarul Problemă „PRESĂ”* realizat de Direcția de investigații (C.N.S.A.S.) au fost identificate trei categorii de colaboratori („surse”):

1. colaboratori menționați cu numele real - în număr de 227, din care 53 erau surse membru P.C.R., iar restul sunt nominalizați ca fiind surse ale organelor de securitate atât din mediul presă cât și din alte medii socio-profesionale.

Repartiția colaboratorilor pe cele mai importante redacții de presă (în perioada 1970-1989) se prezintă astfel: „Scînteia” - 29 surse ale Securității, „Scînteia Tineretului” - 15 surse, „Știință și Tehnică” - 2 surse, „Flacăra” - 6 surse, „Revista Economică” - 9, „Viața Economică” - 1, „Revista pentru copii” - 3, „Sportul” - 9, „Magazin” - 2, „AGERPRES” - 12, „Redacția publicațiilor pentru străinătate” - 7, „Albina” - 1, „România Liberă” - 23, „România Pitorească” - 3, „Munca” - 10, „Presa noastră” - 1, „Neue Banater” - 1, „Femeia” - 1, „Informația Bucureștiului” - 6, „Contemporanul” - 1, „Agricultura socialistă” - 1, „Era socialistă” - 2, „Cîntarea României” - 1, „Lumea” - 1, „Viața Românească” - 1, „Îndrumătorul cultural” - 1, „Neuer Weg” - 1, „Urzica” - 2 surse ale fostei securității.

2. colaboratori deconspirați, prezenți în dosar cu nume real și conspirativ și pentru care există date de identificare și precizări privind mediul în care activau, sunt în număr de 55;

3. colaboratori nedeconspirați, pentru care s-au identificat doar numele conspirativ sau de cod. Prezentarea cantitativă a rețelei nedeconspirate este imprecisă în acest stadiu al investigațiilor din următoarele rațiuni:

a) sub un același nume conspirativ ar putea fi identificate mai multe persoane;

b) există cazuri în care un colaborator, menționat cu un nume conspirativ, să fi fost abandonat și apoi reintrodus în rețea cu un alt nume de cod;

c) existența notelor și rapoartelor informative în care sunt menționate doar calitățile de „surse” ale organelor de securitate și

eventual mediul de presă (redacția sau studioul) în care activau, neexistând alte indicii de identificare.

Distribuția rețelei informative și recrutarea de noi informatori - obiective prioritare ale organelor de securitate - era planificată anual atunci când mediul nu prezenta interes operativ major și semestrial în special pentru mediile de presă aflate în relație directă cu cele din străinătate.

Pentru o mai bună organizare a informațiilor din *Dosarul Problema „PRESĂ”* considerăm necesară ordonarea cronologică a documentelor și rapoartelor întocmite de fostele organe de securitate care fac referire strictă la distribuția și evoluția rețelei informative, la tipurile de sarcini primite și realizate de colaboratorii din mediul presă, radioteleviziune și poligrafii.

În 1972, Securitatea își planifica recrutarea de noi informatori cu „posibilități mari de informare” prin „Planul de Măsuri în acțiunea Dimineata”, iar sarcinile trasate colaboratorilor erau cele de a supraveghea și verifica „elementele aflate în atenția securității”, înregistrarea comentariilor și discuțiilor cu privire la reorganizarea sectoarelor de presă.

Într-un raport întocmit de Inspectoratul Municipiului București, din 10 aprilie 1975, *Notă privind stadiul verificărilor din mediul presă*⁶, se precizează că numărul salariaților din presa centrală era de 750, din care 570 redactori, iar rețeaua informativă era constituită din 21 surse a căror activitate viza urmărirea și supravegherea informativă a lucrătorilor din presă și radioteleviziune.

În anii 1977 și 1978 s-a intensificat numărul recrutărilor, iar factorii de conducere din instituțiile de presă erau utilizați pentru informarea și rezolvarea de sarcini de securitate - aspecte menționate în *Programul de măsuri privind desfășurarea muncii de securitate în problema „PRESĂ”*, 10.01.1978, M.A.I., Direcția I⁷. În 1978 s-au efectuat 173 de recrutări, pentru completarea rețelei informative, din care 127 au provenit din rândurile angajaților redacțiilor de presă și tehnicienilor, iar 46 de surse din mediul poligrafic. Serviciile de securitate acționau în sensul instruirii permanente a rețelei informative pentru identificarea persoanelor care aduceau prejudicii instituțiilor,

⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, nr. 1, Dosar „PRESĂ”, vol. I, f. 125.

⁷ *Ibidem*, f. 81.

pentru cunoașterea stării de spirit din instituțiile de presă și a aspectelor economice din poligrafii și tipografii.

Rețeaua informativă a Direcției I colabora cu alte compartimente ale securității (Direcția a III-a, U.M. 0920 – D.I.E., Direcția a IV-a, U.M. 0544 - Centrul de Informații Externe, Serviciul „D” - dezinformarea și discreditarea grupurilor „reacționare” din străinătate, Serviciul „F”- unitatea de filaj și investigații, Direcția a VI-a - activitățile de depistare a scrierilor ascunse) mai ales în cazul persoanelor care aveau rude, relații sau care se deplasau în străinătate.

Anii 1978 și 1979 au fost cei mai „productivi” ani în sensul numărului de recrutări, „... peste 90% din totalul rețelei existente a fost creată în anii 1978-1979”⁸. În acea perioadă Securitatea a impus reguli stricte și măsuri pentru:

- a reanaliza și verifica rețeaua informativă (loialitatea față de sistem, mijloacele de conspirare);

- a folosi sursele informative la valoarea și posibilitățile reale, în special pentru identificarea persoanelor care „instigă la emigrare, dezordine, atitudini protestatere și colportarea știrilor transmise de Radio-TV”⁹,

- a instrui colaboratorii pentru semnalarea persoanelor care nu se angajează în publicarea sau difuzarea unor materiale prin care „să combată teoriile burgheze, care publică și difuzează materiale interpretative la adresa statului și partidului”¹⁰, care fac propagandă altor posturi străine sau multiplică și difuzează materiale din străinătate.

Colaboratorii fostei Securități din studiourile centrale și teritoriale de Radioteleviziune, tipografii, poligrafii erau dirijați pentru a semnala aspecte privind modul cum erau exploatate și utilizate instalațiile și tehnica din dotare, contractarea importului de materiale, de aparatură și utilaje tehnologice, încălcarea normelor de tipărire și de execuție a unor materiale interzise.

Un rol important îl dețineau colaboratorii din mediile de presă aflate în contact cu străinătatea, în special din radioteleviziune și agențiile de presă (AGERPRES) sau cei care frecventau mediile

⁸ *Ibidem*, f. 74-76, *Plan de măsuri privind desfășurarea muncii de securitate în anul 1980 în problema „persoane ostile în sectoarele Presă, Radio, T.V. și poligrafii”*.

⁹ *Ibidem*, f. 77.

¹⁰ *Ibidem*, f. 78.

diplomatice. Colaboratorii ziaristi acreditați pentru plecări în străinătate erau „pregătiți contrainformativ” de către ofițerii Direcțiilor Centrale, având obligația de a prezenta rapoarte informative la sosirea în țară.

Nu oricine era acreditat să plece în străinătate, nu orice ziarist primea avizul pozitiv; cei cărora li se facilita acest lucru erau foarte bine verificați și ulterior primeau condiționări din partea Securității și conducerii redacției pentru a relata despre obiectivele urmărite prin intermediul notelor informative.

De reținut că anul cu cea mai intensă activitate de recrutare a colaboratorilor și cu o creștere considerabilă a numărului de măsuri operative ale aparatului de securitate în mediul presă a fost 1979, an în care deja s-au cristalizat modificările în structura Securității, ca urmare a decretului Consiliului de Stat din martie 1978.

În documentul *Raport privind concluziile desprinse din controlul de fond pe linia problemei Presă – Poligrafii, din 22 septembrie 1981*, elaborat de I.M.B. - Securitate, se precizau deficiențele înregistrate de ofițeri cu privire la potențialul informativ insuficient al colaboratorilor din mediile și „punctele” vulnerabile, recomandându-se completarea rețelei cu surse din intimitatea elementelor urmărite și utilizarea membrilor de partid în supravegherea și verificarea informativă. Același document descrie repartitia surselor pe redacțiile de presă scrisă în următorul mod:

„Munca” - 2 surse; „Scînteia Tineretului” - 2 surse; „Flacăra” - 4 surse (1 informator și 3 colaboratori, membri de partid); „Sportul” (revista „Fotbal” și „Sportul în România”) - 6 surse (3 informatori și 3 colaboratori); „Viața Economică” - un informator și un colaborator; „Magazin Istoric” - o sursă; „România Pitorească” - 4 surse (redactori); „Cîntarea României” - 2 surse (redactori); „Agricultura Socialistă” - 2 colaboratori; „Albina” - un colaborator; „Femeia” - un informator; „Urzica” - 2 informatori (redactori); „Revista pentru copii” - un informator și un colaborator; „România Liberă” - 2 informatori și 1 colaborator; „Publicațiile pentru străinătate” - 4 surse; „Știință și Tehnică” - o sursă; „Tehnum” - o sursă; „Magazin” - o sursă; „Informația Bucureștiului” - 3 informatori și un colaborator.

În 1982, conform *Planului de Măsuri privind desfășurarea muncii de securitate în problema „persoane ostile din sectorul presă –*

tipografii”¹¹, document emis de Direcția Securității Statului, Direcția I, se precizau următoarele aspecte cu privire la activitatea rețelei informative și a organelor de securitate:

- deschiderea separată a dosarelor în problema presă și a dosarelor de obiectiv pentru studiourile teritoriale de Radioteleviziune și întreprinderile poligrafice;

- controlul informativ, pe cel puțin 2 linii, al străinilor care vizitau instituțiile de presă centrale;

- crearea a cel puțin 2 surse pentru supravegherea informativă a redacțiilor ziarelor și revistelor centrale sau locale, a fiecărui compartiment din studiourile centrale și teritoriale de radioteleviziune (de exemplu: carele de reportaj trebuiau să fie „acoperite” pe 3 linii informative;

- introducerea obiectivului problemă „DIANA”, vizând urmărirea informativă a tuturor persoanelor din presă care au rude de gradul I și II în străinătate sau care întrețin relații cu străinătatea prin natura serviciului sau personale.

„Sub paravanul unei pseudo-colaborări cu organele de securitate anumiți ziariști uită obligațiile, amăgindu-se cu gândul că au informat acolo unde trebuie; procedeul este periculos, pentru că neinformând conducerea instituției de relațiile sale cu cetățenii străini, încalcă un act normativ” (*Concluzii desprinse și măsuri ce se impun pentru îmbunătățirea activității de securitate în sectorul presă din Capitală, M.I., S.M.B.-122, 1983*)¹².

Redacțiile de presă ale Capitalei erau conduse de persoane cu o „consecvență ținută de transpunere în practică a politicii partidului și statului”, persoane care primeau atribuții de la organele de securitate în vederea urmăririi și supravegherii informative a ziariștilor străini care vizitau instituțiile de presă sau reprezentanțele diplomatice. În cadrul fiecărei redacții existau angajați cu atribuții de protocol, pionii de legătură ai Securității, care nu trebuiau să lipsească de la aceste întâlniri.

Ziariștii invitați la recepțiile și acțiunile culturale organizate de ambasadele sau reprezentanțele acestora în România aveau drept sarcină întocmirea unor note de convorbire, ce trebuiau transmise organelor de securitate de care aparțineau.

¹¹ *Ibidem*, f. 41.

¹² *Ibidem*, f. 30.

Secțiile de scrisori din cadrul redacțiilor de presă și studiourilor Radio-TV erau utilizate pentru a depista „elementele” potențial periculoase sau cu manifestări considerate a fi ostile și critice la adresa regimului.

Încadrarea informativă a personalului redacțional din presa Capitalei era asigurată, în 1984, de „41 de surse (colaboratori) dintre care 26 erau ziariști, 3 inspectori de personal, 3 corectori, 3 persoane cu atribuții de protocol, 5 redactori la secțiile de scrisori, 1 tehnician” (*Raport cuprinzând aspectele solicitate de Direcția I în problema „presă scrisă”*)¹³, document elaborat de Securitatea Municipiului București.

Conform aceluiași raport, prezentat mai sus, din 1980 și până în 1984 evoluția rețelei informative la nivelul Capitalei se prezintă astfel:

- în 1980 existau 32 de colaboratori în mediul presă la nivelul Capitalei;
- în 1981 existau 39 de surse / colaboratori;
- în 1982 - 45 de surse / colaboratori;
- în 1983 - 42 de surse / colaboratori;
- în 1984 existau 41 de surse informative.

Notelor informative furnizate Securității de colaboratorii din presa românească în perioada 1980-1984 cuprind:

- informații cu privire la persoanele din mediul presă urmărite de securitate prin dosare de urmărire;
- greșeli apărute în presă;
- informații despre ziariști, redactori, corespondenți de presă, scriitori etc. care au călătorit sau aveau în intenție călătorii în străinătate;
- informări către organele de partid;
- verificări ale persoanelor cu atribuții de protocol din redacții;
- înscrisuri cu caracter așa-zis dușmănos etc.

Activitatea întregii rețele informative din presa centrală era controlată de Securitatea Municipiului București, Secția 122 (S.M.B.-122) în colaborare operativă cu: Direcția I - contrainformații interne, Direcția a III-a - contraspionaj, U.M. 0920 – D.I.E., Direcția a IV-a - contrainformații militare, U.M. 0544 - Centrul de Informații Externe, Serviciul „D” - dezinformarea și discreditarea grupurilor „reacționare”

¹³ *Ibidem*, f. 13.

din străinătate, Serviciul „F”- unitatea de filaj și investigații, Direcția a VI-a - activitățile de depistare a scrierilor ascunse.

În anul 1984, în documentul *Raport privind modul în care au fost executate prevederile programului de măsuri din probleme presă-radioteleviziune-poligrafii*¹⁴, M.I. S.M.B.-122, 18.04.1984, rețeaua informativă era constituită din 162 de surse. Recrutările efectuate în perioada 1980-1984 au reprezentat o achiziție foarte importantă în ceea ce privește materialele informative furnizate iar, în conformitate cu același raport de mai sus, numărul de dosare de urmărire informativă a crescut cu 150%, iar numărul de persoane verificate prin supraveghere informativă cu 28,5%.

După 1984, sarcinile colaboratorilor din presă vizau aspecte mai bine direcționate și căpătau caracteristici specializate în raport cu mijloacele de acțiune ale Securității (informatorii erau mai bine instruiți dar și mai bine verificați). În acest sens putem exemplifica:

- supravegherea și urmărirea persoanelor cunoscute cu manifestări considerate dușmănoase, denigratoare sau tendențioase la adresa situației din țară, care audiau și comentau conținutul emisiunilor „ostile” ale posturilor străine de radio;

- informarea organelor de securitate cu privire la comportamentul și conduitele redactorilor, ziarștilor din mediul presă scrisă și Radioteleviziune la locul de muncă, în timpul deplasărilor în străinătate, în viața de familie;

- supravegherea angajaților din presă care întrețineau legături oficiale și neoficiale cu cetățeni străini (care intrau în legătură cu transfugi, emigranți sau persoane din medii „reacționare”), care aveau rude în străinătate și care se deplasau în străinătate în interes de serviciu sau personal;

- urmărirea stării de spirit din colectivele redacționale;

- verificarea ziarștilor străini acreditați în România cu ocazia unor evenimente culturale, politice, economice;

- verificarea ziarștilor români invitați de ambasadele și reprezentanțele diplomatice în România;

- semnalarea unor publicații, articole cu caracter interpretativ nefavorabil la adresa politicii de stat;

- semnalarea unor abateri de la păstrarea secretului de stat;

¹⁴ *Ibidem*, f. 35.

- semnalarea persoanelor care multiplicau și difuzau materiale provenite din străinătate sau care instigau la acțiuni antisociale;
- semnalarea abaterilor din poligrafii și tipografii (sustragerea de materiale, tipăriri clandestine, fără aprobare, contracte dezavantajoase, importuri fără acoperire de utilaje și materiale tipografice, întreținerea și respectarea normelor de lucru etc.).

În conformitate cu *Instrucțiunile nr. D-00190/1987 privind Organizarea și desfășurarea activității informativ-operative a organelor de securitate*¹⁵, D.S.S., Capitolul III - *Activități preventive*, „aparatură de securitate, cu sprijinul și sub îndrumarea organelor de partid ... sprijină organele de presă, radio și televiziune și instituțiile cultural-educative”. Acest sprijin se concretiza în supravegherea și urmărirea personalului din presă, radioteleviziune și poligrafii.

Tipurile de materiale informative furnizate de colaboratorii din mediu presă, reprezentate de *notele informative* și *notele de relații* existente în dosarul problemă „PRESĂ” sunt de ordinul miilor, la acestea adăugându-se și zecile de *fișe de caracterizare* întocmite la solicitarea organelor de securitate de șefii serviciilor de personal ai redacțiilor (o altă dovadă ce atestă strânsa colaborare a personalului decizional din redacții de presă cu organele fostei Securități).

Notele informative conțineau o mare gamă de informații despre lumea presei, o tipologie extrem de variată a delatiunilor sau a „turnătorilor” furnizate Securității. Fie erau informații cu un conținut anodin, fie de poliție politică, acestea vizau persoanele urmărite sau supravegheate informativ sub următoarele aspecte:

- *informații cu caracter social*: despre familie (date personale ale membrilor de familie, profesie, loc de muncă, apartenență politică etc.); despre evoluția profesională (educație, traseu profesional, calificative, funcții etc.); despre existența rudelor sau prietenilor în străinătate și relațiile cu acestea; despre comportamentele și conduitele la locul de muncă, în viața de familie, în cercurile de presă; despre relațiile și contactele sociale;

- *informații cu caracter politic, administrativ și de „siguranță națională”*: comentarii la adresa politicii de partid și de stat; informații vizând starea de spirit din redacții cu ocazia unor evenimente politice interne și internaționale; relatările și comentariile

¹⁵ *Idem*, Fond Documentar, nr. 21.

referitoare la vizitele unor șefi de stat în România sau la vizitele reprezentanților puterii de stat și de partid în străinătate; comentarii referitoare la situația politico-economică a României reflectată în comentariile posturilor Europa Liberă, Vocea Americii etc; comentarii în interiorul cluburilor, fundațiilor, instituțiilor importante din străinătate despre „starea de spirit” din România; despre relațiile jurnaliștilor români cu instituții de presă, administrative sau politice din România; informații despre jurnaliștii și oamenii de cultură care aveau funcții administrative sau politice; propuneri pentru obținerea avizului pozitiv în cazul deplasărilor jurnaliștilor sau oamenilor de cultură în străinătate; informații cu privire la acreditarea lucrătorilor din presă, radio și televiziune, care formau grupul de presă participant la acțiuni politice și de protocol în țară și străinătate;

- *informații cu privire la activitățile redacționale (profesionale)*: despre relațiile între jurnaliști, redactori șefi și directorii de redacții; despre relațiile ziariștilor români cu instituțiile de presă sau jurnaliști din străinătate; comentarii privitoare la activitatea din redacții și studiouri (starea de spirit, atmosfera și abaterile la normele deontologice specifice); despre componența delegațiilor acreditați să participe la evenimentele politice și culturale în țară și străinătate; despre comportamentul și comentariile jurnaliștilor, scriitorilor și artiștilor prezenți la recepțiile ambasadelor din România; comentariile cu privire la modificările salariale, demiteri, schimbări în structura redacțiilor sau studiourilor; interpretarea materialelor de presă cu conținut tendențios; despre încercările de a scrie și publica articole cu conținut denigrator sau de a le furniza spre publicare și difuzare unor redacții sau posturi străine; listele persoanelor care călătoresc în străinătate (în interes de serviciu sau ca turiști); listele celor care dețin în proprietate și la locul de muncă mașini de scris; informații despre persoanele care obțin venituri extraprofesionale sau ilicite etc.

Activitatea colaboratorului din mediul presă era la fel de strict direcționată de organele de securitate ca în orice mediu profesional, însă la acest nivel, colaborarea se încadra într-un spațiu al intelectualității iar mecanismele de control deveneau mai riguroase, și nu de puține ori, conform evaluărilor făcute de ofițerii de securitate, se înregistrau multe disfuncții în relațiile cu informatorii.

Legătura colaboratorului din presă cu organele securității era bine motivată intern: nevoia de ascensiune profesională rapidă, de a

dobândi funcții decizionale stabile în redacții sau studiouri, recunoaștere socio-profesională, posibilitatea de a călători în străinătate, de a obține burse de studii și multe alte beneficii.

Ca urmare a „intensei” activități a informatorilor, Securitatea a acționat în consecință prin: avertizări, atenționări, informări ale organelor de partid, destituiri din funcții, demiteri, percheziții domiciliare, controale, arestări.

Există cazuri de colaboratori cu o activitate extrem de prolifică, zeci și zeci de note informative pe an, cu o durată a colaborării de peste 20 de ani, cu obiective urmărite în mai multe medii de presă. Aceste persoane s-au identificat complet cu activitatea de securist, pierzându-și calitățile profesionale autentice, au devenit „complici la distrugerea propriului potențial creativ, a propriei identități”¹⁶.

Volumul imens informațional existent în notele informative și rapoartele ofițerilor, varietatea datelor furnizate organelor de securitate prin intermediul colaboratorilor și diversitatea sarcinilor operative ale acestora reprezintă indiciul productivității organelor de securitate în media românească pe parcursul perioadei 1970-1989.

¹⁶ Sorin M. Rădulescu, *Homo sociologicus - Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană*, București, Ed. Șansa, 1994, p. 283.

Mădălin HODOR

Ce nu cuprinde un dosar de securitate

Fiecare dosar întocmit de fosta Securitate reprezintă, în același timp, o istorie personală, dar și un fragment al unei istorii desfășurate la scară națională, aparține, așadar, spațiului privat și celui public. Descoperim, uneori, adevărate biografii, încorporând masiv, fără deosebire, printre aspectele care interesau cu adevărat, nenumărate detalii ale vieții particulare; alteori, ni se dezvăluie secvențe doar, fragmente de existență concentrate. Și într-un caz și în celălalt, regulile discreției și respectării intimității rămân incompatibile cu cele ale „muncii” de securitate, așa cum nepotrivită sau chiar dăunătoare este pudoarea exagerată în fața medicului. Dezvăluirile spontane, nefiltrate, amănuntele care nu scapă și nici nu rușinează ochiul paternal al partidului colorează grotesc fresca unei societăți aflate în „carantină”, supusă unui experiment radical, ale cărei reacții sunt atent, dar mascat investigate. Experimentul intermediază, la fel ca în celelalte țări comuniste, atingerea scopului anunțat la începuturi: crearea „omului nou” și a singurului mediu ambiant prielnic acestuia - societatea socialistă.

Pentru cele mai multe dintre victimele sale, dosarul a reprezentat multă vreme arma cea mai de temut a regimului, asociată unei instanțe invizibile, neobosită în a consemna zi de zi orice detaliu aparținând vieții private sau manifestărilor publice. Pe măsură ce notorietatea sinistră a Securității se întipărea în conștiințe, simpla invocare a existenței dosarului ajungea să echivaleze cu intrarea în penumbră, cu izolarea individului prin plasarea sa în cercul persoanelor „suspecte”, aducătoare de necazuri, cu care nu era înțelept să te afli în contact. Această impresie de atotputernicie a instituției, a cărei reputație precede intervenția propriu-zisă și viciază existența individului înainte de a-l încleșta cu adevărat, ne ajută să înțelegem și modul ei real de operare. Practic, nu se putea lucra eficient în lipsa

unei avangarde care să plaseze instituția în orice moment cu un pas înaintea persoanei vizate, conform principiului că este mai ușor să previi decât să rezolvi o situație. De aceea, supravegherea trebuia să fie continuă, riguroasă, eficientizată prin anularea oricărei posibilități de luare prin surprindere a autorității.

Imaginea poate fi ușor asociată panopticolui lui Jeremy Bentham, prezentat în lucrarea lui Michel Foucault despre nașterea închisorii¹. Bentham a imaginat o clădire în care deținuții trăiau în celule dispuse în cerc. Pereții acestora erau transparenti și permiteau „Fratelui mai Mare”, care trăia în mijloc, să observe fiecare deținut fără să poată fi văzut. Este un sistem de supraveghere perfect articulat, în care simplitatea arhitecturală nu este depășită decât de eficiență. Plasând Securitatea în locul „Fratelui mai Mare” și echivalând fiecare dosar cu o celulă a panopticolui obținem o ecuație plauzibilă, ușor de receptat: sute de mii de dosare egal cu sute de mii de închisori personale, cu sute de mii de ziduri ridicate între individ și semenii săi. Altfel spus, dosarul are semnificația unei închisori înaintea detenției ori încorporează o detenție virtuală, materializabilă sau nu, în funcție de confirmarea suspiciunilor (adeseori, se va dovedi suficientă numai afirmarea lor). Se înțelege astfel și de ce nu se făcea de la bun început o selecție a informațiilor - cel puțin într-o primă perioadă - relevante pentru munca lucrătorului de Securitate. Cât timp nu aflarea adevărului era preocuparea autorităților comuniste, orice informație avea potențial, putea fi valorificată prin interpretare, adăugire, scoatere din context sau mistificare. Dosarul asigura cadrul în care se puteau îndeplini, în secret, toate acestea. O dată ce starea de anormalitate va fi instaurată, societatea va accepta expresia „a avea ceva la dosar” ca pe o explicație lapidară, dar plauzibilă a pedepsirii individului. Pentru întocmirea lui oamenii erau interogați în beciurile închisorilor comuniste, pentru el erau trădați de prieteni, de rude sau colegi. Din pricina lui nu se realizau profesional, nu plecau în străinătate și erau constrânși să trăiască izolați. Acel „ceva” atât de limitativ în aparență, dar ascunzând posibilități nebănuite de cuprindere în realitate, nu era neapărat o „greșeală” personală: putea fi o rudă închisă pe motive politice sau una fugită în străinătate. A face parte dintr-o familie cu un trecut „dușmănos”, de exemplu, era o vină suficientă pentru ca dosarul

¹ Michel Foucault, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*, București, Editura Humanitas, 1998.

să o înregistreze sub o formă sau alta, de regulă cât mai aproape de încadrarea într-un articol din Codul Penal. Pentru neinițiați - prin asta înțelegându-se persoanele aflate în afara mecanismului de reprimare propriu-zis - acel „ceva” exprima eufemistic o vină misterioasă, pe care nu aveau nevoie și nici nu era bine să o cunoască în detaliu. Surprinzător este faptul că, adeseori, nici victima nu bănuia dimensiunile „vinovăției” sale, chiar dacă se ajungea la un proces sau o anchetă. Păstrând aparența unei finalități imprezibile, Securitatea își rezerva în fapt dreptul de a dispune după bunul plac de informațiile și, în final, de viața individului. Sentința finală trebuia să asigure nu doar pedepsirea persoanei și descurajarea comiterii unor noi „crime” împotriva regimului, ci și corijarea sa severă, modificarea esenței sale.

Privit din perspectiva acestui ambițios proiect, dosarul apare ca instrument de control al societății, dar și de transformare a sa prin „înnoire”. Cu riscul de a le atribui subtilități ce nu îi caracterizau în mod obișnuit, sesizăm totuși o anumită duplicitate sugestivă a limbajului specific folosit de angajații Securității. Despre persoanele care făceau obiectul acțiunilor operative se spunea că erau „lucrate” - termenul desemnând o acțiune în desfășurare operativă -, dar ducând cu gândul și la o acțiune de „modelare”. Cel puțin așa rezultă dacă privim dincolo de aspectul tehnic al termenului și îl supunem unei scheme de definire care să țină seama de apartenența sa la limbajul generic al sistemului.

Cei care vin să-și citească dosarul constată că relația dintre experiența trăită și cea consemnată de documente rămâne, în esență, fragilă. Ei se așteptă să găsească în paginile lui o explicație a persecuțiilor îndurate, a clipelor de teroare pe care au fost nevoiți să le trăiască. Pentru acești oameni, parcurgerea dosarului prilejuiește o reevaluare a percepțiilor pe care le aveau asupra trecutului.

Nu există acte care să amintească metodele brutale folosite în timpul detenției sau în desfășurarea interogatoriilor, nu există dovezi ale clipelor de teroare îndurate, lucru previzibil de altfel. Pentru etape cunoscute astăzi, ca fiind cele mai dure în privința regimului din închisori, procesele verbale de interogatoriu consemnează întrebări și răspunsuri stereotipe, mascând dramele petrecute în interiorul penitenciarelor. O bună parte dintre ei sunt surprinși însă că nu găsesc informații de nici un fel despre perioade lungi când s-au aflat în atenția Securității sau au fost întemnițați în închisorile comuniste. Confruntarea cu un astfel de document, care simplifică deliberat

experiența individului produce, de cele mai multe ori, un sentiment de frustrare. Sunt lesne de înțeles rațiunile pentru care aceste aspecte nu au fost consemnate în dosar, dar efectul acestui fapt asupra celui care știe că ele s-au întâmplat cu adevărat nu este neglijabil. Reamintindu-și ce a trăit atunci, el rămâne în continuare singurul depozitar al evenimentelor.

În aceeași categorie se înscriu și foștii „prizonieri de conștiință”. Folosirea metodelor psihiatrice de către regimul comunist ca armă îndreptată asupra celor care se opuneau „noului ordin social”, deși certificată de rapoarte ale unor organisme internaționale și de mărturiile unor victime directe, rămâne încă un subiect controversat. Amploarea acestui fenomen a fost negată în multiple rânduri, de aceea menționarea câtorva dintre aceste mărturii este justificată.

Într-un discurs publicat de Scânteia din 2 octombrie 1968, Nicolae Ceaușescu, făcând obișnuitele aprecieri la adresa realizărilor regimului, spunea: „doar nebunii nu văd binefacerile socialismului”. Mesajul său a fost înțeles și cazurile de „nebuni” nereceptivi la „binefacerile” regimului au început să se înmulțească. Cadrul era asigurat de codurile de legi comuniste care au permis internarea ca „bolnavi psihici” a celor care se opuneau regimului. Decretele 12/1965 și 113/1980 (o variantă mai puțin ostentativă a primului) au trimis în spitale special amenajate și păzite cu strictețe de Securitate numeroase persoane aflate în afara ariei de „normalitate” trasate de Partid.

Teodor Negulescu, lăcătuș mecanic la „Textila”- Buzău, a făcut o serie de sesizări la organele de partid prin care demasca neglijența, abuzurile, actele de umilire și șantaj la care era supusă populația României. Ca urmare a acestui fapt a fost dat afară, anchetat de Securitate și internat la Spitalul de neuro-psihiatrie Săpoca².

Condițiile în care erau ținuți acești oameni arată intenția regimului de a-i face să dispară din societatea ale cărei valori nu le împărtășeau. Iată cum descrie una dintre victimele internărilor forțate un așezământ destinat internării disidenților. Este vorba despre Secția Cula a Spitalului de Psihiatrie nr. 9, aflată la 15 kilometri de București în satul Popești-Leordeni. „În cele patru barăci unde erau cazați separat bărbați și femei, ne-au înghesuit și pe noi, cei aduși

² Silviu Alupei, *Cazul Negulescu. Un nebun pentru liniștea țării*, în *Tinerama*, 9-15 septembrie 1994, p. 11.

intempestiv, încât dormeam câte doi într-un pat. Mâncare puțină, iar condițiile de igienă nu prea se respectau. Păduchii circulau în voie...”³.

Unele dintre spitalele în care erau săvârșite abuzuri au căpătat o faimă tristă: „Dr. Marinescu”, „Poiana-Mare” sau „Dr. Petru Groza”. La secția de psihiatrie a Spitalului Jilava se aflau tot timpul încarcerate vreo sută de persoane: laolaltă cu deținuții politici erau ținuți și cei de drept comun cu boli mintale grave.

Amestecarea categoriilor de deținuți nu era o practică nouă în sistemul penitenciar și ținea de aplicarea metodelor de înfrângere a rezistenței. Deținuții politici erau considerați „bandiți”, fiind condamnați penal și, prin urmare, asimilați infractorilor. Efectele asupra celor supuși acestui regim de umilințe erau cu atât mai mari cu cât stigmatul îi urmărea și în lumea din afara închisorii, putându-se extinde și asupra celorlalți membri ai familiilor lor.

În cazul celor supuși abuzurilor psihiatrice, categorisirea lor drept „nebuni” urma aceeași schemă. Fiind „bolnavi”, nu mai puteau face parte din societate, internarea lor devenind o problemă de sănătate publică, o practică folosită peste tot în lume. Prin mascarea adevăratelor cauze ale internării, regimul apărea ca protector al corpului social. Ghidându-se după aceleași principii duplicitare, pe care le-a transformat în legi și norme morale, Partidul era foarte atent la imaginea pe care o avea atât în rândul propriilor cetățeni cât și în afară. Poate cel mai nociv dintre abuzuri a fost generat de procesul de „curățire” aplicat de Securitate orașelor cu ocazia unor evenimente politice importante: congrese internaționale, vizitele unor delegații străine, dar și a sărbătorilor „populare” 1 Mai sau 23 August. Toți cei care se dovediseră incomozi sau inadaptabili la condițiile regimului și în special cei care reprezentau un potențial pericol pentru desfășurarea festivităților, erau urcați în dube și trimiși spre internare în spitale psihiatrice. Alături de disidenți erau aduși alcoolici, prostituate, într-un cuvânt toți cei care aminteau de o realitate incompatibilă cu „evoluțiile” societății socialiste.

Unei instituții psihiatrice îi erau necesare aproximativ cinci zile pentru a stabili diagnosticul și a aprecia dacă pacientul avea sau nu nevoie de internare, lucru imposibil de făcut în spitalele supra-

³ Dumitru Mircescu, *Dincolo de iluzii. Transhimeria*, București, Editura Scripta, 1994, p. 181.

aglomerate cu sute de persoane aduse o dată. După consumarea evenimentului, toți, sau aproape toți erau eliberați, unii dintre ei fără nici o formalitate și fără să fi fost nici măcar examinați de personalul medical. În 1981, cu ocazia Universiadei, pe baza dispozițiilor Direcției Sanitare, au fost internate abuziv circa 600 de persoane din București⁴. Cei care locuiau în apropierea Spitalului Cula, deveniți martori ai acestor evenimente, își mai aduc aminte și astăzi de coloana de dube ale Miliției care sosea în comună în preajma lui 1 Mai sau 23 August, de gardurile de sârmă ghimpată care înconjurau pe mai multe rânduri clădirile, de milițienii îmbrăcați în halate albe care păzeau incinta.

Metodele folosite pentru a-i ridica pe indezirabili au fost povestite de o victimă a lor. Întâmplarea se plasează cronologic înaintea vizitei la București a lui Mihail Gorbaciov în mai 1987: „La mine au venit întâi pe 22 (22 mai 1987 - n.n.) pe la nouă seara, doi, de la Miliție, de la Secția 3, dintre care unul era sectoristul, care se numea Cara (...) și mi-au zis ceva de genul ăsta: - Domnule, te rog să vii cu noi pentru că avem o reclamație anonimă și vrem să o rezolvăm! -Nu domnule! Pe mine nu mă interesează anonimele! Eu tot ce reclam scriu acolo și semnez. Dacă dumneavoastră aveți anonime, rupeți-le! - Nu, că noi dăm atenție și anonimelor!... - Domnule! Nu merg cu dumneavoastră! ... Au plecat și au venit a doua zi când mă întorceam de la Biblioteca Academiei (...) Mi-am dat seama despre ce-i vorba, că vin ăia să mă umfle și, până să ajung la ușă, dăduse drumul mama și cei șapte milițieni conduși de căpitanul Stanciu au intrat alergând în casă și au început să țipe la mine, să mă duc cu ei la comandantul Secției pentru că mă certasem cu colegii. Și așa am fost adus aici (la Cula - n.n.) cu duba”⁵.

În cazul său, dosarul nu oferă nici măcar varianta oficială a faptelor. Lipsesc referirile la perioada prezentată, toate documentele indicând anul 1982 ca dată finală a acțiunii de urmărire⁶. După această perioadă orice legătură a Securității cu persecuțiile la care a fost supus nu mai poate fi dovedită.

⁴ Fragment din raportul Delegației Consultative la București din partea Asociației Internaționale Geneva Initiative on Psychiatry în *Cotidianul*, 1 iulie 1992.

⁵ Mărturie orală a lui Octavian Fulea.

⁶ A.C.N.S.A.S., dosar nr. 215056 - I 61.

Pentru alți foști urmăriți experiența într-o câțiva kafkiană a anilor trecuți își găsește acum o rezolvare trunchiată: află care erau motivele exacte pentru care au fost supuși presiunilor zilnice și au trăit cu teama permanentă a arestării, dar relativă „ușurare” este greșită de futilitatea și absurditatea acestor motive. Fiindcă aveau o rudă în străinătate, cu care întrețineau corespondență, erau bănuți de spionaj, dacă își manifestau nemulțumirea față de mijloacele tehnice pe care le foloseau erau pasibili de „sabotaj economic”, iar dacă se abonau la o publicație străină deveneau „suspecți de evaziune”. Dincolo de ele, însă, se întrevede preocuparea de a găsi individului o vină oarecare, fie și inventată. În ultimii ani ai regimului practic cetățenii erau împinși să săvârșescă mici „infrațiuni” pentru a supraviețui. Țigările și mâncarea se procurau de pe „piața neagră”, subterfugiu folosit de toată lumea, inclusiv de membrii cu funcții mari în aparatul partidului și ofițerii de Securitate. Această practică generală putea deveni oricând condamnabilă penal, dacă respectivul intra în sfera de interes a organelor de securitate.

Regimul a pedepsit în aceeași măsură actul în sine cât și intenția bănuțită de a-l săvârși. Securitatea demasca această intenție și identifica persoana care se făcea vinovată de ea. Rolul ei era ca, prin întocmirea dosarului, să corecteze, dacă se mai putea, conduita respectivului astfel încât, la sfârșitul procesului ofițerul să poată nota în „Raportul cu propunerea de închidere a dosarului” rezultatul muncii. În fond, așa cum li se spunea în repetate rânduri, ofițerii de securitate erau „activiști de partid într-un sector special”. Victoria sistemului era consemnată în limbajul de specialitate: „nu a mai fost semnalat cu manifestări ostile regimului”. Superiorul aviza propunerea ofițerului și, oficial, acțiunea de urmărire era închisă. Dosarul era clasat, dar informația conținută își păstra mereu actualitatea. Din acest punct de vedere, arhiva Securității nu era niciodată pasivă. În unele cazuri, nu puține, nu există mențiunea închiderii dosarului. Despre natura măsurilor luate în continuare asupra celui urmărit nu se pomenește nimic, nu este clar nici dacă acestea au existat.

În aproape fiecare dosar se găsește, în afara persoanei direct implicate, o listă cuprinzând nume ale rudelor, prietenilor, vecinilor, colegilor de serviciu, un inventar al existenței sociale a respectivului. Despre aceste persoane, documentele dosarului nu vorbesc decât în măsura în care ele prezentau „interes operativ” sau dacă au avut de a face într-un fel sau altul cu organele Securității. Scopul profesional al

listei este de a constata eventualele posibilități de a recruta persoanele cele mai apropiate de „obiectiv” sau, după caz, de a constata dacă poate fi vorba de „un anturaj ostil”.

Chiar dacă nu erau implicate direct în acțiunile circumscrise urmăririi, aceste persoane nu erau neapărat exceptate de la contactul cu Securitatea. Respectând coordonatele pe care fuseseră plasați de răspândirea mitului omniprezenței, ofițerii de securitate puteau acționa asupra lor folosind canale mai mult sau mai puțin oficiale.

Colegii de serviciu sunt chemați la biroul de personal sau la sediul Securității și obligați să dea declarații despre persoana respectivă, vecinilor li se cer declarații despre comportamentul și obiceiurile sale, rudele și prietenii sunt la rândul lor abordați. Nu era vorba numai de a strânge cât mai multe informații despre cel urmărit, de multe ori ofițerul dându-și seama că respectivii nu puteau fi folosiți direct. Se urmărea și crearea unei „carantine” asupra acestuia prin ruperea legăturilor firești cu mediul său. Abordați într-o manieră directă, dar păstrându-se un aer de conspirativitate, unii dintre ei își dădeau seama de pericolul pe care îl reprezenta continuarea legăturilor cu persoana în cauză. Rezultatele erau deseori cele scontate: contactele se răreau treptat, iar eventualele discuții se limitau la aspecte cât mai inocente cu putință. Dacă existau, totuși, persoane dispuse să riște și care continuau să îl viziteze pe urmărit, ele se expuneau măsurilor de urmărire speciale (filaj, interceptarea corespondenței sau a convorbirilor telefonice). Convinși că erau în permanență ascultați - dosarele cuprinzând mijloacele operative arată că această convingere era justificată - erau obligați să joace zilnic într-o piesă de teatru absurdă.

Procesul are aceleași coordonate cu cele descrise de memoriile deținuților politici. Teroarea comunistă în România era organizată de o asemenea manieră încât să stabilească o continuitate între viața în închisoare și cea în libertate⁷. Diferența notabilă ține de circumstanțele experimentului. Cei întemnițați puteau să distingă material între „ei” și „ceilalți”, conflictul fiind clar. Sistemul era încarnat de persoana gardianului sau de ofițerul politic. Prin faptul că erau vizibili, aceștia reprezentau un dușman palpabil și, prin urmare, mai ușor de

⁷ Mariana Neț, *Comunist terror in Romania. Between Document and Fictionalization. The case of prison memoirs*, în *Revista de Istorie Socială*, Iași, 1996, p. 316.

contracarat. În afara închisorii însă, în societate, raporturile nu erau atât de clare. Exista o victimă, dar cei care o victimizau nu puteau fi identificați, ci doar bănuți. De asemenea, cel urmărit nu putea conta pe solidaritatea unui grup. În temnițele comuniste, izolarea deținutului, scoaterea din rândul tovarășilor săi era considerată cea mai grea pedeapsă. O știau și deținuții, o știa și administrația închisorii.

Solidaritatea între cei care se aflau de aceeași parte a baricadei a constituit pentru mulți salvarea din ghearele sistemului. Cel urmărit în libertate nu beneficia, cu rare excepții, de nici unul dintre aceste mijloace de a se proteja. Era hăituit de un dușman invizibil care dispunea de resurse imense și care era prezent peste tot. Nu putea să prevadă următoarea mișcare, nu știa dacă nu cumva își imaginează singur toate aceste lucruri. Autocenzura devenea un reflex natural, iar disimularea, corolarul ei în domeniul comunicării. Din acest moment individul devine o victimă a mecanismului represiv, căruia nu i se mai poate sustrage, fiind afectate în mare măsură atât raporturile sale cu societatea, cât și cele cu propria familie.

Politologul american Zbigniew Brzezinski, făcând un bilanț al suferințelor umane cauzate de comunism, plasa alături de victimele sistemului și familiile acestora supuse deportărilor, diverselor persecuții și discriminări profesionale. Numeroși urmași ai deținuților politici din primii ani ai regimului au relatat umilințele pe care le-au îndurat pentru că părinții lor erau considerați „criminali” sau „bandiți”. Fiica unui deportat în Bărăgan a povestit calvarul prin care a trecut de-a lungul întregii sale vieți din pricină că tatăl său fusese un opozant al regimului. A fost privită cu ură și suspiciune de către cei din jur, i s-a interzis să urmeze cursurile unei facultăți și a reușit cu greu să obțină o slujbă de asistentă la un spital din București. Povestea ei nu se regăsește în nici un dosar și asemenea ei sunt sute de cazuri de oameni care au suferit, în diferite moduri, abuzuri, umilințe și teroare. Împreună formează categoria compactă a victimelor neînregistrate ale regimului.

Dacă sub raportul experiențelor individuale dosarele Securității nu oferă întotdeauna răspunsurile așteptate, în ceea ce privește istoria recentă valoarea lor nu poate fi ignorată. Dificultatea rezidă nu numai în cantitatea de informație conținută, ci și în stabilirea unor norme critice de prelucrare a ei.

Analiza dosarului oferă informații importante care privesc istoria din spatele regimului, dar ceea ce poate fi mai important, relatează și evenimente necunoscute care abia de acum încolo vor face obiectul dezbaterilor istoricilor contemporani. În esență, citirea lui înseamnă recuperarea unei părți din istoria ultimilor cincizeci de ani. Din acest punct de vedere el oferă o „cheie” prin care mecanismele sistemului comunist pot fi înțelese, studiate, discutate.

În momentul în care dosarele au fost întocmite nimeni nu s-a gândit că funcția lor va fi alta decât cea căreia îi erau destinate. Nimeni nu putea ști că la ele vor avea acces cercetători care să judece sistemul, cu atât mai puțin era de închipuit că victimele lor vor veni să le citească.

Concepute cu indicația „Strict Secret”, acestea circulau într-o lume inaccesibilă, aflată doar la dispoziția inițiatorilor și a celor puțini care conduceau, alcătuind o rețea prin care erau controlate evenimente, idei și oameni. În fond, dosarul consemnează istoria luptei individului cu sistemul, o luptă dusă cu mijloace diferite și cu rezultate schimbătoare. El este și indicativul principal al singurului criteriu după care era judecată activitatea instituției care l-a creat: eficiența. Dacă pe de o parte arată că scopul propus, acela de a exercita un control total nu a fost atins, este la fel de adevărat că „realizările” sale au fost suficiente pentru a menține timp îndelungat un regim devenit odios pentru majoritatea cetățenilor.

Parte integrantă a efortului Partidului de a-și realiza programul politic, dosarul reflectă și punctul de vedere al acestuia. Dacă aspectele legate de atitudinea individului față de regim, de raporturile în care se află cu acesta sunt tratate cu cea mai mare atenție și cât mai aproape de adevăr, nu același lucru se poate spune despre acele părți ale dosarului care privesc viața privată a individului. Slujind un sistem pentru care mistificarea devenise o practică, ofițerul de securitate nu ezită să mistifice, la rândul său, realitatea. Aceasta nu neapărat în mod conștient sau intenționat. Mistificarea poate decurge și din mijloacele folosite pentru completarea dosarului.

Majoritatea materialelor furnizate despre urmărit sunt obținute de la persoane care au motive mai mult sau mai puțin întemeiate să nu-l agreeze. În spatele notelor informative se poate ghici invidia unui coleg, ostilitatea unui vecin sau conflictele personale cu un prieten. Ofițerul încurajează acest gen de delațiune pentru a ajunge la informația „de interes operativ”, iar rezultatul este de multe ori un

adevărat inventar al slăbiciunilor de caracter ale individului. Cantitatea informațiilor cu caracter personal din fiecare dosar este semnificativă, informatorii care le furnizează fiind cei mai apreciați. Minciuna și calomnia nu deranjau, pentru că însuși regimul le promova.

Aceasta este una dintre „capcanele” pe care dosarul le poate întinde, mai ales atunci când în centrul atenției se află persoane publice sau personalități ale trecutului. În aceste cazuri valoarea documentară a dosarului trebuie pusă mereu în raport cu proveniența sa. Nu trebuie uitat faptul că el este creația unei poliții politice și a unui regim care au amestecat minciuna cu adevărul și realitatea cu iluzia. Valorile individuale nu contau prea mult, slăbiciunile fiind o garanție a înregimentării în sensul dorit de sistem. De aceea, erau cultivate abil prin intermediul regulilor nescrise de promovare pe scara socială, încurajate la cei care le aveau deja și inventate celor care se încăpățâneau să nu urmeze calea compromisului.

Dincolo de problemele pe care le ridică, dosarul rămâne cel mai important martor al trecutului comunist. Este important și prin ceea ce conține și prin ceea ce se poate citi printre rândurile sale. Trecând de faza incipientă, marcată de scopul principal al deschiderii arhivei Securității, acela de a asigura accesul cetățeanului la propriul dosar, s-ar putea spune că dosarul este prea personal pentru a putea fi citit în public, dar valoarea lui documentară este deseori prea mare pentru a fi destinat exclusiv spațiului privat.

Delia MOISIL

Politica de cadre a P.C.R. în anul 1947

*Cadrele hotărâsc totul.*¹

Prezentul studiu își propune să vă prezinte un tablou al schimbărilor ce au avut loc în politica de cadre a P.C.R. în anul 1947. Informațiile provin, în cea mai mare parte, din Arhiva C.C. al P.C.R. Este vorba despre două documente, stenograma Consfătuirii cu responsabilii de cadre județene, din 19-20 mai 1947² și stenograma Expunerii tov. Rangheț la Consfătuirea Secției de Cadre pe țară, din 17 decembrie 1947³, ambele exprimate într-o limbă premergătoare limbajului de lemn clasic al perioadei comuniste, vădind o nesperată transparentă pentru istoricul care le mânuiește. Ele sunt rezultatul ședințelor cele mai importante ce au avut loc la Secția de Cadre a C.C. al P.C.R. în anul 1947 și sunt cele care imprimă linia politică în acest domeniu.

Secțiile de cadre ale Comitetelor Județene ale P.C.R.

Secțiile de cadre ale Comitetelor Județene ale P.C.R. erau conduse de către Biroul Secției de Cadre (însușind minimum trei persoane în fiecare județ), din care făceau parte secretarul de cadre și responsabilii birourilor de evidență a cadrelor, de anchete și verificare și de carnete. Dimensiunile secției depindeau de mărimea județului și de materialul uman disponibil, în condițiile în care chiar și aici se

¹ Lozincă preluată din repertoriul de lozinci al U.R.S.S., de către secretarul Secției Centrale de Cadre, Rangheț și prezentată la *Consfătuirea responsabililor de cadre din județe*, organizată în mai 1947.

² A.M.R., fond 104, C.C. al P.C.R., rola AS1 - 1100, cadrele 5-84. Dintr-o eroare de numerotare, cadrul 24 apare de mai multe ori; pentru trimiterile la acele cadre, am indicat în paranteză și numărul paginii microfilmate.

³ A.M.R., fond 104, C.C. al P.C.R., rola AS1 - 1100, cadrele 85-132.

confruntau cu ceea ce în epocă era desemnat prin sintagma *foamea de cadre*.

Atribuțiile secțiilor de cadre erau, în anul 1947, următoarele:

- avizarea primirii de membri noi în partid; ținerea evidenței membrilor P.C.R.;

- verificarea membrilor de partid sub raport ideologic; anchetarea lor în *cazurile de abateri de la morala de partid*, când se făceau vinovați de *fracționism, mahalagism* sau *se abăteau de la linia justă a P.C.R.*; anchetarea și eliminarea lor când erau depistați ca *strecurați în partid*;

- distribuirea carnetelor de membri ai P.C.R.;

- verificarea colectării cotizațiilor;

- pregătirea viitorilor activiști de partid și a celor selecționați pentru a face parte din aparatul de stat (selecționarea, școlarizarea și plasarea lor, după absolvirea cursurilor);

- *grija de cadre*, presupunând asigurarea unor condiții de trai și a unor îngrijiri medicale speciale.

Metodele utilizate de secțiile de cadre din județe în raporturile lor cu membrii P.C.R. nu erau dintre cele mai delicate: la Muscel, un membru de partid a fost chemat la secția județeană de cadre și audiat cu două revolvere pe masă, iar la Bistrița, Traian Iosif, responsabilul de cadre al județului, a pălmuit în fața Biroului Comitetului Județean un membru de partid care la beție înjurase secretariatul partidului. Încă mai interesant este însă ceea ce considera Rangheț că trebuie făcut într-un asemenea caz:

„Se pot găsi metode împotriva unor astfel de indivizi pentru a-i trage la răspundere sau pentru a-i demasca, astfel ca muncitorii în mijlocul cărora se găsesc să îi ia la rost și dacă muncitorii sau poporul din jurul lui îl iau la rost, lăsați să primească chiar mai mult decât câteva palme”⁴.

Evidența membrilor de partid

Dimensiunile pe care le-a atins P.C.R. în anul 1947 pot fi deduse, fără o mare precizie, în urma coroborării mai multor surse, ale căror cifre sunt radical diferite. Acestea sunt afirmațiile lui I. Rangheț, secretarul de cadre al C.C. al P.C.R., rapoartele secretarilor de cadre

⁴ Expunerea lui Rangheț, la *Consfățuirea responsabililor de cadre din județe* din 20 mai 1947, AS1 - 1100, c. 24 (45).

din teritoriu, numărul de carnete de membru al P.C.R. distribuite și numărul efectiv de cotizați.

Rangheț furnizează cifra de 700.000 de membri⁵, cărora li s-ar adăuga membrii noi și verificați.

În ceea ce privește rapoartele responsabililor de cadre din județ, trebuie precizat de la început că o parte a lor nu furnizează deloc date privind numărul de membri de partid din județul respectiv (este cazul celor din Hunedoara, Putna, Satu-Mare, Suceava, Timiș-Torontal, Valea Jiului, Vaslui). Numărul total de membri ai P.C.R., în mai 1947, fără județele amintite mai sus, este de 371.584. Această estimare este însă maximală pentru județele în cauză și are la bază cifre anterioare demarării verificărilor membrilor P.C.R. din județele respective. În mai 1947, fuseseră făcute verificări doar pentru Comitetele Județene de Partid și pentru o parte din cadrele de la nivel local; abia în luna decembrie a anului 1947 se stabilește ca sarcină a secțiilor de cadre din județe verificarea cadrelor din celulele de bază.

Unii dintre cei care prezintă aceste cifre insistă asupra faptului că ele sunt nereale. Stoica Iosif, responsabil de cadre al județului Alba, raportează 12.000 de membri, dar precizează că „în urma reorganizării și în baza muncii noastre pe teren avem 9.200 de dosare”. O serie de organizații au trecut anumite persoane fără voia lor pe listele cu membri ai P.C.R., altele, cum este cazul celei din Bacău, „au încadrat membri care nu aveau decât 8-10 sau 15 ani”. La Reșița, membrii de partid care pleaseră din regiune erau menținuți în continuare în evidența Secției de Cadre a județului.

Înrolarea în P.C.R. s-a făcut multă vreme pe baza unor tabele sau a semnării unor adeziuni. Responsabilii de cadre relatează excese ce s-au produs cu aceste ocazii. Astfel, „în plasa Aiud s-au făcut înscrieri pe bază de tabele, promițând țăranilor opinci. Ei s-au înscris pe această bază în tabele”⁶. Primirea lor în felul acesta contravine însă noilor reguli interne care impun o verificare individuală a candidaților. În Suceava „au venit cetățeni în grupuri de 30-40 în bloc [sic!] și cereau să intre în P.C.R. Am văzut că aceasta este o manevră a reacțiunii și am dat dispoziție să nu se facă înscrierile până nu sunt bine verificați, individual”⁷. Pentru temporizare și verificare

⁵ *Ibidem*.

⁶ Stoica Iosif, responsabil de cadre al jud. Alba, AS1 - 1100, c. 24 (36).

⁷ AS1 - 1100, c. 24 (29).

prealabilă, acești doritori de înscriere în P.C.R. erau orientați către Frontul Plugarilor, organizație controlată de comuniști. În plasa Solca, „unii maniști au venit cu o parte din sărăcime să se încadreze în Partid (...) Am oprit încadrarea. O parte din cei veniți au fost înscriși în Frontul Plugarilor. Numai sărăcimea verificată a fost înscrisă în partid. Am dat dispoziții în tot județul ca încadrările să se facă de acum înainte numai după o verificare amănunțită”⁸.

Acești membri de partid, astfel recrutați, nu înțelegeau să se implice prea mult în *viața de partid*. Unora li s-au reținut carnetele de membru de partid pentru că nu participau la întrunirile organizațiilor din care făceau parte⁹, alții vor fi chiar excluși din P.C.R. pentru inactivitate. Sorescu, responsabilul Secției de Cadre Hunedoara, considera că „nu s-a dus muncă de educare a membrilor de partid și aceștia nu știu care sunt sarcinile lor, n-au știut ce e Partidul, astfel că fiecare, luat în parte, n-a știut să justifice activitatea lui de când a intrat în partid până azi”¹⁰.

Sistemul de evidență

Verificările demarate asupra membrilor de partid urmau să completeze dosarele acestora cu o adeziune (am văzut că mulți se înscrieseră doar pe un tabel), o autobiografie și, de asemenea, recomandări, referințe adunate de la membri de partid care îi cunoșteau (referințe ce trebuie să conțină și *aspectele negative ale activității persoanei respective*).

Ședința din mai 1947 indică o schimbare a modului de ținere a evidenței: registrul alfabetic utilizat până atunci se desființează (sunt distruse!), în locul lui introducându-se un sistem bazat pe utilizarea unor fișe de carton, conținând numele, prenumele, anul nașterii și o precizare privind locul unde se găsește respectivul membru de partid. Aceste fișe individuale se întocmeau în două exemplare: unul rămânea la județ, celălalt era trimis la C.C.

Erau trimise la C.C. doar dosarele comitetelor județene, ale activiștilor din secții, ale birourilor comitetelor locale, ale birourilor de sectoare și ale secretarilor de plasă.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ceea ce nu e just* - remarcă aparține lui Rogojinschi, membru în Biroul Secției de Cadre a C.C. al P.C.R. (AS1 - 1100, c. 71).

¹⁰ AS1 - 1100, c. 14.

Fișele de control (documente ce dublau datele din carnetul de partid), erau întocmite tot în două exemplare - unul rămânea în județul respectiv, celălalt era trimis la C.C. Toate documentele trimise la C.C. erau originale.

Dosarele cadrelor urmau să includă și caracterizări ale activității lor în funcțiile de răspundere pe care le ocupau. Dosarele celor propuși pentru școli erau verificate de o comisie constituită la nivel județean, compusă dintr-un reprezentant al secției de cadre, unul al secției organizatorice și unul al secției de educație politică. Era în felul acesta împărțită răspunderea pentru numărul mare de *necorespunzători* propuși la diversele școli de partid.

De asemenea, pentru cunoașterea situației din fiecare județ se întocmeau *tabele model A*¹¹ ce urmau să fie trimise la fiecare trei luni la C.C. Acestea conțineau date privind membrii comitetelor județene și cadrele din secții, comitetele de sector, comitetele locale și de plasă. Directivele venite de la Secția Centrală de Cadre urmau să fie prelucrate strict în interiorul secțiilor de cadre, în absența altor reprezentanți ai Comitetului Județean de Partid.

Responsabilii de cadre erau instruiți să nu se grăbească să primească în partid pe cei veniți din străinătate. Aceștia trebuie mai întâi verificați asupra motivației plecării lor din România și asupra faptelor și pozițiilor lor ideologice și politice anterioare cererii de încadrare în P.C.R. În privința acestor veniți din străinătate, aflăm că se petreceau lucruri hilare: „Am primit dosare din Satu Mare pentru unul care locuia în Satu Mare și deci când a trecut Ardealul la Ungaria, a trecut și Satu Mare la Ungaria, iar când a revenit României, omul tot în Satu Mare se găsea. Dar tovii îl găseau venit din străinătate”¹². Cei veniți într-adevăr din străinătate și care fuseseră membri ai unor partide comuniste surori, aveau nevoie de documente furnizate de Comitetul Central al respectivului partid comunist care să certifice acest lucru. Cei care nu aveau această recomandare erau puși pe listele de așteptare și de verificare.

Pentru cei ce sosiseră din U.R.S.S. (adică și din Basarabia), se aplica un tratament special: era nevoie, pentru încadrarea sau reîncadrarea lor în P.C.R., de aprobarea C.C. al P.C.R. Dacă *au muncit*

¹¹ AS1 - 1100, c. 73. Din păcate, acestea nu apar în documentele văzute de mine.

¹² AS1 - 1100, c. 68.

bine în ilegalitate și aveau dosare de cadre care să indice acest lucru, biroul județean dădea o aprobare și apoi dosarele se expediau la C.C. Ei nu puteau fi reîncadrați fără aprobarea C.C.! Celor care înainte nu fuseseră membri ai Partidului Comunist li se întocmea un referat care, împreună cu propuneri formulate la Comitetul Județean, era trimis la Comitetul Central.

De același „tratament” beneficiau și coloniștii din Macedonia (aromânii din Dobrogea) care doreau să devină membri ai partidului: trebuia verificată localitatea unde au locuit înainte de schimbul de populații între România și Bulgaria și atitudinea politică din acea perioadă. Cererea lor de primire în partid trebuia trimisă la C.C.

Stagiul din ilegalitate se stabilea pe baza documentelor P.C.R. din acea perioadă sau, atunci când acestea nu existau, pe baza mărturiilor unor comuniști ilegaliști care puteau da referințe despre cel în cauză.

Cei care fuseseră excluși din P.C.R. în ilegalitate și cereau reprimirea în partid aveau nevoie de un dosar special. Aprobarea de reprimire putea fi dată numai de C.C. al P.C.R. Acest dosar special trebuia să conțină propunerea de reîncadrare și un referat al secției de cadre din județ în care să se precizeze cum se poartă de la excludere¹³. Cel exclus și dornic de reîncadrare se putea prezenta la Comisia de verificare numai dacă excluderea fusese motivată de *abateri*, nu și dacă fusese *trădător* (nume sub care erau catalogați cei care colaboraseră cu Siguranța).

Carnetele de membru al P.C.R.

Operațiunea de distribuire a acestora se afla abia la început. Numărul lor nu este relevant pentru stabilirea numărului total de membri ai P.C.R. Rangheț susținea la ședința din mai 1947, după încheierea prezentării rapoartelor secretarilor de cadre din județe, că numărul carnetelor deja împărțite ar fi de 150 pe județ, în medie. Anumite județe au eliberat între 200 și 500 de carnete. Cele mai multe au fost eliberate în București (cca 25.000). În decembrie, unele județe distribuiseră peste 50% din numărul de carnete (în Brașov, Cluj, Timișoara, Prahova, Satu Mare); altele, abia 10-15%¹⁴. Distribuția

¹³ AS1 - 1100, c. 69.

¹⁴ AS1 - 1100, c. 70-73, *Expunerea lui Rogojinschi, Secția Centrală de Cadre*.

avea loc și cu intenția expresă de a verifica numărul membrilor partidului¹⁵.

În mai 1947, nu primiseră carnetul toate cadrele de partid și nici măcar toți membrii Comitetelor Județene ale P.C.R. Pentru operativitate, secretarul de cadre al Comitetului Județean urma să se ocupe de verificarea membrilor de partid, iar eliberarea carnetelor se făcea de către responsabilul cu carnetele¹⁶.

În cazul pierderilor de carnete trebuia înștiințată Secția Centrală de Cadre, precizându-se cine l-a pierdut, care era numărul carnetului și în ce împrejurări a avut loc pierderea lui.

Cotizațiile

Conform statutului, cei care timp de 6 luni nu plăteau cotizația urmau să fie excluși dintre membrii partidului.

Cotizantii reprezintă însă procente foarte mici din numărul membrilor raportați de responsabilii de cadre din județe (nu depășesc 40% din numărul raportat, întrucât, spun ei, „nu s-a pus accentul pe încasarea lor” [a cotizațiilor]). Acestea nici nu sunt percepute întotdeauna în bani și, de multe ori, odată încasate, li se pierde urma. În Teleorman, „fiind județ excedentar [la producția de cereale], s-a găsit că e mai bine să se plătească în cereale. Cerealele aduse (foarte puține) s-a dat la cantină. Restul s-ar fi trimis la regională”¹⁷.

Înainte de ședința din mai 1947 sumele încasate drept cotizații erau trecute pe chitanțiere, pe diferite liste. Începând din această perioadă, se introduc *carnete speciale pentru cotizații*. Aceste carnete se păstrează la secretarul de partid sau la un ajutor al lui care urma să se ocupe de cotizații. Ele sunt diferite de carnetele de membru P.C.R. Înscrierile în aceste carnete sunt semnate de secretarul celulei de partid. Nivelul acestor cotizații nu trebuia să fie foarte mare¹⁸. Salariații urmau să plătească 1% din salariul lor lunar, iar cei care nu aveau salarii sau venituri fixe, 2.000 lei pe lună.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ AS1 - 1100, c. 24 (21-22).

¹⁸ *Cotizația nu trebuie confundată cu fondurile secției administrative - expunerea lui Rogojinschi, AS1 - 1100, c. 70-73.*

Compoziția națională

Documentele studiate furnizează date despre compoziția națională a membrilor de partid pentru șase județe. Dintre cele pentru care avem date, deosebite sunt doar cazurile județelor Sălaj (unde maghiarii sunt majoritari în partid, reprezentând un procent de 58,03%) și Tulcea, unde majoritatea este formată din etnici vorbitori de slavă (60%, respectiv 6.915 membri ai P.C.R.). Existența Comitetului Național de Eliberare, constituit din comuniști ilegaliști care își propuneau alipirea la U.R.S.S. a regiunii locuite de etnicii slavi, este probabil o consecință a acestei preponderențe pe plan local a elementului slav în interiorul partidului¹⁹.

¹⁹ Comitetul Național de Eliberare este numele unei organizații ce activa în anii 1946-1947 în județul Tulcea, compuse din comuniști, activanți ai mișcării din ilegalitate. El este amintit de Pavel Onescu, responsabilul de cadre al Comitetului Județean P.C.R. Tulcea în 1947, la ședința din mai a Secției Centrale de Cadre. C.N.E. își propunea alipirea la U.R.S.S. a acestei populații și implicit a regiunii pe care o locuia. În acest sens, s-a încercat obținerea unei susțineri scrise a populației slave pentru alipirea la *marele stat sovietic*. Acțiunea a fost coordonată de Dionisie Dumitru. Această acțiune pare o consecință directă a discursului propagandei sovietice cominterniste și de război împotriva României. Putem recunoaște în această mișcare o rebeliune în interiorul partidului, amendată de la nivel central (prin intermediul secției de cadre din județul Tulcea) prin înlăturarea din funcțiile de conducere deținute până atunci de membrii Comitetului. Acești foști ilegaliști deținuseră după război funcții importante la nivelul regiunii Dobrogea. Nu știm însă dacă a existat vreun sprijin sovietic al acestor încercări de „eliberare“ și nu cunoaștem nici atitudinea sovieticilor prezenți în regiune față de C.N.E. Cunoaștem câteva nume ale unor lideri ai Comitetului: *Dionisie Dumitru* (membru al P.C.R. și activist de partid din ilegalitate; el este figura cea mai importantă a acestei mișcări, cel care a inițiat C.N.E. și care avea o influență puternică în regiune); *Mina Saraev* (activist de partid din ilegalitate, membru în Comitetul Regional P.C.R. Constanța; a fost membru în C.N.E. și unul din capii mișcării); *Vavilov* (membru al C.N.E.; ne este cunoscut pentru faptul că a încercat să organizeze o manifestație care să se contraponă mitingului oficial al comuniștilor, la 1 mai 1947). Documentul îl mai amintește pe *Branîște*, numit *agent al Intelligence Service-ului*; acesta pare mai degrabă un membru al opoziției, împreună cu care Vavilov a pregătit acțiunea de la 1 mai 1947. În mai 1947 secția de cadre nu reușise să anihileze C.N.E. O parte din Comitet fusese scos din funcțiile deținute anterior pentru incompetență (secretarul de cadre din județul Tulcea sugerează că au fost puși în acele funcții tocmai pentru a fi

Numărul evreilor în aceste județe pentru care avem date rămâne redus.

<i>județ</i>	<i>nr. total de membri ai P.C.R.</i>	<i>români</i>	<i>ma-ghiari</i>	<i>slavi</i>	<i>evrei</i>	<i>germani</i>	<i>turci</i>	<i>armeni</i>
Constanța	14973	13197	33		121	16	946	77
Făgăraș	4380	3419	338	2	321			
Sălaj	8800	3129	5107		318			
Tecuci	10683	10551			133			
Teleorman	9000	8967	2		17			
Tulcea	11525			6915				

Compoziția socială

Partid al clasei muncitoare, aliată *conjunctural* cu țărănimea, P.C.R. a fost *victimă* entuziasmului maselor care au simțit schimbarea majoră de direcție după terminarea războiului și instalarea trupelor sovietice pe teritoriul României. După ce în primii doi ani de după război porțile partidului au fost deschise cu generozitate, ideologia luptei de clasă demarează progresiv verificările propriilor membri, operațiune intitulată *curățenia partidului*.

În anul 1947, secțiile de cadre nu mai primesc oameni care nu sunt legați de clasa muncitoare - chiaburi, comercianți, industriași. Reprezentanți ai acestora există însă în partid. Politica celor de la cadre este de înlocuire din funcții a acestor indezirabili, mai voalată în mai 1947 și mai agresivă în decembrie 1947, când Rangheț încearcă să tempereze entuziasmul cu care lupta de clasă scoate din partid chiaburii în anumite locuri: „ar fi dăunător să-i scoatem fără motive (...) dacă am primit astfel de elemente și au reușit să se mențină în partidul nostru atâta timp, trebuie urmărit cu atenție ce fac, cum se comportă, *trebuie descoperite afacerile lor, atitudinea lor*

apoi înlăturați mai ușor). Eliminarea lui Dionisie Dumitru din structurile de conducere locale ale partidului a avut loc ca urmare a acuzelor că ar fi comis abuzuri și ar fi șantajat diverși cetățeni. Aceste acuze au fost negate de către Dionisie Dumitru în fața Biroului Județean. Pentru a fi probată vinovăția liderului C.N.E., au fost întreprinse cercetări ale domiciliului său, prilej cu care s-ar fi găsit *lucruri pe care el le luase*. Această acțiune coordonată de secția de cadre nu a fost un succes, căci liderul mișcării *își mai păstrează o popularitate în mijlocul pescarilor* (în mai 1947).

dușmănoasă față de interesele poporului și pe baza acesta demascați și scoși din partidul nostru (...) să despărțim elementele chiaburești de masele țărănești!”²⁰.

La Galați, Vasiliu Mihai precizează: „cadre chiaburești avem foarte puține, dar avem câteva în birourile organizațiilor de celule. Ridicăm alți oameni pentru a-i înlocui”²¹. La Brăila, situația este asemănătoare: un număr de chiaburi „se află la conducerea plășilor și a celulelor din sate”. Aceștia, „pe baza instrucțiunilor”, vor fi îndepărtați din conducere și vor fi „înlocuiți cu elemente sărace cinstite”²². Proportia de chiaburi este însă de 8-10% (!) din numărul total de membri de partid din județ, ceea ce reprezintă aproximativ 1.000 de persoane, pe care nu le raportează atunci când vorbește despre structura celor 10.000 de membri ai P.C.R. din Brăila. În Alba, respectiv Reșița (Caraș-Severin), conducerea unor celule de la sate revenea unor chiaburi, respectiv culaci (*la sârbi*, precizează secretarul Secției Cadre din jud. Caraș-Severin, în timp ce la români conducerea ar fi formată din *oameni săraci*)²³.

Cazul cel mai spectaculos este însă cel de la Constanța, unde responsabilul de cadre al Comitetului Județean, Constantinescu, raportează 1.200 de chiaburi: „la reorganizare au fost scoși culacii din comitetele de plasă (...) Unii tovi i-au apărât. Mare parte dintre ei au fost însă scoși din muncă, alții sancționați deoarece s-a dovedit că și-au însușit din grâul colectat pentru regiunile însecetate. 100 dintre ei sunt încă întrebuințați pentru munci de partid, alții în birourile de celule”²⁴.

Înlăturarea acestor chiaburi nu trebuie să se facă, spune Rangheț, „fără nici un temei, ci rând pe rând, de la caz la caz. (...) Totuși ei trebuie verificați și acolo unde găsim că s-au strecurat în partidul nostru cu scopuri ascunse, astfel de elemente le scoatem din partid. De acum înainte nu primim elemente chiaburești, la fel cum nu primim nici fabricanți, afaceriști, comercianți sau bancheri care n-au ce căuta în partidul clasei muncitoare”²⁵.

²⁰ AS1 - 1100, c. 93.

²¹ AS1 - 1100, c. 10.

²² Cambul Istrate, Secția de Cadre a Comitetului Județean P.C.R. Brăila, AS1 - 1100, c. 24 (23).

²³ AS1 - 1100, c. 24 (33) și 16.

²⁴ AS1 - 1100, c. 24 (33).

²⁵ AS1 - 1100, c. 83.

Criza de cadre care se manifestă și la nivel local face ca în anumite locuri să fie acceptate încă persoane care provin din mica burghezie, așa cum se întâmpla la Deva, unde majoritatea cadrelor proveneau din această categorie (profesorii, învățătorii erau însă încadrați la această rubrică).

Verificările membrilor de partid

Aceste verificări au început de la comitetele județene către eșaloanele inferioare, ca o consecință a reorganizării P.C.R. Ele vizau cunoașterea exactă a situației în care se afla partidul (număr de membri, compoziție socială etc.), înlăturarea acelor „elemente strecurate în organismul sănătos” al P.C.R., tovarăși de drum de care se simțea în stare să se dispenseze în acest moment. Pe seama lor erau puse toate nerealizările și erorile reprezentanților P.C.R.

„Greșelile grosolane, abaterile grave, devierile de la linia politică, de la sarcinile partidului nostru nu sunt întâmplătoare, au rădăcini, au izvoare care le produc: în primul rând ele provin de la elementele dușmănoase partidului”²⁶.

Verificarea urma să depisteze „elementele fasciste, maniste sau legionare, necercetate la intrarea în partid, în ceea ce privește trecutul lor, originea lor socială, situația lor familială, părinții lor, frații lor”²⁷.

Cei arestați urmau să fie excluși dintre membrii de partid. Anumite informații provenite de la Ministerul de Interne indicau faptul că, în cazul multor arestări politice de reacționari, la verificări, aceștia se dovedeau a fi membri ai P.C.R.

Excluderile din partid

„E de datoria noastră sfântă de partid să-i descoperim și să curățăm partidul nostru”²⁸.

Procedura excluderii

Articolul 6 al Statutului P.C.R. preciza că excluderile din rândul membrilor de partid trebuie să fie făcute de către adunarea generală a celulei de partid. Această procedură era încălcată însă în mod frecvent. În mai 1947, surprinde lipsa de reglementare: în județele Tulcea și în

²⁶ *Expunerea lui Rangheț la Consfătuirea responsabililor de cadre din județe din 20 mai 1947, AS1 - 1100, c. 24 (47).*

²⁷ AS1 - 1100, c. 24 (47).

²⁸ AS1 - 1100, c. 24 (51-52).

Vlașca, excluderea se făcea de către Biroul Comitetului Județean de partid și celula nu afla nimic despre aceasta; în Romanați, Tecuci și Târnava Mică, birourile Comitetelor Județene propuneau aceste excluderi și le trimiteau la C.C. pentru aprobare; în județele Alba și Mehedinți, excluderea avea loc la Biroul județean și apoi era comunicată celulei de partid²⁹.

Secția Centrală de Cadre dă următoarele instrucțiuni în problema excluderilor. Mai întâi, „se aduce la cunoștința secretarului celulei sau a responsabilului de cadre. Acesta cercetează chestiunea, strânge referințe și materiale, pe care le pune în discuția Biroului celulei de partid. Biroul îl ascultă pe cel în cauză apoi analizează cazul și măsurile de luat. Dacă trebuie exclus, propune aceasta celulei. Se dezbate cazul în celulă. Celula trebuie pregătită, trebuie convinși cei mai devotați de necesitatea pentru Partid a excluderii. Acești vor lua cuvântul pentru a-și susține propunerea, convinși pe baza unei discipline conștiente și liber consimțite [sic!]. Ședința se încheie cu un proces verbal, pentru cazul în care omul face apel la Comisia de Control. *Trebuie învățată celula să facă acest lucru singură*”³⁰.

În felul acesta democrația de partid este împlinită. Se constituie apoi un dosar cuprinzând procesul verbal și declarațiile pe care le-au dat oamenii când au strâns dovezi. Dosarul este trimis la Comitetul Județean pentru confirmare. Aici se întocmește un referat care comunică celulei confirmarea, apoi dosarul celui exclus se trimite la C.C. pentru păstrare. Numele celui exclus este publicat în Buletinul intern realizat la C.C., buletin ce publică toate excluderile din țară și, de asemenea, persoanele respinse la intrarea în partid³¹.

Excluderile pot fi publicate și în presă: în Scânteia și în presa locală (în acest din urmă caz, doar cu acordul C.C. al P.C.R.).

Excluderile unor membri ai biroului comitetului județean trebuie supuse aprobării Comitetului Central. De asemenea, dizolvarea unor organizații de partid.

²⁹ AS1 - 1100, c. 63.

³⁰ AS1 - 1100, c. 63-64.

³¹ AS1 - 1100, c. 65.

Legionarii

Prezența acestora în interiorul P.C.R. s-ar datora, susțin unii istorici³², existenței unui pact încheiat în 1945, prin care comuniștii, partid aproape inexistent în România interbelică, își îmbogățeau rândurile cu foștii legionari. Dacă acest pact a existat, el nu mai are nici o valabilitate în primăvara anului 1947. Legionarii nu mai sunt primiți în P.C.R., iar cei care au intrat deja, urmează să fie demascați și excluși - cu unele excepții, precizate de I. Rangheț:

„Nu au ce căuta în partidul nostru cei care au fost legionari activi. Dar când muncitori sau muncitori agricoli au făcut parte de [la] legionari, poate au participat la vreo adunare sau ședință a lor, dar se poate dovedi că nu au activat, adică nu era legionar în fond, nu a participat la nici o acțiune murdară, se poate admite (...) dar niciodată să nu ne grăbim să-i ridicăm între cadrele partidului, fără să ne fi convins de cinstea lor”³³.

Odată pornită vânătoarea, exemplele de astfel de infiltrații sunt numeroase și ele ne sunt relatate de chiar responsabilii de cadre. La Galați, Vasiliu Mihai spune că „s-a găsit un tablou al cadrelor legionare, [conținând] aceleași nume cu cele ale oamenilor P.C.R.”³⁴. În mai 1947 se făcea verificarea acelor nume. La Vaslui, responsabilul secției de educație politică a Comitetului Județean și cel al transporturilor, de la secția administrativă, au fost unul comandant legionar, iar celălalt *legionar notoriu*³⁵. Responsabilul secției U.T.M. a Comitetului Județean Bacău, tov. Toma, „a avut o activitate serioasă legionară”³⁶. Avizat asupra pericolelor ce-l pășteau, acesta a negat de trei ori acuzația. Alții însă au dovedit o mare ingenuitate: un membru de partid, cursant al Școlii Mixte de partid, realizată împreună cu social-democrații, „singur a declarat că a fost șef de cuib (...) L-am întrebat ce l-a făcut să se înscrie la legionari și mi-a răspuns: „*mare diferență nu este; și legionarii au luptat împotriva partidelor istorice, ca și partidul comunist*”³⁷.

³² O bibliografie a problemei la G. Catalan, *Tentative de apropiere legionaro-comunistă, 1945-1946*, în *Arhivele totalitarismului*, nr. 3-4, 1999, p. 140-153.

³³ I. Rangheț, la *Consfătuirea responsabililor de cadre din județe, 17 decembrie 1947*, AS1 - 1100, c. 94.

³⁴ AS1 - 1100, c. 9-13.

³⁵ AS1 - 1100, c. 24 (28).

³⁶ AS1 - 1100, c. 24 (31).

³⁷ AS1 - 1100, c. 126.

La Iași, „secția de cadre a colaborat la arestările efectuate în rândul profesorilor și studenților legionari”³⁸. Responsabilul de la tineret din Tecuci a luat parte la rebeliune³⁹. La Hârșova, comitetul local al P.C.R. era compus din foști legionari⁴⁰.

Social-democrații și, de asemenea, Frontul Plugarilor erau înștiințați, în județul Suceava, în legătură cu încercări ale unor legionari de a se înscrie în partid.

Cel de-al doilea document⁴¹ utilizat dezvăluie amploarea pe care au luat-o excluderile de legionari în doar șapte luni: două județe, Alba și Muscel, au suferit schimbări aproape complete la nivelul conducerii de partid. În Alba au fost excluși aproximativ 1.500 de legionari, dintre care cinci membri ai Biroului Comitetului Județean. Toți (!) secretarii de plăși erau legionari. Rogojinschi⁴² mai vorbește de primirea a trei legionari în Comitetul Județean fără acordul responsabilului de cadre, de prezența unor foști legionari în chiar Secția de Cadre, la Câmpulung Moldovenesc.

Această abundență de date în legătură cu foștii membri ai Mișcării Legionare a fost generată de faptul că P.C.R. a avut acces liber la dosarele Siguranței și la diverse documente ce aparținuseră mișcării.

Sioniștii

Evreii membri ai mișcării sioniste erau așezați pe același plan cu legionarii, brătieniștii, maniștii, szalasiștii. Ei sunt deja excluși din partid. Se admite colaborarea lor în Comitetul Democrat Evreiesc, dar nu mai mult, pentru că „fie că au cerut voie să plece sau n-au cerut, propovăduiesc, ca ceilalți reacționari și fasciști, politică de rasă. Vor să separe poporul evreiesc de cel român”⁴³.

Maniștii

Foștii membri ai Partidului Național Țărănesc sunt un pericol prezent mai ales în Transilvania. 20 de membri de partid dintr-o

³⁸ AS1 - 1100, c. 18.

³⁹ AS1 - 1100, c. 24 (33).

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Stenograma *Consfătuirii secției de cadre pe țară din 17 decembrie 1947*.

⁴² *Idem*, c. 119.

⁴³ I. Rangheț, stenograma *Consfătuirii secției de cadre pe țară din 17 decembrie 1947*, AS1 - 1100, c. 92.

singură celulă s-au dovedit a fi maniști în jud. Târnava Mică⁴⁴. La Șimleul Silvaniei, în Sălaj, în urma acțiunilor întreprinse de fruntașii maniști în ultimele 2 luni, organizația locală a P.C.R. a fost practic desființată⁴⁵.

Pe seama acestora a fost pus și un caz ce a avut loc la Arad, la întreprinderea textilă I.T.A., soldat cu linșarea a doi activiști ai P.C.R. (tovarășii Nedici și Szanto) în sediul Comitetului Județean de Partid. Câteva sute de muncitori au venit la sediul P.C.R., făcând agitație împotriva guvernului și a P.C.R. Evenimentele au început într-o fabrică în care P.C.R. contabiliza 2.500 de membri din totalul de 5.000 de muncitori⁴⁶.

O categorie deosebită de excluderi din rândurile P.C.R. o reprezintă cazurile de muncitori sau de cadre care își iau rolul de revoluționari în serios, *abătându-se de la linia partidului*.

În județul Hunedoara au avut loc mai multe revolte ale unor muncitori, revolte cărora li s-au aliniat membri de partid sau care au fost conduse chiar de aceștia. În cele mai multe cazuri, consecința acestor acțiuni era excluderea respectivilor membri de partid. Interesant este însă și faptul că majoritatea acestor acțiuni de opoziție la linia partidului, venite din interiorul acestuia, au avut loc în regiunea Hunedoara - Valea Jiului, regiune având o oarecare tradiție în lupta sindicală și în care influența P.S.D. era puternică. „În urma evenimentelor de la Brad, unde a avut loc o grevă, svonurile care au circulat au provocat neliniște și la Ghelari. Trei membri de partid au început să agite muncitorii. Nu cunosc cum au fost sancționați, probabil au fost excluși”⁴⁷. La Hunedoara, în cursul frământărilor ce au avut loc, câțiva membri de partid „au agitat pe chestiunea situației economice”⁴⁸, iar la Feliu, mișcările au îmbrăcat forme antiguvernamentale: „trei membrii de partid au făcut agitație împotriva regimului”⁴⁹.

Responsabilul secției de cadre relatează că în cazul grevei de la Criscior, „majoritatea membrilor de partid au dat dovadă de sacrificiu

⁴⁴ AS1 - 1100, c. 24 (37).

⁴⁵ AS1 - 1100, c. 24 (38).

⁴⁶ AS1 - 1100, c. 24 (45).

⁴⁷ AS1 - 1100, c. 14-16.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

[la apelul P.C.R.]. Au mers la mină și au întreținut curentul; avem însă și elemente care s-au așezat lângă greviști și nu au vrut să răspundă apelului P.C.R. Ca măsură împotriva lor, mina a fost închisă și ca să putem face o triere am trimis un tov. instructor pentru a verifica pe fiecare membru de partid”⁵⁰.

Singurul caz prezentat la această Consfătuire ce a avut loc în altă regiune a țării este cel de la Comănești, jud. Bacău, unde „în ajunul lui 1 Mai a fost fierbere mare și numai datorită cadrelor de acolo am putut ține în frâu armata de muncitori care putea fi manevrată să fie manistă, legionară sau comunistă. În această acțiune sindicală au fost implicați 20 de membri de partid, din care patru principali vor fi excluși și 15 vor primi sancțiuni. Acești patru sunt arestați. Ei erau în fruntea demonstrației antiguvernamentale și antisemite”⁵¹.

Excluderile din anul 1947 nu sunt însă decât preambulul marilor eliminări ale *strecuraților în partid* din anii ce au urmat. Cele de acum se fac în vederea pregătirii unificării cu social-democrații. Aceștia din urmă sunt deja supravegheați și, cu toată intenția de unificare, comuniștii nu acceptă ca membri ai săi să fie, în același timp, și membri ai Partidului Social-Democrat⁵². Organizațiilor de masă legate de Partidul Comunist le sunt verificați o serie de membri.

Secțiile de Cadre sunt, în orice caz, mai eficiente la sfârșitul anului 1947 decât erau la începutul lui. Tonul discursului Secției de Cadre al C.C. este în continuare înăsprire, cerând o fermitate mai mare subalternilor. Sistemul de *eliminare a impurităților din organismul sănătos al P.C.R.* va fi în curând unul aproape perfect.

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ AS1 - 1100, c. 24 (31).

⁵² AS1 - 1100, c. 69.

Anexa 1 - Tabel cu numărul de membri ai P.C.R. și structura lor socială raportate de responsabilii de cadre din județe la Consfătuirea din 19 mai 1947.

<i>județ</i>	<i>total</i>	<i>mun- citori</i>	<i>ță- rani</i>	<i>inte- lec- tualii</i>	<i>func- ți- onari</i>	<i>chia- buri</i>	<i>co- mer- cianți</i>	<i>me- se- riași</i>	<i>mili- tari</i>
Galați	10000								
Reșița	8694								
Ploiești	35440								
Iași	11961								
Dorohoi	5000								
Cluj	21822	9881	6532	1532	323			705	75
Argeș	6251								
Gorj	6490	2760	3200		530				
Teleorman	9000	1185	7271	132	412				
Brăila	10708	4629	4205	137	1385			72	281
Tulcea	11525	9373	3502	11					
Suceava		600	680	200					
Bacău	23000	11000	7000						
Ciuc	3020	1208	1208	50					
Tecuci	10683		7705	109	1		612		
Constanța	14973	6408	6276	15		1200		60	
Buzău	7600								
Alba	12000								
Năsăud	5265								
Târnava Mică	5700								
Sălaj	8800	1472	6098	189	280			831	
Mehedinți	10180								
Făgăraș	4380								
București	130000								

Anexa 2 - Tabel cu numărul de cadre din județ, din Comitetul Județean al P.C.R., situația verificărilor acestora și a distribuirii carnetelor de partid, raportate de responsabilii de cadre din județe la Consfătuirea din 19 mai 1947.

<i>Județ</i>	<i>nr. de membri</i>	<i>numărul de cadre din județ</i>	<i>cadre din Com. Jud.</i>	<i>verificări în Com. Jud.</i>	<i>verificați în total</i>	<i>carnete primite de la C.C.</i>	<i>carnete distribuite</i>
Galati	10000	800			5-600		
Hunedoara		200					
Reșița	8694	900					
Ploiești	35440	6199	23		142 dosare de cadre	7070	2000
Iași	11961	2392 (782 de bază)			88-90	2500	1500
Dorohoi	5000	737	21	20	59 ^{*)}	551	240
Cluj	21822	274					
Valea Jiului						7010	3788
Argeș	6251	1684			62	817	548
Gorj	6490	970	32				
Teleorman	9000	1250		100%	3000		
Brăila	10708	2162	29	29	71		
Tulcea	11525	1025	19		211		
Satu-Mare					100		
Vaslui		782					
Suceava					506		250
Bacău	23000	1200 (300 de bază)		36	300		
Ciuc	3020	52					150
Putna			23				175
Tecuci	10683			50			
Constanța	14973						
Buzău	7600			76			
Alba	12000						
Năsăud	5265						
Târnava Mică	5700	400				100	50
Sălaj	8800	400 (71 de activiști)					
Mehedinți	10180	408					
Făgăraș	4380	622			27		
București	130000	132 de activiști			357		

^{*)} 22 din secțiile județene, 17 din comitetele de plasă.

Nicoleta IONESCU-GURĂ

**Reorganizarea P.M.R.-ului
după modelul P.C.(b.) al U.R.S.S.
și crearea nomenclurii C.C. al P.M.R.
în Republica Populară Română
(1949-1954)**

După preluarea puterii politice, P.M.R.-ul, asemenea celorlalte partide comuniste din țările intrate în sfera de influență sovietică, a trecut la construirea noii ordini sociale, pe care o numea „democrație populară”. De fapt, a trecut la transpunerea în România a modelului stalinist al socialismului, „care a creat o nouă clasă, nomenclatura, încărcată de privilegii și ostilă oricărei schimbări ce i-ar fi amenințat poziția și avantajele decurgând din ea”¹. Pentru realizarea acestui lucru, P.M.R.-ul, „forța conducătoare în stat”, a trebuit să treacă printr-un proces de reorganizare care a avut ca rezultat instituționalizarea partidului care „echivala cu constituirea unui corp de cadre (activiști) suficient de numeros, de profesional, de devotat și îndoctrinat pentru a controla societatea și pentru a conduce procesul de transformare a ei conform proiectului elitei”².

Documentele de partid arătau că „sarcinile noi și multiple de ordin politic, economic și social care stau astăzi în fața partidului, mai ales după naționalizare, nu pot fi cuprinse cu actuala structură organizatorică”. Modelul reorganizării a fost cel al P.C.(b.) al U.R.S.S., Gheorghiu-Dej³ afirmând că „pe linie de stat folosim

¹ Florin Constantiniu, *Geneza nomenclurii comuniste*, în *Dosarele istoriei*, 4, 1996, p. 2.

² Stelian Tănase, *Elite și Societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej*, București, 1998, p. 52.

³ Gheorghiu-Dej, însușindu-și învățătura stalinistă, afirma în cadrul ședinței Secretariatului C.C. din 6 decembrie 1949 că „Principiile organizatorice nu

construcția socialismului în U.R.S.S., iar în construcția de partid, experiența construcției P.C.(b.) al U.R.S.S.". Noua structură organizatorică a P.M.R. a fost „hotărâtă” de Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. din 23-24 ianuarie 1950. În fapt, hotărârea de reorganizare a partidului se luase la nivelul Secretariatului C.C. (în ședința din 17 ianuarie 1949), iar pregătirile demaraseră cu o jumătate de an înainte.

Astfel, în vara anului 1949, din însărcinarea Secretariatului C.C. al P.M.R., „un grup de tovarăși” a plecat în U.R.S.S. pentru a se documenta în legătură cu organizarea aparatului central al P.C.(b.) al U.R.S.S. În ședința din 16 mai 1949, membrii Secretariatului au fost de acord cu propunerea lui Iosif Chișinevski ca Leonte Răutu, Simion Bughici, Alexandru Drăghici, Dumitru Petrescu, Raia Vidrașcu și un traducător să plece la Moscova pentru câteva săptămâni⁴. Vizita delegației P.M.R.-ului a avut loc în perioada iunie-iulie 1949, întrucât în 18 iulie 1949 ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. avea pe ordinea de zi „Raportul delegației care a studiat la Moscova probleme în legătură cu organizarea aparatului central al partidului”⁵. Raportul a fost expus de Leonte Răutu care a arătat că în cele trei săptămâni cât s-a aflat în U.R.S.S., delegația P.M.R. a avut ca sarcină „studierea funcționării aparatului de partid și problemele vieții de partid a P.C.(b.) al U.R.S.S.”⁶. Pentru aceasta delegația a vizitat toate secțiile C.C. al P.C.(b.)⁷ (afară de una) și sectoarele principalelor două secții

sunt niște forme rigide. Ele neapărat trebuie să țină seama de sarcinile partidului și împrejurările concrete și metodele de lucru ale partidului”. (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 105/1949, f. 19).

⁴ *Ibidem*, dosar nr. 49/1949, f. 9.

⁵ *Ibidem*, dosar nr. 66/1949, f. 3.

⁶ *Ibidem*, dosar nr. 172/1949.

⁷ În 1949, după „Darea de seamă colectivă asupra călătoriei la Moscova”, întocmită de delegația P.M.R., structura aparatului C.C. al P.C.(b.) al U.R.S.S. se prezenta astfel: C.C. avea trei organe- Secretariatul (pentru rezolvarea problemelor curente), Biroul Organizatoric (pentru problemele organizatorice și politice) și Biroul Politic (pentru problemele cele mai importante, de directivă). Secțiile C.C. al P.C.(b.) erau în număr de 10: Organelor de Partid, Sindicate și Comsomol, Propagandă și Agitație, Industrie Grea, Industrie Ușoară, Industrie de Construcții de Mașini, Transport, Agricolă, Administrativă, Planificare, Finanțe și Comerț, Cadre Diplomatice și ale Comerțului Exterior. Pe lângă C.C. al P.C.(b.) se mai găseau Grupul de Inspectori al C.C. și Comisia Controlului de Partid (*Ibidem*, f. 2, 6, 7).

și anume: Comisia de Control, Academia de Științe Sociale, Școala Superioară de Partid și Cabinetul de Partid.

În cadrul ședinței din 18 iulie a Biroului Politic al C.C. s-a hotărât ca Secretariatul să formeze o comisie de partid care să analizeze materialul prezentat de delegație și, ”folosind experiența sovietică în condițiile noastre”, să întocmească un proiect cu propuneri pentru îmbunătățirea treptată a structurii organizatorice și a metodelor de muncă, ținând seama de sarcinile cele mai importante și imediate ale partidului⁸. Comisia și-a finalizat lucrările în a doua parte a anului 1949, iar materialul rezultat trebuia supus aprobării plenului C.C.

În cadrul Secretariatului C.C. al P.M.R., din 6 decembrie 1949, când se discută Raportul pentru Plenară asupra problemelor organizatorice, au existat discuții cu privire la reorganizarea P.M.R.-ului după modelul P.C.(b.) al U.R.S.S., în sensul de a nu se copia forma organizatorică a partidului unei țări care construiește comunismul⁹, ci - după Alexandru Moghioroș - trebuia făcută „o analiză a condițiilor noastre istorice, a muncii, drumul pe care l-am străbătut...”¹⁰. Alexandru Moghioroș considera că P.M.R.-ul îndeplinea o serie de condiții care erau principiile unui partid de tip nou, dar nu toate. Ana Pauker atrăgea atenția că „este greșit să copiem, ci să învățăm din experiența Uniunii Sovietice, să vedem ce se potrivește la noi și cum trebuie făcut la noi”¹¹.

În ce a constat reorganizarea P.M.R.-ului în 1950?

Mai întâi, în crearea, pe lângă cele două organe de conducere ale partidului, Secretariatul și Biroul Politic, unui al treilea organ de conducere numit Biroul Organizatoric și unui aparat al C.C.¹² format

⁸ *Ibidem*, dosar nr. 66/1949, f. 3.

⁹ După *Istoria P.C.U.S.*, apărută în R.P.R. în 1960 la Editura Politică, în 1939 în U.R.S.S. se încheiase, în linii fundamentale, perioada de trecere de la capitalism la socialism și începea faza trecerii treptate de la socialism la comunism.

¹⁰ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 105/1949, f. 12.

¹¹ *Ibidem*, f. 9.

¹² C.C., urmând modelul sovietic, avea dreptul să creeze secții politice și să numească organizatori de partid în ramuri deosebit de importante ale construcției socialiste. Astfel, au fost create secții politice la armată (D.S.P.A.), M.A.I., C.F.R., S.M.T. și G.A.S. și au fost trimiși de C.C.

din secții. Biroul Organizatoric¹³ se ocupa de problemele vieții de partid, adică de activitatea organizațiilor de partid județene, de plasă și de bază și elabora hotărâri care serveau drept normă pentru toate organizațiile de partid. Se cuvine subliniat, însă, că hotărârile importante ale Biroului Organizatoric trebuiau supuse aprobării Biroului Politic.

Noul organ se ocupa de coordonarea activității secțiilor C.C. în domeniul repartizării cadrelor „pentru a da puțința partidului să rezolve problemele promovării și repartizării cadrelor din punct de vedere al intereselor generale ale partidului și să îndrepte cu cât mai multă operativitate cadrele de partid în acele sectoare de activitate unde ele sunt necesare”¹⁴.

Compoziția Biroului Organizatoric a fost “dată” de Plenara C.C. (a V-a), din 23-24 ianuarie 1950. Din el făceau parte toți secretarii C.C., precum și un număr de „tovarăși de răspundere”, membri ai C.C. care conduceau sectoare importante ale muncii de partid¹⁵; în total 17 persoane: Gh. Apostol, Petre Borilă, Avram Bunaciu, Iosif Chișinevski, Chivu Stoica, Miron Constantinescu, Constanța Crăciun, Al. Drăghici, Gh. Florescu, Gh. Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Al. Moghioroș, Ana Pauker, Dumitru Petrescu, Lotar Rădăceanu, Leonte Răutu¹⁶.

Nu trebuie înțeles că acest organ de conducere al partidului avea o reală putere. El nu era decât un organ ajutător al Secretariatului, menit să ușureze activitatea acestuia pe linie de partid. La nivelul conducerii partidului, Secretariatul C.C. al P.M.R., format din 6

organizatori de partid în fruntea întreprinderilor și șantierelor mari, de importanță națională.

¹³ În P.C.(b.), Biroul Organizatoric a fost creat în martie 1919, după Congresul al VIII-lea al partidului. Boris Bajanov, unul dintre secretarii lui Stalin din anii '20 arată, în memoriile sale, că „Biroul Organizatoric trebuia să se ocupe de o anumită organizare a aparatului tehnic de partid, ca și de unele aspecte ale repartizării forțelor. Între timp totul s-a schimbat. Odată cu numirea lui Stalin ca secretar general, Biroul Organizatoric devine principala lui armă pentru selecționarea propriilor săi colaboratori și atragerea de partea sa a organizațiilor locale de partid (Boris Bajanov, *Kremlinul anilor '20*, Oradea, Editura Cogito, 1991, p. 22-23).

¹⁴ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 13.

¹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 228/1949, f. 3.

¹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 7/1950, vol. II, f. 17.

persoane cu un nivel de pregătire intelectuală foarte scăzut, avea monopolul absolut al deciziei asupra tuturor problemelor activității de partid și de stat, cât și controlul deciziilor sale. În urma Congresului I al P.M.R. din februarie 1948, membrii Secretariatului C.C. erau: Gheorghiu-Dej (secretar general), Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu. În iulie 1948, la propunerea lui Gheorghiu-Dej, în Secretariatul C.C. au fost cooptați 2 membri din Biroul Politic: Alexandru Moghioroș și Iosif Chișinevschi. De fapt, în toate partidele comuniste din țările din Europa Centrală și de Sud-Est, devenite “democrații-populare”, Secretariatul C.C. era centrul decizional, în interiorul partidelor comuniste nefuncționând “democrația internă de partid”, așa cum se arăta în propaganda oficială. Secretariatul C.C. era cel care organiza munca întregului C.C. și repartiza problemele de rezolvat între Biroul Politic și Biroul Organizatoric. Statutul P.M.R. adoptat la Congresul I din februarie 1948 reglementa forma de conducere colectivă a partidului în sensul că C.C. era organul superior de conducere al partidului având sarcina să conducă întreaga activitate a partidului în intervalul de timp dintre congrese. C.C., organ colectiv permanent, ales de Congresul partidului și format din 41 de membri și 16 supleanți trebuia să reprezinte, în ierarhia partidului, „centrul politic, ideologic și organizatoric al activității de partid”. În realitate, rolul său a fost aproape inexistent. Hotărârile partidului se luau de către Secretariatul C.C. și erau prezentate opiniei publice ca hotărâri ale C.C.-ului. Chiar Comitetul Central care, potrivit statutului, trebuia să fie ales de congres, era, de fapt, emanația Secretariatului C.C. (ca și delegații la congres). Cu câteva luni înainte de congres, Secretariatul C.C. întocmea o listă cu propuneri de membri în C.C., din care nu lipsea o rezervă, pe care o discuta, “consultându-se cu unii și alții din tovarășii care cunoșteau cadrele”. Criteriile de admitere pe lista membrilor C.C. erau rezultatele muncii, nivelul politic, compoziția socială, situația din trecut, perspective de creștere și chiar situația medicală.

Conform statutului partidului, C.C. trebuia să se reunească în ședințe plenare cel puțin o dată la trei luni, însă în perioada dintre cele două congrese (1948-1955) s-au ținut 18 plenare ale C.C., ceea ce demonstrează că numărul lor s-a situat sub cel stabilit și că nu s-a respectat principiul leninist al conducerii colective; de pildă: 1948 - 3, 1949 - 1, 1950 - 4, 1951 - nici una, 1952 - 3, 1953 - 1, 1954 - 4,

1955 - 2¹⁷. Deși erau prevăzute de statutul partidului, în perioada 1948-1965, nu au avut loc nici conferințele naționale ale partidului.

Noua structură a aparatului C.C. al P.M.R.

În 1950, structura aparatului C.C. capătă o altă formă „menită să întărească capacitatea de control asupra executării hotărârilor C.C. în toate domeniile activității partidului (și statului - n.a.) și să asigure o justă repartizare a cadrelor”, după cum afirma Al. Moghioroș în articolul „Întărirea organizatorică a P.M.R.”, apărut în revista Pentru pace trainică, pentru democrație populară¹⁸.

În urma Congresului I al P.M.R. din februarie 1948, în cadrul aparatului central al partidului au fost formate patru direcții (Organizatorică, Propagandă și Agitație, de Cadre și Administrativă), o secție externă și patru comisii: sindicală, agricolă, pentru munca în rândurile tineretului și în rândurile femeilor¹⁹. Doi ani mai târziu, în 1950, ca urmare a hotărârilor Plenarei a V-a a C.C. al P.M.R., din 23-24 ianuarie, aparatul central al partidului a fost reorganizat după modelul aparatului central al P.C.(b.) al U.R.S.S., prevăzut de statutul partidului aprobat la Congresul al XVIII-lea din martie 1939²⁰, în vigoare. Astfel, au fost organizate un număr de 10 secții care „să permită C.C. un control mai eficace asupra activității de partid în diferite sectoare ale vieții economice și de stat”²¹.

Aparatul C.C.²² al P.M.R. avea, acum, două comisii (Comisia Controlului de Partid și Comisia de Revizie), 10 secții (Organe

¹⁷ Gh. Tuțu, Gh. Tudor, *Plenarele C.C. al P.C.R., 1948-1977*, în *Revista de Istorie*, nr. 11/1977, p. 2061-2064.

¹⁸ *Scânteia*, din 12 februarie 1950.

¹⁹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 15.

²⁰ P.M.R. a fost reorganizat după modelul organizatoric al P.C.(b.) prevăzut în statutul adoptat la Congresul al XVIII-lea (martie 1939) și care era în vigoare la acea dată. Congresul al XIX-lea al P.C.(b.) va avea loc abia în 1952, după 13 ani, Stalin având probleme mai importante de rezolvat decât convocarea unui Congres al partidului și anume câștigarea războiului și sovietizarea Europei Centrale și de Sud-Est.

²¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 17.

²² În iunie 1952, secțiile și comisiile din aparatul C.C. erau conduse de: Petre Lupu (Organe Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M.), Mihai Roller (Propagandă și Agitație), Zaharia Dumitru (Industrie Greă), Gh. Vasilichi (Industrie Ușoară), Al. Mureșanu (Administrativ-Politică), Clement Rusu (Planificare, finanțe și comerț), Tapoș Francisc (Agrară), Simion Babenco

Conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M., Propagandă și agitație, Industrie grea, Planificare, finanțe, comerț, Industrie ușoară, Agrară, Administrativ-politică, Relații externe, Gospodărie de partid, Sectorul de verificare a cadrelor) și o Cancelarie care funcționa pe lângă Secretariat²³. Ulterior, numărul secțiilor C.C. crește, de pildă, în 1955 erau 17 secții.

În 1950 aparatul C.C. avea în secțiile și comisiile sale 865 de persoane repartizate astfel: 651 în „muncă politică” și 214 în „muncă tehnică”. Numărul membrilor aparatului C.C. era reglementat de Vasile Luca, Teoharie Georgescu și Alexandru Moghioroș pe baza propunerilor motivate ale șefilor de secții²⁴, aceasta deoarece aparatul de partid era condus de Secretariatul C.C. al P.M.R., care trebuia „să țină în mână secțiile C.C. pentru ca să nu ajungem acolo ca secțiile să conducă Secretariatul”²⁵, după cum afirma Gheorghiu-Dej.

Până în 1953, activitatea secțiilor C.C. era coordonată de membri ai Secretariatului și ai Biroului Politic. În ședința Biroului Politic din 26 ianuarie 1953, Gheorghiu-Dej a arătat că experiența de până acum a dovedit că nu este bine ca secțiile C.C. să fie împărțite între mai mulți membri ai Secretariatului și ai Biroului Politic și a propus, pentru a se asigura „o unitate de metodă în munca aparatului central de partid și un mai bun control al activității sale”, ca toate secțiile C.C. să fie conduse de 2 secretari ai C.C. și anume: Iosif Chișinevschi secțiile care se ocupau de frontul ideologic (Relații Externe, Sectorul Afaceri externe și comerț exterior și Secția Administrativ-Politică) și Al. Moghioroș: Secția Organelor conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. și secțiile care se ocupau de diferitele ramuri ale economiei. Biroului Politic i-au fost repartizate unele organe ale C.C., unele instituții de partid, principalele organizații de masă și comitetele regionale cele mai importante²⁶. Secțiile C.C. formau aparatul ajutător, executiv al C.C. al P.M.R., centrul de greutate a muncii de partid mutându-se în secții.

(Gospodăriei de Partid), Al. Rogojinski (Sectorul de Verificare a Cadrelor), Marta Drăghici (Externă), Apostol Melița (Cadrelor de Partid din exterior), Raia Vidrașcu (Cancelaria Secretariatului C.C.), Vâlcu Vasile (Comisia Controlului de Partid) - *Ibidem*, dosar nr. 161/1952, f. 40-47.

²³ *Ibidem*, dosar nr. 36/1950, f. 66.

²⁴ *Ibidem*, f. 63.

²⁵ *Ibidem*, dosar nr. 56/1954.

²⁶ *Ibidem*, dosar nr. 4/1953, f. 2-3.

După Iosif Chișinevski, ele erau “de o importanță vitală pentru conducerea partidului”²⁷, întrucât ajută în aplicarea liniei partidului în toate domeniile activității de stat. Prin acest aparat, C.C. transmitea hotărârile și directivele partidului și își asigura controlul executării întocmai a acestora. Și la organizațiile locale de partid (regionale, raionale și orășenești) a fost creat un aparat după modelul aparatului C.C. Acestea au fost organizate pe principiul teritorial și investite cu atribuții noi în conducerea activităților economice, sociale și culturale din raza lor teritorială.

Importanța aparatului C.C. pentru partid avea să fie pusă în evidență și de Ana Pauker în cadrul ședinței Secretariatului din 6 decembrie 1949: „noi de mult vorbim de secții de care este nevoie și este clar că partidul fiind conducător al statului nu putem conduce fără material bine pregătit pe baze științifice și nu spontan. Trebuie să găsim oameni care să facă treabă bine”²⁸. Prin crearea unui astfel de aparat nici o hotărâre importantă asupra activității de stat nu putea fi luată decât după ce a fost studiată temeinic de către aparatul central al partidului „în lumina situației politice concrete și în lumina liniei dată de partid”.

Oamenii care lucrau în aparatul C.C. trebuiau să îndeplinească anumite condiții „întrucât aplicarea în mod just a sarcinilor depinde, la urma urmei, de oameni”: să fie comuniști devotați; „să știe să nu-și dea drumul la gură pentru că palavragii și lăudăroșii pot să zădărnicească aplicarea unor hotărâri luate”; să păstreze secretele partidului și ale statului; să aibă pregătire cultural-politică și să fie pătrunși de spiritul partinic. Persoanele care lucrau în serviciul Secretariatului nu trebuiau să se întâlnească și să aibă legături cu funcționarii legațiilor străine; nu puteau să meargă la petreceri, recepții și nu se puteau căsători fără a înștiința și a primi aprobarea responsabilului serviciului; ele erau bine salarizate (până la dactilografe și curieri) pentru că li se încredințau documente importante ale partidului și astfel se credea că puteau fi puse în afara oricăror tentații.

Secțiile C.C. aveau de îndeplinit sarcini importante și anume: selecționarea, ținerea evidenței cadrelor²⁹ care intrau în nomenclatură,

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 48/1953.

²⁸ *Ibidem*, dosar nr. 105/1949, f. 10.

²⁹ Documentul de bază al evidenței cadrelor din nomenclatura C.C. era dosarul de cadre, care conținea următoarele materiale: chestionarul pentru

educarea lor marxist-leninistă, repartizarea cadrelor în domeniul lor de activitate și controlul executării hotărârilor C.C. pe ramura respectivă. În regulamentul de funcționare al fiecărei secții se arată cu ce organe de partid și de stat are de-a face secția respectivă și în ce domenii își exercită funcția de control. De pildă, Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. controla executarea hotărârilor partidului de către Ministerul Învățământului, Ministerul Artelor, Academia R.P.R., Comitetul pentru Radioficare și Radiodifuziune, Comitetul pentru Cinematografie, Comitetul Așezămintelor Culturale, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport, Direcția Generală a Industriei Poligrafice, Editurilor și Difuzării Cărții și Presei, Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, Agenția AGERPRES, A.R.L.U.S., Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici, Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii din R.P.R.³⁰. Secția avea și sarcina de a selecționa și repartiza cadre pentru aceste organisme de stat și era investită de partid de a da directive zilnice, pe baza liniei stabilite de acesta, în probleme de presă, radio etc.

În condițiile unui regim politic care se considera apărătorul celor săraci și cu origine socială muncitorească, în activitatea de selecționare și repartizare a cadrelor, secțiile C.C. trebuiau să asigure predominarea elementului muncitoresc.

Cum lucra o secție?

Din însărcinarea C.C. (de fapt a Secretariatului C.C.), secția studia un anumit aspect al activității de partid și de stat din sectorul ei de activitate, pregătea o documentare temeinică pentru acesta, la nevoie chiar un proiect de hotărâre, iar după adoptarea hotărârii urmărea executarea ei de către organizațiile de partid sau de către ministere și instituțiile centrale de stat³¹.

Secțiile nu trebuiau să pună în discuție dacă hotărârile partidului sunt juste sau nu, ci să le aplice întocmai. Ele nu erau organe de

evidența cadrelor, autobiografia scrisă personal, referatul Sectorului de verificare a cadrelor, hotărârea luată de organul de partid cu privire la numirea în funcție sau mutarea în altă funcție, aprecieri din activitate date de organul de partid, caracterizări ale școlilor de partid absolvite, hotărârea cu privire la aplicarea unei sancțiuni de partid confirmată de organul de partid respectiv (*Ibidem*, dosar nr. 103/1954, f. 7-8).

³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 117/1950, f. 23-24.

³¹ *Ibidem*, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 18.

directivă, ci de control. Dacă constatau că hotărârile nu se aplicau sau se aplicau greșit, Secțiile C.C. își spuneau părerea, iar constatările de pe teren făcute de instructori le aduceau la cunoștința organului respectiv și a organului statutar al C.C. (Secretariat, Birou Politic, Birou Organizatoric).

Fiecare secție avea un sector de evidență a cadrelor³², cu sarcina de a face propuneri și de a ține evidența cadrelor care făceau parte din nomenclatura secției respective³³. De asemenea, studia mișcarea și compoziția cadrelor din cuprinsul nomenclurii secției.

După cum se poate observa, secțiile C.C. au preluat atribuțiile fostei Direcții de Cadre în ceea ce privește selecționarea, repartizarea și controlul cadrelor și atribuțiile fostei Comisii de Control³⁴, creată în 1945 la Conferința Națională din octombrie, care avusese sarcina controlului executării hotărârilor partidului.

Fiecare Secție³⁵ era condusă de un șef, care avea pe lângă el câțiva șefi adjuncți, în funcție de mărimea Secției. Șeful de Secție era luat, de regulă, dintre cei mai buni secretari de partid regionali. El împărțea sarcinile Secției între șefii de Sectoare și instructori.

³² În cadrul ședinței Biroului Organizatoric din 8 martie 1952, Leonte Răutu propunea unificarea activității și documentării sectoarelor de evidență din cadrul secțiilor C.C. Însă acest lucru se realizează în 1954 când dosarele pentru evidența cadrelor din nomenclatura C.C. au fost predate Sectorului Evidența Cadrelor din Secția Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. (*Ibidem*, dosar nr. 16/1952, f. 5, dosar nr. 103/1954, f. 13).

³³ *Ibidem*, dosar nr. 228/1949, f. 4.

³⁴ În noua organizare a aparatului central al partidului, Comisia de Control, devenită Comisia Controlului de Partid, avea ca sarcină de a chema la răspundere pe cei care se făceau vinovați de încălcarea statutului, a disciplinei și moralei de partid (*Ibidem*, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 19, 85, 88).

³⁵ De pildă, în 1950, Secția Agrară, socotită ca una din secțiile de bază ale C.C.-ului, întrucât avea de îndeplinit sarcini importante în transformarea socialistă a agriculturii, era condusă de un șef ajutat de doi șefi adjuncți și avea șase sectoare: culturii de cereale; creșterii vitelor; S.M.T. și G.A.S.; G.A.C.; colectărilor de stat și evidenței cadrelor. Sarcinile Secției Agrare erau de a controla, prin instructorii săi, felul în care erau aplicate hotărârile partidului în problema agriculturii, silviculturii și a colectărilor și de a recruta, selecționa și repartiza cadrele care intrau în nomenclatura C.C. din ministerele cu care avea legături prin domeniul său de activitate.

Adjuncții șefilor de Secții răspundeau pentru activitatea câtorva sectoare și grupe de județe.

Secțiile aveau sectoare care erau conduse de șefi de sectoare. Sectoarele erau alcătuite dintr-un număr de activiști politici și cadre tehnice de specialitate (referenți). Activiștii din sector se numeau instructori, indiferent de munca pe care o făceau. Cu ajutorul acestora secția C.C. își exercita funcția de control a hotărârilor partidului în ramura ei de activitate. Periodic, secția trimitea instructorii săi în organizațiile județene (din 1950 Comitetele Regionale de Partid) unde se informau de felul cum acestea îndeplineau hotărârile partidului privitoare la sectorul de activitate al secției. La întoarcerea de pe teren, instructorii raportau cele constatate șefului secției; acesta, la rândul său, întocmea un raport, din care nu lipseau și propuneri, pe care îl înainta Secretariatului C.C.

Ce este sectorul în cadrul secției? Răspunsul îl aflăm de la Al. Moghioroș, secretar al C.C., în ședința din 3 decembrie 1953 cu șefii și adjuncții secțiilor economice ale C.C.: „Un sector este o ramură de specialitate, care, de fapt, constituie o subdiviziune a secției, nu al C.C., ci al secției care în specialitatea lui pregătește, studiază documentele pentru conducerea secției, ca ea să fie în stare de a prezenta documente calificate conducerii partidului. Adică sectorul este un aparat ajutător al secției”³⁶.

Se cuvine subliniat că nu toate secțiile aveau sarcini egale, ci anumite trăsături specifice. De pildă, Secția Organelor de Partid, Sindicale și de U.T.M. dispunea și de un grup de inspectori în număr de 10 care lucrau în cadrul secției, însă nu erau ai secției, ci ai C.C.-ului, aleși dintre cadrele cele mai bune. Ei aveau sarcini mai largi decât instructorii, în sensul că puteau lua măsuri operative de îndreptare a activității la fața locului. De asemenea, secțiile economice (industrie grea, industrie ușoară, planificare) aveau posibilitatea de a sesiza organele de stat, inclusiv miniștrii asupra constatărilor pe care le făceau, însă numai în specialitate și nu privitor la linia partidului pentru care trebuia să se ceară aprobarea Secretariatului C.C. O situație specială avea Secția Administrativ-Politică care avea sub control două grupuri de ministere, iar funcțiile secției față de ele erau deosebite. Cu Ministerele Justiției, Cultelor, Sănătății etc. avea aceleași atribuții ca și celelalte secții, adică control al activității și

³⁶ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 63/1953, f. 4-5.

selecționare de cadre în nomenclatura C.C. din aceste ministere, iar în ceea ce privea Ministerul Forțelor Armate și Ministerul Afacerilor Interne, secția se limita doar la studierea cadrelor și a vieții de partid din aceste două ministere. Activitatea acestor ministere putea fi urmărită numai cu aprobarea specială a Secretariatului C.C.

O statistică privind compoziția etnică, stagiul în partid și studiile generale și politice a cadrelor din aparatul C.C. al P.M.R. din 1952, provenind din arhiva Cominformului de la Moscova, este prezentată de istoricul Ioan Chiper în articolul „Considerații privind evoluția numerică și compoziția etnică a P.C.R. (1921-1952)”, publicat în Arhivele Totalitarismului, nr. 4/1998. În decembrie 1952, din cei 546 de șefi de secții și adjuncții lor, șefi de sectoare și adjuncți lor și instructorii C.C. al P.M.R., aproape o treime (133) aveau vechime ca activist de 1-3 ani; aproape 70% proveneau din aparatul de partid sau comitetele regionale și raionale; 7 proveneau din închisori; 92 din aparatul de stat; 12 din alte țări și 45 din producție. Aproape jumătate (266) avea un stagiul de până la 1 an în aparatul C.C., din care 70 doar de 3 luni și 54 de 6 luni; circa 80% (425) erau în vârstă de până la 40 de ani, 236 aveau vârsta între 30-40 de ani. Membrii de partid cu stagii în ilegalitate erau în proporție de până la 20% în activul central de partid și în organele locale. Cadrele provenite din rândul minorităților etnice reprezentau jumătate din șefii de secție și adjuncții lor și circa 40% din șefii de sectoare și instructorii C.C. În ceea ce privește studiile generale, 1/3 din cadre (180) nu avea decât școala primară, 200 - școala medie, 83 - școala medie neterminată, 71 - studii superioare și 12 - studii superioare neterminate. Nici din punct de vedere al studiilor politice situația nu era prea bună în 1952. Astfel, 125 nu aveau studii politice, în timp ce 155 aveau Universitatea serală marxist-leninistă, 79 - Universitatea „Ștefan Gheorghiu”, 46 - Școala „A.A. Jdanov”, 62 - școala de 6 luni, 51 - școala de 3 luni, 4 - școală în U.R.S.S. etc.

De fapt, P.M.R.-ul nici nu-și dorea în aparatul său central și local persoane cu o instrucție bună pentru simplul motiv că acestea, la un moment dat, puteau avea păreri proprii sau puteau manifesta spirit critic față de hotărârile și măsurile partidului. Acest aparat a fost creat pentru a fi de ajutor partidului în impunerea controlului său asupra statului și întregii societăți. Criteriile principale în desemnarea persoanelor în funcții nu erau cele profesionale, ci politice și de clasă, devotamentul față de partid și regim. După Gheorghiu-Dej „trebuiau

să fie legați de mase, cu autoritate în mase și devotați”³⁷. Astfel, tâmplari, strungari, mineri, tipografi, lăcătuși, cazangii, sondori, deveneau conducători politici, directori de fabrici, inspectori generali ai ministerelor etc.

Un aspect care este greu de explicat la prima vedere este numirea și menținerea în cadrul aparatului de partid și în funcții de mare răspundere în stat a unor persoane cu „probleme de cadre”. De pildă, în 1952 din cele 546 cadre din aparatul C.C., „128 aveau rude în țări capitaliste, 18 activiști făcuseră anterior parte din organizații social-democrate, național-țărăniști sau organizații semite”³⁸. O situație aproape similară o găsim și în perioada Ceaușescu când, în nomenclatura C.C. intrau oameni care aveau rude apropiate fugite în străinătate. De ce partidul îi păstra în funcții? În lipsa unor documente care să arate poziția partidului subscriu la concluzia formulată de D. Tănăsescu în articolul *Dosarul de cadre*, publicat în *Magazin Istoric*, nr. 12/1997, care arăta că „ținea de un joc politic, de un șantaj implicit prin care îi putea controla mai strâns, putând preveni orice încercare de împotrăvire”.

În 1950, ca urmare a reorganizării P.M.R.-ului, în Republica Populară Română se constituie nomenclatura C.C. După Plenara C.C. din 23-24 ianuarie 1950, care preciza funcția partidului în materie de organizare a conducerii de partid și de stat, membrii Secretariatului C.C. și ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R. se întrunesc în ședințe pentru a lua măsuri în vederea executării hotărârilor Plenarei C.C. Astfel, în ședința Biroului Politic din 10 martie 1950 au fost aprobate proiectele de hotărâri propuse de Secretariatul C.C.: „pentru bunul mers al activității C.C.; cu privire la numiri și desemnări în funcțiile din cadrul nomenclaturii C.C. și asupra nomenclaturii C.C. al P.M.R.”³⁹.

Nomenclatura C.C.

Din documentele consultate în arhiva C.C. al P.M.R. rezultă că nomenclatura⁴⁰ C.C. este o listă de funcții, iar persoanele care ocupau

³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 16/1950, f. 9.

³⁸ Ioan Chiper, *Considerații privind evoluția numerică și compoziția etnică a PCR 1921-1952*, în *Arhivele Totalitarismului*, 4, 1998, p. 44 (conf. notei 60).

³⁹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 16/1950, f. 13.

⁴⁰ După Dicționarul politic realizat de Sergiu Tamaș, nomenclatura era “un sistem introdus în Rusia țaristă care consta din stabilirea unor liste de

aceste funcții, indiferent dacă trebuiau să fie alese sau numite de organele de partid și de stat erau desemnate, numite sau schimbate din funcție de C.C. al P.M.R., mai exact de Secretariatul C.C.

Biroul Politic, pe baza propunerilor Secretariatului C.C., aproba lista cu funcții de mare răspundere (conducere) în partid și stat „pentru ca în posturi cheie să nu ajungă dușmani”, după cum afirma Vasile Luca, secretar al C.C.⁴¹. Secretariatul C.C. aproba funcțiile din nomenclatură de care se ocupau secțiile C.C.

De ce se creează nomenclatura?

Un răspuns clar îl dă Vasile Luca, secretar al C.C., în cadrul ședinței Biroului Politic din 10 martie 1950: „Este o absurditate ca să fie cineva președintele Republicii sau președintele Consiliului de Miniștri, sau ministru, sau chiar deputat fără să știe partidul, trecând peste capul C.C. Aceasta se face pe cale normală. C.C., Biroul Politic, Secretariatul face acest lucru, nu altcineva. Astfel, se poate face anarhie sau abuz și s-ar strecura elemente dușmănoase unde oamenii sunt numiți sau propuși în diferite posturi fără controlul partidului. Controlul partidului trebuie asigurat peste tot și acest lucru este normal, nici nu poate să existe altfel. Partidul conduce statul în dictatura proletariatului, atunci organele de stat superioare nu pot fi numite altfel decât prin C.C., indiferent dacă e propus, numit sau ales. Este sarcina C.C. și nimeni nu poate să-și însușească această sarcină”⁴². Candidaturile în Marea Adunare Națională, organul legislativ și suprem al puterii de stat în R.P.R., erau recomandate de partid întrucât, după Emil Bodnăraș, „era clar că nu poate să ajungă nimeni de la sine deputat”⁴³. Numirea în funcții oficiale în stat și în viața economică a unor activiști de partid constituia o garanție că hotărârile partidului se vor realiza și că își va impune controlul asupra întregii societăți.

În 1950, în nomenclatura C.C. aprobată de Biroul Politic pe baza propunerilor Secretariatului intrau: președintele, vicepreședinții, secretarul și membrii Prezidiului Marii Adunări Naționale; președintele și vicepreședinții Consiliului de Miniștri, miniștrii;

persoane demne de încredere, din partea autorităților, în vederea ocupării unor funcții oficiale. Sistemul nomenclaturii a fost preluat de regimul sovietic din URSS și de alte state foste socialiste”.

⁴¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 16/1950, f. 8.

⁴² *Ibidem*, f. 7.

⁴³ *Ibidem*, f. 8.

președinții comisiilor și comitetelor de pe lângă Consiliul de Miniștri; președintele C.G.M.; președinta U.F.D.R.; primul secretar al U.T.M.; președintele A.R.L.U.S.; președintele Academiei R.P.R.; șefii secțiilor C.C. al P.M.R.; miniștrii adjuncți⁴⁴. În timp, lista cu funcțiile aprobată de Biroul Politic avea să fie lărgită. În 1954, în nomenclatura C.C. intrau: șefii misiunilor diplomatice ale R.P.R. în străinătate; președintele Băncii R.P.R.; directorul C.E.C.-ului; președintele Tribunalului Suprem și locțiitorul acestuia; procurorul general și locțiitorul acestuia; directorul general al Direcției Centrale de Statistică; directorul general al A.D.A.S.-ului; președintele Camerei de Comerț; șeful Marelui Stat Major din M.F.A. și locțiitorul acestuia; comandantii Regiunilor Militare; comandantul Marinei Militare; comandantul Apărării Antiaeriene a teritoriului; comandantul grănicerilor; șeful Direcției I din M.A.I.; directorii din operativ M.A.I.; șefii Direcțiilor Politice; locțiitorii miniștrilor M.A.I. și M.F.A.; primii secretari și secretarii Comitetelor Regionale de Partid; primul secretar al Comitetului de Partid al orașului București; președinții Sfatului Popular Regional și al orașului București; directorul Institutului de Istorie a partidului; rectorii școlilor superioare de partid; redactorul șef, redactorul adjunct și secretarul general de redacție al ziarului „Scânteia”; redactorul șef al revistei „Lupta de clasă” etc.⁴⁵.

Conform prevederilor Constituției din 1948, alegerea Prezidiului M.A.N., formarea Guvernului, alegerea Tribunalului Suprem al R.P.R. și a Procurorului general al R.P.R. intrau în atribuțiile Marii Adunări Naționale. După cum se poate constata, aceste atribuții ale M.A.N. erau formale, partidul fiind cel care desemna persoanele în funcții. „Pentru C.C. are importanță - spunea I. Rangheț în ședința Biroului Politic din 10 martie 1950 - desemnarea candidaturii, orice să fie, numire sau alegere. Partidul trebuie să aprobe, pe urmă organizația respectivă alege sau numește”⁴⁶. În R.P.R., instituțiile reprezentative ale statului aveau rol decorativ, menit să dea aparența democrației unui regim totalitar, însă autointitulat „democrat-popular”.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 15.

⁴⁵ *Ibidem*, dosar nr. 99/1954, f. 33, 36, 37.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 16/1950, f. 6.

Desemnările, numirile și schimbările în nomenclatura C.C. al P.M.R.

În nomenclatura C.C. intrau persoane care trebuiau, în primul rând, să corespundă politic. Din această cauză ei erau atent selecționați și bine verificați de Sectorul de Verificare a Cadrelor⁴⁷ din aparatul C.C. Desemnările și numirile de candidaturi în funcțiile din cadrul nomenclaturii C.C. se făceau conform unei hotărâri a Secretariatului C.C. aprobată de Biroul Politic în ședința din 10 martie 1950.

Secțiile C.C. făceau propuneri de numire în funcțiile din nomenclatura C.C. din ramurile lor de activitate. Se întocmea o listă semnată de șeful de secție sau de adjunctul lui, pe care o înainta Secretariatului C.C. spre aprobare. Pentru desemnarea candidaților și numirea acestora în funcțiile nomenclaturii C.C., secțiile C.C. înaintau Secretariatului următoarele documente: date biografice și caracterizarea celui propus; referința sectorului de verificare a cadrelor (care verifica, în special, trecutul politic); proiectul de hotărâre contrasemnat de șeful secției respective. Pentru desemnările de candidați sau numirile în cadrul organizațiilor de partid sau de masă județene se atașa și extrasul din procesul verbal al ședinței Comitetului Județean P.M.R., atunci când acesta făcea propunerea sau al organului central de conducere al organizației de masă respective. Dosarul⁴⁸ cuprinzând documentele enumerate mai sus se păstra la sectorul evidenței cadrelor al fiecărei secții C.C.⁴⁹.

⁴⁷ Sectorul de verificare a cadrelor era secție a aparatului C.C. care avea ca sarcină principală verificarea trecutului politic al cadrelor care urmau a fi numite sau reconfirmate în funcții în aparatul de partid, organizații de masă, aparatul de stat care intrau în nomenclatura C.C. După terminarea verificării se întocmea un „referat de verificare” în care se treceau principalele date și fapte din trecutul celui verificat și concluzia dacă din punct de vedere al trecutului politic corespundea funcției ce o deținea sau pentru care era propus. Referatul de verificare era înaintat Secretariatului C.C., singurul în măsură să numească și să scoată din funcții persoanele din nomenclatura C.C. (*Ibidem*, dosar nr. 117/1950, f. 30-32).

⁴⁸ Dosarele și fișele Biroului Prezidiului M.A.N., ale miniștrilor și miniștrilor adjuncți, ale președinților comitetelor și comisiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri, ale șefilor lucrărilor speciale (canal etc.) care nu erau membri ai C.C. al P.M.R. nu se păstrau la secțiile C.C., ci erau concentrate și păstrate la Sectorul de Evidență al Secretariatului C.C. al P.M.R. (*Ibidem*, dosar nr. 16/1950, f. 15-16).

⁴⁹ *Ibidem*.

În 1954, „un tovarăș” de la sectorul de verificare a cadrelor a făcut un calcul în ceea ce privește costul întocmirii unui dosar de cadre; el ajungea la 5.000 de lei, sumă importantă de vreme ce un prim secretar de comitet regional de partid (cat. I) lua 3.000 lei pe lună. Cheltuielile constau în rechizite, cheltuieli cu trimiterea oamenilor pe teren („în toate comunele, în toate cătunele, pentru a găsi toate neamurile tovarășului respectiv”), scrisorile care se băteau la mașină etc. Unora dintre cadre li se făcea o verificare aparte. De pildă, pentru persoana care era propusă să ocupe funcția de director general se întocmea o fișă personală (chestionar) de 12 pagini în care erau trecute până și bolile pe care le-a avut.

Modul de numire în funcții în cadrul nomenclaturii C.C. este precizat de Gh. Gheorghiu-Dej astfel: „Atunci când este vorba a numi pe cineva pe linie de stat într-o funcție care face parte din nomenclatura C.C., secția pregătește pentru C.C., respectiv pentru Secretariat, Birou Politic sau Birou Organizatoric documentele tovarășului respectiv. Ei vin cu documentele precizate în hotărâre. Se cere și părerea ministrului, pentru că va lucra în cadrul ministerului respectiv (...). Însă numirea propriu-zis în funcția aceea care intră în nomenclatura C.C., desemnarea pentru a fi numit, o face conducerea partidului. Ministerul⁵⁰ nu poate să schimbe pe nici unul din cei desemnați fără avizul C.C. Dacă, de exemplu, unul din cei desemnați de C.C. pentru a fi numit nu este tocmai pe placul ministrului, el nu are voie să-l schimbe, trebuie să se adreseze neapărat C.C., Secretariatului”⁵¹. Acest lucru a avut consecințe negative asupra activității organelor și instituțiilor de stat deoarece persoanele desemnate de partid aveau „merite” politice și nu profesionale. „Datorită acestui procedeu s-a modificat profund procesul de selectare și promovare a cadrelor, întrucât candidații pentru diferite posturi oficiale în stat și în viața economică erau aleși pe baza dosarelor și listelor aprobate de către partidul unic care exercita rolul conducător al societății”⁵².

În mai 1950 totalul funcțiilor propuse a intra în nomenclatura C.C. se ridica la 17.900. Al. Moghioroș considera că nomenclatura

⁵⁰ Și ministerele, care aveau în subordine direcții de cadre, puteau face propuneri însă aprobarea de numire în funcții o dădea Secretariatul C.C.

⁵¹ *Ibidem*, f. 3-4.

⁵² Sergiu Tamaș, *Dicționar politic*, București, ed. a II-a, Editura Șansa SRL, 1996, p. 169.

C.C. „este umflată și mergea prea jos”⁵³, însă Gheorghiu-Dej era de altă părere: „să nu ne speriem de numărul mare și să avem grijă să ținem seama de condițiile, împrejurările în care ne găsim, de faptul că se ascute lupta cu bandiții”⁵⁴. Dumitru Petrescu arăta în cadrul ședinței Biroului Organizatoric din 12 mai 1950 „că din cele 13 tabele cu nomenclatura primită reiese că până acum ar reveni celor trei organe ale partidului să treacă 17.900 oameni. Această cifră nu este completă, pentru că sunt anumite socoteli și cifrele vor ajunge până la 20.000. Socotim că este enorm deoarece condițiile de fluctuație vor exista și organele statutare vor ajunge să se ocupe foarte mult cu aceste probleme. De aceea nomenclatura trebuie redusă la toate secțiile”⁵⁵.

O cifră exactă a nomenclurii C.C. avem din 1952 și anume 7.291 de funcții. În 1952 se propune o nomenclatură care după Al. Moghioroș „avea menirea de a face ordine în gospodărirea cadrelor, atât ale C.C. cât și ale comitetelor regionale, raionale și orășenești. Până acum, nomenclaturile care au fost, mai ales jos, au avut un caracter provizoriu și nu cuprindea de multe ori funcțiile cele mai importante. În al doilea rând, nomenclatura pe care o propunem, nu-i ceva definitiv, ci ține cont de schimbările care intervin”⁵⁶. Ca urmare a hotărârii Biroului Organizatoric din 8 martie 1952 cu privire la nomenclatura cadrelor de conducere care sunt aprobate de către organele de partid, fiecare comitet regional, raional și orășenesc putea să întocmească propria nomenclatură pe baza recomandărilor făcute de C.C. Astfel, în baza nomenclurii model ce o dădea C.C. și ținând cont de condițiile și caracterul lor, comitetele regionale, orășenești și raionale, întocmeau liste cu funcții necesare în activitatea lor. În 1953 avea să se restrângă numărul funcțiilor din nomenclatura C.C. În această reducere liderii de la București au acționat, probabil, pe baza recomandărilor venite de la Moscova, unde după moartea lui Stalin a avut loc o reorganizare a activității în cadrul organelor centrale ale partidului⁵⁷ și o reducere a aparatului de partid. Prin Hotărârea nr. 722

⁵³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 36/1950, f. 31.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*, dosar nr. 16/1952, f. 9.

⁵⁷ Plenara C.C. al P.C.U.S. din iulie 1953 a adoptat o serie de măsuri privind îndreptarea greșelilor generate de cultul personalității și restabilirea normelor vieții de partid elaborate de Lenin, în primul rând principiul conducerii colective. Astfel, plenarele au început să fie convocate în mod regulat potrivit

din 6 octombrie 1953, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a trasat sarcină secțiilor C.C. să studieze posibilitatea reducerii funcțiilor care intrau în nomenclatura C.C. aprobată de Biroul Organizatoric la 8 martie 1952. Urmarea a fost că din cele 7.291 funcții cuprinse în nomenclatura C.C. aprobată în 1952, au fost desființate 2.048 funcții.

În 1954 nomenclatura C.C. cuprindea 5.243 funcții din care 286 le aproba Biroul Politic, iar 4.957 Secretariatul C.C.⁵⁸.

Secția Gospodăriei de Partid

Administrarea bunurilor partidului, întocmirea bugetului partidului și deservirea nomenclurii C.C. intrau în atribuțiile secției Gospodăriei de Partid⁵⁹, care la sfârșitul anului 1952 avea 2.041 „tovarăși plus personal auxiliar”⁶⁰. În 19 decembrie 1952 are loc o ședință cu șefii de secție și de sectoare ai Secției Gospodăriei de Partid în care se expune situația activității ei de la înființare (1950) și până în momentul ședinței. Cu acest prilej, pentru conducerea partidului, s-a făcut un inventar cu bunurile partidului administrate de secție, pe care, din păcate, nu l-am găsit în dosarele consultate în arhiva C.C. al P.C.R. date în cercetare. În cadrul ședinței, Al. Moghioroș care coordona activitatea secției atrăgea atenția conducerii „asupra necesității de a studia metodele de muncă ale secției după modelul P.C.U.S.”, adică trebuiau introduse munca normată, planificată și de a se da o atenție sporită sectoarelor care se ocupau cu „problema locuinței, cu problema creării condițiilor pentru activiștii noștri, cu problemele aprovizionării”⁶¹. De pildă, ferma partidului „30

prevederilor statutului; a crescut rolul C.C. al P.C.U.S.; a fost modificată și structura organelor conducătoare ale C.C. al P.C.U.S. În loc de două organe de conducere - Prezidiul și Biroul Prezidiului - s-a hotărât să existe un singur organ numit Prezidiul C.C. al P.C.U.S. S-a înființat funcția de prim-secretar al P.C.U.S. În septembrie 1953 a fost ales în această funcție Nichita Hrușciiov. (*Istoria P.C.U.S.*, București, Editura Politică, 1960, p. 683-684).

⁵⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 78/1954, f. 29-30.

⁵⁹ În 1952 Secția Gospodăriei de Partid care juca un rol important în viața C.C. era condusă de Simion Babenco, ajutat de trei adjuncți. Ea avea următoarele sectoare: administrării bunurilor, bugete și fonduri, construcții, transporturi, social, aprovizionării, transmisiuni, evidenței cadrelor, grupul de controlori, resortul juridic și arhiva C.C.

⁶⁰ *Ibidem*, dosar nr. 112/1952, f. 8.

⁶¹ *Ibidem*, f. 16.

decembrie” de la Copăceni trebuia să devină un model pentru celelalte gospodării, să folosească cele mai bune metode sovietice din domeniul agriculturii și în anii 1953-1954 trebuia să fie cea mai modernă gospodărie din țară. Introducerea normării, retribuirii și organizării muncii pe bază de brigăzi permanente s-au făcut după indicațiile date de consilierii sovietici care se găseau în număr mare pe lângă toate instituțiile și care ajutau la construcția socialismului în România.

Persoanele care lucrau în cadrul Secției Gospodăriei de Partid erau foarte bine verificate, în special cele de la sectoarele de aprovizionare, intențență și deservire a conducătorilor partidului: bufetele speciale de la Consiliul de Miniștri și de la Sediul nr. 14, casele speciale de odihnă de la Snagov, personalul de serviciu de la locuințele conducătorilor partidului; cantina C.C. al P.M.R., ferma „30 decembrie” de la Copăceni, personalul de la Spitalul nr. 12 (Elias), centrul de aprovizionare de pe strada Varșoviei nr. 6, unde existau magazine de alimente, cofetărie care deserveau pe membrii C.C. Însă în 1952 verificarea nu era terminată, din cauza greutăților ce existau în privința culegerii materialului necesar care trebuia să vină din diferite regiuni. În Raportul informativ din 5 august 1952 semnat de Niculescu se arăta că „la casele vizitate până în prezent, în special în Șoseaua Kisseleff am putut constata că o parte din personalul care deservește pe tovarășul conducător nu sunt membri de partid și nici sindicaliști. Cei care sunt membri de partid nu participă la ședințele organizației de bază și nici nu citesc nimic motivând că nu au timpul necesar, iar pe de altă parte spun că până în prezent nimeni nu le-a pus o astfel de întrebare (...). De asemenea, am controlat personalul de la casele speciale de odihnă de la Snagov unde am constatat că tovarășii nu duc viață de partid sau sindicat, majoritatea dintre ei sunt analfabeți, deși sunt elemente tinere, sunt confuzi, lipsiți de vigilență și foarte ușor pot să cadă sub influența dușmanului de clasă”⁶².

Medicii specialiști de la Spitalul nr. 12 (Elias) și Policlinica 10, care consultau pe conducătorii partidului și activul de partid, erau atent verificați de Sectorul de Verificare a Cadrelor din C.C. Mulți dintre aceștia, ca și alți lucrători ai Secției Gospodăriei de Partid, au fost decorați cu ordine și medalii, după un sistem de premiere preluat din U.R.S.S., unde, în mod special, erau premiate cadrele de conducere și muncitorii calificați, pentru a-i stimula în activitate, dar

⁶² *Ibidem*, dosar nr. 161/1952, f. 161-162.

și pentru a împiedica fluctuația cadrelor. De pildă, Ion Făgărășanu, membru al Academiei P.M.R., profesor doctor la Spitalul nr. 12 a primit în 1956 Ordinul Muncii cls. II. De asemenea, Nicolae Manoliu, directorul Spitalului nr. 12, Ordinul Muncii cls. III, dar și arhitecți, ingineri, contabili, lăcătuși, șoferi, vopsitori etc.

În 1954, în jurul Bucureștiului, existau 3 ferme care deserveau partidul: „30 Decembrie”, Fundulea (preluată de la ministerul G.A.S.) și Vlăsia. Ferma „30 Decembrie” de la Copăceni situată la aproximativ 15 km sud de București deservea pe conducătorii partidului și activul de partid cu alimente proaspete și de bună calitate. Ferma era organizată pe secții: la Pâslari se creșteau porci, la Jilava s-au construit sere de legume, se făcea și cultură de cartofi și sfeclă de zahăr. În februarie 1953 ferma avea 184 de vaci, din care producătoare 135, producția zilnică fiind de 1.500-1.550 litri de lapte. La păsări producția de ouă zilnică era de 800 până la 1.000 de bucăți, de la 2.900 de găini. La fermă⁶³ se preparau produse finite: mezeluri, produse lactate, conserve etc. De reținut că la fermă nu se foloseau îngrășăminte chimice, ci se cumpăra bălegar din gospodăriile țăranilor din satele învecinate cu terenurile fermei. Alimentele care ajungeau la conducătorii partidului erau mai întâi analizate de medicii laboratorului C.C. al P.M.R., apoi sigilate și trimise la locuințele lor sau casele de odihnă, dacă se aflau acolo. Trebuie precizat că fermele partidului deserveau pe conducătorii partidului dar realizau și beneficii care se vărsau la bugetul partidului.

În 1954 au fost stabilite reguli pentru deservirea cu alimente a conducătorilor partidului și întreținerea imobilelor în care locuiau. Deservirea cu alimente și mâncăruri gata preparate se făcea contra cost, valoarea alimentelor achitându-se pe baza bonurilor de ieșire, zilnic sau cel mult săptămânal. Întreținerea imobilelor în care locuiau conducătorii partidului (15 imobile), intra în sarcina Sectorului protocol din cadrul Direcției Treburilor C.C., fiind socotite sedii de partid. Ca urmare, acoperirea cheltuielilor de reparații a imobilelor, dotarea cu bunuri de inventar la cerere, întreținerea grădinilor, chiria, impozite și alte taxe comunale, investiții erau suportate din bugetul alocat în acest scop partidului. De asemenea, cheltuielile cu întreținerea caselor de odihnă și alimentația în timpul concediului de

⁶³ În 1952 ia ființă și la Predeal o fermă cu scopul de a aproviziona sanatoriul și centrul Predeal cu lapte, carne de porc și pasăre (*Ibidem*, f. 270).

odihnă, erau suportate din fonduri alocate în acest scop. Cheltuielile pentru imobilele (care erau împărțite în diferite categorii, ajungând până la categoria a 6-a) în care locuiau membrii aparatului de partid, ca iluminatul, combustibilul, telefonul, salariile personalului de deservire erau suportate din bugetul alocat pentru întreținerea imobilelor, însă cheltuielile pentru materialele consumabile (ca sodă, săpun, petrosin etc.) erau suportate de cel care folosea imobilul. Toate cheltuielile pentru deplasările în interes de serviciu sau de reprezentare erau suportate de partid⁶⁴.

Persoanele care lucrau în aparatul C.C. beneficiau de locuințe, case de odihnă, policlinici și spitale cu regim special, salarii bune etc. Cele mai bune imobile naționalizate pe baza decretului 92/1950 au devenit locuințe și case de odihnă ale conducătorilor partidului și membrilor aparatului de partid, iar firmele particulare cu nume de rezonanță, de asemenea, naționalizate, deserveau protocolul de stat. Astfel, „clasa politică comunistă va profita din plin de renumele Capșei, în relațiile sale diplomatice cu statele occidentale, chiar dacă-i disprețuia originea aristocrată. Ani de-a rândul restaurantul fostei Case Capșa a fost folosit ca local de protocol de către noua putere mai ales cu ocazia primirii unor oficiali străini la București (...)”⁶⁵.

Un document găsit în arhiva C.C. arată situația din 1950 a clădirilor folosite de C.C. al P.M.R. Este vorba de clădirile naționalizate în baza Decretului 92/1950. Astfel, C.C. folosea în București 125 de imobile ca locuințe particulare pentru activiștii de partid sau foști lucrători de partid situate pe strada Washington, Aleea Alexandru, Ana Ipătescu, Aleea Modrogan, Aleea Vulpache, Herăstrău, Paris, Londra, Kiseleff, Roma etc., 22 de vile la Snagov (foste Constantinescu, Soprante, Bădulescu, Sabin Movilă, Gabi Levente, Maria Edarf etc.), din care 13 vor deservi pe membrii din conducerea partidului, 62 de vile în provincie, cele mai multe situate pe Valea Prahovei printre care vila familiei Giurescu din Predeal, familiei Nasta etc., dar și în județele Ciuc, Bihor, Brașov (Timișul de Sus), Mureș, Sibiu, Bacău (Slănic Moldova), Râmnicu Vâlcea, Severin, Constanța (Eforie, Mangalia, Vasile Roaită). Vilele vor căpăta numere și nume revoluționare ca: vila Olga Bancic, vila Ana

⁶⁴ *Ibidem*, dosar nr. 78/1954, f. 31-33.

⁶⁵ Mioara Ioniță, *Casa și familia Capșa în România modernă: 1852-1950*, București, Editura Publimpres, 2000, p. 192.

Ipătescu, vila Ilie Pintilie etc. Organizația de partid din București folosea în cele 4 sectoare ale sale 42 de clădiri naționalizate, iar organizațiile de partid din țară 156 de clădiri⁶⁶. Astfel, în București s-au creat cartiere locuite de salariați ai C.C. al P.M.R. În aceste cartiere au fost mutați chiar și cei care deserveau conducerea partidului (bucătari, ospătari etc.), pentru că „viața lor se comenta în mahala”. Motivația autorităților comuniste era că nu trebuia să transpire informații din sfera conducerii, însă totodată se avea un control permanent asupra lor. Aceste imobile erau administrate de Secția Gospodăriei de Partid care se ocupa cu întocmirea contractelor de închiriere, cu încasarea chiriilor, reparațiile etc. În 1954 o serie de imobile au trecut din patrimoniul partidului în acela al statului. Conform unui Referat întocmit în decembrie 1954 de Vasile Postecă, șeful Secției Gospodăriei de partid, P.M.R.-ul ocupa în întreaga țară 1.423 imobile⁶⁷, înțelegându-se prin aceasta sedii de partid, cămine, cantine, case de oaspeți etc., din care 630 foste proprietate de stat și 576 proprietate particulară iar 217 proprietatea partidului. Din cele 217 imobile, 122 erau numai în București. Deoarece Secția Gospodăriei de partid a C.C. și secțiile gospodăriei de partid de la regiuni trebuiau să folosească un întreg aparat de partid pentru administrarea acestor imobile”, s-a hotărât ca o parte din ele, în special cele cu destinație de locuință, să treacă în patrimoniul statului fiind date în administrarea Ministerului Gospodăriei Comunale și Industriei Locale - serviciile de gospodărie locativă, locatarii având raporturi de locațiuni cu aceste servicii de pe lângă Sfaturile Populare. În patrimoniul partidului au rămas sediile C.C. și imobilele care au fost afectate sectorului special din cadrul Secției Gospodăriei de partid. Numărul imobilelor trecute la stat și cele care au rămas partidului, deocamdată, nu se cunoaște, întrucât, din dosarul consultat, lipsesc anexele menționate în Referatul secției și care ar fi trebuit să-l însoțească.

Centrele de odihnă și cură balneară ale partidului

În 1954, Direcția Treburilor C.C., care a luat ființă prin contopirea Cancelariei Sectarariatului C.C. cu Secția Gospodăriei de partid, administra un număr de 115 vile și sanatorii cu o capacitate de

⁶⁶ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 180/1950, f. 2-5, 9-15.

⁶⁷ *Ibidem*, dosar nr. 129/1954, f. 28-30.

1.837 locuri situate în diferite localități din țară⁶⁸. Ele alcătuiau centrele de odihnă și cură ale partidului și erau destinate spre folosire membrilor C.C. al P.M.R., lucrătorilor din aparatul de partid și U.T.M., personalul de deservire al aparatului de partid. Până în 1954, capacitatea acestora nu a fost folosită integral, în anii 1951-1953 utilizarea medie din locurile planificate a fost de abia 50%. Această situație a dus la menținerea unor cheltuieli mari de regie suportate din bugetul partidului. Cauzele utilizării neraționale a centrelor de odihnă și cură au fost arătate într-un Referat al Direcției Treburilor C.C. întocmit în luna mai a anului 1954 și anume: planificarea deficitară a locurilor și chiar nerespectarea planificării, menținerea unor rezerve mari de locuri în vile pentru scopuri speciale și caracterul sezonier al unor centre. O cauză a faptului că activiștii nu și-au petrecut concediile la casele de odihnă a fost după Clopoțel, șeful sectorului social al Secției Gospodăriei de partid” lipsa de organizare a vieții culturale la aceste centre, viața reducându-se aici la mâncare și dormit”. Pentru utilizarea integrală a centrelor de odihnă și reducerii cheltuielilor de regie a fost elaborat un plan de permanentizare a activității unităților de odihnă și cură prin organizarea concediilor pe serii de câte 21 de zile, iar un număr de 40 de vile cu o capacitate de 342 locuri, au fost predate, cu prioritate, acelor instituții care în stațiunile respective aveau centre organizate (Ministerul Sănătății, Consiliul Central al Sindicatelor). Predând aceste vile rămânea o capacitate de 1.492 de locuri, putându-se trimite anual un număr de 14.379 persoane la odihnă și cură balneară. Vilele care au fost destinate pentru cazuri speciale au fost predate Ministerului Afacerilor Externe pentru ambasadele țărilor de „democrație-populară” și Direcției Treburilor Consiliului de Miniștri pentru oaspeții guvernului. Pentru vilele predate⁶⁹, Direcția Treburilor C.C. al P.M.R. urma să fie compensată cu o suprafață locativă în București sau orașele de provincie pentru nevoile aparatului de partid.

Trimiterea la centrele de odihnă și cură balneară se făcea pe baza unei „indicații medicale” pentru a se preveni trimiterea unor persoane în stațiuni necorespunzătoare stării lor de sănătate. Cei propuși la cură balneară de către policlinica nr. 10 sau medicii

⁶⁸ Stâna de Vale, Lacul Roșu, Sinaia, Snagov, Timiș, Eforie, Vasile Roaită, Slănic Moldova, Olănești, Govora, Herculane, Sovata, Predeal, Pârâul Rece.

⁶⁹ Vilele au fost predate, cu întregul mobilier, pe bază de inventar, fără cazarmament și veselă.

comitetelor regionale de partid, treceau printr-o comisie de triere balneologică și li se completa o foaie de observație pe baza căreia se elibera biletul de internare. În centrele de odihnă, funcționarii de partid primeau locuri gratuite sau cu cost redus. Membrii de familie (soț, soție) ai acestora suportau în întregime alocația de hrană.

Pentru „întărirea vieții de familie”, la centrele de odihnă Predeal, Sinaia și Snagov s-au amenajat vile pentru activiști familisti, contribuția pentru copii fiind de 50% din cea a membrilor de familie. În lunile de vârf (iulie-septembrie) la centre se crea o rezervă de locuri de 5-10% fiind repartizată cu prioritate „tovarășilor evidențiați în muncă profesională și politică”⁷⁰. Pentru oaspeții C.C. al P.M.R. erau amenajate trei vile la Timiș (jud. Brașov) cu o capacitate de 118 locuri și la Eforie (jud. Constanța) o vilă cu o capacitate de 124 locuri. Locurile neocupate la aceste vile erau repartizate lucrătorilor din aparatul de partid: șefii de secții C.C., adjuncții șefilor de secție și șefii de sectoare din aparatul C.C. al P.M.R.; primii secretari și secretarii comitetelor regionale, raionale și orășenești de partid și U.T.M., instructorii din aparatul C.C. al P.M.R. și ai comitetelor regionale de partid, personalul redacțional al Editurii „Scânteia” și asimilații acestor categorii.

În 1954, membrii Secretariatului C.C. și ai Biroului Politic foloseau 23 de vile, dintre care 9 erau situate la Predeal, 11 la Snagov și câte una la Vasile Roaită (vila Cornelete), Eforie și Olănești. Gheorghiu-Dej, secretarul general al P.M.R. folosea la Predeal vila fostă Ocheli, la Snagov vila 15, la Olănești vila Scarlat și la Eforie vila M. Blank⁷¹. Pentru membrii C.C. al P.M.R., oaspeții partidului, șefii de secții C.C. și cazurile speciale, erau amenajate 27 de vile cu o capacitate de 435 locuri la Predeal (65 de locuri), Pârâul Rece (20 de locuri), Snagov (94 de locuri), Vasile Roaită (14 locuri), Eforie (124 de locuri) și Timiș (118 de locuri)⁷². Lucrătorii din aparatul de partid foloseau 37 de vile și două sanatorii (Slănic Moldova și Olănești), cu un total de 1010 locuri, la Snagov, Eforie, Vasile Roaită, Stâna de Vale, Govora, Lacul Roșu, Herculane, Sovata și Sinaia.

⁷⁰ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 51/1954, f. 6.

⁷¹ *Ibidem*, f. 7.

⁷² *Ibidem*, f. 9.

În 1954, prin planul⁷³ de permanentizare a activității unităților de odihnă și cură balneară, prin organizarea concediilor pe serii a câte 21⁷⁴ de zile, se preconiza trimiterea la odihnă într-un an a 14.379 persoane (numărul include și oaspeții) dintre care 9.649 la odihnă și 4.730 la cură balneară.

Durata concediilor membrilor Secretariatului C.C. și Biroului Politic era de o lună de zile și erau programate în sensul „de a nu lipsi prea mulți tovi din conducerea partidului în același timp”. Cancelaria Secretariatului C.C. redacta un plan pe baza dorinței exprimate de aceștia, dar în special, pe baza „indicațiilor medicale”⁷⁵, care trebuia să fie aprobat de Secretariatul C.C. În 1955, membrii conducerii partidului și-au petrecut concediile în felul următor: Gheorghe Gheorghiu-Dej (U.R.S.S.), Alexandru Moghioroș (Karlovy-Vary - Cehoslovacia), Miron Constantinescu (Ioachimov - Cehoslovacia), Nicolae Ceaușescu (la mare și la munte), Constantin Pîrvulescu (la mare și la Olănești), Petre Borilă (Karlovy-Vary și Ioachimov - Cehoslovacia), Alexandru Drăghici (U.R.S.S.), Ianoș Fazekaș (Govora), Dumitru Coliu (U.R.S.S.), Gheorghe Apostol (la mare și la munte), Emil Bodnăraș (la munte), Chivu Stoica (la mare și la munte), Iosif Chișinevski (la munte)⁷⁶. Toți activiștii de partid care aveau muncă nenormată beneficiau de un concediu de odihnă de 30 de zile calendaristice. Ceilalți activiști, cu muncă normată, aveau concediu conform prevederilor Codului Muncii și deciziei nr. 3 a C.S.S. După cum se poate constata din cele de mai sus, funcționarii de partid

⁷³ Planul a fost elaborat de Direcția Treburilor C.C. al P.M.R. și a fost aprobat de Secretariatul C.C. în ședința din 17 mai 1954 (*Ibidem*, f. 1).

⁷⁴ La centrele de odihnă Timiș și Eforie, în intervalul 10 iunie-10 septembrie, când erau amenajate pentru oaspeții C.C. și activiști, durata unei serii era de 30 de zile.

⁷⁵ Gheorghiu-Dej - Diagnostic: surmenaj, tulburări dispeptice, artralгии; Propunere concediu: 6 săptămâni, preferabil în străinătate (U.R.S.S. sau Cehoslovacia); Al. Moghioroș - Diagnostic: surmenaj, colită cronică, spondiloză cervicală cu fenomene radiculare, hipertensiune arterială tranzitorie neurogenă, fibroză pulmonară; Propunere concediu: 6 săptămâni, preferabil în străinătate (U.R.S.S. sau Cehoslovacia); Nicolae Ceaușescu - Diagnostic: rinofaringită cu amigdalită cronică; Propunere concediu: 30 de zile (la mare și la munte); Constantin Pîrvulescu - Diagnostic: spondiloză cervicală cu neuromialgii, dureri musculare, aortită discretă; Propunere concediu: 30 de zile (la mare) etc. (*Ibidem*, dosar nr. 46/1955, f. 5-6).

⁷⁶ *Ibidem*, f. 3-4.

beneficiau, în raport cu alte categorii sociale, de un concediu suplimentar, pe care și-l efectuau în centre de odihnă cu regim special și de o salarizare⁷⁷ bună, comparativ cu cea din instituțiile și întreprinderile de stat, care era suportată din bugetul partidului.

Conform statutului partidului, adoptat la Congresul I din februarie 1948, mijloacele bănești ale partidului proveneau din cotizațiile membrilor și candidaților de partid, încasări de la ziare, donații și alte venituri. În realitate, bugetul partidului era subvenționat într-o proporție foarte mare de Ministerul Finanțelor de la bugetul statului, adică de toți cetățenii României. De pildă, planul de cheltuieli al partidului pe 1955 era stabilit la suma de 585.434.000 lei, reprezentând cheltuieli de: întreținere imobile, reparații capitale, investiții, tipărituri, școli de partid, fond de salarii, organizațiile subvenționate de partid (U.T.M., A.R.L.U.S., F.I.A.P.P. etc.). Aceste cheltuieli urmau să fie acoperite din veniturile partidului, care reprezentau: cotizațiile - 20 mil. lei, încasări de la ziare - 18,5 mil. lei, rezerva partid - 20 mil. lei, valorificarea stocurilor de materiale supranormative - 10 mil. lei, soldul de la 31 dec. 1954 - 20 mil. lei, subvenția de la Ministerul Finanțelor - 496.934.000 lei. Deci subvenția Ministerului Finanțelor reprezenta aproximativ 85% din bugetul partidului⁷⁸.

Unitățile medicale ale partidului

Ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 24 februarie 1950, care a avut pe ordinea de zi "Propunerile serviciului medical al C.C. al P.M.R. cu privire la îngrijirea medicală a membrilor C.C.", a dus la stabilirea unui sistem de îngrijire medicală a "tovarășilor cu munci de răspundere" din conducerea partidului. "Dacă în perioada interbelică liderii politici își căutau singuri medici care să le îngrijească sănătatea, aceștia fiind plătiți din buzunarul propriu, din 1950 s-a introdus sistemul "îngrijirii sănătății tovarășilor din conducerea partidului", în mod preferențial și gratuit, medicii respectivi devenind salariați ai Sectorului medical al C.C. al P.M.R., de asemenea, medicamentele erau procurate prin același sector sau prin farmacia Spitalului Elias, fără plată"⁷⁹. În referatul întocmit de Secția Gospodăriei de Partid cu

⁷⁷ Salarizarea funcționarilor de partid și veniturile partidului vor constitui tema unei lucrări viitoare.

⁷⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 129/1954, f. 10-12.

⁷⁹ Ioan Scurtu, *Tovii vor fi controlați medical în Dosarele Istoriei*, nr. 4/1998, p. 40.

această ocazie și prezentat în cadrul ședinței de Al. Moghioroș, se arăta că îngrijirea medicală a membrilor din conducerea partidului avea două aspecte: preventiv și curativ. Pentru aceasta a fost format un colectiv de medici, verificați, fiecăruia dintre medici dându-i-se răspunderea îngrijirii medicale a unui grup de tovarăși, de pildă, dr. Bercu răspundea de îngrijirea medicală a lui Gheorghiu-Dej, Iosif Chișinevski, Al. Moghioroș, Leonte Răutu, Dumitru Petrescu, Ion Vințe; dr. Kaffe - Ana Pauker, Teoharie Georgescu, Miron Constantinescu, Pintilie Bodnarencu, Gh. Apostol; dr. Kahana - Vasile Luca, Vasile Vaida, Emil Bodnăraș, Lothar Rădăceanu, Petre Borilă, Avram Bunaciu și dr. Brill - Gh. Vasilichi, Chivu Stoica, Al. Drăghici, Leontin Sălăjan, Gh. Florescu, Constantin Pârvulescu⁸⁰. În cazul absenței doctorului curant al unui tovarăș, se chema oricare alt doctor din colectivul aprobat de Secretariatul C.C. Tovarășii din conducerea partidului și membrii familiilor acestora erau controlați medical odată la șase luni (control medical general). Analizele și examenele de laborator se făceau numai la spitalul Elias, devenit spitalul C.C. al P.M.R. Medicamentele se procurau numai prin farmacia acestui spital sau prin serviciul medical al C.C. Tratamentele se făceau sub controlul direct al medicului responsabil trimis de C.C. Cei care aveau dreptul la îngrijire în unitățile medicale ale partidului (Policlinica nr. 10, Spitalul nr. 12 - Elias, Sanatoriul 12 A Otopeni, Sanatoriul TBC Predeal, Sanatoriile balneare din Olănești și Slănic Moldova), conduse de Direcția Treburilor C.C. al P.M.R., au fost stabiliți prin hotărâre partidului nr. 331/18 ianuarie 1952 și 1.140/31 octombrie 1952. Însă pe măsura creșterii capacității unităților medicale, a fost lărgit și numărul celor care aveau drept de a fi îngrijiți. La 26 aprilie 1954, Secretariatul C.C. a elaborat o hotărâre cu privire la categoriile ce aveau dreptul la îngrijire medicală în unitățile partidului, acestea fiind: membrii C.C. al P.M.R. cu familiile lor; lucrătorii din aparatul C.C. cu familiile lor; lucrătorii din organele și aparatul comitetelor regionale, orășenești și raionale de partid, personalul redacțional al ziarelor regionale de partid, personalul didactic și elevii școlilor regionale de partid; personalul redacțional al ziarului *Scînteia* și al revistei *Lupta de clasă*, al ediției românești al ziarului *Pentru pace trainică, pentru democrație populară*, al publicației *Carnetul agitatorului*, directorul, directorii adjuncți și șefii de redacție ai Editurii de Stat pentru

⁸⁰ *Ibidem*, p. 41.

Literatură Politică; redactorii șefi ai principalelor publicații; salariații unităților medicale și de odihnă; personalul de deservire al aparatului C.C. cu familia; conducerea personalului didactic și studenții școlilor superioare de partid cu familiile lor; președintele, vicepreședintele și secretarul Prezidiului M.A.N. cu familiile lor; miniștrii, locțiitorii de miniștri și asimilații lor cu familiile; conducătorii misiunilor diplomatice ale republicilor prietene cu familiile; consilierii sovietici îndrumați de policlinica proprie cu familiile lor; redactorii străini ai ziarului *Pentru pace trainică, pentru democrație populară*; conducerea centrale ale organizațiilor de masă, membrii comitetului executiv al C.C.S., membrii biroului și șefii de secții ai C.C. al U.T.M., președintele, vicepreședintele, secretarii și șefii de secții ai Consiliului General A.R.L.U.S. cu familiile lor; oaspeții C.C. al P.M.R.; președinții comitetelor executive ale Sfatului Popular Regional și al Capitalei; eroii muncii socialiste cu familiile lor; membrii F.I.A.P.-ului cu familiile; oameni ai științei, culturii și artei, deputați ai Marii Adunări Naționale, membri ai Corpului Diplomatic și oaspeți ai guvernului R.P.R. (numai pe baza indicațiilor partidului)⁸¹. De reținut că nu toate categoriile de mai sus beneficiau de asistență medicală gratuită. De pildă, președintele, vicepreședintele, secretarul Prezidiului M.A.N., miniștrii, locțiitorii de miniștri, conducătorii misiunilor diplomatice ale republicilor prietene, consilierii sovietici, redactorii străini ai ziarului *Pentru pace trainică, pentru democrație populară*, eroii muncii socialiste, oameni ai științei, culturii și artei, deputați ai M.A.N., membrii corpului diplomatic și oaspeții guvernului R.P.R., trebuiau să plătească cota pe care o aloca partidul⁸² pentru hrana zilnică alături de cota suportată de Ministerul

⁸¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 42/1954, f. 8-9.

⁸² În 1954, în unitățile medicale ale partidului, cota alocată pentru hrana zilnică era suportată de către Ministerul Sănătății și C.C. al P.M.R., în următoarele proporții:

	<i>Ministerul Sănătății</i>	<i>C.C. al P.M.R.</i>	<i>Total lei pe zi</i>
Sanatoriul 12A	5,90	14,10	20
Spitalul 12 Elias	4,60	4,00	8,60
Sanatoriul TBC Predeal	5,90	6,10	12
Sanatoriul Slănic Moldova	5,90	6,10	12
Sanatoriul Olănești	5,90	9,10	15

Sănătății, la care se adăuga cota de salarii (prime) suportată tot de partid din bugetul său. Gratuitatea pentru acestea se acorda numai în cazuri excepționale. În 1954, unitățile spitalicești puteau cuprinde, în privința internărilor, categoriile precizate care însumau 42.000 de persoane: 27.100 salariați și 14.900 membri de familie⁸³.

Învățământul de partid

Folosind experiența P.C.(b.) al U.R.S.S., P.M.R.-ul a creat un învățământ de partid cu scopul de a forma cadre (activiști de partid), care după absolvire erau puse în funcții de răspundere în structurile partidului (aparatură centrală și locală) și în organele și instituțiile de stat, cât și de a le perfecționa, adică de a le ridica “nivelul ideologic” (de fapt îndoctrinarea lor), care în opinia lui Gheorghiu-Dej însemna “educarea membrilor de partid în spiritul devotamentului față de internaționalismul proletar, în spiritul devotamentului față de democrația populară și socialism, în spiritul urii neîmpăcate împotriva provocatorilor de război și a uneltelor lor, împotriva claselor exploatoare, a celor care răspândesc zvonuri, împotriva aceluia care caută să împiedice construirea socialismului în țara noastră”⁸⁴.

Învățământul de partid era organizat pe trepte: elementar, mijlociu și superior. Începând din toamna anului 1949 s-a introdus anul școlar⁸⁵ în învățământul de partid, în sensul că toate școlile, cursurile și cercurile de partid începeau să funcționeze și își încheiau activitatea la aceeași dată. Față de 1948, în anul școlar 1949-1950, a fost lărgită rețeaua școlilor și cursurilor de partid prin înființarea de forme noi, de pildă, înființarea școlii superioare de științe sociale “A.A. Jdanov”, cu durata de doi ani; s-au creat 5 universități serale de marxism-leninism, 7 școli serale de marxism-leninism, 11 școli medii de partid cu durata de 6 luni, 12 cabinete de partid și 5 puncte de consultație. Conform unui raport asupra rezultatelor anului școlar 1949-1950 în învățământul de partid, prezentat Secretariatului C.C., învățământul de partid de toate gradele a cuprins un număr de 249.125 membri de partid, față de 100.486 în anul anterior.

⁸³ *Ibidem*, dosar nr. 43/1954, f. 21.

⁸⁴ *Ibidem*, dosar nr. 49/1950, f. 24.

⁸⁵ C.C. al P.M.R. a hotărât ca în anul școlar 1950-1951, învățământul de partid de toate gradele să înceapă la 15 septembrie 1950, odată cu începerea anului școlar în întreaga țară.

Învățământul de partid elementar cuprindea⁸⁶:

- *Cercurile de politică curentă*, care funcționau pe lângă organizațiile de bază ale partidului și erau frecventate de membrii de partid fără pregătire politică. În aceste cercuri se dezbăteau, sub conducerea unui propagandist⁸⁷, probleme de politică curentă internă și externă. Temele erau recomandate pe întreaga țară de ziarul Scânteia. La sate au funcționat cercuri de lectură. Astfel, „marea masă a membrilor de partid” își însușea linia politică a partidului.

- *Cursurile de partid serale*, funcționau în întreprinderi și instituții, aveau o durată de 5 luni și cuprindeau un număr de 21 de lecții. Cursanții nu erau scoși din producție, după absolvire ocupând funcții de răspundere în organele de partid ale întreprinderilor și instituțiilor și în aparatul de stat.

- *Cursurile serale de la sate*, erau destinate țăranilor membri de partid. Programul cursurilor cuprindea 10 lecții, care se țineau odată pe săptămână.

- *Cursurile pentru activul de partid de la sate*, se organizau pe timp de iarnă în toate județele țării, cu scopul pregătirii cadrelor pentru organizațiile de partid sătești și pentru aparatul de stat de la sate (secretari ai organizațiilor de bază, președinți de G.A.C.-uri etc). Cursurile aveau o durată de 3 săptămâni și cuprindeau 20 de lecții.

Învățământul de partid mijlociu cuprindea:

- *Cercurile de studiere a Istoriei P.C.(b.) al U.R.S.S.*, care funcționau în vederea “însușirii bazelor marxism-leninismului de către activiștii de partid și pregătirii de cadre de partid mijlocii, fără scoaterea din producție”. Studiul istoriei P.C.(b.) al U.R.S.S. era eșalonat pe 2 ani. Aceste cercuri erau frecventate de cei care nu au trecut prin școli de partid, dar aveau o oarecare pregătire politică, cât și de cei trecuți prin școli, care în felul acesta își continuau studiul.

- *Cursurile de partid de 3 luni*, funcționau pe lângă 28 de comitete județene de partid, cursanții fiind scoși din producție pe timpul studiului. Cursurile au devenit unul din principalele rezervoare

⁸⁶ *Ibidem*, f. 25-43.

⁸⁷ Propagandiștii erau folosiți în învățământul elementar și mediu de partid, erau atent selecționați “în spirit de vigilență ascuțită”, de organele de partid și trebuiau să aibă aptitudini propagandistice. În vederea “calificării”, s-au constituit pe lângă comitetele județene de partid, seminarii cu durata de 10-15 zile, cu scoatere din producție.

de cadre medii ale partidului, absolvenții fiind plasați în funcții de răspundere.

- *Școlile medii de partid*, cu o durată de 6 luni, funcționau în principalele centre ale țării: București, Cluj (în limba maghiară), Timișoara, Iași, Craiova, Galați, Brașov, Constanța, Ploiești, Târgu Mureș (în limba maghiară). Absolvenții erau repartizați în aparatul C.C., în aparatul comitetelor județene și de plasă ale partidului, organizațiile de masă și aparatul de stat.

Învățământul superior de partid cuprindea:

- *Universitățile și școlile serale de marxism-leninism*⁸⁸, create pe lângă comitetele județene de partid, în vederea “ridicării nivelului politic și ideologic al cadrelor de bază din aparatul de partid, al cadrelor de conducere din aparatul de stat, al vîrfurilor administrative ale întreprinderilor de stat, ale organizațiilor de masă”, fără scoaterea din producție. Universitățile serale au fost create pe lângă C.C. al P.M.R., organizația de București a P.M.R.-ului, la Cluj, Iași, Timișoara și Târgu Mureș (în limba maghiară), iar școlile serale, la Galați, Ploiești, Craiova, Constanța, Brașov, Arad și Oradea.

- *Universitatea de partid “Ștefan Gheorghiu”*, pregătea cadre de răspundere pentru partid, organizații de masă și aparatul de stat. În 1950 durata studiilor era de un an. Până în 1956, candidații erau admiși pe baza referatelor de verificare întocmite de comitetele regionale de partid și pe baza studierii dosarului de cadre⁸⁹.

- *Școala superioară de științe sociale “A.A. Jdanov”*⁹⁰, înființată în 1948 ca școală centrală de lectori, având durata de 6 luni, cu scopul de a pregăti “cadre necesare partidului pentru lupta pe frontul ideologic”⁹¹, avea să fie transformată, un an mai târziu, în școală superioară de științe sociale, cu durata de 2 ani, pregătind cadre superioare pentru munca ideologică, conducători ai învățământului de partid, redactori de ziare, profesori și conferențieri de științe sociale

⁸⁸ Cursurile au început în 30 decembrie 1949, cu ocazia celei de-a doua aniversări a proclamării R.P.R.; prima serie având o durată de un an și jumătate (*Ibidem*, dosar nr. 155/1949).

⁸⁹ *Ibidem*, dosar nr. 42/1956, f. 84.

⁹⁰ În 1954, școala “A.A. Jdanov” a fost transformată în institut pentru pregătirea de cadre științifice cu durata studiilor de 4 ani. Absolvenții obțineau titlul de candidat în științe la specializările: istoria P.C.U.S., istoria P.M.R., filozofie și economie politică.

⁹¹ *Ibidem*, dosar nr. 156/1949, f. 1-2.

etc. Recrutarea studenților se făcea din rândurile activiștilor de partid, cu pregătire politică și cu noțiuni de cultură generală. În 1954, absolvenții școlilor superioare de partid “Ștefan Gheorghiu” și “A.A. Jdanov”, au fost asimilați cu absolvenții școlilor superioare de stat, urmând ca pentru aceasta să dea examene de diferență, pentru a se putea prezenta la examenul de stat la următoarele materii: istoria universală, istoria P.M.R., geografie, economie politică, limba și literatura română și limba rusă⁹².

Toate școlile de partid⁹³ funcționau pe baza unor programe unice care erau strâns legate de “problemele concrete ale luptei de clasă, ale construcției socialismului și ale luptei pentru pace”. Materiile de studiu erau: bazele marxism-leninismului (după cursul scurt de istorie a P.C.(b.) al U.R.S.S.), problemele vieții de partid, problemele construirii socialismului în R.P.R., U.R.S.S. - patria socialismului, probleme de politică mondială. În școlile medii de 6 luni și în școlile superioare se preda, în afară de “materiile” de mai sus și economia politică, materialismul dialectic și istoric și limba rusă. În anul școlar 1949-1950, în școlile de partid a fost introdus un ciclu de lecții de cultură generală și de știință popularizată. În școli se dădea o atenție deosebită studierii documentelor de partid (hotărârile C.C. al P.M.R., articole și cuvântări ale conducătorilor etc.). Ziarul *Scinteia*, oficiul P.M.R., publica periodic articole propagandistice pentru uzul școlilor de partid. Secția de propagandă și agitație a C.C. al P.M.R., elabora teze scurte pentru fiecare temă din programul școlilor de partid, Editura P.M.R. edita pentru uzul școlilor de partid “operele clasicilor marxism-leninismului”, broșuri etc., iar membrii C.C.-ului țineau conferințe și expuneri. Activitatea și controlul învățământului de partid intrau în atribuțiile a două secții din aparatul C.C. al P.M.R. și anume:

- *Secția organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M.*, se ocupa de formele învățământului de partid, care aveau drept scop pregătirea și perfecționarea cadrelor de partid (Universitatea „Ștefan Gheorghiu”, școlile medii de 6 luni, cursurile de 3 luni, seminariile cu activul de partid, cursurile de partid de la sate).

⁹² *Ibidem*, dosar nr. 127/1954, f. 7.

⁹³ Școli de partid funcționau și pentru “naționalitățile conlocuitoare”, cu limba de predare maghiară, germană și sârbă.

- *Secția de propagandă și agitație*, se ocupa de formele de masă ale învățământului de partid, care nu presupunea scoaterea din producție (cercurile de politică curentă, cercurile de lectură, cercurile de studiere a istoriei partidului, universitățile și școlile serale de marxism-leninism, școala superioară de științe sociale “A.A. Jdanov”, cursurile și seminariile pentru propagandiști, asistenții, lectorii și profesorii școlilor de partid).

Recrutarea cursanților pentru toate formele învățământului de partid era sarcina comitetelor județene (din 1950 regionale) de partid, care trebuiau să asigure o compoziție muncitorească de 80-85% în școli. Cei recrutați trebuiau să fie în special muncitori calificați, cu vârsta de până la 38 de ani, “cu prestigiu în ochii maselor, cu trecut bine verificat și gata să se sacrifice pentru interesele clasei muncitoare”⁹⁴. Absolvenții⁹⁵ școlilor de partid au fost repartizați în structurile partidului, la toate nivelurile și în aparatul de stat. Comitetele de partid regionale țineau o evidență precisă a absolvenților și controlau modul cum erau utilizați aceștia. În vederea repartizării absolvenților, șeful Secției organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. întocmea un referat cu propuneri, care trebuia să fie aprobat de Secretariatul C.C. De exemplu, absolvenții Școlii superioare de partid “Ștefan Gheorghiu”, promoția 1954, au fost repartizați astfel: în aparatul C.C. - 33, în aparatul comitetelor regionale de partid - 16, în C.C. al U.T.M. - 2, în comitetele regionale U.T.M. - 10, în Direcția Treburilor Consiliului de Miniștri - 2 etc. Unii au rămas în cadrul școlii “Ștefan Gheorghiu”, de exemplu: Mihuț Traian, director adjunct, fost șef de tren, din 1945 în partid; Gavril Czibuleac, la catedra de “Construcția de partid”, de profesie zidar, fost prim-secretar la raionul de partid Sighet din regiunea Baia Mare, în partid din 1945; Ilie Florea, la catedra “Politica economică a partidului”, de profesie lăcătuș, fost instructor C.C. al U.T.M., în partid din 1946⁹⁶.

În Republica Populară Română, absolvirea unei școli de partid constituia un criteriu de promovare socială, întrucât cei care aveau școli de partid erau avansați mai repede și primeau funcții de răspundere.

⁹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 49/1950.

⁹⁵ Cu absolvenții cei mai buni ai școlilor superioare de partid se completau catedrele de științe sociale din învățământul de stat.

⁹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 84/1954.

Nomenclatura comunistă, văzută de Milovan Djilas ca o “nouă clasă” (a funcționarilor de partid), se bucura, după cum am văzut de o serie de privilegii și avantaje economice inspirate după cele ale nomenclaturii sovietice, care o separau de restul populației. În condițiile în care P.M.R.-ul exercita funcția de conducere a statului și a societății, existența unui aparat de partid⁹⁷ verificat, îndoctrinat, cu o compoziție socială muncitorească majoritară era de o importanță vitală pentru partid, deoarece constituia un instrument în realizarea politicii sale, cât și în impunerea controlului asupra întregii societăți.

⁹⁷ Pentru Gheorghiu-Dej, activul de partid reprezenta “Acel nucleu puternic în partid, care are nivel politic și conștiință, este disciplinat (...), este pumnul de oțel al nostru, forța care determină însușirea și aplicarea în practică a liniei de partid, a realizării sarcinilor multiple puse de partid” (*Ibidem*, dosar nr. 111/1954, f. 30).

Oana IONEL

**Secția organelor conducătoare de partid,
sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R.
Aspecte privind
evidența cadrelor (1952)**

Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. a fost creată, ca și celelalte Secții ale P.M.R., în anul 1950, fiind subordonată Secretariatului C.C. al P.M.R. Un document datat la 30 octombrie 1951 sublinia acest lucru: „Orice numire, mutare sau scoatere din funcție a cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R., nu se poate face decât prin hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R.”¹.

Această secție, care făcea parte din aparatul C.C. al P.M.R., se ocupa cu „selecționarea și repartizarea cadrelor pentru organele conducătoare de partid, sindicale, U.T.M., sfaturi populare și pentru celelalte organizații de masă care intră în atribuțiile acestei secții, cât și controlul aplicării hotărârilor C.C. al partidului de către organele și organizațiile de partid, sindicale, U.T.M. și celelalte organizații de masă”². De asemenea, „întrucât funcțiunea Secției este de a studia și controla executarea hotărârilor partidului de către organele de stat și organizațiile de masă (...), ea nu are drept de amestec operativ în activitatea lor”³.

Schema de organizare a Secției aprobată de C.C. al P.M.R. în ianuarie 1950 cuprindea, pe lângă un șef, un număr de 5 adjuncți cărora le erau subordonate 9 sectoare, la care se adăugau Corpul

¹ A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1127, cadrul 889 (*Unele norme care trebuiesc respectate în legătură cu numirea, mutarea și scoaterea din funcție a cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupă Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R.*).

² A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 117/1950, f. 1.

³ *Ibidem*, f. 3.

Inspectorilor (Comitetului Central) și Instructorilor și Secretariatul Tehnic, în total 171 de persoane⁴.

La începutul anului 1952, Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. era împărțită în 9 grupuri de regiuni, corespunzătoare sectoarelor teritoriale. În acest mod instructorii controlau organele de partid asupra modului în care se aplica „linia și hotărârile partidului” în județele de care se ocupau⁵. Sectoarele subordonate Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. erau: Evidența Cadrelor, Carnet de Partid, Organizații de Masă, Sfaturi Populare, Documentare de Partid, Organizații Sindicale, Organizații U.T.M., Pregătirea și Perfecționarea Cadrelor, Chestiuni Statutare, la care se adăuga Serviciul Secretariatului Tehnic⁶. Ele vegheau modul în care se aplicau hotărârile partidului și ale Guvernului în domeniul lor de activitate⁷. De pildă, Sectorul Documentării de Partid, „pe baza materialului informativ primit de la Comitetele Județene întocmește lucrări pentru informarea conducerii partidului asupra îndeplinirii hotărârilor partidului și ale Guvernului de către organizațiile de partid, organizațiile de masă și organele de stat, asupra stării de spirit precum și a diferitelor probleme ce preocupă pe membrii de partid și populația locală”⁸.

În lucrarea de față ne propunem să prezentăm câteva aspecte ale situației statistice referitoare la Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. realizată de Sectorul Evidența Cadrelor în luna decembrie 1952.

În septembrie 1951, Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. emitea *Indicații cu privire la ținerea evidenței membrilor de partid și a candidaților în organizațiile de bază și la Comitetele de partid raionale și orășenești*. Textul prevedea că: „În munca de partid evidența membrilor de partid și a candidaților are mare importanță. De aceea evidența membrilor de partid și a candidaților trebuie să fie exactă și să oglindească în mod just schimbările intervenite în compoziția partidului în general și în fiecare organizație de partid în parte.

⁴ A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1127, cadrul 922.

⁵ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 117/1950, f. 3.

⁶ A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1107, cadrul 874.

⁷ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 117/1950, f. 4.

⁸ *Ibidem*, f. 6.

O evidență a membrilor de partid și a candidaților, bine organizată, constituie o pârghie în mâinile conducătorilor organizațiilor de partid pentru a studia compoziția partidului, a o reglementa, pentru a repartiza mai bine forțele partidului și a conduce mai bine întreaga muncă de partid. De asemenea, cu cât evidența de partid va fi mai bine organizată cu atât dușmanului de clasă îi va fi mai greu să se strecoare în rândurile partidului. De ținerea exactă a evidenței membrilor de partid și a candidaților răspund Comitetele de Partid Regionale, Raionale și Orășenești”⁹.

Pe baza situațiilor statistice primite de la Comitetele raionale și orășenești, Comitetele regionale întocmeau o situație statistică lunară în forma stabilită de C.C. al P.M.R. Ea trebuia semnată de primul secretar al Comitetului regional și șeful Secției Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M. și trimisă C.C.¹⁰.

Așadar, Sectorul Evidența Cadrelor din Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. era cel care centraliza și opera datele venite din teritoriu. Sarcinile acestui sector au fost formulate într-un document din anul 1951 după cum urmează:

- evidența cadrelor care presupunea:

- ținerea evidenței cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R., prin fișe de evidență, tabele nominale cu date biografice, profesionale și politice și prin grafice. Operarea în fișe de evidență, tabele nominale și grafice, schimbările din nomenclatură;

- ținerea evidenței personalului Secției prin dosare personale și urmărirea rezolvării încadrării materiale;

- analizarea compoziției cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. din punct de vedere social, național, vechime în Partid, vechime în funcție, școli de partid, stagiu în producție, vârstă, sex etc.;

- analizarea felului în care se făcea selecționarea, creșterea și repartizarea cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R.;

⁹ A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1127, cadrul 875.

¹⁰ *Ibidem*, cadrul 886.

- întocmirea referatelor periodice generale asupra situației evidenței și mișcării cadrelor din nomenclatură;
- ținerea evidenței locurilor vacante din nomenclatură și urmărirea situației propunerilor făcute de instructorii și sectoarele Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R.;
- întocmirea formelor de numire, mutare sau scoatere din funcție a cadrelor care intrau în nomenclatura C.C. al P.M.R., de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R.;
- controlarea și ajutarea, prin instructorii sectorului, a muncii de evidență a cadrelor la comitetele regionale ale P.M.R.;
- ținerea evidenței statistice a compoziției și mișcării cadrelor din aparatul comitetelor regionale, raionale și orășenești ale P.M.R.

Alte sarcini erau:

- **recrutarea** anumitor cadre cerute de Conducerea Partidului pentru diferite funcții și
 - **administrarea dosarelor** care presupunea:
 - păstrarea și ținerea evidenței dosarelor unor cadre din nomenclatura C.C. al P.M.R.;
 - rezolvarea cererilor de dosare ale Secțiilor C.C. al P.M.R. și ținerea evidenței mișcării dosarelor cerute, aduse și trimise la regiuni;
 - înregistrarea întregii corespondențe dintre C.C. al P.M.R. și Comitetele regionale ale P.M.R., de la un comitet regional la alt comitet regional al P.M.R., privitoare la dosare;
 - controlarea și ajutarea prin instructorii sectorului administrarea documentelor la comitetele regionale ale P.M.R.;
- precum și
- **întocmirea materialelor legate de munca sectorului**, necesare Conducerii Partidului¹¹.

Vom prezenta în continuare câteva elemente ale situației statistice realizate de Sectorul Evidența Cadrelor a Secției Organe Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. pe luna decembrie 1952, pornind de la unele directive ale partidului.

¹¹ *Ibidem*, cadrele 893-894 (Sarcinile Sectorului Evidența Cadrelor din Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R., 17 decembrie 1951).

Astfel, „în munca de selecționare și repartizare a cadrelor, precum și de creare a rezervelor de cadre, organele de partid sunt obligate să asigure predominarea elementului muncitoresc în compoziția cadrelor din nomenclatura lor”¹².

De asemenea, o atenție deosebită trebuia acordată ridicării nivelului ideologic și teoretic, dar și a calificării profesionale a cadrelor¹³. Între pregătirea ideologică și calificarea cadrelor exista o legătură strânsă, lucru subliniat și în ziarul *Scânteia*: „Întreaga practică a muncii de partid arată cu prisosință legătura strânsă dintre nivelul pregătirii ideologice și politice a membrilor de partid și îndeplinirea sarcinilor politice ce stau în fața lor. Cunoașterea genialelor idei ale științei lui Marx-Engels-Lenin-Stalin dă membrilor de partid putere de orientare și siguranță în munca practică, le lărgeste perspectivele muncii și sporește energic și combativitatea lor revoluționară”¹⁴.

La Plenara C.C. din ianuarie 1950 școlile de pregătire și perfecționare a cadrelor au fost trecute la Secția Organe Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Este vorba despre Universitatea „Ștefan Gheorghiu” (care avea ca sarcină pregătirea cadrelor de răspundere pentru partid, organizații de masă și aparatul de stat), școlile medii de partid de 6 luni, cursurile de 3 luni, seminariile cu activul de partid și cursurile de partid de la sate¹⁵. La acestea s-a adăugat Școala Superioară de Științe Sociale Jdanov creată în 1949, cu durata de 2 ani și care avea drept scop pregătirea de cadre superioare pentru muncă ideologică (era vorba de conducători ai învățământului de partid și ai altor sectoare ale propagandei de partid, redactori de ziare, profesori și conferențieri de științe sociale etc.)¹⁶. Bugetul de stat pe anul 1952 aloca „pregătirii cadrelor necesare construirii socialismului” 39,7 % din volumul cheltuielilor social-culturale¹⁷.

¹² A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1107, cadrul 859.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Iacob Ștefan, *Pentru legarea strânsă a învățământului de partid cu sarcinile economice*, în *Scânteia*, 11 martie 1952, p. 3.

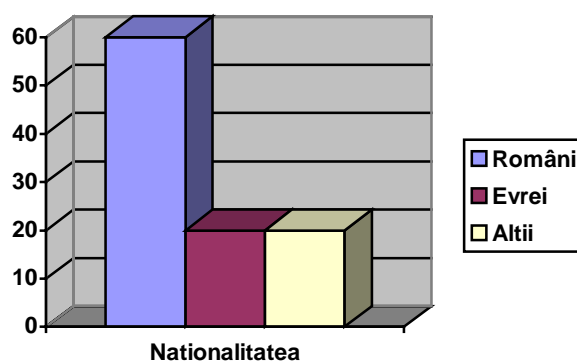
¹⁵ A.N.I.C., dosar 49/1950, f. 30.

¹⁶ *Ibidem*.

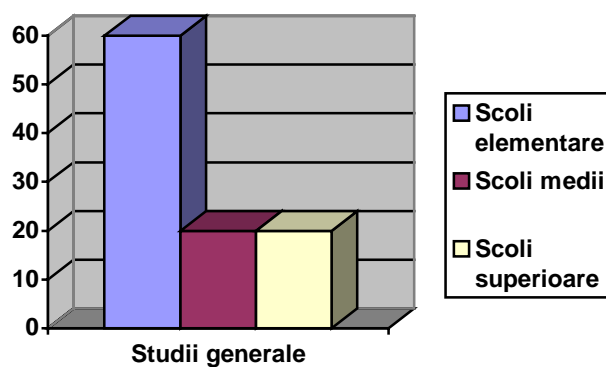
¹⁷ *Bugetul de stat pe anul 1952. Cheltuielile pentru acțiuni social-culturale*, în *Scânteia*, 28 martie 1952, p. 2.

ADJUNCȚI ȘEFI SECȚIE

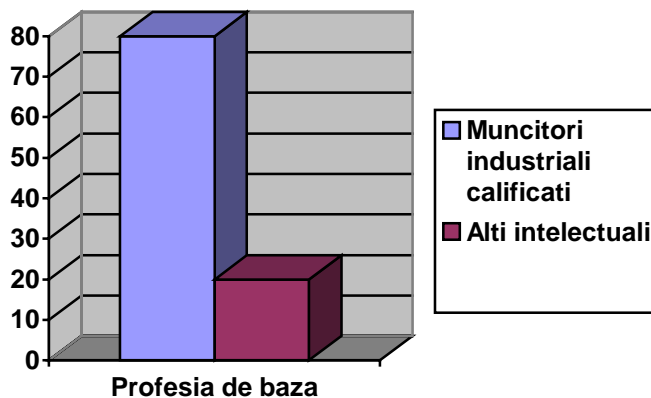
<i>Naționalitatea</i>	<i>Procentaj</i>
Români	60
Evrei	20
Alții	20

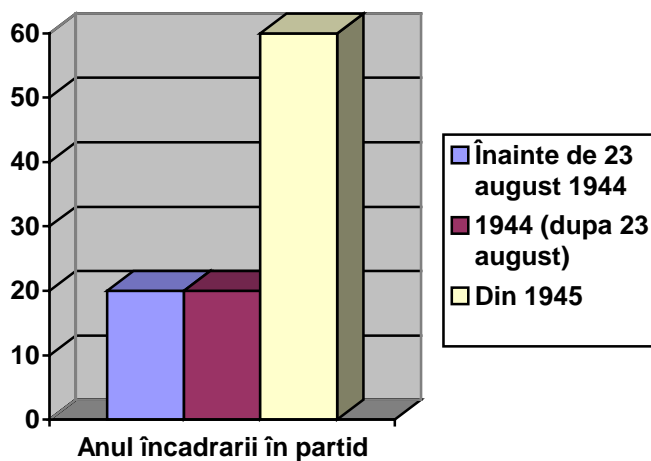
<i>Studii generale</i>	<i>Procentaj</i>
Școli elementare	60
Școli medii	20
Școli superioare	20

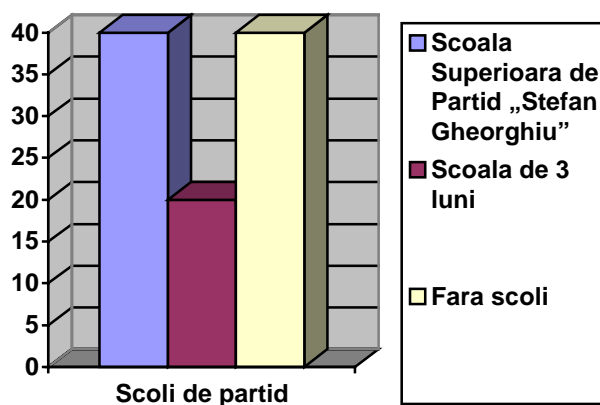
<i>Profesia de bază</i>	<i>Procentaj</i>
Muncitori industriali calificați	80
Alți intelectuali	20

<i>Anul încadrării în partid</i>	<i>Procentaj</i>
Înainte de 23 august 1944	20
1944 (după 23 august)	20
Din 1945	60

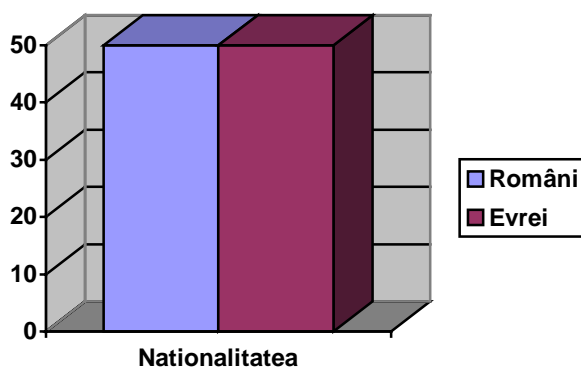

<i>Școli de partid</i>	<i>Procentaj</i>
Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”	40
Școala de 3 luni	20
Fără școli	40

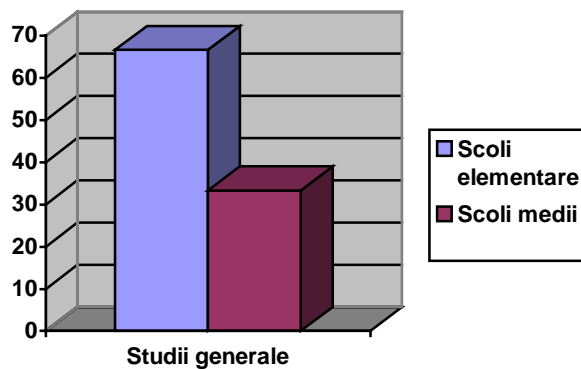

ȘEFI DE SECTOARE

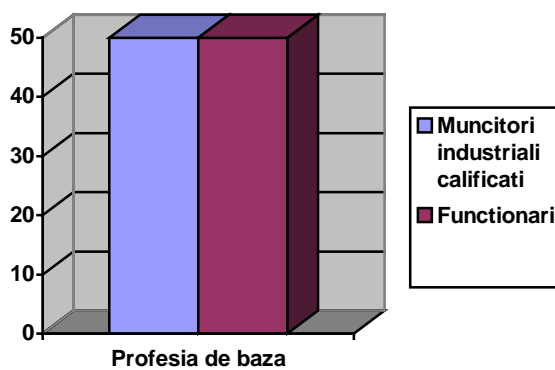
<i>Naționalitatea</i>	<i>Procentaj</i>
Români	50
Evrei	50

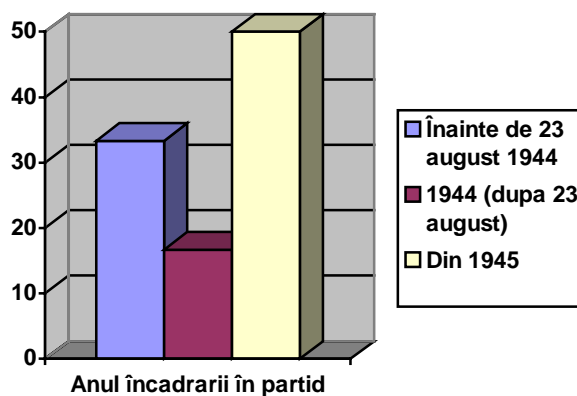
<i>Studii generale</i>	<i>Procentaj</i>
Școli elementare	66,66
Școli medii	33,33

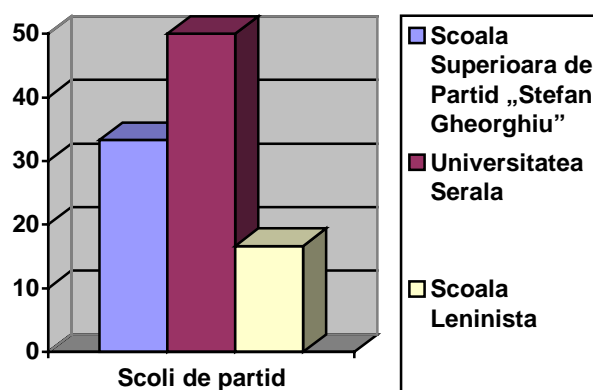
<i>Profesia de bază</i>	<i>Procentaj</i>
Muncitori industriali calificați	50
Funcționari	50

<i>Anul încadrării în partid</i>	<i>Procentaj</i>
Înainte de 23 august 1944	33,33
1944 (după 23 august)	16,66
Din 1945	50

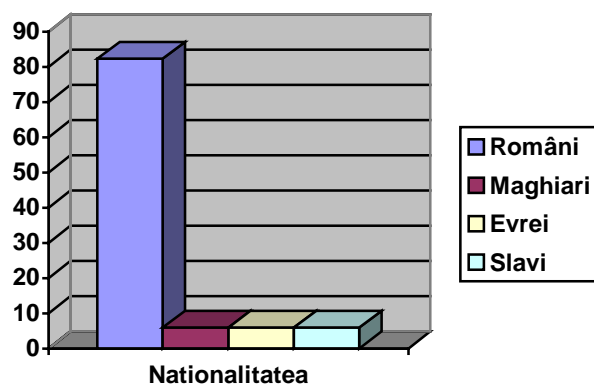

<i>Școli de partid</i>	<i>Procentaj</i>
Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”	33,33
Universitatea Serală	50
Școala Leninistă	16,66

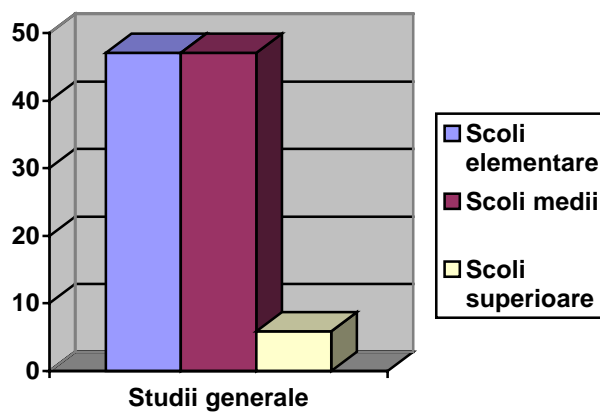

INSTRUCTORI SECȚIE

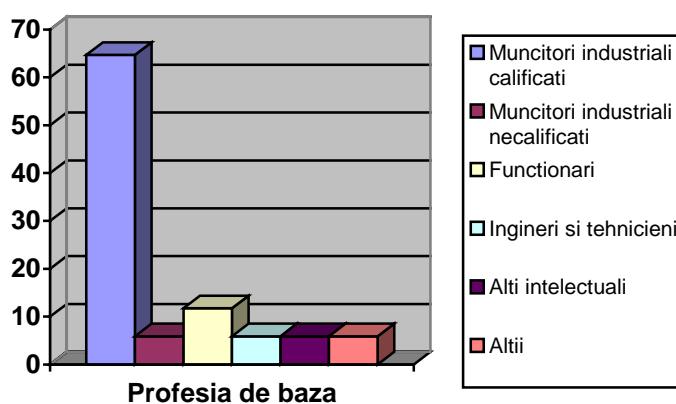
<i>Naționalitatea</i>	<i>Procentaj</i>
Români	82,35
Maghiari	5,88
Evrei	5,88
Slavi	5,88

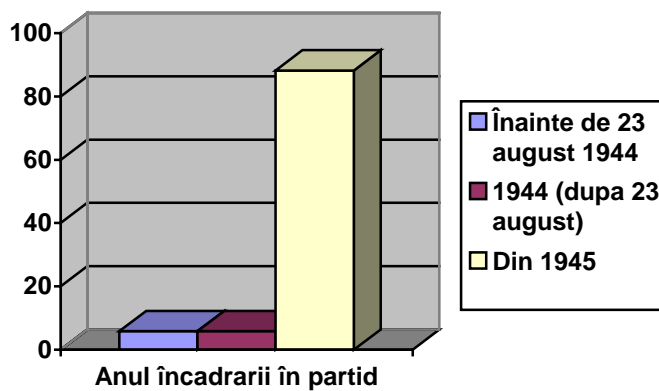
<i>Studii generale</i>	<i>Procentaj</i>
Școli elementare	47,05
Școli medii	47,05
Școli superioare	5,88

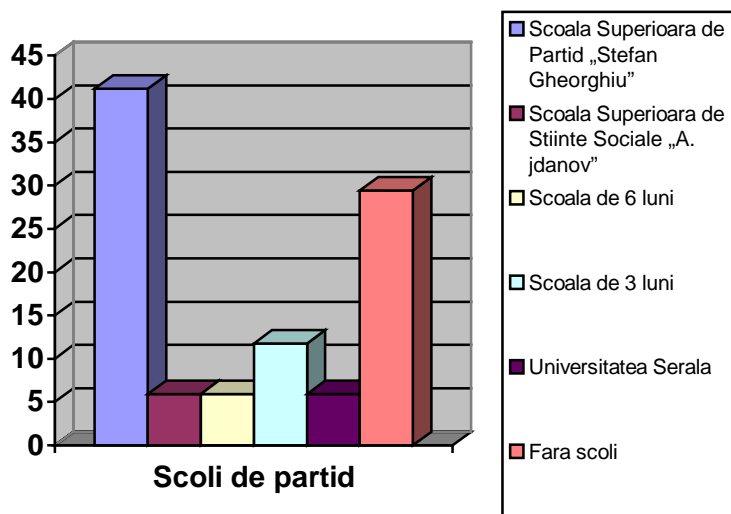
<i>Profesia de bază</i>	<i>Procentaj</i>
Muncitori industriali calificați	64,70
Muncitori industriali necalificați	5,88
Funcționari	11,76
Ingineri și tehnicieni	5,88
Alți intelectuali	5,88
Alții	5,88

<i>Anul încadrării în partid</i>	<i>Procentaj</i>
Înainte de 23 august 1944	5,88
1944 (după 23 august)	5,88
Din 1945	88,23

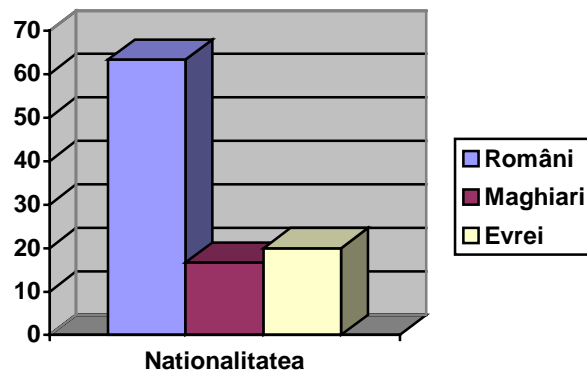

<i>Școli de partid</i>	<i>Procentaj</i>
Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”	41,17
Școala Superioară de Științe Sociale „A. jdanov”	5,88
Școala de 6 luni	5,88
Școala de 3 luni	11,76
Universitatea Serală	5,88
Fără școli	29,41

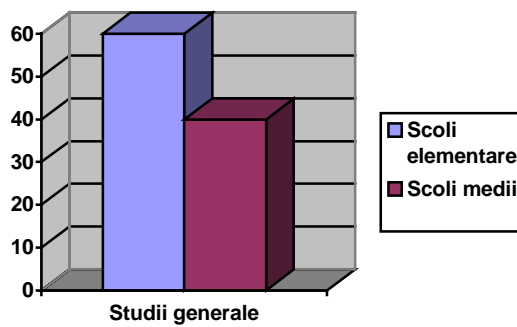

INSTRUCTORI SECTOARE

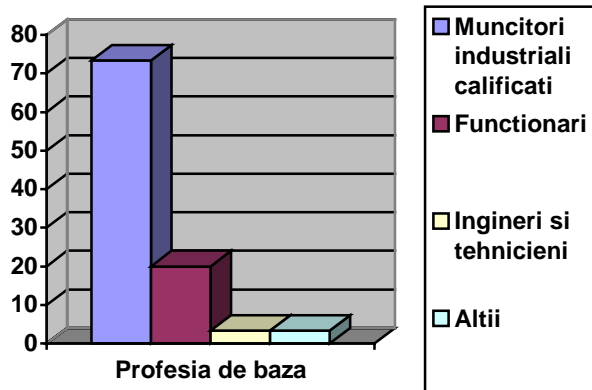
<i>Naționalitatea</i>	<i>Procentaj</i>
Români	63,33
Maghiari	16,66
Evrei	20

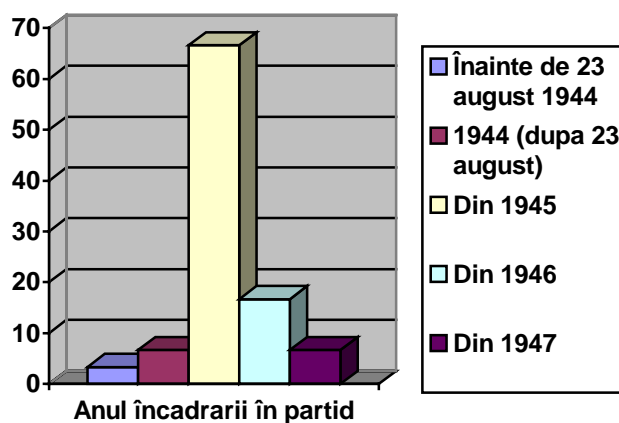
<i>Studii generale</i>	<i>Procentaj</i>
Școli elementare	60
Școli medii	40

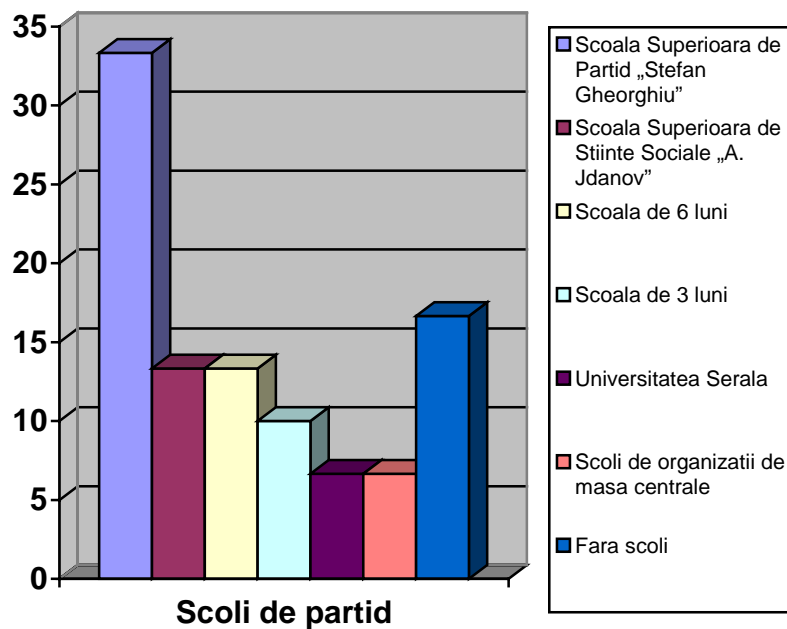
<i>Profesia de bază</i>	<i>Procentaj</i>
Muncitori industriali calificați	73,33
Funcționari	20
Ingineri și tehnicieni	3,33
Alții	3,33

<i>Anul încadrării în partid</i>	<i>Procentaj</i>
Înainte de 23 august 1944	3,33
1944 (după 23 august)	6,66
Din 1945	66,66
Din 1946	16,66
Din 1947	6,66

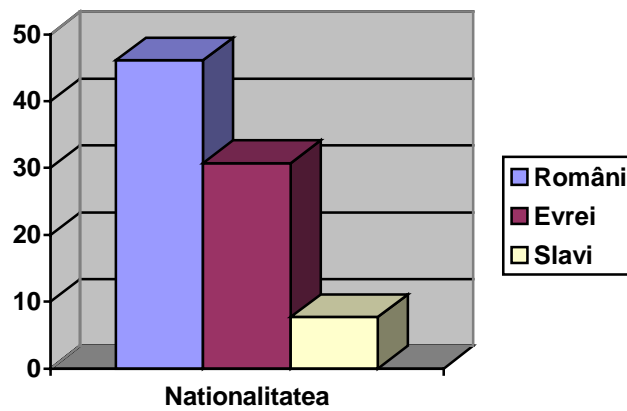

<i>Școli de partid</i>	<i>Procentaj</i>
Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”	33,33
Școala Superioară de Științe Sociale „A. Jdanov”	13,33
Școala de 6 luni	13,33
Școala de 3 luni	10
Universitatea Serală	6,66
Școli de organizații de masă centrale	6,66
Fără școli	16,66

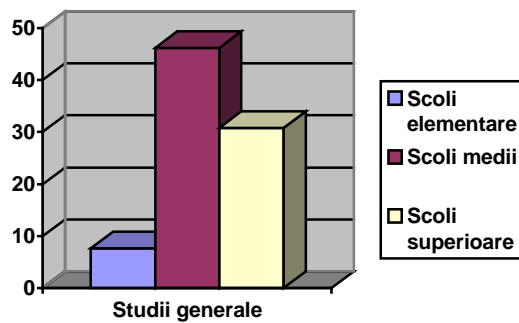

CONDUCEREA ȘCOLILOR CENTRALE DE PARTID

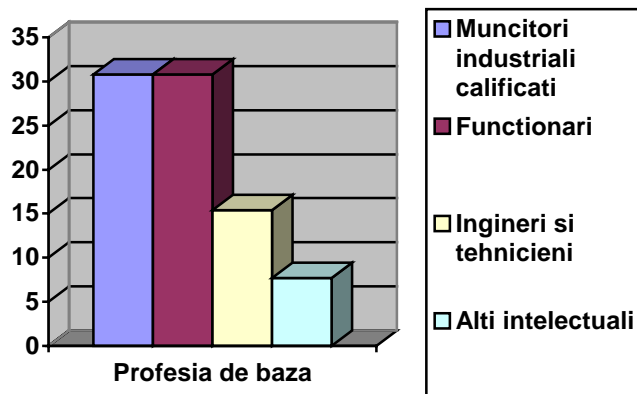
<i>Naționalitatea</i>	<i>Procente</i>
Români	46,15
Evrei	30,76
Slavi	7,69

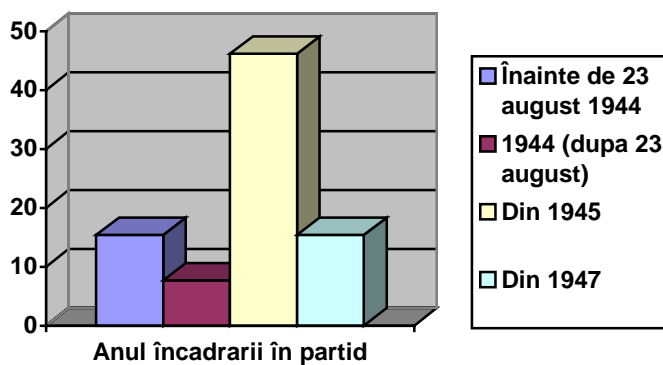
<i>Studii generale</i>	<i>Procentaj</i>
Școli elementare	7,69
Școli medii	46,15
Școli superioare	30,76

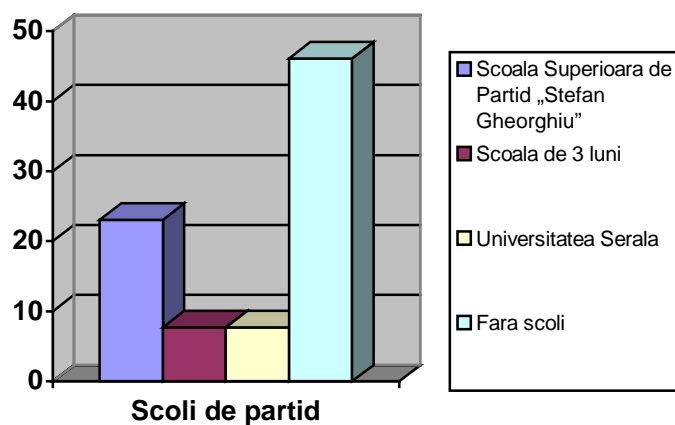
<i>Profesia de bază</i>	<i>Procentaj</i>
Muncitori industriali calificați	30,76
Funcționari	30,76
Ingineri și tehnicieni	15,38
Alți intelectuali	7,69

<i>Anul încadrării în partid</i>	<i>Procentaj</i>
Înainte de 23 august 1944	15,38
1944 (după 23 august)	7,69
Din 1945	46,15
Din 1947	15,38

<i>Școli de partid</i>	<i>Procentaj</i>
Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”	23,07
Școala de 3 luni	7,69
Universitatea Serală	7,69
Fără școli	46,15

Pe baza acestor date putem face unele constatări cu caracter general. Astfel, în ceea ce privește structura etnică, jumătate dintre șefii de sectoare erau evrei; o situație deosebită este întâlnită și la conducerea școlilor centrale de partid, unde 53,85% din numărul total de cadre proveneau din rândul minorităților naționale.

Studiile generale și politice ale cadrelor Secției Organe Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. la care am făcut referire sunt concludente pentru gradul de cultură și pregătire teoretică. După cum ne-am fi putut aștepta, doar în cazul „Conducerii Școlilor centrale de partid” cei care aveau studii medii reprezentau 46,15%, iar cei cu studii superioare 30,76%; însă, paradoxal, aproape jumătate din aceste cadre nu urmaseră școli de partid! În celelalte exemple prezentate predomină cei cu studii elementare (procentul lor variind mereu în jurul valorii de 50%), fiind urmași de cei cu studii medii. La fel, proporția celor care nu urmaseră școli de partid și aflați, totuși, în poziții importante în cadrul acestei nomenclaturi era foarte mare (40% dintre adjuncții de secție, 29,41% dintre instructorii de secție etc.). Doar șefii de sectoare urmaseră, în proporție de 100% școli de partid!

Se observă că directivele partidului fuseseră îndeplinite numai în ceea ce privește „Profesia de bază” a cadrelor luate în discuție; aici predominau clar muncitorii calificați, inclusiv în cazul „Conducerii școlilor centrale de partid”.

Membrii de partid cu stagiul în ilegalitate, care făceau parte din nomenclatura la care am făcut referire, reprezentau o proporție net inferioară acelor care se înscriuseră în partid în anul 1945. De fapt, acest an a constituit punctul maxim al încadrărilor în partid, odată cu venirea comuniștilor la putere. După această culme a urmat o scădere drastică, corespunzătoare anilor 1946-1947 (la care face referire statistica pe care am avut-o la dispoziție).

Considerăm că datele prezentate sunt edificatoare pentru realizarea unei imagini despre aceia care făceau parte din nomenclatură la sfârșitul anului 1952: cei mai mulți absolviseră numai școli elementare, erau în majoritate muncitori calificați, iar nivelul pregătirii ideologice era destul de scăzut, proporția celor fără școli de partid fiind, adesea, precumpănitoare.

Liviu PLEȘA

Aspecte ale politicii de cadre a P.M.R. în perioada 1950 - 1965: prim secretarii raionali

Focalizarea atenției generale pe liderii de la vârful Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.) - Dej, Apostol, Bodnăraș, Moghioroș etc - face ca liderii locali ai partidului să fie ignorați, fiind socotiți fără importanță. În realitate, însemnătatea lor a fost destul de mare, în principal datorită faptului că populația intra în contact nemijlocit, zi de zi, cu aceștia, nu cu membrii Biroului Politic, iar în funcție de pregătirea, calitățile și caracterul acestora oamenii își formau opiniile despre P.M.R.. Totodată, ei erau cei care aplicau politica partidului în teritoriu, de unde nevoia unor cadre cât mai de încredere și mai pregătite din punct de vedere ideologic. De altfel, Gheorghe Gheorghiu-Dej, în ședința Biroului Politic al Comitetului Central (C.C.) al P.M.R. din 13 august 1954, afirma foarte clar că trebuie „să punem oameni pricepuți, cu cunoștințe, în regiuni și raioane. Politica partidului jos se hotărăște. Dacă ai la regiune câțiva oameni buni, și la raioane, vor merge lucrurile bine. Aceștia vor căuta să pună cadrele cele mai bune, se vor orienta mai bine și ne vor scuti pe noi să lucrăm cu prea multe hârtii, circulări și instrucțiuni. Vor avea mai multă independență în muncă, mai multă îndrăzneală”¹. Desigur, despre o reală independență a acestor cadre, așa cum arăta Dej, nu poate fi vorba, ele acționând exclusiv conform ordinelor venite de la nucleul decizional.

Așadar, problema cadrelor a ocupat un rol de frunte în politica P.M.R., pentru o cât mai bună alegere a acestora apelându-se la verificări și evaluări laborioase care au cuprins toate persoanele din aparatul local și central al partidului. Era vizată atât selecționarea unor cadre cu rezultate bune în munca de partid și cu o pregătire ideologică

¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.- Cancelarie, dosar nr. 94/1954, f. 12.

corespunzătoare, cât și, mai ales, eliminarea celor incompetenți sau cu un trecut necorespunzător (proveneau din „fostele clase exploatare”, fuseseră membrii sau simpatizanți ai Mișcării Legionare sau ai Partidului Național Țărănesc (P.N.Ț.) și Partidului Național Liberal (P.N.L.), aveau rude cu probleme etc.).

Ca toate partidele totalitare, de stânga sau de dreapta, și P.M.R. a avut o politică de dublare a unităților administrative locale cu organe de partid similare, desigur cu scopul de a conduce și controla întreaga administrație de stat.

În august 1950, P.M.R. a trecut la desființarea județelor și a plaselor, realizând o nouă împărțire administrativă a teritoriului României, urmând identic modelul sovietic, noile unități administrative locale fiind acum regiunile și raioanele. În „Planul pentru restructurarea organelor de partid și a aparatului lor în urma raionării teritoriului R.P.R.” se preciza foarte clar faptul că „odată cu raionarea teritoriului R.P.R., prin înființarea regiunilor și raioanelor, vor trebui să se înființeze organe de partid, care să conducă întreaga activitate politică, economică, socială și culturală de pe teritoriul respectiv. Ca atare, în locul actualelor Comitete de Partid Județene și de Plasă va trebui să se creeze Comitetele de Partid Regionale, Orășenești și Raionale”. Un alt punct din plan prevedea în mod expres „selecționarea, verificarea și încadrarea membrilor Birourilor Comitetelor de Partid Raionale și Orășenești”².

În aceste condiții, principala funcție de la baza aparatului P.M.R. a devenit cea de prim secretar de raion. Pentru a pune în practică planul amintit mai sus, partidul a trecut la numirea rapidă de prim secretari în toate raioanele existente. Această acțiune a debutat acum deoarece abia în anul 1950 s-a încheiat campania de verificare a tuturor membrilor de partid, campanie începută în anul 1948. Astfel, partidul a avut la dispoziție persoane sigure din punct de vedere politic și cu un trecut curat, persoane pe care le-a promovat rapid în funcțiile de primi secretari raionali.

Primul secretar de raion conducea Biroul Comitetului de Raion al P.M.R., format, în funcție de mărimea raionului, din 1-2 secretari, 7-9 membri și 3 membri supleanți. De asemenea, în subordinea sa se aflau și toate secțiile Comitetului de Raion, Secția Organizațiilor de Partid, Sindicale și de Tineret, Secția de Propagandă și Agitație, Secția

² Idem, dosar nr. 47/1950, f. 27.

Economică și Secția de Verificare a Cadrelor. Tot în subordinea sa se aflau și funcțiile nou create, ca organizator de colhozuri, de S.M.T.-uri etc., funcții necesare pentru pregătirea colectivizării.

Rolul foarte important al comitetului raional de partid, și implicit al primului secretar raional, în pregătirea și realizarea colectivizării a fost subliniat și de Vasile Luca, în ședința Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. din 1 septembrie 1950, el afirmând foarte clar: „raionul în primul rând se ocupă cu problemele agricole, cu mecanizarea agriculturii, organizarea agriculturii, organizarea colhozurilor, transformarea socialistă a agriculturii. Aceasta este sarcina principală a raionului. Aceasta exprimă toate sarcinile și felul cum este constituit comitetul raional”³. Modul cum primii secretarii raionali s-au achitat de această sarcină a influențat de multe ori cariera lor politică ulterioară, unii fiind apreciați și avansați, alții fiind schimbați din funcție și retrogradați.

O relație specială exista și între primii secretarii raionali și Ministerul Afacerilor Interne (M.A.I.), pe lângă faptul că organizațiile de partid din organele raionale ale M.A.I. erau controlate de comitetele raionale de partid, prim secretarul avea și „dreptul de control nelimitat asupra întregii activități a organelor M.A.I. din regiune”, iar dacă el considera că unele dispoziții ale M.A.I. nu sunt potrivite pentru teritoriul respectiv avea obligația de a „informa imediat secretariatul C.C. al P.M.R.”. Șefii organelor raionale ale M.A.I. aveau sarcina de a „informa personal și în mod sistematic pe primii secretari ai comitetelor raionale ale partidului despre manifestările și acțiunile dușmanului de clasă, precum și despre problemele care necesită intervenția organelor de partid”⁴. Tot în acest sens, una din îndatoririle șefului raionului de Securitate era și aceea de a înștiința primul secretar raional despre „anumite neajunsuri descoperite în munca organizațiilor economice, organizațiilor de masă și organelor locale de Stat”, specificându-se clar faptul că „aceste informații pot fi folosite numai de către primul secretar al raionului de Partid - personal - și cu cea mai mare prudență, pentru a evita eventuala deconspirare”⁵. De asemenea, Securitatea avea nevoie de avizul primului secretar raional pentru atragerea spre colaborare a

³ Idem, dosar nr. 55/1950, f. 13.

⁴ Idem, dosar nr. 68/1954, f. 5.

⁵ A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7351, dosar nr. 1/1951, f. 14.

membriilor de partid din raionul respectiv, cu excepția celor care lucrau în aparatul de partid⁶.

Prezentul studiu se bazează pe fișele de cadre a 125 de primi secretari raionali, care formează un eșantion reprezentativ ce acoperă întreg teritoriul României, pe întreaga perioadă de timp, 1950-1965. Acești primi secretari au condus atât raioane de importanță mai mică, cât și raioane mari, cum sunt Pitești, Brăila, Sibiu etc. Trebuie ținut cont și de faptul că prin raionările succesive care au precedat-o pe care din 1950, numărul raioanelor s-a redus constant, crescând însă întinderea lor.

Prima caracteristică de remarcat este cea privind anul în care primii secretari raionali s-au înscris în P.C.R. Imensa majoritate a lor, 119, s-au înscris în perioada 1945-1947, foarte puțini, doar 2, devenind membri de partid în anul 1944, iar la începutul anului 1948, înainte de realizarea fuziunii cu Partidul Social Democrat (P.S.D.), când primirea de noi membri în P.M.R. a fost sistată, s-au mai înscris alți 2. De asemenea, numai 2 au devenit membri de partid după 1950, fapt explicabil însă deoarece pentru funcțiile de prim secretari raionali era nevoie de oameni cu experiență în munca de activist, experiență care lipsea celor înscriși mai târziu. În anul 1944, situația în țară era încă neclară, România se afla în război, majoritatea bărbaților pe front, iar influența P.C.R. era foarte slabă. Începând cu anul 1945, în contextul derutei partidelor istorice, generată de indiferența aliaților occidentali față de abuzurile comuniștilor, rolul P.C.R. a devenit tot mai important, mergând până la preluarea conducerii țării, cu ajutorul armatei sovietice. În aceste condiții, oamenii au simțit care este cursul evenimentelor și, fie din oportunism și carierism, fie agresați de intensă propagandă comunistă sau fie seduși de demagogia socială a comuniștilor (reforma agrară, promisiunile de ajutor economic pentru clasele defavorizate etc.), au afluat spre P.C.R. Rândurile acestuia au crescut, numai în perioada octombrie 1945 - iunie 1946, cu peste 500.000 de membri, cea mai mare creștere a sa din istorie⁷. Este astfel firesc faptul că, după ce funcțiile de la nivel central au fost ocupate de comuniștii din ilegalitate, în migrația lor spre zone confortabile și bine remunerate ale puterii, funcțiile de la nivel local să fie ocupate tocmai

⁶ Idem, nr. inv. 7364, dosar nr. 12, f. 18.

⁷ Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej 1948-1965*, Editura Humanitas, București, 1998, f. 46.

de aceste persoane care s-au înscris rapid în P.C.R., după legalizarea partidului. Chiar și prim secretarii raionali numiți în funcție la începutul anilor '60 erau înscriși în partid tot în această perioadă ei fiind aleși fiindcă aveau deja experiență ca activiști și urmaseră mai multe școli de partid, fiind astfel preferați celor înscriși după 1950.

Deoarece imensa majoritate a celor înscriși în partid în perioada 1945-1947 proveneau din mediul muncitoresc, profesia prim secretarilor raionali era aproape exclusiv muncitorească. Imensa majoritate a lor lucraseră în producție, ca lăcătuși, mecanici, sudori, strungari, muncitori forestieri, fochiști, sondori, montatori, mecanici, electricieni etc. Ceilalți primi secretari munciseră în mici ateliere private, fuseseră așadar „exploatați”, ca tâmplari, rotari, fierari, cizmari, cazangii, croitori etc. Lipsa reprezentanților unor anumite categorii sociale, cum ar fi micii comercianți sau funcționarii, nu surprinde, ei neaderând așa rapid la P.C.R. și neprezentând încredere pentru partid. Fenomenul este identic și în cazul intelectualilor, aceasta cu atât mai mult cu cât statutul de intelectual nu numai că nu garanta șansa unei cariere în P.M.R., dar chiar genera suspiciuni apriorice și rezerve adeseori fățiș mărturisite. Faptul se datorează desigur complexului de antiintelectualism resimțit acut de activiștii de origine muncitorească, majoritari în structurile partidului, inclusiv la nivel central. Surprinde în schimb lipsa aproape totală a prim secretarilor proveniți din rândurile țărănimii, aceasta deși țărani dețineau o pondere de 25-40% din totalul membrilor de partid. În plus, țărănimea era considerată, cel puțin la nivelul propagandei oficiale, o altă categorie exploatată și principala clasă socială aliată a muncitorimii în lupta ei pentru instaurarea socialismului în România. Există doar un singur caz, cel al lui Anicăi Nicolae, prim secretar al Comitetului Raional de Partid Codăești, care înainte de a deveni activist fusese țăran sărac⁸. Așadar, asistăm la un adevărat fenomen de proletarizare a structurilor de decizie la nivel local a P.M.R., fenomen extins însă asupra tuturor instituțiilor din țară, la toate nivelurile.

Dacă în privința ocupației numărul țăranilor a fost infim, în privința originii sociale țărănimea reprezintă principala clasă socială din care proveneau prim secretarii de raion, peste 50%, preponderent din rândul țărănimii sărace, dar un număr important și din rândul țărănimii mijlocașe. Bineînțeles, nu poate fi vorba despre vreun prim

⁸ A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1114, c. 861-862.

secretar fiu de chiabur sau de unul cu origine burgheză, în contextul în care cei care proveneau din aceste categorii erau eliminați din partid. Ceilalți prim secretari veneau din familii muncitorești, în general de C.F.R.-iști sau mineri, iar un număr foarte mic, doar 7, erau fii de mici meseriași. Existau și câteva excepții, cum sunt un fiu de plutonier de administrație, doi fii de funcționari, un fiu de aprod și un fiu de ospătar.

Tabloul creat de profesiile și originea socială a prim secretarilor este foarte bine întregit de nivelul studiilor de stat ale acestora. Există doar două categorii, cu o pondere relativ egală, cea a prim secretarilor care au terminat doar 4-7 clase primare și cea a prim secretarilor care, pe lângă studiile elementare, au mai absolvit și o școală de ucenici sau de elevi meseriași. În cazul ultimilor, trebuie însă amintit și faptul că este vorba de școli organizate de fabricile în care aceștia munceau, școli prin care muncitorii erau calificați într-o meserie, și, mai mult, faptul că aceste școli erau urmate la forma serală. După cum ușor se poate observa, gradul de instrucție a acestor prim secretari era extrem de scăzut, practic ei având doar niște sumare cunoștințe din punct de vedere cultural. Acești activiști agramați reprezentau o masă de manevră docilă pentru liderii de la vârf, fiind dispuși, pentru a-și menține poziția socială dobândită, să îndeplinească orice sarcină sau indicație primită.

Din punct de vedere al naționalității, imensa majoritate a prim secretarilor erau români, existând însă și un anumit număr de maghiari, desigur în raioanele locuite preponderent de membrii acestei etnii (în zonele Covasna, Harghita, Bihor). Celelalte naționalități nu erau reprezentate, cu excepția a doi ucraineni, Antasiuc Vasile, prim secretar al Comitetul Raional Brăila⁹, și Butca Anton, prim secretar al Comitetului Raional Săveni¹⁰. Nu exista nici un prim secretar evreu, deși în această perioadă evreii au fost destul de numeroși în partid și erau bine reprezentați în funcțiile de la nivelul central (din 546 de cadre ale C.C. al P.M.R. 133 erau de origine evrei¹¹).

Marea majoritate a prim secretarilor raionali aveau în momentul alegerii în funcție o vârstă cuprinsă între 30 și 40 de ani, așadar o vârstă matură dar relativ scăzută în raport cu răspunderea care le

⁹ *Ibidem*, c. 880-881.

¹⁰ *Idem*, rola AS1-1108, c.982-985.

¹¹ Ioan Chiper, *Considerații privind evoluția numerică și compoziția etnică a P.C.R. 1921-1952*, în *Arhivele Totalitarismului*, an VI, nr. 21, p. 40.

revenea. Fenomenul este însă firesc ținând cont de faptul că în perioada în care aceste cadre s-au înscris în P.M.R., 1945-1947, media de vârstă a membrilor de partid era scăzută, predominând cei între 25 și 35 de ani, vârstă la care exista o acută dorință de parvenire socială, cauzată de dorința de a-și depăși condiția proletară sau țărănească. Numărul membrilor P.M.R. peste 40 de ani înscriși în această perioadă este mult mai mic deoarece persoanele cu această vârstă fie erau deja membrii unor alte partide politice, ceea ce îi făcea indezirabili pentru comuniști, fie nu mai aveau un interes foarte mare pentru a se înscrie în partid, și ori nu se vor înscrie deloc ori o vor face în urma presiunilor din anii '50.

Au existat și prim secretari, mult mai puțini însă, cu o vârstă sub 30 de ani, dar nu mai puțin de 27 de ani, deoarece era nevoie de experiență pentru a ocupa această funcție. O excepție notabilă este cea a lui Pîrvu Chiriac, care la nici 24 de ani a fost numit prim secretar al Comitetului Raional Babadag, ocupând apoi aceeași funcție și la comitetele raionale Hârșova și Tulcea. Alegerea lui la această vârstă a fost determinată de biografia sa: la 18 ani a devenit membru P.C.R., tot acum a urmat cursul de educatori politici din cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu”, la 30 decembrie 1947 a participat la dezarmarea gărzii regale, în 1949, la numai 21 de ani, a fost președintele unei subcomisii de verificare a membrilor de partid, a fost instructor al Comitetului Regional Constanța și a urmat mai multe școli de partid. Mai mult, în perioada în care a condus raionul Hârșova(1955-1958) acest raion a fost primul pe țară în care s-a terminat colectivizarea¹². Și mai puțini au fost prim secretarii care aveau peste 40 de ani, în principal din motivele arătate anterior. Cel mai în vârstă a fost Botușan Neculai, prim secretar al Comitetului Raional Adjud, ales în această funcție la 53 de ani¹³.

De remarcat este și faptul că nu a existat nici un prim secretar de sex feminin, deși femeile au reprezentat, în perioada 1948-1965, între 17% și 21% din totalul membrilor de partid¹⁴. Inexistența unei tradiții politice feminine, femeile debutând în viața politică abia după 1945, a făcut ca nu numai bărbații să desconsidere rolul acestora în politică, dar chiar femeile însele să nu aibă, cel puțin în această

¹² A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1137, c. 776-777.

¹³ Idem, rola AS1-1109, c. 857-860.

¹⁴ Dan Cătănuș, Gh. Neacșu, *Compoziția P.C.R. în perioada 1945-1970. Evaluări statistice*, în *Arhivele Totalitarismului*, an VI, nr. 21, p. 155-162.

perioadă, o apetență deosebită pentru funcțiile de partid. Fenomenul contrastează însă cu prezența mult mai vizibilă a unor reprezentante ale femeilor la nivel central (Ana Pauker, Liuba Chișinevschi, Florica Bagdasar, Zina Brâncu etc.).

Un număr foarte mic de prim secretari raionali au avut legături cu P.C.R. înainte de 23 august 1944, atât datorită faptului că în acea perioadă partidul era redus numeric și se afla în ilegalitate, cât și datorită faptului că ei erau tineri, aproximativ 20 de ani. Totuși, au existat câteva cazuri de contacte, dar foarte slabe, cu mișcarea muncitorească, în general ale celor din mediul muncitoresc și, în special, ale celor care lucrau în cadrul C.F.R.-ului. Trebuie menționate câteva cazuri, cum sunt:

- Both Remus, prim secretar al Comitetului Raional Dej, care, influențat de tatăl său, a organizat o celulă U.T.C. în anul 1941, care însă nu a avut nici o activitate¹⁵;

- Dumitru Petre, prim secretar al Comitetului Raional Giurgiu, Vidra și Răcari, care a luat parte la greva C.F.R. din februarie 1933 și a contribuit sporadic la „Ajutorul Roșu”¹⁶;

- Avarvarei Gheorghe, prim secretar al Comitetului Raional Dorohoi, care s-a înscris în sindicatul C.F.R. și a luat parte la acțiuni muncitorești la Pașcani, dar a încetat să mai activeze după ce a fost arestat de Siguranță, în anul 1938, pentru că a participat la sărbătorirea zilei de 1 Mai¹⁷.

Cu o atenție deosebită era studiată comportarea în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în special cea din cursul campaniei antisovietice. Aproape fără excepție, au fost alese persoanele care fie nu fuseseră pe front, fiind mobilizați la muncă în țară, mai ales cei din C.F.R., fie nu participaseră efectiv la lupte, fiind folosiți ca șoferi, ordonațe, furieri sau la muncă în diferite ateliere ale armatei (mecanice, de croitorie, cizmărie etc.). În schimb, foarte bine apreciată era prezența în campaniile din Ungaria și Cehoslovacia și eventualele decorații primite în cursul acestor campanii, în mod deosebit medalia sovietică „Victoria”. Bine văzuți erau și cei care, deși luptaseră în U.R.S.S., au căzut prizonieri la sovietici, unde au fost îndoctrinați în școli antifasciste de 6 luni, fiind apoi trimiși în România ca

¹⁵ A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1109, c. 801-803.

¹⁶ Idem, rola AS1-1126, c. 377-378.

¹⁷ Idem, rola AS1-1115, c. 189-191.

propagandiști. Un astfel de caz este cel al lui Penzeș Ludovic, prim secretar al Comitetului Raional Salonta, care după ce a urmat școala amintită a fost numit comandant de lagăr de prizonieri, apoi cenzor al corespondenței prizonierilor¹⁸. Un alt caz este cel al lui Leordean Ioan, prim secretar al Comitetului Raional Gurahonț, care a fost folosit ca propagandist printre prizonieri. Rezultatele întregii sale activități, atât cea din U.R.S.S., cât și cea, ulterioară, din România, au fost bine apreciate de Secția Cadre a C.C. a P.M.R., care considera că „a dat dovadă de atașament față de partid și a obținut rezultate bune” și că „rudele necorespunzătoare pe care le are [doi unchi și un cumnat membrii ai unor «bande subversive» - n.n.] nu pot influența activitatea sa”, avizând favorabil trimiterea lui la Școala Superioară „Ștefan Gheorghiu”, promoția 1964-1967¹⁹.

Un criteriu cu greutate în numirea prim secretarilor raionali îl constituia vechimea ca activist și sarcinile de responsabilitate pe care le-a îndeplinit pentru partid. Scoaterea din producție și numirea în funcții de răspundere a avut loc în general după 2-3 ani de la înscrierea în partid, în special în perioada 1948-1949. Momentul coincide cu preluarea integrală de către P.M.R. a tuturor instituțiilor țării, moment în care penuria de cadre a fost acută și nu a putut fi suplinită decât prin apelul la noii înscriși, chiar dacă aceștia nu erau suficient verificați. Cei care s-au achitat de sarcinile încredințate au fost promovați atât în aparatul C.C., cât și în aparatul local. O caracteristică a traseului prim secretarilor raionali este aceea că marea lor majoritate au activat în direcții sau secții de cadre, de verificare a cadrelor (mulți fiind președinți ai unor subcomisii de verificare în perioada 1948-1950) sau de propagandă și agitație. Valorizată era și activitatea în cadrul Frontului Plugarilor sau a Tineretului Progresist. Indispensabilă era calitatea de membru de sindicat, cvasiunanimă în rândul prim secretarilor.

Începând cu anul 1946, P.M.R. a trecut la o campanie intensă de îndoctrinare marxist-leninistă a tuturor cadrelor sale. În acest scop a fost creat un sistem de educație de partid pe mai multe niveluri: școli de 3 luni, de 6 luni, de 1 an, facultăți muncitorești, universități serale de marxism-leninism. Pentru învățământul superior de partid au fost create Școala Superioară de Științe Sociale „A.A. Jdanov”, de 2 ani, și

¹⁸ Idem, rola AS1-1127, c. 43-44.

¹⁹ Idem, rola AS1-1137, c. 236-237.

Școala Superioară „Ștefan Gheorghiu”, la început de 1 an, apoi de 3 ani. Pe lângă îndobânzirea cadrelor, acestea devenind loiale P.M.R., un alt obiectiv urmărit era acela de minimă profesionalizare a lor, firească în condițiile nivelului foarte scăzut al noilor membrii de partid. Școlile de partid serveau ca bază de selecție pentru viitorii activiști, iar absolvirea lor era un criteriu important de promovare socială în România, funcționând ca o adevărată trambulină politică.

Pentru un prim secretar absolvirea unor școli de partid era esențială, școlile de la bază, cele de 3 și de 6 luni, fiind frecventate de imensa lor majoritate. Era însă aproape obligatorie și studierea la o școală superioară de partid, în general „Ștefan Gheorghiu”, mai rar „A.A. Jdanov”. Cei care ocupau o funcție de prim secretar, și nu aveau această școală, erau propuși pentru a o urma, la forma de zi sau de fără frecvență. Datorită instrucției generale precare ale cursanților foarte dese sunt aprecierile de tipul: „avea greutăți în asimilarea materialului predat”, „a obținut rezultate slabe”, „nu a făcut progrese prea mari” etc. Câțiva au urmat chiar școli de partid la Moscova, cum sunt Școala Superioară de pe lângă C.C. al P.C.U.S. (ca Bîrceru Petre, prim secretar al Comitetului Raional Turnu Severin, Cârstea Vasile, prim secretar al Comitetului Raional Tg. Jiu, sau Tudor Ion, prim secretar al Comitetului Raional Gilort²⁰) sau școala de pe lângă C.C. al Comsomolului (Drocan Petre, prim secretar al Comitetului Raional „Tudor Vladimirescu” - București²¹). Bine văzuți erau și cei care terminaseră școli militare de ofițeri sau educatori politici și care acum activau în aparatul de partid.

Deoarece comitetele raionale de partid erau organizații de tip local, este firesc ca liderii acestora să fie persoane din zona respectivă, cunoscuți de populație. Chiar Dej arăta, subliniind exemplul sovietic, în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 13 august 1954, necesitatea acestui fapt: „Trebuie luați oameni din regiune, trebuie ridicate cadre proprii (...) principial este just să se ridice în fiecare regiune elemente locale. Acest lucru are o mare importanță, chiar dacă tovarășul respectiv nu este grozav de energic, însă un om care să asigure linia și hotărârile partidului”²². Politica a fost urmată întocmai, cel puțin față de prim secretarii raionali, care au fost selectați, în

²⁰ Idem, rola AS1-1127, c.806-808.

²¹ Idem, rola AS1-1126, c. 158-160.

²² A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 94/1954, f. 11-12.

imensa lor majoritate, din rândul persoanelor provenite din raionul respectiv sau, cel mult, din regiunea respectivă. Au existat însă și câteva excepții, cum este cazul lui Boureanu Ștefan, originar din Iași, care a deținut funcțiile de prim secretar al comitetelor raionale Hunedoara și, apoi, Alba²³, dar acestea au fost nereprezentative.

După câțiva ani petrecuți în fruntea comitetelor raionale, în funcție de rezultatele obținute și de capacitățile dovedite, mulți prim secretari erau promovați în alte poziții de conducere, de obicei la nivel regional, dar și la nivel central. Unii au fost numiți președinți ai unor comitete executive ale sfaturilor populare orășenești sau raionale, iar alții au fost numiți șefi ai unor secții ale comitetelor regionale sau secretari regionali. În plan central, promovările mergeau de la includerea în activul de partid al C.C. al P.M.R. până la numirea în funcții de conducere în cadrul diferitelor secții ale C.C. (cum a fost cazul lui Nicolae Constantin, prim secretar al Comitetului Raional „I.V. Stalin” din București, fost locțiitor al ministrului Comerțului Exterior, numit adjunct al Secției Organelor de Partid a C.C. a P.M.R.²⁴). Tot ca o dovadă a aprecierii pozitive a muncii lor, mulți prim secretari raionali, chiar dacă nu erau promovați într-o funcție superioară, erau aleși membrii în unele organisme cu reprezentare națională. Cei mai mulți au fost aleși deputați în Marea Adunare Națională, dar câțiva au ocupat funcții mult mai importante, precum Barna Ion, prim secretar al Comitetului Raional Petroșani, și Ichim Ion, prim secretar al Comitetului Raional Moinești, care aveau și calitatea de membru, respectiv membru supleant, al C.C. al P.M.R.²⁵.

Luând în considerare toate cele enunțate, un sumar portret robot al prim secretarului de raion ne arată că acesta s-a înscris foarte repede în P.C.R. (perioada 1945-1947), avea între 30 și 40 de ani, provenea dintr-o familie muncitorească sau țărănească, era de profesie muncitor, avea un nivel redus de pregătire generală, nu a luptat pe frontul antisovietic, nu a făcut parte din fostele formațiuni politice, era membru de sindicat, a muncit cu rezultate bune ca activist și a urmat mai multe școli de partid.

²³ A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1109, c. 864-865.

²⁴ Idem, rola AS1-1127, c. 597-598.

²⁵ *Ibidem*, c. 806-808.

Monica GRIGORE

**Proiecte de modificare
a arhitecturii Bucureștiului
în viziunea C.C. al P.M.R.
și Consiliului de Miniștri în 1952**

Anul 1948 reprezintă o schimbare și în domeniul arhitecturii. Începând din acest an asupra arhitecților români se exercită o presiune tot mai mare, încercându-se “reorientarea” lor. Această acțiune se va desfășura sub lozinca “Lupta pentru socialism este lupta pentru salvarea arhitecturii!”¹. Ca și în celelalte domenii, experiența sovietică trebuia să servească drept model arhitecților români. Astfel, ei trebuiau să se conducă “după interesele de stat, după ideile și principiile societății socialiste”². Introducerea “realismului socialist” în arhitectură a avut un impact puternic atât asupra esteticii orașelor românești, cât și asupra mentalității locuitorilor lor.

Pentru a-și justifica gesturile, reprezentanții P.M.R. neagă aproape toate realizările de până atunci din domeniul arhitecturii. Orașele românești sunt prezentate în culori sumbre. Spre exemplu, la o Conferință a Institutului de proiectare în construcții, desfășurată în zilele de 5-6 august 1949, arhitectul N. Ghica-Budești afirma: “Orașele României dezvoltate din niște sate așezate la răscruci sau pe ape nu au nici una din calitățile orașelor. Cele câteva orașe de pe malul Dunării, care au avut un plan anterior edificării lor, și-au așezat anapoda clădirile pe rețeaua regulată a străzilor. Cumulul de defecte urbanistice îl deține capitala noastră - București. Străzile sunt traversate la nivel de căi ferate, arterele de penetrație sfârșesc în ulițe înguste, în zona centrală sunt blocuri moderne, iar periferia este numai

¹ Oliver Velescu, *Ideologia restructurării urbane - 1944- 1972*, I, în *Arhivele Totalitarismului*, anul 5, nr. 17, nr. 4/1997, p. 73.

² *Ibidem*, p. 74.

bordeie, în suburbie parcelări cu sute de kilometri de străzi fără nici un fel de lucrări edilitare, latrine așezate la câțiva metri de fântâni, iată moștenirea lăsată de burghezie”.

Un proiect de hotărâre privind construcția și reconstrucția socialistă a orașelor prezentat într-o ședință a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în data de 13 nov. 1952, dezvoltă și mai mult ideea și afirma: “Orașele și așezările de pe cuprinsul țării noastre au moștenit o situație grea de la regimul de exploatare burghezo-moșieresc. Dezvoltându-se anarhic, după interesele înguste ale burgheziei și moșierimii, orașele din țara noastră prezentau un izbitor contrast între cartierele bogate ale claselor dominante și cartierele sărace în care oamenii muncii trăiau în mizerie, în case dărăpănate, fără apă, canalizare și lumină”³.

Mai mult, burghezia română “aservită capitalului străin, disprețuind valoroasa tradiție artistică a poporului nostru și adoptând servil moda caselor cutii din Apusul capitalist, a propagat formalismul și cosmopolitismul, manifestări străine și neînțelese de popor, ale ideologiei burgheze”⁴.

Pe baza acestor constatări, liderii comuniști hotărăsc să modifice arhitectura orașelor. Astfel, noua arhitectură trebuia “să urmeze exemplul arhitecturii sovietice, arhitectura socialismului și a epocii de construire a comunismului, care s-a născut și dezvoltat în lupta neîmpăcată împotriva cosmopolitismului și formalismului culturii burgheze decadente, urmând indicațiile geniale ale lui Lenin și ale tovarășului Stalin”⁵. Arhitecții aveau acum sarcina să proiecteze “clădiri, construcții mari și ansambluri de clădiri (...) menite să satisfacă nevoile sociale și de trai mereu crescânde ale oamenilor muncii”. În același timp creațiile lor trebuiau să fie “opere de artă, în care să se reflecte conștiința societății noi, socialiste”⁶.

La baza creației arhitecturale trebuia să stea realismul socialist, care avea să reflecte noua realitate din R.P.R. și să ajute la formarea omului nou, iar ideea centrală trebuia să fie “realizarea principiului

³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952 - *Hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la construcția și reconstrucția socialistă a orașelor precum și la organizarea activității în domeniul arhitecturii*), f. 18.

⁴ *Ibidem*, f. 18.

⁵ *Ibidem*, f. 19.

⁶ *Ibidem*, f. 19.

stalinist al grijii față de om, creându-se centre populate și orașe socialiste”⁷.

În aceeași ședință a Biroului Politic din 13 noiembrie 1952 este prezentat și un proiect de „reconstrucție socialistă” a orașului București, “dezvoltat - ca toate orașele capitaliste - haotic, după bunul plac și interesele burgheziei și moșierimii exploatare...”⁸.

„Micul Paris” ne apare în acest document ca fiind un biet orașel aflat la începuturile dezvoltării sale. Astfel, “o rețea de străzi înguste și întortocheate, ulicioare și fundături, inaccesibile mijloacelor de transport actuale, au împărțit orașul într-o puzderie de cvartale mici, în care întreprinderi industriale, chiar vătămatoare, căi ferate, au fost așezate la întâmplare (...). În special în perioada dintre cele două războaie mondiale, în Capitală s-au construit blocuri de speculă, care nu respectau înălțimile și alinierea străzilor, cu o arhitectură cubistă și formalistă, străină de arta poporului nostru, manifestare a cosmopolitismului burgheziei vândute intereselor imperialismului (...). Dâmbovița, râul iubit și cântat de poporul nostru, a fost transformat într-un canal de scurgere a murdăriilor orașului și îngropat sub un planșeu de beton armat, în partea centrală a orașului, lipsind astfel orașul de unul din principalele sale elemente de frumusețe naturală”⁹.

Nici lucrările realizate între 1944 și 1947 nu se bucură de mai mult succes deoarece “construind burghezia a subminat eforturile poporului muncitor de refacere economică”¹⁰.

Scopul declarat al liderilor comuniști era transformarea Bucureștiului “într-un oraș frumos, demn de epoca eroică de construire a socialismului și comunismului”. Pentru a realiza acest lucru era necesară elaborarea unui plan general de sistematizare și construcție socialistă a orașului București. Planul urma să fie întocmit pe o perioadă de 15-20 de ani și trebuia “să oglindească avântul și înflorirea continuă a economiei și culturii naționale...”. Bineînțeles, planul avea să folosească “experiența și știința sovietică din

⁷ *Ibidem*, f. 21.

⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952 - *Hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la planul general de reconstrucție socialistă a orașului București*, f. 27.

⁹ *Ibidem*, f. 27.

¹⁰ Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 76.

construcția și reconstrucția orașelor”. Astfel, se făceau următoarele propuneri:

a) construirea de-a lungul Dâmboviței, la intrările principale în oraș și în piețe a unor ansambluri de clădiri monumentale “care să exprime - pe baza principiului realismului socialist - bogatul conținut de idei al epocii noastre de făurire a socialismului, în forme de înaltă valoare artistică, folosindu-se cele mai bune exemple ale arhitecturii clasice sovietice și naționale...”.

b) crearea unui lac de acumulare la Ciurel, asanarea totală a lacurilor din nord-estul Capitalei și transformarea râului Dâmbovița într-un râu navigabil legat de canalul București-Dunăre. De asemenea, se prevede construirea unui port fluvial pe Dâmbovița, situat la intrarea în oraș a canalului București-Dunăre. Dâmbovița urma să aibă cheiuri largi de piatră și o gară fluvială pentru pasageri și mărfuri¹¹.

c) construirea de noi cartiere de locuințe. Densitatea populației în aceste cartiere urma să fie de 300 de locuitori pe hectar. În principiu, înălțimea clădirilor urma să fie de 6 etaje, dar numărul acestora putea să crească pe magistrale și pe străzile principale până la 8-10 etaje, iar în cartierele marginase puteau să scadă până la 4 etaje¹². Era promovat astfel un nou tip de locuire, “colhozul urban”, specific societății socialiste. Ca urmare în 1953 era prezentată astfel situația: “căsuțele mărunte de altă dată înghesuite între gardurile unei parcele minime în care viața aproape că se sufoca și în care domnea mizeria sunt înlocuite de blocuri mari, cu apartamente înzestrate cu tot confortul necesar unui nivel ridicat de viață”¹³.

Nu erau neglijate nici spațiile verzi. Urmău să fie construite noi parcuri, cele vechi să fie reamenajate, să se înființeze o grădină zoologică, iar în jurul Capitalei să se creeze o centură de păduri și parcuri. Zona preorașenească urma să fie transformată în bază agricolă¹⁴.

d) modernizarea mijloacelor de transport. Accentul era pus pe construirea unui metrou în București. Metroul urma să fie “cel mai confortabil, rapid și ieftin mijloc de transport al orașului București, trebuia să contribuie la o mai bună deservire a oamenilor muncii și la înfrumusețarea Capitalei R.P.R.”. Construcția metroului constituia

¹¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952, f. 31.

¹² *Ibidem*, f. 31.

¹³ Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 76.

¹⁴ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952, f. 32.

“încă o dovadă a tăriei și forței creatoare a regimului de democrație populară - capabil să înfăptuiască lucrări care nici nu puteau fi concepute în vremea regimului burghezo-moșieresc”. Arhitectura metroului urma să fie inspirată din cea a “minunatelor metrouri din U.R.S.S.”¹⁵.

Titularul construcției era Ministerul Transporturilor, iar pentru coordonarea și conducerea lucrărilor de proiectare și construcție a metroului se înființa Direcția Generală a Metroului București (D.G. Metrou - București).

Pentru realizarea acestor proiecte se înființau mai multe funcții și instituții:

Comitetul de Stat pentru Arhitectură și Construcții. Funcționa pe lângă Consiliul de Miniștri și urma să efectueze controlul și conducerea de stat asupra activității diferitelor organizații și instituții în domeniul arhitecturii, proiectării de orașe și executării de construcții. Comitetul conducea direct organizațiile, instituțiile și organele locale din acest domeniu¹⁶.

Arhitecții șefi ai orașelor. Funcționau pe lângă Sfaturile Populare Regionale și Orășenești și urmau să fie conducătorii secțiilor de arhitectură și sistematizare. Aceștia erau numiți de Consiliul de Miniștri la propunerea Comitetului de Stat pentru Arhitectură și Construcții.

Secțiile de Arhitectură și Sistematizare pe lângă Sfaturile Populare și Orășenești și *Direcția de Arhitectură și Sistematizare* pe lângă Sfatul Popular al Capitalei. Acestea erau conduse de arhitecții șefi ai orașelor.

Institutul pentru Proiectarea Orașelor și Construcțiilor Publice de Locuit (I.S.P.R.O.R.). Acesta urma să centralizeze și să efectueze toată proiectarea de sistematizări, construcții și reconstrucții a orașelor.

Institutul de Arhitectură. Înlocuiește Facultatea de Arhitectură a Institutului de Construcții din București, care în trecut “era accesibilă numai elementelor provenite din clasele avute din burghezia-moșierească sau negustorească... profesorii erau de asemenea recrutați

¹⁵ *Ibidem*, f. 39.

¹⁶ *Ibidem*, f. 21.

din burghezia moșierească sau afaceristă... învățământul era abstract și rupt de realitate”¹⁷.

Uniunea Arhitecților din R.P.R. Avea scopul de “a grupa arhitecții din R.P.R. și a-i atrage în opera de construire a socialismului, pentru a-i ajuta la ridicarea nivelului lor ideologic, a măiestriei lor artistice și cunoștințelor tehnice”¹⁸.

Institutul Științific de Arhitectură. Funcționa pe lângă Academia R.P.R.

Aceste planuri expuse în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. făceau parte din propaganda dusă de partid în domeniul arhitecturii. De altfel, această propagandă începută în 1948, care avea ca scop îndoctrinarea arhitecților români cu principiile “realismului socialist”, începuse să se materializeze încă din 1950, când a fost publicat decretul nr. 92 din 1950 privind naționalizarea caselor¹⁹. Erau naționalizate “imobilele clădite care aparțineau foștilor industriași, foști moșieri foști bancheri, foști mari comercianți și celelalte elemente ale mării burghezii”. Erau scutite de prevederile acestui decret “imobilele proprietatea muncitorilor, funcționarilor, micilor meseriași, intelectualilor profesioniști și pensionarilor”. Casele naționalizate erau trecute în proprietatea statului “ca bunuri ale întregului popor, fără nici o despăgubire și libere de orice sarcini sau drepturi reale de orice fel”. Astfel, foștii proprietari ai caselor naționalizate deveneau din momentul aplicării decretului, chiriași ai statului.

Decretul nr. 92/1950 a fost completat la începutul anului 1952 cu decretul nr. 78/1952 privitor la normarea, repartizarea și folosirea suprafeței locative și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași²⁰. Ca urmare oamenii trebuiau să învețe să împartă, după modelul sovietic, bucătăriile, grupurile sanitare și holurile.

De altfel, ideea construirii unor cartiere muncitorești, formate din blocuri, era ceva mai veche. În 1947 este proiectat primul cartier muncitoresc în Hunedoara, iar în 1948 acest proiect începe să se materializeze²¹.

¹⁷ Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 79.

¹⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952, f. 25.

¹⁹ B.O., nr. 36/20 aprilie 1950.

²⁰ B.O. nr. 17/5 aprilie 1952.

²¹ Oliver Veleanu, *op. cit.*, p. 74.

Proiectele privitoare la construirea și reconstruirea socialistă a orașelor nu au fost puse în aplicare decât parțial. Astfel, s-a renunțat la construirea metroului și a Canalului București - Dunăre. Explicația o găsim în stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 17 iulie 1953²². Ședința avea ca subiect încetarea activității Canalului Dunăre - Marea Neagră. Varianta oficială oferită de liderii comuniști drept răspuns la întrebarea “de ce se închide canalul?”, a fost dorința partidului de a ridica nivelul de trai al clasei muncitoare. Era recunoscut faptul că sistemul cartelelor a fost menținut o perioadă prea lungă de timp și că autoritățile nu reușeau tot timpul să le onoreze. Ca urmare, motivul adevărat al închiderii șantierului și renunțarea la celelalte mari proiecte se lăsă întrevăzut în cursul discuțiilor. Autoritățile române se temeau că muncitorii nemulțumiți de situația grea a economiei să nu se lase influențați de proaspetele evenimente din Germania, unde muncitorii care lucrau la construcția arterei Stalinallee din Berlin, indignați de nivelul de trai scăzut și de mărirea normelor de lucru, dăduseră semnalul de începere a revoltei²³. În concluzie ei hotărâu că toate fondurile financiare, materiale și forța de muncă să fie transferate în agricultură și în industria bunurilor de consum.

Documentele prezentate în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 13 noiembrie 1952 sunt importante pentru faptul că reprezintă o dovadă că proiectele gigantice atribuite epocii Ceaușescu nu aparțin de fapt acesteia, ci “epocii Dej”. Doar condițiile economice nefavorabile din acea perioadă și prudența lui Gheorghe Gheorghiu-Dej au împiedicat punerea lor în aplicare încă din acel moment.

²² A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 40/1953 - *Stenograma ședinței cu Comitetul Regional și Orășenesc de Partid Constanța și cu Comitetul de Partid al Șantierului Canalului, în legătură cu încetarea activității acestui șantier - 17 iulie 1953.*

²³ Amulf Baring, *Uprising in East Germany*, Ithaca, 1972.

Veselin ANGHELOV
(Bulgaria)

**Crimele săvârșite împotriva poporului
bulgar de fosta Securitate de Stat a Bulgariei
din timpurile comuniste
(1944-1989)**

Fosta Securitate de Stat a Bulgariei din timpurile comuniste a trecut prin trei etape principale în perioada existenței sale.

În prima perioadă (1944-1948) a fost pusă baza sistemului sinistru al Securității de Stat. Zeci de mii de colaboratori aflați în conspirație prin localități, fabrici, cooperative și institute științifice stăteau cu urechile în patru pentru a-și face denunțurile în fața organelor de securitate. Prin „colaborarea” lor au fost trimiși la judecată și lichidați aproape toți adversarii politici de seamă, precum și toate partidele de opoziție. Penitenciarele și lagărele de concentrare erau pline peste măsură cu „dușmani ai poporului”, numărul cărora în ajunul celui de al V-lea Congres al P.C.B. era de peste 25.000 de persoane.

Deosebit de dezastruoase erau loviturile întreprinse contra Bisericii Bulgare Ortodoxe, datorită denunțătorilor care au pătruns adânc prin rândurile preoților. Clericii cei mai luminați au fost uciși, iar alții judecați și trimiși în exil.

Sute de denunțători umblau prin cercurile celor 20.000 de refugiați bulgari din Macedonia – din regiunea Egee -, care au găsit un refugiu în Bulgaria, salvându-se de persecuțiile șovinilor greci, pentru a le sugera ideea să plece din Bulgaria, că în Iugoslavia aveau să se simtă mai bine. Și în loc de salvare, sute dintre ei și-au găsit moartea în lagărele de concentrare de la Gacovo, Crușevle și din Voivodina.

Prin intervenția organelor comuniste de securitate, peste 300 de bulgari au fost returnați autorităților macedonene, care i-au ucis, cu

singura motivație că au lucrat în administrația bulgară din Macedonia Vardarului în perioada anilor 1941-1944.

Între anii 1944-1948, Securitatea de Stat nu avea dreptul să întreprindă măsuri de cercetare sau de urmărire de nici un fel, numai privind Ambasada sovietică și trupele de ocupație în număr de 600.000 de ostași sovietici, care ne-au cotropit țara.

Spre sfârșitul anului 1948, Securitatea de Stat realizează unul dintre „succesele” sale cele mai de seamă și anume nimicirea aproape în totalitate a „dușmanului de clasă”. Rămăseseră numai câteva „rămășițe” care erau să fie distruse din mers.

În cea de a doua perioadă (1949-1955), obiectivul principal era să fie lichidarea „dușmanilor care s-au dosit”, inclusiv și cei care s-au ascuns în spatele carnetului de partid. Obiectivul acesta a fost propus de către conducătorul sinistru, de o mentalitate și educație sovietică – Vâlco Cervenkov, care a continuat să perfecționeze structurile Securității de Stat după modelul sovietic. Pentru realizarea scopurilor propuse, din U.R.S.S. au sosit o mulțime de consilieri, aproape un regiment, în frunte cu bine cunoscutul general Filatov. Începe perioada terorii comuniste, cunoscută sub denumirea de perioada sângeroasă a lui Vâlco Cervenkov, în care s-a dezlănțuit cel de al doilea val al lui Dimitrov, un val de persecuții de nedescris asupra spiritului bulgar și sentimentului național în general. Pentru a se menține la putere, Cervenkov se folosea de serviciile unui număr de peste 20.000 de colaboratori - denunțatori și datorită denunțurilor scrise de ei, au suferit zeci de mii de cetățeni bulgari.

Numărul lagărelor de „reeducare a dușmanilor clasei muncitoare” devenea din ce în ce mai mare. Aceste lagăre erau mascate sub denumirea de Cămine pentru educație prin muncă fizică. Aproape zilnic soseau vagoane cu „dușmani”. Și desigur, pentru aceste operațiuni Securitatea de Stat merita laude. A apărut și un tip nou de colaboratori, așa-numiții „parteneri de cameră”, care acționau prin rândul deținuților din penitenciare și lagăre de concentrare. De obicei, astfel de colaboratori erau comuniștii care au păcătuit ceva în fața partidului, sau infractori criminali.

Cel mai rău au pățit-o „chiaburii” care s-au împotrivit cooperării forțate. După spusele ministrului de interne de atunci, G. Țancov, numărul deținuților în lagărele de concentrare spre anul 1955 era de 20.000 de persoane. Cu o cruzime deosebită și cu ajutorul colaboratorilor în conspirație, au fost înăbușite revoltele înarmate ale

cetelor de „goriani” care se ridicaseră împotriva cooperativizării forțate.

Nimicirea sistematică a „adversarilor clasei muncitoare” prin metodele de acțiune sovietice, care se bazau în primul rând pe activitatea denunțătorilor, căpăta dimensiuni din ce în ce mai mari. Cei care au săvârșit o serie de crime împotriva poporului bulgar, nu cedau. Prin ironia sorții, în ghearele structurilor represive au căzut și unii dintre cei care le-au creat. Primul a fost Traicio Kostov, cel care a organizat uciderea în masă a persoanelor judecate de „tribunalul poporului”, organizatorul procesului falsificat împotriva lui Nikola Petkov, precum și a altor fapte criminale. Cercetările de anchetă împotriva lui Kostov s-au desfășurat prin modalități identice cu cele folosite de el în procesul împotriva lui Nikola Petkov. Anchetatorii l-au torturat și mai groaznic, prin metode sadice. Ca un rezultat al luptei pentru putere între diversele camarile ale Partidului Comunist Bulgar, prin penitenciarele și lagărele de concentrare au trecut peste 1.050 de persoane care erau denumite „traicio kostoviști”.

Desigur că din nou era de vină Securitatea de Stat, care au creat-o însă chiar unii dintre cei care la rândul lor au trecut prin lagăre și penitenciare. Și din nou, prin ironia sorții, printre ei se aflau și unii dintre comuniștii care au stat la baza evenimentelor criminale din anii 1944-1948.

Ca un „merit” al Securității de Stat din timpurile lui Cervenkov, trebuie menționate și alte evenimente care se referă la valul nou de emigranți. În perioada anilor 1950-1951 au fost siliți să plece în Turcia un număr de 154.000 de cetățeni bulgari de naționalitate turcă ce nu erau de acord cu metodele totalitare comuniste și cu cooperativizarea forțată. Cel de al doilea val masiv era cu privire la evreii care după anul 1948 au plecat în noul stat israelian. Aproape toți știau că mulți dintre ei plecau ca să scape de „paradisul” comunist din Bulgaria. Este foarte șocant modul prin care organele comuniste de securitate i-a „târguit”. Biroul Politic al P.C.B. avea nevoie de dolari și Securitatea de Stat, prin canale secrete, i-a constrâns pe cei bogați să-și plătească emigrarea. Astfel, partidul a câștigat milioane de dolari.

Nici cea de a treia perioadă din activitatea Securității de Stat (1956-1989), nu a adus nimic bun poporului bulgar.

Această perioadă începe cu prăbușirea lui Cervenkov la Plenara din aprilie 1956 și numirea lui Todor Jivkov în postul de secretar general al partidului. Metodele lui Jivkov erau identice cu cele ale

predecesorilor săi. Pur și simplu a continuat lupta contra „adversarilor clasei muncitoare și pentru deșărădăcinarea epigonilor acestora”. Începe cel de al treilea val de represiuni, realizate din nou de către Securitatea de Stat deja modernizată și mânărită de Jivkov.

După așa-numita „primăvară de aprilie”, o perioadă destul de scurtă și plină de înșelăciuni, a venit perioada „huliganismului”, după care au urmat noi și noi „dușmani ai societății comuniste”. Au fost restituite Căminele de educație prin muncă fizică, devenind de un număr și mai mare. Te pot zdruncina faptele privind viața în lagărele de la Belene și Lovci. Nici astăzi nu se știe numărul persoanelor ucise. Cu toate că-i cunoaștem pe ucigași – Spasov, Gazdov, Gogov, Râjgheva, Țvetkov... Se știe că victimele erau aruncate porcilor, sau câinii sălbatici dezgropau cadavrele și le duceau prin tot ținutul, precum și multe, multe alte fapte sinistre...

Și generația de satrapă a lui Jivkov nu se sătura ușor. După desființarea așa-numitelor cămine, după o mică pauză, a venit rândul unui nou val de violență în care din nou rolul principal a fost interpretat de către Securitatea de Stat și de colaboratorii ei. În perioada anilor 1971-1974 s-a realizat o campanie în masă pentru schimbarea numelor și prenumelor cetățenilor bulgari de confesiune mahomedană. Au urmat deportări în masă, lagăre provizorii, ucideri.

Urmașii lui Dimitrov și Cervenkov și-au întrecut învățătorii. Aceste evenimente privind mahomedanii erau însă o repetiție generală pentru contopirea minorității turcești. Din nou s-au folosit de metodele deja cunoscute pentru potolirea celor nemulțumiți – au reînființat lagărul de la Belene, și-au recrutat prin constrângere și șantaj o mulțime de denunțatori din rândurile turcilor. Securitatea de Stat din timpurile lui Dimitrov și Cervenkov a „înviat”, penitenciarele și lagărele s-au umplut din nou peste măsură, sunt și oameni uciși. Partidul a pus acestor evenimente denumirea de „procesul de renaștere a turcilor din Bulgaria”, poporul însă a denumit-o „marea excursie”, pentru că era cel mai mare val de emigrare, care de fapt a și contribuit într-un fel la destrămarea dictaturii comuniste de la noi în țară.

Peste 185.000 de persoane deportate. Peste 10.000 de persoane ucise. Până în anul 1989: 600.000 emigranți, zeci de mii de repatriați, 500.000 de victime ale denunțurilor colaboratorilor structurilor represive. Din păcate, nu cunoaștem numărul persoanelor care au suferit diverse prejudicii datorită deportărilor, jafurilor și violurilor... Aceasta este evaluarea celor 45 de ani siniștri datorită structurilor de

securitate comuniste și denunțătorilor acestora, despre care unii mai continuă să susțină că „au lucrat pentru interesele naționale ale Bulgariei” și că este vorba despre o temă delicată. Lor nu le convine ca adevărul să iasă la iveală. O mulțime de oameni însă doresc să știe adevărul, pentru că pierderea memoriei ar putea să conducă în viitor la repetarea evenimentelor sinistre. Generația mai tânără din Bulgaria știe puțin despre victimele fostei Securități de Stat și terorii comuniste. Noi trebuie să-i oferim informația necesară, pentru că tinerii sunt cei care vor veghea pentru principiile democrației. Ca să putem închide aceste pagini din istoria noastră, ele trebuie citite, oricât de amare ar fi.

Mohamed REGEB
(Bulgaria)

Rolul Securității de Stat comuniste din Bulgaria în desfășurarea așa-numitului „proces de renaștere” a minorității turcești din Bulgaria (1983-1989)

Când este vorba despre așa-numitul „proces de renaștere” din Bulgaria, avem în vedere o perioadă destul de întunecoasă din istoria țării. Această perioadă este între anii 1983-1989, în care conducerea comunistă a țării, prin participarea activiștilor de partid și în primul rând a fostelor servicii secrete, a realizat o campanie de schimbare silită a numelor turcilor din Bulgaria. S-au desfășurat activități de constrângere pentru schimbarea mentalității, obiceiurilor, riturilor și culturii acestei minorități, pentru interzicerea limbii lor materne și practicarea confesiunii musulmane.

În arhivele fostei Securități de Stat se păstrează un număr mare de documente, care reflectă diverse aspecte din activitatea organelor comuniste de securitate în Bulgaria în timpul așa-numitului „proces de renaștere”.

Implicarea Securității de Stat în aceste evenimente s-a făcut din ordinul și sub îndrumarea Biroului Politic și a Secretariatului de pe lângă Comitetul Central al P.C.B. Proiectul a fost elaborat în 1983, dar spre realizarea activă a proiectului s-a trecut abia în 1984.

În desfășurarea campaniei de schimbare a numelor turco-arabe, au participat toate centralele și departamentele teritoriale ale Securității de Stat. În fiecare județ, pe loc, activitatea organelor de securitate se conducea de către comitetele județene de partid și personal de primii secretari ai județelor. Datorită arhivelor păstrate, putem contura o imagine destul de corectă privind mecanismul de implicare a Securității de Stat în așa numitul „proces de renaștere”.

În cea de a doua jumătate a anului 1984, în îndeplinirea hotărârii C.C. al P.C.B. pentru „reintegrarea în națiunea socialistă” a turcilor din județul Cărgiali, a început schimbarea numelor turco-arabe ale turcilor cu căsătorii mixte din Bulgaria. Spre sfârșitul lui noiembrie au fost schimbate numele unui număr de peste 25.000 de persoane. Au luat parte și detașamentele locale ale „poliției populare”.

Fiind încurajați de succesele obținute, Biroul Politic al C.C. al P.C.B. a ieșit cu decizia să înceapă imediat și campania pentru schimbarea numelor tuturor turcilor care fac parte din această minoritate a țării. „Zeci de mii de persoane trebuie să desprindem din turcii-bulgari, să reducem cu 10-12 la sută populația turcă din Bulgaria” – era directiva inițială, care în primul rând trebuia realizată de către Securitatea de Stat.

Până la 9.12.1984 au fost schimbate numele unui număr de 33.129 de persoane. La una din ședințele operative în sediul Ministerului de Interne, șeful departamentului nr.6 al Securității de Stat – D. Stoianov, a raportat că „procesul de renaștere” a reușit și a fost realizat „fără nici un caz de împotrivire”. Atunci au hotărât să se pregătească pentru desfășurarea procesului în toate județele țării.

Ca un rezultat al acestor activități de „renaștere silită”, spre sfârșitul lui decembrie 1984, în județul Cărgiali au început evenimentele de protest în masă contra schimbării silită a numelor. Au căzut și primele victime.

Pe data de 28.12.1984, conducerea Ministerului de Interne a început cu executarea deciziei B.P. al C.C. al P.C.B. și a lui Todor Jivkov personal, ca „procesul de renaștere” să înceapă imediat după sărbătorile de Revelion. Pentru acest scop, în cadrul detașamentelor centrale ale Ministerului de Interne au fost formate 12 grupe de lucru în care participau și reprezentanți ai contraspionajului militar, departamentului nr. 6 al Securității de Stat, Serviciul general de anchetă de pe lângă S.S. etc. Ministrul de interne personal a expus fiecărui grup aparte obiectivul respectiv și modalitățile prin care să colaboreze cu județele pentru asigurarea operativă a „procesului de renaștere”.

Securitatea de Stat și-a asigurat și căile de informație în caz de rezistență organizată din partea populației.

Schimbarea silită a numelor se desfășura între 20.01-5.02.1985. Pe alocuri au apărut tulburări în masă. În localitatea Iablanovo, județul Sliven, a murit o persoană. Denunțătorii serviciilor secrete raportau

securității despre orice eveniment de protest prin rândul populației, denunțându-i pe activiștii sau organizatorii manifestărilor de protest, care imediat erau deportați în Căminele de educație prin muncă fizică de la Belene, fără nici un fel de cercetări de anchetă sau sentințe. În general, pe perioada anilor 1984-1989 erau deportați un număr de 423 cetățeni cu conștiință etnică turcă, iar cu privire la 314 persoane era întreprinsă măsura de schimbare forțată a domiciliului.

Pe data de 4.02.1985, conducerea Ministerului de Interne a concis că a fost finalizată prima etapă din „procesul de renaștere” și că trebuie inițiată cea de a doua etapă, care purta denumirea de „consolidare a procesului de renaștere”, într-un număr de 12 județe ale țării. Pe 11.02.1985, Ministerul de Interne evidențiază că au fost schimbate numele unui număr de 814.000 de persoane.

Urma și schimbarea pașapoartelor. „Obiectivul Biroului Politic și a tovarășului Jivkov este ca prin rețeaua de agenți ai securității să influențăm asupra procesului de renaștere” – dispune ministrul de interne D. Stoianov.

În fața organelor de securitate erau propuse obiectivele privind desfășurarea unor activități de profilaxie, adică urmărirea unor persoane cu „atitudine dușmănoasă”, cu privire la care se aplica măsura de schimbare forțată a domiciliului. În conformitate cu dispozițiile ministrului, cu ajutorul colaboratorilor în conspirație, Securitatea de Stat trebuia să știe „cum răsare și cum apune soarele în fiecare localitate a țării, ce gândesc oamenii...”.

În general, pentru perioada anilor 1984-1989, implicarea directă a fostei Securități de Stat în așa-numitul „proces de renaștere” constă în colectarea unor informații operative despre conduita populației după finalizarea campaniei și despre atitudinea bulgarilor creștini față de aceste evenimente, precum și despre opinia publică de peste hotare. În cadrul activităților au participat toate departamentele Securității de Stat, în primul rând nr. 1, 2, 3 și 6, serviciul de informații, de contraspionaj militar și miliția politică.

Una dintre activitățile lor principale era să ofere informații organelor de partid și de stat despre atitudinea populației față de „procesul de renaștere”. În majoritatea cazurilor predomina constatarea că totul s-a desfășurat „fără probleme” (privind schimbarea pașapoartelor, îmbrăcăminții, respectarea interdicției de a vorbi în limba turcă etc.) și că situația este normală și după finalizarea campaniei.

În perioada anilor 1984-1989, Securitatea de Stat a supus măsurilor de profilaxie 828 de persoane cu o „atitudine dușmănoasă”. Ca o reacție împotriva „procesului de renaștere”, prin rândul populației au apărut grupuri și organizații ilegale, spre care organele de securitate și-au orientat eforturile. Conform documentației Securității de Stat, au fost întreprinse măsuri pentru deconspirarea unui număr de 30 de grupări ilegale cu aproape 450 de participanți activi.

În luna mai 1989, în multe regiuni ale țării au avut loc demonstrații și mitinguri, participanții insistând pentru restituirea numelor autentice turco-arabe și pentru egalitate în drepturi a minorității turcești. La înăbușirea protestelor au luat parte și organele securității și a rezultat moartea câtorva persoane. Pentru normalizarea situației, Securitatea de Stat avea sarcina ca toate persoanele urmărite și cercetate din așa numitul „contingent al dușmanilor” să fie constrânse să plece din țară. Rezultatul este că peste 5.000 de oameni din această categorie au fost transferați în Turcia.

Spre sfârșitul lui mai 1989, după liberalizarea Legii privind pașapoartele de călătorie în străinătate și mai ales după declarația lui Jivkov că cine dorește, poate să plece în Turcia, în rândul populației cu nume schimbate s-a creat o psihoză în masă privind plecarea în Turcia. Și astfel, peste 400.000 de cetățeni bulgari cu conștiință etnică turcă au părăsit teritoriul Bulgariei.

Rezultatele din procesul acesta silit „de renaștere” sunt triste și tragice. Au fost ucise 20 de persoane, zeci de oameni au fost răniți, conform datelor de care dispunem până în momentul de față. În linii mari, aceasta este evidența privind activitatea Securității de Stat în timpul așa-numitului „proces de renaștere”. O analiză obiectivă și integrală însă, trebuie efectuată în viitorul cel mai apropiat și deconspirarea arhivelor fostei securități comuniste a Bulgariei ne va ajuta pentru realizarea acestui obiectiv.

Alina ILINCA
Liviu Marius BEJENARU

Legislația privind accesul la documentele serviciilor secrete ale fostelor regimuri repressive din Europa de Est. *O analiză comparativă*

O problemă a țărilor care au avut de înfruntat regimuri represive în secolul XX este cea privitoare la modul în care au înțeles să se raporteze la un trecut dificil. Țări ca Argentina și Africa de Sud au ales calea *comisiilor pentru adevăr și reconciliere*, spaniolii au ales să privească spre viitor, însușindu-și, poate fără să o știe, faimoasa butadă a lui Nietzsche: amintirea e bună „doar dacă e utilă pentru viitor și pentru prezent”, dar e inutilă „dacă slăbește prezentul și distruge perspectiva unui viitor vital”¹.

Deschiderea arhivelor represiunii în țările din fostul bloc socialist (cu excepția Albaniei și Iugoslaviei) a reprezentat un mod de a face față moștenirii comuniste. E clar faptul că opțiunea lor a fost de a nu uita ororile trăite.

În rândurile ce urmează vom încerca o analiză a legislației cu privire la acest fenomen, abordând probleme precum verificarea persoanelor din funcțiile publice, accesul la propriul dosar și cercetarea științifică a documentelor în cauză.

*

În privința verificării persoanelor numite sau alese în funcții publice, țara care a dat tonul a fost Cehoslovacia. Neoficial, lustratia² și-a făcut apariția înainte de alegerile din iunie 1990. De teama unor

¹ Apud Manuel Perez Ledesma, *Amintirea războiului, uitarea franchismului*, în *Lettre Internationale*, nr. 36, ediția română / iarna 2000-2001, p. 31.

² Cuvântul *lustratie* vine din cuvântul latin *lustratio*, care înseamnă atât purificare rituală, cât și iluminare.

scandaluri politice, toate partidele și-au „radiografiat” candidații, chiar dacă numele lor nu erau menționate în dosarele fostei securități a statului. Cu toate acestea, candidații al căror nume era găsit pe liste nu erau obligați să se retragă din cursa electorală.

Punctul culminant a fost atins în toamna lui 1991, când Parlamentul a inițiat o lege a lustrației. Ea stabilea ca numeroase persoane - de la înalți funcționari de partid și până la membrii ai miliției populare din perioada comunistă - să fie excluse de la foarte cuprinzătoare tipuri de slujbe din serviciile publice.

Au fost stabilite trei categorii de colaboratori: cei din categoria A erau foștii agenți, informatori sau proprietari ai unor case conspirative, categoria B cuprindea „colaboratorii conștienți”, înregistrați drept „de încredere”, iar categoria C era aceea a candidaților la colaborare³.

În februarie 1992 a fost creată Comisia Independentă pentru Apel ce a trebuit să facă față protestelor de „acuzăție pe nedrept”, stabilind pe baza unei examinări uneori superficiale a rapoartelor poliției secrete și a altor hârtii oficiale dacă persoanele acuzate au fost sau nu colaboratori conștienți în conformitate cu criteriile stabilite de „legea lustrației”⁴.

Președintele Havel a ținut să-și exprime în mod public dezaprobarea profundă atunci când a semnat-o, din pricina faptului că se baza din pornire pe prezumția de vinovăție. Persoana acuzată în mod public nu avea adesea drept de recurs la probele invocate împotriva ei, ci doar un drept de apel limitat. Mai mult, principiul de bază era acela al vinei colective, acuzații fiind cei care trebuiau să-și dovedească nevinovăția.

La rândul lor, Consiliul Europei și Comitetul Internațional Helsinki au protestat împotriva ei. Organizația Internațională a Muncii de la Geneva a susținut că legea viola Art. 111 al Organizației - „Convenția asupra discriminării la locul de muncă”.

Legea a acționat până la scindarea Cehoslovaciei, adică mai puțin de un an. În timp ce în Republica Cehă s-a aplicat o versiune întrucâtva modificată, Slovacia a optat pentru ținerea legii într-o stare letargică (nu s-a aplicat niciodată).

³ Această categorie a fost eliminată în noiembrie 1992.

⁴ Jirina Siklova, *Ruguri care nu scot fum*, în *Lettre Internationale*, nr. 24, ediția română / iarna '97-'98, p. 9.

Efectele legii erau valabile pentru o perioadă inițială de 5 ani, însă termenul a fost prelungit până în 2001, respingându-se astfel veto-ul lui Havel. Acesta se împotrivesc extinderii, pe motiv că legea era relevantă doar în „faza revoluționară” și că sosise momentul să fie introdus statul de drept care nu îngăduia conceptul de vină colectivă⁵.

Cert este că lustrația a îndepărtat un număr de persoane foarte compromise din viața publică a Cehiei, ceea ce nu s-a întâmplat în Slovacia⁶.

Germania a dat dovadă de mai multă scrupulozitate. Legea cu privire la documentele secrete din fosta R.D.G. (20 decembrie 1991) permite instituțiilor publice sau private să ceară verificarea angajaților, pornind de la persoanele aflate în funcții foarte importante și până la funcționarul de poștă. Pe de altă parte, este exclusă exercitarea acestui drept în cazul în care persoanele investigate aveau mai puțin de 18 ani la data la care se presupune că au comis faptele respective. De asemenea, există o perioadă limită de 15 ani de la promulgarea legii în care este permisă investigarea cazurilor de colaborare cu Stasi (până în anul 2006).

Patronul sau conducerea instituției pentru care lucrează persoana a cărei activitate este cercetată primește de la Autoritatea Gauck un rezumat al dovezilor din dosarul angajatului întocmit de Stasi. Faptul de a fi beneficiat de funcții de conducere sau de orice alte funcții în aparatul de partid sau de stat din fosta R.D.G. nu este urmat de consecințe directe. Nici chiar o activitate probată în cadrul Stasi nu constituie un motiv suficient de scoatere din funcție. Oricine dintre cei supuși atenției este examinat individual pentru a se vedea dacă „menținerea unei relații de muncă pare de nesuștinut”. Angajatul poate face recurs la Tribunalul Muncii.

Chiar și în domeniul serviciilor publice, două treimi din cei care au avut votul negativ al comisiei de investigație și-au păstrat slujbele. După cum a comunicat în aprilie 1997 ministrul de interne al landului Brandenburg, dintre cei 4342 angajați din serviciul public despre care existau date de colaborare neechivocă cu Stasi, doar 1300 au fost eliberați din funcție, cea mai mare parte provenind chiar din acest minister.

⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁶ Timothy Garton Ash, *Procese, epurări și lecții de istorie*, în *Lettre Internationale*, nr. 24, ediția română / iarna '97-'98, p. 6.

Metoda de lucru ridică însă probleme, deoarece nu există nici criterii certe de evaluare, nici practici uniforme. De aici, existența unor cazuri de o extraordinară duritate sau, dimpotrivă, de o teribilă indulgență⁷.

În Polonia, unde trecerea de la comunism la democrație s-a făcut într-o manieră progresivă, o lege a lustrației a fost adoptată abia în iunie 1997. Conform acestei legi, cei care ocupă poziții importante în viața publică și în mijloacele de presă aparținătoare statului sunt obligați să semneze, la data la care își depun candidatura sau se prezintă pentru a ocupa postul în care au fost numiți, o declarație prin care să arate dacă au colaborat sau nu cu serviciile de securitate în perioada 22 iulie 1944 - 10 mai 1990. O astfel de declarație trebuie să depună și cei aflați în funcție la data intrării în vigoare a legii. Astfel de declarații nu depun persoanele născute după 10 mai 1972. Un tribunal special verifică aceste declarații ("Tribunalul pentru Lustrație"). Dezbaterile au loc cu excluderea publicității. Se emite o hotărâre scrisă în care trebuie specificat dacă persoana lustrată care a colaborat "a acționat sub presiunea temerii pierderii vieții sau sănătății ei sau a persoanelor apropiate" (art. 22).

Recunoașterea colaborării nu împiedică pe nimeni să ocupe o funcție publică, dar o declarație falsă atrage descalificarea administrativă pe o perioadă de 10 ani.

Legea a fost supusă atenției Tribunalului Constituțional, din considerentul că aceasta nu excludea organele de spionaj civil și militar din lista instituțiilor incriminate. Din conținutul legii reieșea că o persoană nu putea să fie verificată (lustrată) la cerere, ci numai dacă era suspectată sau calomniată de o altă persoană. În schimb, nu putea să aibă acces la propriul dosar⁸ din proprie inițiativă și nu putea solicita ca Tribunalul pentru Lustrație să pronunțe o sentință cu privire la raporturile ei cu serviciile de securitate⁹.

Persoanele aflate în funcții importante, de încredere publică și de formare a opiniei publice din Ungaria sunt verificate de „două sau

⁷ Clemens Vollnhals, *Documentele Stasi*, în *Lettre Internationale*, nr. 36, ediția română, iarna 2000-2001, p. 48.

⁸ Legea accesului la propriul dosar a fost promulgată abia în noiembrie 1998.

⁹ Cf. Informării Ambasadei României în Polonia, din data de 26 septembrie 1997, privind Legea din 11 aprilie 1997 referitoare la dezvăluirea activității în organele de securitate a statului sau a colaborării cu acestea, în anii 1944-1990, a persoanelor care îndeplinesc funcții politice.

mai multe comisii formate din trei judecători” (paragraful 5, alineatul 1). Dacă rezultatul este unul pozitiv, iar „persoana verificată nu demisionează din funcție sau nu inițiază demiterea sa (...), comisia va da publicității hotărârea în Monitorul Ungar, partea referitoare la persoane și prin intermediul Agenției Ungare de Presă” (paragraful 18, alineatul 2).

Așadar, pericolul pierderii funcției nu este așa de mare ca în Germania sau în Cehoslovacia. Spre exemplu, fostul prim ministru al Ungariei Gyula Horn admitea că a fost evaluat negativ în termenii legii, deoarece făcuse parte din formațiunile represive ce au înăbușit revoluția din 1956 și, apoi, ca ministru de externe, deținea informații culese de către serviciile secrete incriminate de lege. Cu toate acestea, a refuzat să demisioneze spunând că, în ceea ce-l privește, subiectul este închis.

Desigur, faptul că legea maghiară cât și cea poloneză restrâng numărul persoanelor ce trebuie verificate este important pentru modul lor de aplicare.

Legea privind accesul la documentele fostei Siguranțe a Statului din Bulgaria pare că „a rezolvat” lucrurile în mod rapid. Astfel, verificarea persoanelor cu funcții importante în aparatul de stat a fost făcută de o comisie ce îl avea ca președinte pe ministrul de interne. Acesta trebuia să prezinte Parlamentului rezultatele verificărilor. Prezentarea conținea cele trei nume din buletin și numărul codului personal, funcția ocupată în momentul verificării, calitatea persoanei în raport cu fosta Siguranță a Statului și partea de structură a acesteia în care respectivul a activat, precum și perioada de activitate.

Deși lista cu numele colaboratorilor poate fi accesată și pe Internet, nu știm dacă a dus până în prezent la demisia sau demiterea vreunui demnitar.

În România, prima încercare de lustrare a constituit-o Proclamația de la Timișoara din martie 1990, mai exact - punctul 8 al documentului. Redactat în termeni radicali, el stipula interdicția participării la viața politică a fostei nomenclaturii comuniste. N-a avut însă succes, așa cum au demonstrat-o și alegerile din luna mai a aceluiași an.

Inițiatorul punctului 8, George Șerban, ales în Parlamentul României în noiembrie 1996, a încercat să readucă ideea în atenția opiniei publice, prin inițierea unei legi a lustrării. Rezultatul a fost un

eșec, iar moartea lui Șerban a reprezentat punctul final al acestei inițiative.

Introdusă în discuția Parlamentului în 1997 și supusă unor numeroase amendamente, o altă inițiativă legislativă, cea a senatorului Constantin Ticu Dumitrescu, avea să devină Legea nr.187 din 9 decembrie 1999 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică.

Pentru aplicarea prevederilor legii a fost înființat Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, condus de un Colegiu compus din 11 membri.

Conform art. 3, alineatul 1 din lege, „persoanele care candidează spre a fi alese sau numite în una dintre funcțiile sau demnitățile prevăzute la art.2 sunt obligate să facă o declarație autentică, pe propria răspundere, potrivit legii penale, privind apartenența sau neapartenența ca agent sau colaborator al organelor de securitate, ca poliție politică”.

Deși Colegiul a verificat atât pe membrii fostului cât și actualului Parlament, majoritatea celor descoperiți ca având legături de colaborare cu fosta Securitate nu au demisionat și nici nu au fost demiși, singura problemă pe care ar putea să o aibă fiind acționarea lor în justiție pentru fals în declarații.

Desigur, a fost o misiune dificilă pentru membrii Colegiului, din cauza obligației de a da verdicte în „negru și alb” care au trebuit date publicității.

Marea provocare în aplicarea acestor legi o constituie recrutarea de către organele de represiune, cu precădere a nemembrilor de partid și distrugerea multora dintre dosarele compromițătoare în zilele prăbușirii regimurilor comuniste din aceste țări.

* *

Germania a făcut o muncă de pionierat deschizând sistematic dosarele poliției secrete sub Administrația Gauck, nu doar pentru a investiga și a epura, ci și pentru orice persoană - victimă sau colaborator - care a avut dosar și dorește să-l vadă. Astfel, puterea stă în mâinile fiecăruia, fiecare poate să decidă dacă își citește sau nu dosarul, ceea ce l-a făcut pe Timothy Garton Ash să considere acest fapt drept „cea mai profundă și personală lecție de istorie”¹⁰.

¹⁰ Timothy Garton Ash, *op. cit.*, p. 7.

Mai devreme sau mai târziu, celelalte țări au încercat să-i urmeze exemplul.

Paragraful 3, alineatul 1 din legea germană, prin care: „Fiecare persoană are dreptul să ceară lămuriri de la Comisia federală dacă în documentele devenite accesibile se află informații referitoare la persoana sa. În acest caz, persoana are dreptul la informare, cercetare și editare a documentelor”, a fost preluat sub diferite forme:

- „Orice cetățean român sau cetățean străin care după 1945 a avut cetățenie română are dreptul de acces la propriul dosar întocmit de organele securității, ca poliție politică. Acest drept se exercită la cerere și constă în studierea nemijlocită a dosarului, eliberarea de copii de pe actele dosarului și de pe înscrisurile doveditoare despre cuprinsul dosarului” (art.1, alineatul 1 din legea 187/1999).

- „Orice cetățean bulgar poate solicita, printr-o cerere scrisă adresată ministrului afacerilor interne, obținerea de informații asupra faptului dacă, fosta Siguranță a statului, a cules informații despre el” (art. VII, alineatul 1 din Legea privind accesul la documentele fostei Siguranțe a Statului).

Și legea maghiară stipulează „dreptul persoanelor vizate de a cunoaște datele personale aflate în evidență” (paragraful 25/F).

De asemenea, „Ministerul de Interne este obligat ca, la cererea unei persoane fizice, care este cetățean al Republicii Cehe sau a fost, oricând în perioada 25 februarie 1948 - 15 februarie 1990, cetățean cehoslovac, cetățean al Republicii Socialiste Cehe sau al Republicii Socialiste Slovace, să-i comunice:

a) dacă în sistemul informațional al dosarelor constituite prin activitatea fostei Securități a Statului există în evidență un dosar personal sau dosar cu date personale și dacă dosarul este păstrat;

b) să-i pună la dispoziție copia dosarului păstrat (...)” (art.1, alineatul 1 din Legea privind accesul la dosarele constituite prin activitatea fostei Securități a Statului).

Dacă persoana în cauză a decedat, rudele de gradul I pot să aibă acces la dosarul acestuia, în afara cazului în care persoana decedată a dispus altfel. Asupra acestui fapt sunt de acord toate legile luate în discuție.

Colaboratorii au, în mod firesc, drept de acces doar la propriile dosare.

O altă problemă importantă este reprezentată de dreptul victimelor de a cunoaște adevărata identitate a celor care au furnizat informații despre persoana lor.

În Germania acest drept este limitat dacă, denunțatorul sau colaboratorul Stasi, „la momentul acțiunii întreprinse împotriva persoanei afectate nu avea împlinită vârsta de 18 ani” (paragraful 13, alineatul 6).

Legea bulgară „garantează anonimatul colaboratorilor activi ai actualelor servicii de securitate” (art. XII).

Viața privată este protejată de fiecare dintre aceste legi, anonimatul terților fiind și el asigurat prin anonimizarea copiilor.

Regulamentul maghiar dă dreptul la „autodeterminare informațională”. Astfel, „persoana vizată își va exercita dreptul de corectare prin atașarea la act a unei note cuprinzând datele corecte, fără să modifice datele în forma lor inițială”. Mai mult, „poate să ceară radierea datelor sale personale”, excepție făcând datele personale cuprinse în acte „care sunt eliberate ca având valoare permanentă” (paragraful 25/G, alineatele 2 și 3).

Prin art. IX din lege, în Bulgaria, „orice persoană împlicată are dreptul de a cere menținerea secretului asupra documentelor sau al unor părți din acestea, care reprezintă secret personal sau de familie, după adresarea unei cereri scrise către ministrul afacerilor interne”.

„Persoana împlicată stabilește perioada de menținere a secretului, conform art. IX, dar nu mai mult de 100 de ani de la data nașterii sale” (art. X).

În cazul în care aceasta a decedat, rudele de gradul I „au dreptul de a stabili durata de menținere a secretului, conform art. IX, dar nu mai mult de 25 de ani de la decesul persoanei împlicate”.

Solicitanții, între care și numeroși persecutați politic, așteaptă de la examinarea dosarelor mai ales date despre modul în care organele de represiune din aceste țări au influențat traiectoria vieții lor, despre discriminarea profesională și alte modalități de persecuție politică sau privind responsabilitatea persoanelor care au generat suferința lor.

Un caz aparte îl constituie însă Cehia, unde, adoptată în 1995, legea dosarelor n-a mai avut un efect atât de important, din moment ce legea lustrăției intrase în vigoare. În opinia lui Jaromir Plisek, „legea dosarelor pe care o avem acum satisface mai mult curiozitatea

persoanelor individuale, iar numărul de cereri nu este foarte mare, deoarece problema a încetat să mai fie acută”¹¹.

Examinarea dosarelor a scos la iveală foarte multe aspecte dureroase, cum ar fi actele de trădare săvârșite de prieteni, apropiați sau chiar de partenerul de viață, dar și exemple de curaj civic al unor persoane care au luat poziție în ciuda amenințărilor și represaliilor.

* * *

Cercetarea științifică - în general și cea istorică - în particular au un rol extrem de important pentru aducerea în dezbaterea publică a unei imagini globale a mecanismelor regimurilor represive, a modului de funcționare a acestora, precum și a suportului lor „legal”.

Folosite neatent, documentele unor state care au funcționat cu ajutorul minciunii organizate și a grupării în dosare a datelor obținute datorită urmării propriilor cetățeni pot distruge vieți. Ele pun la încercare capacitatea critică a istoricilor ce le vor utiliza, fiind necesară o distanțare intelectuală atât față de victime cât și față de opresori.

Cum era de așteptat, Germania a fost și în această privință cea mai sistematică, capitolul 3 din partea a III-a a legii fiind dedicat în întregime „utilizării documentelor Stasi în scopul completării studiilor politice și istorice, precum și prin intermediul presei și radio-difuziunii”.

Este permisă cercetarea și publicarea documentelor care nu conțin informații referitoare la persoane; în caz contrar documentul trebuie anonimizat sau obținută permisiunea persoanei în cauză. Fac excepție colaboratorii și favorizații Stasi („în măsura în care nu este vorba despre activități desfășurate înaintea împlinirii vârstei de 18 ani”), precum și „persoanele care aparțin istoriei contemporane, titulari ai unor funcții politice sau funcționari în administrația publică, aflați în exercițiul funcțiunii, în măsura în care aceștia nu reprezintă persoane afectate sau terți”.

Desigur, viața privată a tuturor persoanelor implicate este protejată prin această lege.

În România, Legea 187/1999 și Regulamentul de organizare și funcționare al C.N.S.A.S. au urmat exemplul german. Astfel, art. 33, alineatele 2 și 3 din regulament permite accesul cercetătorilor la

¹¹ Cf. *Legea accesului la dosare*, Supliment la nr. 72 al revistei 22, 10 noiembrie 1998, p. V.

dosare de problemă (tematice) și la documentele privind persoanele care au jucat un rol în istoria țării, începând cu anul 1945, „exclusiv asupra activității desfășurate în exercițiul funcțiunii” și cele referitoare la „agenți și colaboratori ai organelor de securitate, ca poliție politică”, asigurându-se protejarea vieții private pentru toate aceste persoane.

Legea maghiară pune în sarcina Oficiului Istoric asigurarea desfășurării activității de cercetare și publicare a documentelor de arhivă ce le are în păstrare (paragraful 25/F). În privința datelor personale, și Ungaria urmează exemplul Germaniei.

Cehia și Bulgaria nu fac referire la activitatea de cercetare în legile similare.

Documentele din arhivele represiunii sunt extrem de importante pentru studierea trecutului comunist, însă nu trebuie dați uitării martorii acelor timpuri, deoarece lipsa unei astfel de abordări poate să ducă la mari pierderi. Unii martori mor, alții uită sau își modifică amintirile, iar cele mai mari orori sunt mai puțin documentate în arhive.

Pentru clarificarea unor probleme ale perioadei comuniste, în majoritatea acestor țări au fost create *comisii parlamentare de anchetă*, care însă au preferat să-și concentreze atenția doar asupra unor evenimente majore (Revoluția din 1956 - Ungaria, Primăvara de la Praga - Cehoslovacia etc), iar rapoartele lor au mai mult un rol documentar, deoarece „judecățile istorice” sunt, în cea mai mare parte, rezultatul unor compromisuri.

Dificultățile economice cu care se confruntă fostele satelite ale U.R.S.S.-ului tind să transfere interesul populației dinspre asanarea morală a societății înspre redresarea și transformarea propriilor structuri economice. Poate din această cauză, generațiile tinere încep să-și piardă interesul pentru vremurile sub care au trăit părinții lor.

De aceea, instituțiile precum C.N.S.A.S.-ul se vor mandatarele unui apel la memorie, oamenii având „o amplă memorie a uitării” (R.L. Stevenson).

Liviu Marius BEJENARU

Dezbaterea politică cu privire la accesul la propriul dosar: cazul românesc

Introducere

«*Cine stăpânește trecutul, controlează viitorul*». Această remarcă, aparținând scriitorului George Orwell, a devenit pentru țările din estul și centrul Europei de stringentă actualitate, odată cu prăbușirea în anul 1989 a regimurilor comuniste. Abordarea trecutului comunist, precum și dezbaterile și elaborarea unui cadru legislativ privind preluarea și deschiderea arhivelor fostelor poliții secrete și accesul cetățeanului la propriul dosar, s-au făcut însă - ca și în cazul tranziției economice - în funcție de deosebirile profunde care existau între țările fostului bloc sovietic: deosebiri de mentalitate, de tradiție și de cultură politică.

În România, deși a existat o amplă dezbatere politică referitor la moștenirea fostelor organe de Securitate – concretizată în proiecte, propuneri legislative și acte ale Parlamentului - elaborarea unei legi care să reglementeze această chestiune - a avut loc la sfârșitul anului 1999. Legea nr. 187/1999 privind accesul cetățeanului la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică a avut la bază proiectul inițiat de senatorul Constantin Ticu Dumitrescu, proiect care în cursul dezbaterilor în plenul celor două Camere a fost tergiversat, obstrucționat și a suferit serioase modificări, cele mai vii dezbateri la care ne vom referi în mod special purtându-se în jurul reglementării accesului cetățeanului la propriul dosar, definiția noțiunilor de «poliție politică», «agent» și «colaborator» al organelor de Securitate și de modul în care va fi preluată și arhiva acesteia. Ce impact va avea însă această lege - criticată atât de putere cât și de opoziție și preconizată să fie modificată datorită deficiențelor de aplicare - asupra societății românești? Aspectele enumerate mai sus fac obiectul

studiului de față, în speranța unei mai bune cunoașteri a legii și a modului ei de aplicare.

Dezbaterea politică cu privire la accesul la propriul dosar și preluarea arhivei fostei Securități; proiecte, propuneri legislative și acte ale Parlamentului

Dezbaterea politică în ceea ce privește studierea trecutului comunist și a documentelor elaborate de fosta Securitate, s-a datorat fie semnalelor venite din partea societății civile (manifestațiile din Piața Universității, punctul 8 al Proclamației de la Timișoara, denunțul penal al Asociației Foștilor Deținuți Politici împotriva celor vinovați de abuzuri și fărâdelegi în perioada comunistă), fie datorită temerii că moștenirea fostei poliții secrete ar putea fi distrusă (încercarea de incendiere a unui transport de documente pe Valea Jiețului, descoperirea unor dosare la Berevoiești). În funcție de scopul urmărit - reglementarea accesului cetățeanului la propriul dosar, verificarea persoanelor numite sau alese în funcții publice, definirea noțiunilor de agent sau colaborator al fostei Securități, precum și de preluarea și gestionarea arhivei acesteia - și de finalitatea demersurilor legislative, dezbaterea politică s-a concretizat în următoarele proiecte și propuneri legislative:

În 1990, în cadrul Consiliului Provizoriu de Unitate Națională, Constantin Ticu Dumitrescu a propus o lege privind protecția arhivei Securității, propunere rămasă fără răspuns.

Propunerea legislativă privind restituirea unor manuscrise literare, documente, arhive, opere de artă ridicate de organele de represiune în perioada 1945-1989, inițiată de grupul parlamentar al P.N.Ț.-C.D. din Camera Deputaților și înregistrată la data de 14 ianuarie 1992. Se propunea instituirea unei comisii formată din 9 parlamentari care va urmări soarta acestor manuscrise și care va funcționa în cadrul Comisiei pentru cercetarea abuzurilor și pentru petiții, durata de funcționare fiind stabilită la 3 luni. Departamentul Tehnic Legislativ din Camera Deputaților a avizat negativ propunerea, deoarece în prezent există posibilitatea recuperării bunurilor în cauză prin formularea unei acțiuni civile la instanța competentă să soluționeze cererea.

Proiectul de lege privind acordarea dreptului de examinare a dosarelor de urmărire, anchetă sau judecată întocmite sau aflate în posesia fostelor organe ale Securității, inițiat de Comisia pentru

cercetarea abuzurilor și pentru petiții, președintele comisiei fiind deputatul Radu Ciuceanu. În proiectul de lege înregistrat la 18 februarie 1992 se stipula că orice cetățean român cu domiciliul în țară și străinătate poate avea acces la examinarea personală, liberă și completă a propriului dosar, întocmit în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, de acest drept beneficiind și membrii de familie ai persoanei respective, dacă acesta între timp a decedat. Accesul presei la respectivele dosare va fi posibil numai cu acordul prealabil al persoanei sau al urmașilor acesteia. Departamentul Tehnic Legislativ a avizat favorabil proiectul și a propus unele amendamente care se vor regăsi în Proiectul de lege privitor la dreptul persoanelor fizice urmărite sau judecate din motive politice de a examina propriile dosare întocmite de fostele organe ale Securității, inițiată de aceeași comisie și înregistrată la 17 martie 1992.

Proiectul de lege privind trecerea arhivei cu dosarele fostului Departament al Securității Statului în depozitul Parlamentului și modul de folosire al acestor arhive, inițiat de un grup de deputați din opoziție și înregistrat la 11 iunie 1992, propunea înființarea Oficiului pentru conservarea și administrarea arhivei Departamentului Securității Statului, sub controlul și coordonarea unei comisii parlamentare alcătuită din 9 deputați și 6 senatori, activitatea acestui Oficiu fiind stabilită pe o perioadă de cel puțin 15 ani. În acest proiect de lege se specifica faptul că demnitarii care au făcut denunțuri sau au lucrat în fosta Securitate trebuie să-și dea demisia în termen de 30 de zile de la publicarea legii. Cei care refuză să demisioneze vor fi cercetați de comisia parlamentară instituită care va putea propune celor două Camere să-l demită pe cel găsit vinovat. De asemenea, orice numire în viitorii 20 de ani a unui demnitar trebuie să se facă pe baza unui act al Oficiului sau a unei hotărâri a Parlamentului care să ateste că cel în cauză nu a fost denunțător. Totodată, proiectul de lege acorda dreptul persoanelor care au suferit moral și material de pe urma cercetărilor efectuate de Securitate, să acționeze în judecată pe cei vinovați, pentru a obține despăgubiri morale și materiale. Avizul Departamentului Tehnic Legislativ a fost favorabil, cu mențiunea că trebuie incluse în proiectul de buget pe anul 1992 fondurile necesare funcționării noii instituții propuse și anume Oficiul pentru conservarea și administrarea arhivei Departamentului Securității Statului.

Proiectul legii privind deconspirarea Securității și accesul cetățeanului la propriul dosar inițiat de senatorul Constantin Ticu

Dumitrescu și depus la Biroul Permanent al Senatului la 29 decembrie 1993, prevedea verificarea și excluderea demnitarilor care au colaborat cu organele de Securitate, iar păstrarea și gestionarea arhivelor să fie încredințată unui Consiliu format din membri care sunt persoane de înaltă ținută morală, desemnate din cadrul societății civile, din care minim 3 propuși de Asociația Foștilor Deținuți Politici din România.

Propunerea legislativă înregistrată la data de 18 iunie 1995 privind preluarea de către Parlamentul României a dosarelor întocmite cetățenilor români de către fostele organe de Securitate din motive politice, inițiată de deputatul Partidului Alianței Civice, Vasile Popovici, a fost luată în dezbatere și respinsă în ședința Camerei Deputaților din 11 decembrie 1997, deoarece atribuția Parlamentului României, conform Constituției este aceea de legiferare, preluarea și gestionarea unor arhive fiind neconstituțională.

Tot în anul 1995, senatorul Vasile Văcaru a depus un proiect de lege cu privire la dosarele fostei Securități, proiect care a fost avizat negativ de Consiliul Legislativ.

În urma vizitei efectuate în Germania unde a studiat arhivele Stasi precum și legea germană cu privire la accesul la propriul dosar, senatorul Ticu Dumitrescu își retrace proiectul inițial de lege și depune unul nou, în ianuarie 1997. Ulterior, i se adaugă câteva articole provenind dintr-un proiect paralel al senatorului Nicolae Cervenii.

În noul proiect de lege se asigura accesul fiecărui cetățean care a fost urmărit de Securitate la propriul dosar, precum și protejarea fiecărui om de a fi șantajat ori terorizat prin manipularea informațiilor adunate de Securitate, privitor la activitatea și viața sa publică, politică sau particulară (art. 1). Informatorii erau definiți în sensul proiectului de lege ca fiind „persoanele fizice care, după 6 martie 1945, în orice mod au transmis organelor fostei Securități din România ori altor organe similare române sau străine, note informative sau rapoarte prin care denunțau activitatea ori convingerile politice anticomuniste și antisovietice ale cetățenilor români și străini” (art. 4). Se specifică totodată faptul că aceste persoane „sunt considerate informatori indiferent dacă și-au desfășurat activitatea informativă în stare de libertate, în detenție sau în exil, sub nume de cod conspirativ, retribuți sau nu, și indiferent dacă informațiile au fost sau nu de natură să aducă prejudicii persoanelor denunțate”(art. 4, alin. 2). Persoanele care au desfășurat asemenea activități împreună cu ofițerii de Securitate -

inclusiv cei acoperiți - erau „declerate nedemne de a ocupa orice post de demnitar, ales sau numit, orice funcție care implică exercițiul autorității de stat sub orice formă, precum și orice funcție de răspundere în viața publică”, la aceeași interdicție fiind supuse și persoanele (lucrători de miliție, activiști de partid etc.), care au cerut sau au obligat pe cineva să devină informator politic (art. 5). În vederea aplicării legii se propunea desemnarea pe o durată de 4 ani a unei Comisii Parlamentare Speciale formată din 15 membrii, din care 7 deputați, 5 senatori și 3 reprezentanți ai Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (art. 7), iar pentru îndeplinirea activităților Comisiei înființarea unui Aparat Tehnic de Specialitate condus de un magistrat de rang superior ales de Parlament (art. 8, 9).

Propunerea legislativă privind accesul la dosarele întocmite până la data de 24 februarie 1992 (dată la care a fost promulgată Legea funcționării Serviciului Român de Informații - n.n.) de către fostele organe de Securitate, inițiată de deputații Partidului Național Liberal - Convenția Democrată, Adrian Tudor Moroianu-Geamăn, Liviu Gheorghe Negoită și Didi Spiridon. În propunerea legislativă se menționau categoriile de funcții și demnități publice care vor fi supuse verificării - o excepție notabilă făcând președintele României - precum și interzicerea publicării identității agenților, colaboratorilor, precum și a informatorilor din dosarele fostei Securități, excepție făcând persoanele care ocupă sau candidează la demnități publice. În vederea preluării și studierii arhivei se propunea înființarea Institutului Român pentru Studiarea Arhivelor Securității, format din 7 membri și având un mandat de 6 ani, cu posibilitatea de prelungire o singură dată. Consiliul Legislativ a avizat favorabil propunerea legislativă care a fost apoi trimisă spre dezbateri în Comisia Juridică a Senatului.

Proiectul de lege privind accesul la documentele fostului Departament al Securității Statului inițiat de deputații P.N.Ț.-C.D., Mihai Gheorghiu și Radu Ghidău, înregistrat la 8 decembrie 1997, propunea preluarea și rezolvarea solicitărilor cetățenilor privind accesul la propriul dosar de către instituția Avocatului Poporului. De asemenea, în proiectul de lege se menționau funcțiile și demnitățile publice supuse verificărilor, dar și definirea unor noțiuni introduse în text cum ar fi: persoane lezate, agenți, colaboratori, persoane favorizate de securitate, dosar personal sau dosar cu date personale. Proiectul a fost avizat favorabil de Consiliul Legislativ cu mențiunea că preluarea arhivei fostei Securități și rezolvarea solicitărilor

cetățenilor de către Avocatul Poporului nu ar fi potrivită, întrucât nu ar face decât să deturneze activitatea instituției de la scopurile pentru care a fost creată.

Semnalele venite din partea societății civile precum și inițiativele legislative ale unor parlamentari au avut darul să sensibilizeze întreaga clasă politică. Astfel, în ședința Camerei Deputaților din 16 aprilie 1992, a fost elaborat un proiect de hotărâre privind constituirea unei comisii pentru examinarea dosarelor parlamentarilor aleși la 20 mai 1990, aflate în arhivele fostei Securități. Acest proiect - care pornea de la o inițiativă a deputatului Claudiu Iordache - a fost discutat în mai multe ședințe ale Biroului Permanent al Camerei Deputaților cu liderii grupurilor parlamentare. La 3 iunie 1992, Birourile permanente ale Camerei Deputaților și Senatului au stabilit ca proiectul să fie înaintat pentru examinare și avizare în fond Comisiilor Juridice și Comisiilor pentru drepturile omului din cele două Camere. La 1 iulie 1992, Comisia pentru drepturile omului din Senat a hotărât ca proiectul să nu fie avizat favorabil, deoarece în opinia Comisiei era lipsit de obiect și finalitate față de data alegerilor generale - stabilită la 27 septembrie 1992 - el urmând a se aplica doar parlamentarilor aleși la 20 mai 1990. Totodată, se mai specifică faptul că o analiză completă a dosarelor parlamentarilor aleși la 20 mai 1990 nu se poate realiza atâta timp cât din arhive au dispărut aproximativ 40.000 de dosare și nu s-au finalizat cercetările întreprinse de Comisia de anchetă a evenimentelor de la Berevoiești. Cu toate acestea, la 7 iulie 1992, în ședința comună a Comisiilor Juridice din Camera Deputaților și Senat s-a stabilit să se dea aviz favorabil proiectului de hotărâre cu unele amendamente.

Cea mai importantă acțiune a Parlamentului României rămâne însă votarea în ședința Camerei Deputaților din 16 decembrie 1993 a Moțiunii privind foștii informatori ai Securității nedemni să ocupe funcții importante în stat și semnată de 178 de deputați și 109 senatori aflați atât în opoziție cât și în spectrul puterii. În Moțiune - care avea la bază un text depus în mai 1993 de senatorul Constantin Ticu Dumitrescu la cele două Camere - se sublinia faptul că „astăzi a devenit inadmisibilă și nedemnă numirea, alegerea sau menținerea în structurile organelor puterilor de stat, în funcții de decizie sau de conducere, în autoritățile sau instituțiile publice ori în conducerea și îndrumarea învățământului de orice grad etc., a tuturor persoanelor care în perioada 1945-1989 au lucrat cu bună știință ca informatori ai

Securității (ori ai altor servicii străine similare), depunând note informative sau folosind alte modalități prin care denunțau convingerile politice ori atitudinea comunistă sau antisovietică a cetățenilor români, fiind sau nu retribuiți pentru această activitate”. De asemenea, se mai specifica faptul că „semnatarii documentului îi declară în fața țării pe agenții informatori din categoria amintită nedemni de a mai deține funcții ori de a ocupa funcții importante în stat (președinte, prim-ministru, membru al Academiei, al Curții Supreme de Justiție, al Curții Constituționale, membru în guvern, judecător, parlamentar, prefect, primar, ofițer superior etc.)”. Deși a lipsit voința politică pentru discutarea și aprobarea acesteia în plenul celor două Camere, moțiunea, așa cum a arătat Constantin Ticu Dumitrescu, a constituit fundamentul teoretic al proiectului său de lege depus în anul 1997. Acest proiect de lege, care avea la bază inițiativa legislativă a senatorului Ticu Dumitrescu (1993), proiectul senatorului Vasile Văcaru (1995) și a unui grup de deputați din P.N.L.-C.D., a fost înregistrat la Senat pentru dezbatere la 13 martie 1997 și a fost trimis spre dezbatere și adoptare în Comisia Juridică. La 10 martie 1998, proiectul de lege avizat favorabil de Comisie a intrat în dezbateră plenului Senatului.

Dezbaterea proiectului de lege în Senat

Textul legii, așa cum a fost adoptat de Senat, a avut ca punct de plecare raportul Comisiei Juridice, la care s-au adăugat o serie de amendamente formulate de senatori și discutate în plenul acestei Camere. În varianta de lege adoptată se reglementa accesul cetățenilor la propriul dosar, verificarea persoanelor alese sau numite în demnități și funcții publice, introducerea noțiunii de „poliție politică” și definirea termenilor de „agent” și de „colaborator al organelor de securitate”, consultarea la cererea persoanelor îndreptățite a dosarelor întocmite de organele de securitate precum și eliberarea de copii ale actelor aflate în aceste dosare sau a unor adeverințe privind apartenența ori neapartenența, colaborarea ori necolaborarea cu organele de Securitate, înființarea Consiliului și alegerea membrilor Colegiului Național pentru Studierea Arhivelor Securității etc.

Dintre amendamentele dezbătute în plenul Senatului, amintim amendamente admise la propunerea domnilor senatori:

- Mircea Ionescu Quintus, care cerea ca textul legii să conțină un preambul precum și definirea noțiunii de „colaborator al organelor de Securitate”;

- Corneliu Turianu, care cerea:

a) reglementarea accesului oricărui cetățean român cu domiciliul în țară sau în străinătate, ori străin, care după anul 1945 a avut cetățenie română, de a avea acces la propriul dosar întocmit de fostele organe ale Securității (art. 1, alin. 1, text Senat);

b) definirea în corpul legii a Securității ca poliție politică, și stabilirea limitelor și tehnicii deconspirării ofițerilor și subofițerilor de Securitate (art. 3, alin. 2 și 4, text Senat);

- Ion Moisin, care cerea lărgirea ariei categoriilor de funcții supuse verificărilor: persoane cu funcții de conducere la Direcția de Poștă și Telecomunicații, în instituțiile medicale județene, municipale și orașenești, în Regiile autonome, în societățile comerciale cu capital majoritar de stat, institute și centre de cercetare și proiectare (art. 2, alin. 1, lit. x, y și z, text Senat).

Au fost respinse amendamentele propuse de domnii senatori:

- Victor Fuior, care propunea ca în corpul legii sintagma „Securitatea ca poliție politică” să fie înlocuită cu „Securitatea statului român”, pentru a nu fi favorizate anumite categorii de persoane;

- Viorel Cataramă, care restrângea aria colaboratorilor organelor de Securitate numai la acele persoane care au semnat un angajament.

Dezbateri aprinse au avut loc în legătură cu locul de depozitare al arhivelor Securității (art. 22, text Senat). În ședința din 2 iunie 1998 s-a hotărât retrimiteră articolului la Comisia Juridică a Senatului, datorită divergențelor apărute în cursul dezbaterilor (variante conform căreia Consiliul va prelua arhiva nu a fost acceptată, din motive de siguranță națională).

La 4 iunie 1998 a avut loc ședința Comisiei Juridice a Senatului, la care au participat directorul arhivelor S.R.I. și câte un reprezentant al Direcției Juridice din S.R.I. și al Ministerului de Interne.

În cursul dezbaterilor s-au conturat două opinii: prima, a fost cea a senatorului Mircea Ionescu-Quintus, prin care s-a propus un drept de acces neîngrădit al Colegiului Consiliului la documentele fostei Securități, pe care le dețin S.R.I., Ministerul de Interne, Ministerul Justiției, M.Ap.N. și Arhivele Naționale, cu excepția acelor documente care vizează siguranța națională.

Cea de a doua opinie, a senatorului Răzvan Dobrescu prevedea instituirea obligației ca toate organele care dețin documente ale fostei Securități să le predea Colegiului Consiliului, cu excepția acelor documente care privesc siguranța națională, anterioare anului 1968. Concretizate în amendamente la proiectul de lege, cele două propuneri au fost dezbătute în plenul Comisiei, în final optându-se pentru prima variantă.

Întregul articol în care se reglementa accesul la arhive și studierea acestora la sediul deținătorilor a fost votat de Senat în ședința din 25 iunie 1998.

În aceeași ședință s-a încheiat dezbaterile întregului proiect de lege, iar textul, în varianta propusă de Senat, a fost trimis spre dezbateri la Camera Deputaților.

Dezbaterile de la Camera Deputaților

Discutarea legii, în forma propusă de Senat, a avut în vedere raportul întocmit de Comisia Juridică a Camerei Deputaților, la care s-a adăugat și raportul Comisiei pentru apărare, ordine publică și siguranță națională, precum și amendamentele domnilor deputați, discutate în Comisii și în plenul acestei Camere.

Forma legii, propusă de Camera Deputaților, conține modificări importante față de varianta adoptată în Senat.

Dintre amendamentele dezbătute în Camera Deputaților menționăm în primul rând amendamentele admise, propuse de domnii deputați:

- Mihai Grigoriu, care stipula dreptul persoanelor de a afla, la cerere, identitatea agenților de Securitate și a colaboratorilor acestora, care au contribuit cu informații la completarea dosarului (art. 1, alin. 2, text Camera Deputaților);

- Ovidiu Cameliu Petrescu, conform cărora erau eliminate din lista categoriilor de funcții supuse verificării: lucrătorii serviciilor de informații, precum și „personalul diplomatic și consular” (art. 2, lit. g și j text Senat), deoarece includerea verificării acestor funcții ar duce la deconspirarea unor lucrători ai serviciilor de informații;

- Miron Mitrea, care includea în lista verificărilor și pe analiștii politici (art. 2, alin. 1 text Camera Deputaților);

- Mihai Grigorescu și Adrian Moroianu-Geamăn, prin care se completa categoria funcțiilor publice supuse verificărilor, prin includerea funcțiilor de președinte, vice-președinte și secretar general

al organizațiilor patronale și sindicale (art. 2, alin. 1, lit. u, text Camera Deputaților);

- Ovidiu Virgil Drăgănescu, prin care se cerea verificarea persoanelor care dețin titlul de revoluționar sau cel de luptător cu merite deosebite în Revoluția din decembrie 1989 (art. 2, alin. 1, lit. z, text Camera Deputaților);

- Mihai Grigoriu, prin care se exceptau de la prevederile ce defineau noțiunea de colaborator persoanele care au dat informații organelor Securității în timpul anchetelor. Un alt amendament al aceluiași domn deputat prevedea ca, în scopul cuprinderii totalității structurilor represive, să se includă în rândul colaboratorilor și persoanele care au avut competențe decizionale, juridice sau politice, sau care, prin abuz de putere politică, au luat decizii la nivel central sau local, cu privire la activitatea Securității (art. 4, alin. 5, text Camera Deputaților);

- George Gh. Șerban, prin care se cerea asigurarea protecției terților (art. 11, alin. 2, text Camera Deputaților).

De asemenea, în Comisia Juridică a fost aprobat și amendamentul conform căruia era considerat colaborator și acea persoană care a dat informații Securității, informații prin care s-a adus, nemijlocit sau prin alte organe, atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (art. 4, alin. 2, lit. d, text Camera Deputaților).

Menționăm și amendamentele respinse, propuse de domnii deputați:

- Ovidiu Șincai, care cerea eliminarea totală a art. 2 din textul legii, deoarece, în concepția inițiatorului amendamentului, recomandările Consiliului Europei se opun ideii de lustrare, iar accesul la propriul dosar nu trebuie să conducă la limitarea unor drepturi ale omului (dreptul de a candida și de a fi ales în demnități și funcții publice);

- Petre Țurlea, de eliminare din art. 2, alin. 1, a literelor de la lit. d la lit. z, apreciind că verificările întreprinse în cazul Președintelui României, al parlamentarilor precum și al primului ministru și al membrilor Guvernului sunt suficiente pentru a acoperi sensul legii;

- Ovidiu Cameliu Petrescu, care propunea:

a) eliminarea verificărilor funcțiilor și gradelor din cadrul Ministerului de Interne, pe considerentul că în structura acestui minister există și ofițeri proveniți din fosta Securitate;

b) eliminarea din art. 2, alin. 1, a funcțiilor de la lit. s la lit. z, deoarece se considera că este irelevantă calitatea de fost agent sau de colaborator al Securității, pentru aceste funcții;

- Ioan Pinte, în care se aprecia că în textul legii ar trebui inclusă și verificarea persoanelor cu funcții onorifice. În consecință, se propune eliminarea verificării preoților care nu îndeplinesc această calitate. A fost acceptată în schimb precizarea că la nivelul conducerii cultelor religioase există, pe lângă ierarhi, și șefii acestora, care pot face obiectul verificărilor.

În ceea ce privește preluarea arhivei fostei Securități, în varianta adoptată de Camera Deputaților, s-au introdus unele modificări în proiectul de lege, ca de exemplu propunerea domnului deputat Șerban Rădulescu-Zoner, conform căreia toate documentele deținute de organele de Securitate, cu excepția celor care privesc siguranța națională, urmau să fie preluate în gestiune de Colegiul Consiliului (în varianta adoptată de Senat se propunea numai dreptul de acces neîngrădit la aceste documente).

De asemenea, în raportul Comisiei de mediere, adoptat de Camera Deputaților la 12 octombrie 1999 a fost introdusă prevederea conform căreia, de la data intrării în vigoare a legii și până la data preluării arhivelor, membrii Colegiului au acces neîngrădit la documente care, în această perioadă, se păstrează și se studiază la sediile deținătorilor (art. 20, alin. 2 din Legea nr. 187/1999).

Odată cu rezolvarea în ședința comună a Parlamentului a textelor aflate în divergență, și după respingerea de către Curtea Constituțională a obiecțiilor de neconstituționalitate formulate de Curtea Supremă de Justiție, Legea a fost trimisă la Președinție pentru promulgare.

La 6 decembrie 1999, președintele Emil Constantinescu, prin Decretul nr. 412/1999, a promulgat legea, iar la 9 decembrie 1999 aceasta a fost publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 603/1999.

Proiecte de completare și de modificare a Legii nr. 187/1999

Deficiențele de ordin legislativ, dificultățile în aplicare, precum și existența unor interese politice sau de grup, au fost cauzele pentru care Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică a făcut obiectul unor propuneri de modificare și completare.

Până în prezent au fost depuse trei proiecte de lege, după cum urmează:

- Proiectul de Lege privind completarea art. 8, alin. 8 din Legea nr. 187/1999, inițiat de domnii deputați George Șerban, independent, Andrei Chiliman și Puiu Hașoti, P.N.L., și înregistrată la Biroul Permanent al Camerei Deputaților la 29 decembrie 1999. În „Expunerea de motive” se arată că „în timpul regimului comunist, au existat foarte puțini membrii P.C.R. care au avut curajul să se manifeste împotriva P.C.R. și a regimului totalitar”, aceștia fiind excluși din partid și „supuși unor largi game de persecuții din partea organelor de represiune ale sistemului totalitar comunist”. În consecință, inițiatorii propuneau să fie exceptați de la interdicția de a face parte din Colegiu și Consiliu acele persoane care au fost membrii ai P.C.R. și ulterior au fost excluși din acest partid pentru acțiuni îndreptate împotriva regimului comunist. Inițiatorii au propus dezbateră în procedură de urgență a acestui Proiect de Lege, dar în ședința Camerei Deputaților din 3 februarie 2000 această propunere a fost respinsă.

- Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea art. 20 din Legea nr. 187/1999, inițiat de domnul deputat Vasile Mândroviceanu, și înregistrat la Biroul Permanent al Camerei Deputaților la 26 aprilie 2000. În Proiect se propunea eliminarea verificărilor viceprimarilor - spre a nu fi extinse procedurile de verificare asupra tuturor consilierilor locali, din rândul cărora sunt aleși viceprimarii -, a persoanelor cu funcții de conducere din cadrul Fondului Proprietății de Stat - întrucât acesta a fost desființat -, a analiștilor politici - deoarece aceștia nu își atribuie această calitate prin alegere sau prin numire -, a preoților - pentru a nu tulbura inutil relațiile populației cu Biserica -, precum și a persoanelor care dețin titlul de revoluționar sau de luptător în Revoluție, care nu au un impact major în societate. În schimb, se propunea introducerea verificărilor în cazul președinților și a locuitorilor acestora din cadrul Birourilor Electorale de circumscripție, precum și a membrilor Biroului Electoral Central.

- Propunerea Comisiei de control a activității S.R.I., de a se elimina prevederile cuprinse la litera Ț) din Lege, întrucât se considera că verificarea preoților încalcă principiul autonomiei bisericești.

În loc de concluzii

Va răspunde această Lege scopului pentru care a fost elaborată, și anume asanarea clasei politice românești?

Cel puțin pentru viitorul previzibil este greu de anticipat acest lucru. Asanarea clasei politice din România depinde și de alți factori, cum ar fi îmbunătățirea modului de alegere a deputaților și a senatorilor, elaborarea unui cadru legislativ care să reglementeze finanțarea partidelor politice.

Dificultățile prin care trece societatea românească favorizează pe cei care fac promisiuni populiste în campania electorală, chiar dacă s-a dovedit că au colaborat cu organele Securității. Introducerea însă a unei amnezii colective prin abrogarea legii, așa cum susțin adversarii acesteia, în speranța păstrării unei iluzorii liniști sociale, este de neconceput, în primul rând pentru că întâietate are criza de identitate și nu criza economică, iar în al doilea rând, numai victimele au dreptul să ierte și să uite.

Căci cum spunea poetul polonez Zbigniew Herbert:

„Să nu ierți,

Să nu ierți, căci nu stă în puterea ta să ierți,

În numele celor trădați la cântatul cocoșului.”

C.N.S.A.S.

Studii

I

ISBN: 973-0-02533-9